

GÂNDIREA MILITARĂ ROMÂNEASCĂ

FONDATĂ ÎN ANUL 1864 SUB TITLUL „ROMÂNIA MILITARĂ”
- SERIE NOUĂ, ANUL XXXIII -

3/2022

REVISTĂ DE ȘTIINȚĂ MILITARĂ ȘI STUDII DE SECURITATE EDITATĂ DE STATUL MAJOR AL APĂRĂRII

EDITOR STATUL MAJOR AL APĂRĂRII

CONSILIUL EDITORIAL

Președinte

general-locotenent Gheorghiuță VLAD

Membri

contraamiral Ion-Cristian LIȘMAN
general-maior Corneliu POSTU
general-maior Claudiu-Mihail SAVA
general de brigadă Eugen POPESCU
general de brigadă Liviu Marian MAZILU
general de brigadă Remus-Hadrian BONDOR
general de brigadă Mihai BURLACU
general de flotilă aeriană Eugen MAVRIȘ
general de brigadă Gheorghe DIMA
general de brigadă Constantin SPÎNU
general de brigadă Daniel POP
general de brigadă Ghiță BÂRSAN
general de brigadă Constantin Iulian VIZITIU
comandor Marius ȘERBESZKI
comandor Alecu TOMA

COLEGIUL DE REDACȚIE

Șef Secție Publicații Militare

colonel Mircea BARAC
mbarac@mapn.ro

Secretar de redacție

Alina PAPOI
apapoi@mapn.ro

Redactori

Iulia SINGER
Diana Cristiana LUPU

DTP

Adelaida-Mihaela DANDEȘ

CONSILIERI EDITORIALI

colonel dr. Dan COLESNIUC
dr. Dumitru PREDA
colonel (r.) dr. Olivian STĂNICĂ
comandor (r.) dr. Gheorghe-Cristian BOGDAN

ADRESA REDACȚIEI

București, str. Izvor nr. 110, sector 5
Cod poștal: 050564
Telefon: +4021.319.48.80/1005597; 1005596
Tel./fax: +4031.426.09.90
E-mail: gmr@mapn.ro
Web: gmr.mapn.ro

Referenți științifici

prof.univ.dr. Iulia CHIFU
prof.univ.dr. Alina BĂRGĂOANU
prof.univ.dr. Cristian BARNA
conf.univ.dr. Silviu NATE
lect.univ.dr. Antonia COLIBĂȘANU
lect.univ.dr. Iulia ANGHEL
colonel dr. Vasile MARINEANU
colonel conf.univ.dr. Cosmin OLARIU
colonel conf.univ.dr. Cristian Octavian STANCIU
colonel conf.univ.dr. Daniel ROMAN
colonel conf.univ.dr. Ștefan-Antonio DAN-ȘTEU
comandor conf.univ.dr. Lucian-Valeriu SCIPANOV
colonel conf.univ.dr. Ciprian PRIPOAE-ȘERBĂNESCU
colonel just.mil.dr. Mădălina Daniela GHIȚA
locotenent-colonel conf.univ.dr. Andi-Mihail BÂNCILĂ
maior conf.univ.dr. Marinell-Adi MUSTAȚĂ
general de brigadă (r.) prof.univ.dr. Mircea VLADU
colonel (r.) prof.univ.dr. Sorin PÎNZARIU
colonel (r.) prof.univ.dr. Toma PLEȘANU
colonel (r.) prof.univ.dr. Gheorghe MINCULETE
colonel prof.univ.dr. Florin-Eduard GROSARU
conf.univ.dr. Anca Georgeta DINICU
conf.univ.dr. Dorel BADEA
conf.univ.dr. Aurelian RAȚIU
conf.univ.dr. Lucian ISPAS
conf.univ.dr. Ioan VIRCA
conf.univ.dr. Vasile CĂRUȚAȘU
conf.univ.dr. Constantin GRIGORAȘ
conf.univ.dr. Lavinii BOJOR
conf.univ.dr. Marius MILANDRU
conf.univ.dr. Mihai NEAG
colonel prof.univ.dr. Adrian LESENCIUC
colonel conf.univ.dr. Cătălin POPA
prof.univ.dr. Ion CHIORCEA
conf.univ.dr. Romeo BOȘNEAGU
colonel (r.) dr. Crăișor-Constantin IONIȚĂ
colonel conf.univ.dr. Dan-Lucian PETRESCU
dr. Alexandra SARCINSCHI
dr. Manuel STĂNESCU
dr. Alexandru MADGEARU
dr. Cristina BOGZEANU
dr. Mirela ATANAȘIU
dr. Cristian BĂHNĂREANU
prof.univ.dr.ing. Cezar VASILESCU
conf.univ.dr. Maria CONSTANTINESCU
conf.univ.dr. Aura CODREANU
dr. Șerban CIOCULESCU
dr. Alexandru GEORGESCU
colonel dr. Florin ȘPERLEA
colonel (r.) prof.univ.dr. Ion GIURCĂ
colonel (r.) prof.univ.dr. Petre OTU
colonel (r.) dr. Mircea TĂNASE

Tiparul a fost executat
la Centrul tehnic-editorial al armatei
sub comanda ____/2022 B ____

GÂNDIREA MILITARĂ ROMÂNEASCĂ

Revistă de știință militară și studii de securitate
editată de Statul Major al Apărării

Fondată în anul 1864 sub titlul „*România Militară*”
– serie nouă, anul XXXIII –

ISSN Print: 1454-0460

ISSN Online: 1842-8231

DOI: 10.55535/GMR.2022.3

Revista *Gândirea militară românească* este revistă științifică
cu prestigiu recunoscut din domeniul
„*Științe militare, informații și ordine publică*”, potrivit evaluării
făcute de către Consiliul Național de Atestare a Titlurilor,
Diplomelor și Certificatelor Universitare în anul 2011
(<http://www.cnatdcu.ro/wp-content/uploads/2011/11/reviste-militare1.pdf>)

Revista *Gândirea militară românească* este inclusă în bazele de date
INDEX COPERNICUS INTERNATIONAL, CEEOL, EBSCO,
domeniul International Security & Counter-Terrorism Reference Center,
și în **Catalogul ROAD**

Responsabilitatea pentru conținutul materialelor publicate
revine în exclusivitate autorilor, în conformitate cu prevederile
Legii nr. 206 din 27.05.2004

**COPYRIGHT: sunt autorizate orice reproduceri, fără perceperea taxelor aferente,
cu condiția indicării precise a numărului și datei apariției revistei din care provin.**

O MOȘTENIRE DE LA 1864

Drumul spre modernitate al Oștirii Române a început în 1859, odată cu instituirea Corpului de Stat Major General al Principatelor Unite, actualmente Statul Major al Apărării.

La numai câțiva ani, în 1864, un grup de nouă căpitani, absolvenți ai celei dintâi promoții a Școlii de cadeți din București, a avut inițiativa creării unei „reviste de știință, artă și istorie militară”, cu denumirea „România Militară”.

Inițiatorii acestui demers publicistic – **G. Slăniceanu** (căpitan, șeful Batalionului de Geniu), **A. Gramont** (căpitan de stat major), **G. Borănescu** (căpitan de geniu), **G. Angheliescu** (căpitan de stat major), **A. Angheliescu** (căpitan de artilerie), **E. Arion** (căpitan de artilerie), **E. Boteanu** (căpitan de stat major), **E. Pencovici** (căpitan de stat major) și **C. Barozzi** (căpitan de geniu) –, educați nu doar în România, ci și în străinătate, erau animați de necesitatea dezvoltării, și în Armata Română, a unei activități teoretice consistente.

Programul¹ revistei, inclus încă din primul număr, apărut la 15 februarie 1864, conținea idei și demersuri novatoare, cu scopul de:

„- a lucra la organizarea sistemului nostru militar, ce Camera legiuitoare este chemată în curând a-l hotărî;

- a aduna și a cerceta instituțiile vechi militare ale Patriei, instituții ce au făcut atâtea veacuri gloria României și ne-au asigurat existența;

- a trata, în lipsă de orice uvraje militare, tot ce se raportă la instrucția Oastei, baza cea mai solidă a armatei;

- a întreține pe Oșteanul Român cu cunoștința evenimentelor militare ce se petrec în lume;

- a veni să lucrăm împreună și din toată inima la înălțarea și consolidarea edificiului ce este merit să asigure viitorul patriei noastre”².

Publicație independentă, dar aflată sub egida Ministerului de Război, „România Militară” și-a încetat apariția în 1866, din lipsă de fonduri și de abonați. Va reapărea după un sfert de veac, în 1891, tot la inițiativa unui grup de ofițeri din Marele Stat Major, care își propuneau „reproducerea studiilor serioase de organizare, de strategie, de arta de a conduce trupele în orice circumstanțe”³. La scurt timp, prin Înaltul Decret Regal nr. 3663 din 8 decembrie 1897, „România Militară” a devenit, de la 1 ianuarie 1898, „organul oficial de publicitate al Marelui Stat Major”.

C. Barozzi
(căpitan de geniu)

E. Pencovici
(căpitan de stat major)

E. Boteanu
(căpitan de stat major)

G. Borănescu
(căpitan de geniu)

G. Angheliescu
(căpitan de stat major)

G. Slăniceanu
(căpitan,
șeful Batalionului
de Geniu)

E. Arion
(căpitan
de artilerie)

A. Angheliescu
(căpitan
de artilerie)

¹ Din trecutul României Militare cu prilejul aniversării a 75 de ani de la apariția ei în viața armatei. 1864-1939, București, 1939, p. 31.

² Ibidem, p. 32.

³ România Militară, nr. 1, 1891, p. 6.

**Premiile revistei
GÂNDIREA MILITARĂ ROMÂNEASCĂ
se acordă în fiecare an,
de către Statul Major al Apărării,
celor mai valoroase lucrări din domeniul
științei militare, editate în anul precedent**

*Premiul
„General de brigadă
Constantin Hîrjeu”*

*Premiul
„General de divizie
Ștefan Fălcoianu”*

*Premiul
„Locotenent-colonel
Mircea Tomescu”*

*Premiul
„General de corp
de armată
Ioan Sichițiu”*

*Premiul
„Mareșal
„Alexandru Averescu”*

CUPRINS

EDITORIAL	Mihai BURLACU	6	Apărare cibernetică, tehnologii disruptive și reziliență în secolul XXI
INFORMAȚII ȘI SECURITATE	Petrișor PĂTRAȘCU	10	Strategiile naționale de securitate și infrastructurile critice: o analiză a statelor membre ale Uniunii Europene
	Corneliu-Mugurel COZMANCIUC	30	Fake news, refugiați și strategia Federației Ruse în Regiunea Mării Negre
	Claudiu Marius IONESCU Florian RĂPAN	50	Ingenieria socială – componentă majoră a războiului cognitiv
TEORIE ȘI ARTĂ MILITARĂ: RĂZBOIUL HIBRID	Dorian LUPARU	60	Sistemele de navigație cu sateliți – o țintă evitată?
	Angela-Karina AVĂDĂNEI Georgiana-Daniela LUPULESCU	74 88	Operațiile de influențare, între etic și critic Rolul comunicării strategice în schimbarea percepției populației asupra riscurilor la adresa securității naționale
INTEGRARE EUROATLANTICĂ	Dragoș ILINCA	106	Dezvoltarea capacității autonome de comandă și control la nivelul Uniunii Europene în contextul cooperării europene în domeniul securității și apărării
	Romică CERNAT	122	Considerații asupra responsabilităților de securitate ale UE și ale NATO
EVOLUȚII ÎN AFACERILE MILITARE	Pătru PÎRJOL	144	Supravegherea aeriană – evoluții și tendințe
	Lucian Valeriu SCIPANOV Florin NISTOR	166	Flota Mării Negre nu este o creație peste noapte – o scurtă istorie a Marinei ruse din Marea Neagră
	Daniel-Cornel ȘTEFĂNESCU	188	Perspective geopolitice ale acțiunii misiunii militare germane pe teritoriul românesc în perioada 1940-1941
ISTORIE MILITARĂ	Ion RIȘNOVEANU	198	Situația Marinei Militare române în anul 1950

APĂRARE CIBERNETICĂ, TEHNOLOGII DISRUPTIVE ȘI REZILIENȚĂ ÎN SECOLUL XXI

General de brigadă Mihai BURLACU

Șeful Direcției Comunicații și Tehnologia Informației

Într-o eră în care competiția tehnologică pare că a devenit mai acerbă ca niciodată, spațiul cibernetic reprezintă tot mai mult unul dintre principalii vectori de tip Smart Power pentru inițierea și ducerea acțiunilor ostile. Suntem, în prezent, parte a unei societăți globale, în care Tehnologia a schimbat radical comportamentul și așteptările noastre zilnice în privința accesului la informații sau la servicii digitale. Totodată, Transformarea digitală reprezintă calea prin care ne adaptăm sistemic la cerințele operațiilor militare contemporane. Faptul că atacurile de tip cibernetic au devenit un fenomen cotidian, fie că vorbim de mediul economic, social sau militar, confirmă cât de puternică a devenit influența asimetrică, integrată cibernetic, în mediul nostru de apărare și securitate.

Când, la nivelul NATO, s-au abordat pentru prima dată capacitățile cibernetică, în anul 2002, din perspectiva vulnerabilităților și riscurilor mediului informațional, s-au avut în vedere mai degrabă un set de cerințe de ordin tehnic, simțindu-se nevoia dezvoltării de tip hard a instrumentelor puterii militare prin adoptarea și integrarea componentei cibernetică în zona operațională. În prezent, spațiul cibernetic a devenit esențial pentru angajarea strategică în materie de descurajare și apărare. Continuitatea succesului politic și militar al Alianței și abilitatea acesteia de a îndeplini sarcinile sale principale se bazează din ce în ce mai mult pe adoptarea rapidă a tehnologiilor digitale. Avantajele obținute și menținute la scara NATO sunt estimate a fi în pericol spre anii 2030,

dacă nu se adoptă acțiuni imediate în statele membre pentru păstrarea acestei superiorități tehnologice, contestată prin eforturile și energia competitorilor strategici și a potențialilor adversari de sorginte autocratică. Acestea solicită, din partea Alianței, investiții semnificative în dezvoltarea și integrarea noilor capacități digitale. În acest fel, Transformarea digitală a NATO va permite Alianței să desfășoare operații integrate multidomeniu/MDO, să consolideze interoperabilitatea între toate domeniile operaționale, să optimizeze avertizările, capacitatea de alertă și răspuns la diferite tipuri de amenințări, să faciliteze consultările politice și procesul de luare a deciziei bazat pe date/informații relevante. Astfel, în foarte mare măsură, dependențele de spațiul cibernetic conjugat cu cel fizic, electromagnetic, ca mediu operațional, devin critice pentru viitoarele confruntări sau acțiuni militare.

Această evoluție a importanței domeniului cyber a fost marcată de câteva evenimente importante, cum ar fi: recunoașterea, de către aliați, a apărării cibernetică ca parte a misiunii de bază a NATO de apărare colectivă în 2014, reconsiderarea spațiului cibernetic drept domeniu al operațiilor în 2016 și, cel mai recent, o nouă politică de apărare cibernetică la nivelul NATO, în 2021.

Spațiul cibernetic este un domeniu unic, în care tehnologiile, inclusiv cele emergente și disruptive, joacă un rol extrem de important. Respectiv tehnologiile pot genera atât oportunități, pentru cei în situația de a se apăra în spațiul cibernetic, cât și vulnerabilități, ce pot fi exploatate de atacatori. În acest sens, analiza realizată de Comandamentul Aliat pentru Transformare al NATO cu privire la spațiul cibernetic – Cyberspace Strategic Foresight Analysis – evidențiază faptul că potențialii competitori și adversari vor include, într-o măsură din ce în ce mai mare, operațiile din acest domeniu în propriile strategii de ducere a războiului, cu precădere pentru a răspunde la operațiile de tip hibrid sau informaționale. Astfel, luând în considerare progresele tehnologice anticipate pentru următorii zece ani, este foarte probabil ca actorii scenei internaționale, entități statale și non-statale, să-și optimizeze capacitățile relative la atacuri cibernetică.

Mai mult, documentul menționat identifică tehnologiile emergente și disruptive relevante, fie ca amenințare, fie ca oportunitate, după cum urmează: inteligența artificială, tehnologiile cuantice, comunicațiile 5G, expansiunea orașelor inteligente, cloud, blockchain, Software Defined Radios și Zero Trust Networks. În acest sens, sunt sugerate și modalități de răspuns, fiind încurajată adoptarea unui nou tip de abordare a diferitelor tehnologii la mai multe niveluri, în funcție de stadiul de dezvoltare a acestora – embrionare, incipiente, mature, ce pot fi exploatate de statele membre ale NATO, dar și de potențialii adversari, respectiv tehnologii deja existente în NATO. Între modalitățile de răspuns sugerate, articulate pe cele patru niveluri, sunt menționate următoarele: observarea și monitorizarea, cercetarea și experimentarea, adoptarea și implementarea imediate, respectiv menținerea și optimizarea programelor existente.

Este evident faptul că puterea oferită de domeniul cibernetic conferă mijloace de influență pentru stat și actori nestatali, deopotrivă. Dar, limitele respectivei puteri sunt în permanentă evaluare, așa cum sunt și conceptele cheie ale NATO.

Există, în prezent, dezbateri active dacă noțiunea de „descurajare cibernetică” se aplică la fel ca în cazul domeniilor tradiționale (terestru, aerian, maritim și spațial). Cyberspațiul este contestat în mod constant, la niveluri diferite, făcându-l un domeniu în care descurajarea sau apărarea împotriva oricărei activități ostile este aproape imposibil de anticipat și extrem de dificil de realizat.

Cu toate acestea, ca parte a apărării colective, conform misiunilor de bază ale Alianței, un atac cibernetic grav asupra unui aliat ar putea fi tratat ca un atac asupra tuturor și, ca atare, ar putea declanșa articolul 5 din Tratatul Atlanticului de Nord. Nu există praguri predefinite privind răspunsul în cazul unui astfel de atac. NATO trebuie să-și consolideze mandatul defensiv din această perspectivă, astfel încât să fie gata să răspundă unui atac cibernetic chiar și atunci când articolul 5 nu este invocat. La fel și în cazul tuturor membrilor luați individual..., fiecare, în parte, trebuie să-și dezvolte infrastructura astfel încât să poată face față și răspunde unei astfel de provocări.

În acest scop, NATO poate servi drept platformă de conectare și diseminare a lecțiilor învățate între aliați, facilitând politica de consultare și de inițiere a unor acțiuni colective ca răspuns la atacurile cibernetice. Spațiul cibernetic este adesea exploatat de adversari în scopul dezinformării și propagandei – forme de amenințări hibride, de tip soft power, care complică și mai mult mediul de securitate, întrucât sunt menite să submineze societățile din interior prin influențarea deciziilor la nivel instituțional. Prin urmare, menținerea avantajului competitiv, într-o lume în care normele și legile internaționale care guvernează spațiul cibernetic sunt contestate neîncetat, este mai crucială ca oricând.

Războiul din Ucraina a confirmat că Federația Rusă este capabilă și foarte activă în spațiul cibernetic, apelând la întregul spectru de atacuri și acțiuni distructive în urmărirea obiectivelor sale strategice, cu mai mică sau mai mare intensitate, atât în perioada premergătoare conflictului, cât și în susținerea demonstrativă sau complementară acțiunilor cinetice. Rusia a pregătit cu grijă terenul de confruntare cibernetic, asigurându-și din timp accesul la rețelele și infrastructurile critice. Pe întreaga durată a crizei și conflictului, Rusia a exploatat acele vulnerabilități identificate anterior ca parte a unei campanii cibernetice coordonate, ce a inclus tactici de exfiltrare, dar și un număr fără precedent de variante de malware distructiv. Acestea au avut efecte multiplicative, fiind propagate în afara Ucrainei, inclusiv în statele membre ale NATO (e.g. prejudicierea serviciilor Viasat), evidențiind determinarea Rusiei de a accepta riscuri cu consecințe imprevizibile în cascadă.

Deși reziliența rămâne o responsabilitate națională, aliații NATO au analizat o serie de cerințe de bază, pe care fiecare stat le poate folosi pentru a-și evalua nivelurile de reziliență. Cerințele se referă la servicii publice vitale, inclusiv aprovizionarea cu energie, transport și rețele de telecomunicații, asistență medicală, infrastructură critică, alimente și resursele de apă – toate componentele fiind necesare atât pentru managementul integrat al crizei, cât și pentru sprijinirea operațiilor de apărare. De asemenea, asigurarea securității rețelelor de telecomunicații de ultimă generație va deveni și mai importantă odată

cu integrarea rețelelor 5G, deoarece acestea devin fundamentul ecosistemelor de tehnologii existente și al altora noi, care pot transforma radical conceptul de securitate. Pe măsură ce și mai multe dintre dispozitivele și interacțiunile noastre sunt digitalizate, legătura dintre spațiul cibernetic și tehnologiile emergente și disruptive (emerging and disruptive technologies – EDTs) se va extinde. Cu alte cuvinte, noi căi pentru a perturba societățile și ordinea internațională bazată pe reguli. Așadar, regulile și normele trebuie adaptate pentru ca societățile să poată face față schimbării mediului strategic prin raportare la dezvoltările tehnologice.

În România, postura de descurajare și apărare împotriva unor agresivități cibernetice concertate, ce vizează infrastructurile critice naționale, impune un nivel mai înalt de cooperare interinstituțională, în special la nivelul Centrelor de operații cibernetice și al entităților implicate în managementul incidentelor, o cooperare susținută și structurată cu sectorul privat, care solicită o angajare bazată pe parteneriate public-privat stabilite pe termen lung și o integrare superioară a eforturilor de înțelegere comună asupra situației în spațiul cibernetic la nivel politic, militar și tehnic. O postură activă de descurajare în spațiul cibernetic necesită și pregătirea unor capacități care să fie în măsură să producă efecte în rețelele și infrastructurile critice ale potențialilor adversari, bazată pe o forță digitală gata să intervină în spațiul cibernetic, înalt calificată, motivată și încurajată printr-o schimbare culturală asertivă și un leadership adecvat, care poate recunoaște performanța și calitățile inovative, susține experimentarea în exploatarea și managementul integrat al datelor, precum și dezvoltarea capacității de asumare a unui risc calculat și bine informat.

În concluzie, progresul tehnologic poate avea implicații militare majore, ceea ce ține de schimbarea naturii războiului și a caracterului conflictelor. Drept urmare, este de așteptat ca operațiile viitoare ale Alianței să se desfășoare într-un cadru complet diferit de cel tradițional. Implementarea și dezvoltarea continuă a celui de-al cincilea mediu operațional, reprezentat de mediul cibernetic, favorizează apariția unor noi centre de putere ale căror obiective se pot intercala pe diferite domenii de interes și pot conduce la noi situații conflictuale atât în mediul real, cât și în cel virtual. Nu în ultimul rând, mediul cibernetic reprezintă vectorul modern de proiectare a condițiilor necesare a fi îndeplinite în scopul obținerii unui nivel superior de Smart Power, raportat la specificitatea provocărilor realității cotidiene actuale.

Astfel, pentru a putea răspunde adecvat amenințărilor din domeniul tehnologic, este necesar ca factorii de decizie din domeniul securității și apărării să se concentreze asupra activităților de dezvoltare a capacităților și de planificare a operațiilor la cele trei niveluri – strategic, operațional și tactic, pe termen mediu și lung. România, alături de celelalte state membre ale Alianței, implementează măsurile aferente, astfel încât să contribuie la efortul de apărare colectivă, precum și la postura de apărare și descurajare a NATO, cu precădere în flancul estic, unde se situează și Regiunea Extinsă a Mării Negre, cu particularitățile sale, generate, în primul rând, de poziția sa geostrategică, și conștientizând, totodată, efectele impactului tehnologic asupra confruntărilor din spațiul cibernetic.

STRATEGIILE NAȚIONALE DE SECURITATE ȘI INFRASTRUCTURILE CRITICE: O ANALIZĂ A STATELOR MEMBRE ALE UNIUNII EUROPENE

Locotenent-colonel dr. Petrișor PĂTRAȘCU

Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București
DOI: 10.55535/GMR.2022.3.01

Strategiile naționale de securitate ale statelor membre ale Uniunii Europene evidențiază rolul infrastructurilor critice pentru asigurarea serviciilor esențiale societății și necesitatea protecției acestora în contextul securității și apărării naționale. Astfel, protecția infrastructurilor critice nu se rezumă la nivel de operator sau administrator de infrastructură critică, responsabilitatea fiind asumată până la nivel guvernamental. Amenințările la adresa infrastructurilor critice reprezintă amenințări la adresa securității naționale. Un eveniment nedorit care vizează una sau mai multe infrastructuri critice implică intervenția structurilor de nivel local, regional și național. Statele membre ale UE au conștientizat faptul că amenințările la adresa infrastructurilor critice reprezintă amenințări pentru securitatea națională și chiar pentru securitatea și apărarea comună a UE. În acest sens, statele membre ale UE au prevăzut în strategiile naționale de securitate o serie de aspecte privind infrastructurile critice, precum importanța, necesitatea, dezvoltarea, funcționalitatea, eficiența și, nu în ultimul rând, protecția și reziliența acestora în fața tuturor tipurilor de amenințări. Acest studiu reliefează includerea infrastructurilor critice în conținutul strategiilor de securitate ale statelor membre ale UE și implicarea statelor în asigurarea și consolidarea unei protecții corespunzătoare infrastructurilor critice naționale și europene.

Cuvinte-cheie: infrastructuri critice, strategii naționale de securitate, state membre ale UE, protecția infrastructurilor critice, Directiva CER.

INTRODUCERE

În general, serviciile esențiale ale societății sunt asigurate prin intermediul anumitor infrastructuri, care, în funcție de domeniul de activitate, pot fi infrastructuri industriale, financiare, militare, de sănătate, de transport, de comunicații electronice etc. Mai multe state ale lumii, precum SUA, Canada sau statele membre ale Uniunii Europene, și-au denumit aceste infrastructuri, inclusiv prin legislație, ca fiind *infrastructuri critice*. Astfel, aceste state au parcurs un proces complex, etapizat și de durată, cuprinzând, în acest sens, elaborarea și aplicarea unui cadru legislativ specific, stabilirea sectoarelor și subsectoarelor deținătoare de *infrastructuri critice*, identificarea și desemnarea infrastructurilor critice, precum și realizarea unui proces continuu de protecție a infrastructurilor critice. La nivelul Uniunii Europene a fost dezvoltat și implementat *Programul European privind Protecția Infrastructurilor Critice – PEPIC*. În acest sens, prin Directiva nr. 114 din 2008 au fost stabiliți trei piloni de bază privind *infrastructurile critice europene* (ICE), și anume: identificarea, desemnarea și protecția ICE. Totodată, Directiva stabilește sectoarele energetic și de transporturi ca fiind sectoare deținătoare de ICE, lăsând la latitudinea statelor membre să-și stabilească sectoarele deținătoare de *infrastructuri critice naționale* (ICN). Prin urmare, în baza transunerii Directivei în legislație națională, statele membre ale UE și-au desemnat atât propriile sectoare și subsectoare deținătoare de ICN, într-un număr variabil de la stat la stat, cât și infrastructurile critice naționale.

Un alt aspect deosebit de important care trebuie evidențiat este dat de noua abordare a Uniunii Europene privind infrastructurile critice. Așadar, prin propunerea de *Directivă privind Reziliența Entităților Critice* (*Directive on the Resilience of Critical Entities/CER Directive/Directiva CER*), Uniunea Europeană urmărește actualizarea și îmbunătățirea cadrului existent privind protecția infrastructurilor critice și entitățile

La nivelul Uniunii Europene a fost dezvoltat și implementat Programul European privind Protecția Infrastructurilor Critice – PEPIC. În acest sens, prin Directiva nr. 114 din 2008 au fost stabiliți trei piloni de bază privind infrastructurile critice europene, și anume: identificarea, desemnarea și protecția ICE.

Securitatea reprezintă unul dintre cele mai importante obiective de interes național, care contribuie la îndeplinirea celorlalte obiective, cum ar fi prosperitatea (bunăstarea economică), valorile naționale sau stabilitatea internațională. Totodată, există o relație de interdependență între securitate și prosperitate, în sensul că prin mijloacele economico-financiare se pot asigura capacitățile pentru apărare, ordine publică, securitate națională și intelligence.

care le operează, precum și consolidarea rezilienței, care să arate o mai bună situație a riscurilor, o legătură mult mai strânsă între sectoare și o interdependență sporită între infrastructurile fizice și cele digitale.

INFRASTRUCTURA CRITICĂ – ABORDARE TEORETICĂ ÎN CONTEXTUL SECURITĂȚII NAȚIONALE

Securitatea națională reprezintă un concept care nu este facil de definit, încercându-se, în aceste condiții, să fie stabilit de către state în strategiile naționale de securitate. Astfel, strategiile definesc interesele naționale îndreptate spre obiective, identifică mijloacele prin care se pot promova aceste interese, precum și principalele amenințări la adresa securității naționale (Raik et al., 2018, p. 7). Securitatea reprezintă unul dintre cele mai importante obiective de interes național, care contribuie la îndeplinirea celorlalte obiective, cum ar fi prosperitatea (bunăstarea economică), valorile naționale sau stabilitatea internațională. Totodată, există o relație de interdependență între securitate și prosperitate, în sensul că prin mijloacele economico-financiare se pot asigura capacitățile pentru apărare, ordine publică, securitate națională și intelligence (MacNamara, 2016, p. 3). În aceeași ordine de idei, o strategie națională de securitate prezintă interesele naționale de bază, cu scopul de a îmbunătăți atât securitatea internă, cât și relațiile internaționale privind securitatea națională. Astfel, securitatea cuprinde protecția populației, a teritoriului și a instituțiilor statului împotriva potențialelor pericole străine, inclusiv protecția infrastructurilor critice (Stolberg, 2012, p. 16). Managementul securității reprezintă o activitate extrem de importantă a statului, care contribuie la existența și dezvoltarea acestuia în condiții oscilante ale mediului de securitate. Capacitatea statului de a face față provocărilor și de a contracara amenințările depinde de dezvoltarea socio-economică a statului și produce acțiuni preventive pe termen lung, prin intermediul mecanismelor sale instituționale. Percepția problemelor de securitate națională are o interpretare multidimensională, conturând o înțelegere a trecutului, o imagine a prezentului și o premisă de gândire pentru viitor (Kośmider, 2021, p. 294). Potrivit aceluiași autor, principalele elemente specifice managementului securității naționale sunt reprezentate de dimensiunea de apărare națională, dimensiunea

de siguranță, incluzând protecția civilă, protecția populației, a resurselor, a infrastructurilor și a instituțiilor statului, precum și securitatea economică și culturală.

Definiții referitoare la *infrastructurile critice* regăsim în nenumărate documente, cum ar fi acte legislative, studii de specialitate, rapoarte, proiecte de cercetare, articole sau comunicări științifice, însă, în contextul acestui articol, consider că este relevantă definiția infrastructurilor critice din perspectiva Uniunii Europene, și anume că acestea reprezintă „un element, un sistem sau o componentă a acestuia, aflat pe teritoriul statelor membre, care este esențial pentru menținerea funcțiilor societale vitale, a sănătății, siguranței, securității, bunăstării sociale sau economice a persoanelor, și a căror perturbare sau distrugere ar avea un impact semnificativ într-un stat membru ca urmare a incapacității de a menține respectivele funcții” (Directiva 2008/114/EC). De asemenea, este important de menționat faptul că această definiție reprezintă un reper foarte important pentru statele membre ale UE, care și-au definit ulterior conceptul de infrastructură critică în legislațiile naționale și și-au dezvoltat propriul cadru operațional. Potrivit mai multor autori (Mitrevska, Mileski, Mikac, 2019, p. 19), *infrastructura critică* este descrisă ca o componentă importantă a securității naționale, prin considerentul că pericolul asupra unei infrastructuri critice influențează viața și siguranța populației, precum și starea de normalitate a statului. Astfel, infrastructurile critice naționale au un rol cheie pentru asigurarea securității naționale, a continuității statului, precum și a satisfacerii nevoilor populației. Incapacitatea statelor de a gestiona problemele societale în beneficiul populației crește ponderea amenințărilor la adresa infrastructurilor critice (Roman, 2018, p. 34). De principiu, facilitățile unei *infrastructuri critice* constau în clădiri, structuri, echipamente, instalații și servicii, ceea ce reprezintă un sistem integrat, necesar pentru buna funcționare a statului. Astfel, protecția unei infrastructuri critice este îndeplinită de către proprietar sau operator, în timp ce statului îi revine partea de supraveghere și de coordonare (Żaboklicka, 2020, p. 71).

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Infrastructurile critice reprezintă „un element, un sistem sau o componentă a acestuia, aflat pe teritoriul statelor membre, care este esențial pentru menținerea funcțiilor societale vitale, a sănătății, siguranței, securității, bunăstării sociale sau economice a persoanelor, și a căror perturbare sau distrugere ar avea un impact semnificativ într-un stat membru ca urmare a incapacității de a menține respectivele funcții”.

ASPECTE METODOLOGICE ALE ANALIZEI INFRASTRUCTURII CRITICE

În acest studiu este realizată o analiză cantitativă a mai multor strategii naționale de securitate privind abordarea conceptului de *infrastructuri critice* din perspectiva statelor membre ale Uniunii Europene, care au deja implementat un cadru legislativ și operațional privind protecția infrastructurilor critice. În acest sens, coroborat cu recenzia literaturii de specialitate, studiul evidențiază o situație statistică a menționării termenilor *infrastructuri critice* și *protecția infrastructurilor critice*, plus o serie de particularități identificate în strategiile de securitate ale statelor membre ale UE. La baza acestui demers stau strategiile corespunzătoare unui număr de 23 de state din cele 27 de state membre ale UE. În schimb, Irlanda, Grecia, Cipru și Malta nu au încă elaborate sau nu sunt făcute publice.

În ultimii ani, Irlanda a avut intenția de a publica o politică de securitate națională, însă guvernul irlandez a abandonat acest plan pentru a proteja infrastructura critică națională și, probabil, va emite pe viitor o declarație strategică privind securitatea națională (Mooney, 2022). Totuși, trebuie remarcat faptul că Irlanda a dezvoltat o serie de acțiuni pentru protecția și reziliența infrastructurilor critice, corespunzător cerințelor UE. Pe parcursul cercetării, nu au fost identificate documente publice cu privire la strategia de securitate a statului Cipru. Mai mult decât atât, această mențiune este susținută și de alte studii de cercetare, prin care se confirmă faptul că Cipru nu are o strategie națională de securitate sau nu a fost făcută publică (Adamides, 2019, p. 72). Grecia încă nu are o strategie de securitate națională, aceasta fiind în stadiu de pregătire (Dokos, 2021). Referitor la protecția infrastructurilor critice, Grecia s-a aliniat la cerințele UE, încă din anul 2011, prin transpunerea prevederilor Directivei 114/2008 în legislație națională. Similar, tot în anul 2011, Malta a transpus în legislație națională prevederile directivei. De asemenea, Malta nu are emisă sau publicată o strategie națională de securitate.

În ultimii ani, Irlanda a avut intenția de a publica o politică de securitate națională, însă guvernul irlandez a abandonat acest plan pentru a proteja infrastructura critică națională și, probabil, va emite pe viitor o declarație strategică privind securitatea națională.

ANALIZA INFRASTRUCTURILOR CRITICE DIN PERSPECTIVA STRATEGIILOR NAȚIONALE DE SECURITATE ALE STATELOR MEMBRE ALE UNIUNII EUROPENE

Strategiile naționale de securitate analizate reflectă implicarea statelor membre ale UE în asigurarea funcționalității, protecției și rezilienței infrastructurilor critice. În conținutul celor 23 de strategii analizate, sintagma *infrastructuri critice* se regăsește în 153 de menționări, ceea ce evidențiază importanța infrastructurilor critice pentru societate și necesitatea asigurării protecției acestora în contextul securității și apărării naționale. Majoritatea strategiilor naționale de securitate abordează în aceeași direcție infrastructurile critice ca infrastructuri producătoare de bunuri și furnizoare de servicii esențiale, ce trebuie protejate față de toate tipurile de amenințări. În *tabelul nr. 1* sunt cuprinse 23 de state membre ale UE și strategiile de securitate corespunzătoare acestora, anii în care au fost emise (publicate), emitentul, numărul de menționări identificate pentru sintagma *infrastructuri critice* și numărul de capitole în care se regăsesc, precum și numărul de menționări identificate pentru sintagma *protecția infrastructurilor critice*.

Tabelul nr. 1: Analiza strategiilor de securitate ale statelor membre ale UE

Țara	Anul	Tip	Emitent	Nr. cap.	Termen IC	Termen PIC
Austria	2013	NSS	Ministerul de Interne	2	8	8
Belgia	2022	NSS	Guvern	3	5	1
Bulgaria	2018	NSS	Guvern	3	7	4
Croația	2017	NSS	Ministerul Apărării	3	16	6
Danemarca	2022	FSP	Ministerul de Externe	2	2	0
Estonia	2017	NSC	Guvern	0	0	0
Franța	2017	NDSS	Ministerul Apărării	1	1	0
Finlanda	2017	NSS	Guvern	3	3	0
Germania	2016	WP	Guvern	3	7	3

Majoritatea strategiilor naționale de securitate abordează în aceeași direcție infrastructurile critice ca infrastructuri producătoare de bunuri și furnizoare de servicii esențiale, ce trebuie protejate față de toate tipurile de amenințări.

Conceptele sau strategiile de securitate națională ale oricărui stat sunt fundamentate prin acte juridice normative care prezintă abordarea oficială privind rolul statului la nivel internațional, valorile, interesele și amenințările sale naționale. De la stat la stat, întâlnim o denumire diferită a actelor normative specifice securității naționale, fără a schimba baza conceptuală.

Țara	Anul	Tip	Emitent	Nr. cap.	Termen IC	Termen PIC
Italia	2015	WPP	Ministerul Apărării	1	1	0
Letonia	2019	NSC	Parlament	4	14	1
Lituania	2017	NSS	Ministerul Apărării	2	2	2
Luxemburg	2017	NDS	Ministerul de Externe	2	2	1
Țările de Jos	2019	NSS	Guvern	3	21	4
Polonia	2020	NSS	Guvern	2	3	2
Portugalia	2013	NDSC	Guvern	1	2	1
Rep. Cehia	2015	NSS	Ministerul de Externe	2	17	6
România	2020	NDS	Administrația Prezidențială	6	11	3
Slovacia	2021	NDS	Ministerul Apărării	1	1	0
Slovenia	2020	NSS	Ministerul Apărării	3	13	3
Spania	2021	NSS	Guvern	2	11	2
Suedia	2017	NSS	Guvern	2	2	0
Ungaria	2020	NSS	Guvern	3	4	2

În general, conceptele sau strategiile de securitate națională ale oricărui stat sunt fundamentate prin acte juridice normative care prezintă abordarea oficială privind rolul statului la nivel internațional, valorile, interesele și amenințările sale naționale. De la stat la stat, întâlnim o denumire diferită a actelor normative specifice securității naționale, fără a schimba baza conceptuală. Aceste acte, precum strategia națională de securitate, carta albă, politica de securitate națională, doctrina militară, legea specifică securității naționale și altele definesc politicile, principiile, direcțiile de acțiune și mecanismele necesare îndeplinirii scopurilor securității naționale (Lipinsky, 2019, p. 152). În continuare, în *figura nr. 1* sunt reprezentate tipurile de documente analizate. Astfel, din numărul de 23 documente supuse analizei, 13 dintre acestea sunt *strategii de securitate națională* – NSS (National Security Strategy), ceea ce reprezintă mai mult de jumătate

din numărul total. Diferența este completată cu conceptul de *securitate națională* – NSC (National Security Concept) (Estonia, Letonia), Strategia de Apărare Națională – NDS (National Defense Strategy) (Luxemburg, România, Slovacia), Carta Albă – WP (White Paper) (Germania, Italia), Strategia Națională de Securitate și Apărare – NDSS (National Defense and Security Strategy) (Franța), Politica Externă și de Securitate – FSP (Foreign and Security Policy) (Danemarca) și Conceptul Strategic de Apărare Națională – NDSC (National Strategic Defense Concept) (Portugalia). Referitor la structurile care emit aceste strategii (*tabelul nr. 1*), situația ne arată că majoritatea guvernelor se află în această calitate, fie prin Comitetul de securitate (Finlanda), fie prin Consiliul de miniștri (Bulgaria, Polonia), fie prin Cabinetul prim-ministrului (Belgia, Suedia, Ungaria) sau chiar prin anumite ministere cu responsabilități în aria securității naționale, cum ar fi ministerul apărării, ministerul afacerilor externe sau ministerul de interne. În rest, strategia României este emisă de Administrația Prezidențială și cea a Lituaniei de către Parlament.

Ținând cont de schimbările mediului de securitate regional și internațional, statele își revizuiesc periodic, la un anumit interval de timp, strategia de securitate națională.

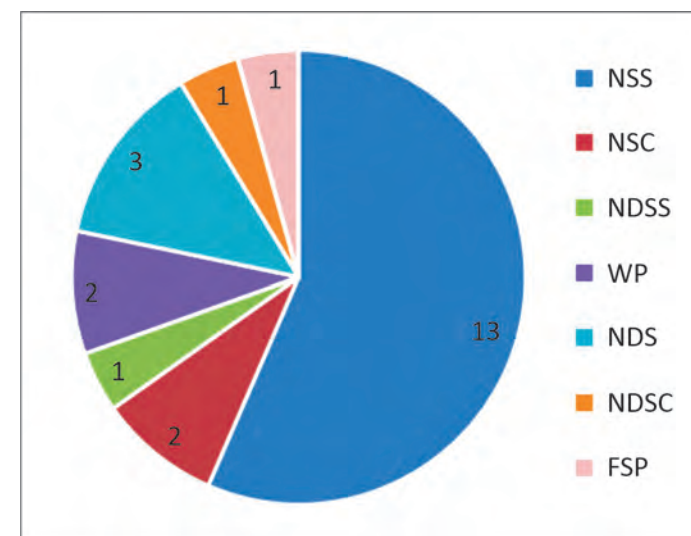

Figura nr. 1: Tipurile de documente analizate

Potrivit *figurii nr. 2*, perioada emiterii strategiilor de securitate este 2013-2022. Astfel, strategiile de securitate ale Austriei și Portugaliei sunt publicate încă din 2013, iar strategiile Belgiei și Danemarcei sunt cele mai recente, din 2022. De altfel, ținând cont de schimbările

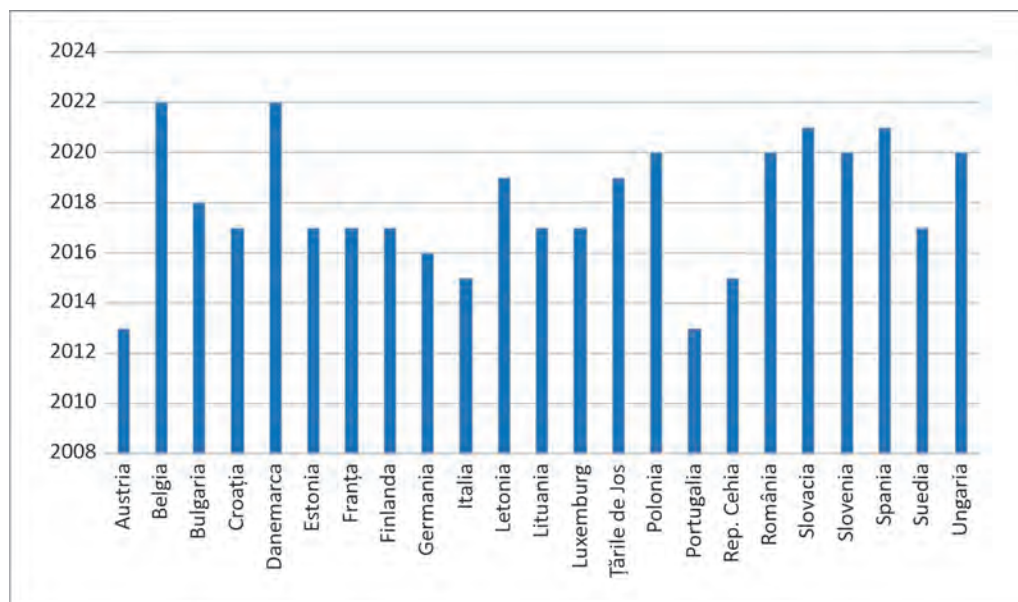

Figura nr. 2: Perioada în care au fost emise strategiile de securitate

mediului de securitate regional și internațional, statele își revizuiesc periodic, la un anumit interval de timp, strategia de securitate națională. Cele mai multe strategii care fac obiectul acestui studiu au fost emise în anul 2017. Actualmente, ca urmare a apariției conflictului din Ucraina (24 februarie 2022), probabil o parte dintre state își vor configura și actualiza strategiile de securitate naționale mult mai devreme decât termenul stabilit.

În urma studiului realizat, observăm că un număr de 22 de state membre ale UE din cele 23 analizate cuprind sintagma *infrastructuri critice* în actele normative, corespunzător securității lor naționale (figura nr. 3). Astfel, cele mai multe menționări, în număr de 21, le întâlnim la Țările de Jos. În documentul analizat, una dintre dimensiunile securității naționale o reprezintă perturbarea socială, care poate apărea și în situația în care sunt afectate disponibilitatea și continuitatea proceselor critice, asigurate prin intermediul infrastructurilor critice naționale. Totodată, în strategie se arată că aceste procese critice sunt reciproc dependente, ceea ce reflectă că perturbarea unei singure infrastructuri va avea efecte secundare asupra întregului sistem de infrastructuri naționale și ar amplifica riscurile la adresa securității

naționale. După Țările de Jos urmează Republica Cehia, cu un număr de 17 menționări. În strategia de securitate a Cehiei regăsim infrastructurile critice prezentate ca un sistem de elemente cheie, care îndeplinesc nevoile vitale ale populației și economiei, însă amenințările care le vizează – naturale, tehnologice și asimetrice – pot avea un impact deosebit de puternic asupra securității naționale. În strategia de securitate a Croației regăsim 16 menționări, iar unul dintre obiectivele strategice îl reprezintă realizarea celui mai înalt nivel de securitate și protejarea populației și a infrastructurii critice. Strategia de securitate a Croației subliniază faptul că infrastructurile critice sunt bunuri naționale și cât mai multe trebuie să fie în proprietatea statului pentru protecția funcțiilor vitale ale acestora în situații de instabilitate. De asemenea, tot pentru prevenirea posibilelor amenințări și riscuri la adresa infrastructurilor critice, strategia prevede schimbul de date între autoritățile statului și operatorii de infrastructuri critice din ambele sectoare: public și privat. Conceptul strategic al Letoniei precizează principiile și prioritățile strategice pentru prevenirea amenințărilor la adresa statului. Astfel, cele 14 menționări ale sintagmei infrastructurilor critice se regăsesc în trei secțiuni asociate prevenirii amenințărilor la adresa securității naționale, și anume: prevenirea amenințărilor teroriste, prevenirea amenințărilor cibernetice, precum și prevenirea amenințărilor produse de serviciile externe de intelligence și de securitate ale altor state. Slovenia, cu 13 menționări, abordează infrastructurile critice în strategia sa națională de securitate, pe de-o parte, din perspectiva identificării și evaluării amenințărilor hibride la adresa infrastructurilor critice, pe de altă parte, din perspectiva planificării măsurilor de protecție și reacție la respectivele amenințări, în special la cele teroriste, militare, cibernetice. Tot în conținutul documentului, Slovenia își asumă asigurarea cooperării atât între operatorii de infrastructură critică, cât și între sectorul public și cel privat pentru protecția infrastructurilor critice. Un număr de 13 menționări întâlnim în conținutul documentelor Spaniei și României. În strategia de securitate a Spaniei, infrastructurile critice sunt considerate un pilon pe care se sprijină reziliența fizică națională. Aceste infrastructuri critice fac parte din sectoare vitale, precizate în textul strategiei (sănătate, energie, alimentație, transport, alimentare cu apă) și nu pot oferi soluții alternative privind asigurarea serviciilor

În strategia de securitate a Cehiei regăsim infrastructurile critice prezentate ca un sistem de elemente cheie, care îndeplinesc nevoile vitale ale populației și economiei, însă amenințările care le vizează – naturale, tehnologice și asimetrice – pot avea un impact deosebit de puternic asupra securității naționale.

Austria, prin politica de apărare prezentată în strategie, garantează protecția infrastructurilor critice, responsabilizând astfel forțele armate austriece. În strategia de securitate a Austriei întâlnim opt menționări despre infrastructurile critice. Menținerea unei economii eficiente, protejarea furnizării bunurilor vitale și protecția infrastructurilor critice reprezintă interese și obiective politice strategice.

esențiale. Mai mult decât atât, strategia națională de securitate subliniază importanța Spaniei, ca națiune maritimă, care trebuie să asigure funcționarea infrastructurilor critice dispuse în proximitatea țărmului sau pe mare, incluzând în special porturile și conductele submarine. România, în Strategia Națională de Apărare a Țării, menține, față de versiunea anterioară, conceptul de *securitate națională extinsă*, care include și securitatea infrastructurilor critice. De altfel, România, ca stat rezilient în fața amenințărilor, stabilește o strategie de dezvoltare a unor instrumente necesare consolidării rezilienței societale și a infrastructurilor critice. În conținutul strategiei identificăm ca direcție de acțiune asociată dimensiunii de apărare dezvoltarea infrastructurilor critice pentru întrebunțarea acestora și în domeniul apărării, acțiune ce poate fi realizată prin sprijin și coordonare cu alte instituții. Într-o altă dimensiune, cea de informații, contrainformații și securitate, funcționarea infrastructurilor critice depinde de prevenirea și contracararea riscurilor și este inclusă într-un cadru integrator alături de asigurarea stabilității economico-financiare, asigurarea securității energetice, dezvoltarea infrastructurii de transport, implementarea societății informaționale și a economiei digitale, precum și asigurarea intereselor economice în Regiunea Extinsă a Mării Negre și în regiunea Balcanilor. Tot din perspectiva apărării, Austria, prin politica de apărare prezentată în strategie, garantează protecția infrastructurilor critice, responsabilizând astfel forțele armate austriece. În strategia de securitate a Austriei întâlnim opt menționări despre infrastructurile critice. Menținerea unei economii eficiente, protejarea furnizării bunurilor vitale și protecția infrastructurilor critice reprezintă unele dintre interesele și obiectivele politice strategice. Mai departe, în conținutul Cartei Albe a Germaniei întâlnim de șapte ori menționate infrastructurile critice. Din perspectiva mediului de securitate german, capitol al documentului, regăsim protecția și reziliența infrastructurilor critice atât în spectrul amenințărilor cibernetice, cât și al amenințărilor hibride. În capitolul destinat priorităților strategice, consolidarea rezilienței în fața amenințărilor prezente și viitoare implică o abordare integratoare de nivel național, printr-o cooperare intensă între organismele guvernamentale, cetățeni, mass-media, operatorii de rețea și operatorii privați ai infrastructurilor critice. În același context al priorităților, securitatea spațială este considerată un element cheie

la nivel internațional, iar sistemele satelitare și aplicațiile aferente reprezintă o componentă esențială a infrastructurii critice naționale. Pe de altă parte, Carta Albă menționează și beneficiile parteneriatului de securitate existent, dintre stat și sectorul industrial, care include atât protecția infrastructurilor critice, cât și a economiei. Tot un număr de șapte menționări are și strategia de securitate a Bulgariei. Interesant este faptul că Bulgaria este statul care specifică în strategia de securitate că își asumă angajamentele Directivei 2008/114/CE privind identificarea și desemnarea infrastructurilor critice europene și evaluarea necesității de îmbunătățire a protecției acestora. Protecția infrastructurilor critice și a populației în situații de criză, dezastre, accidente, catastrofe și alte amenințări reprezintă unul dintre interesele vitale naționale specificate în conținutul strategiei. În strategia de securitate a Belgiei se menționează de cinci ori sintagma *infrastructuri critice*. Belgia subliniază în mod evident, pe de-o parte, sectoarele deținătoare de infrastructuri critice europene aferente PEPIC, pe de altă parte, sectoarele deținătoare de infrastructuri critice naționale desemnate în legislație națională, și anume: energie, transport, finanțe, sănătate publică, alimentare cu apă potabilă, spațiu, comunicații electronice și infrastructuri digitale. Mai mult decât atât, strategia prezintă obligativitatea operatorilor de infrastructuri critice de a întocmi planuri de securitate, de a planifica exerciții, de a raporta incidente și de a lua măsuri complementare pe baza analizelor realizate de către servicii specializate. Ungaria, cu un număr de patru menționări, prezintă în cadrul strategiei naționale de securitate o abordare integrată a guvernului pentru dezvoltarea rezilienței naționale, inclusiv cu elemente care consolidează protecția infrastructurilor critice. Chiar dacă există un cadru legislativ în acest sens, strategia evidențiază necesitatea unei actualizări constante pentru asigurarea capacității de funcționare a statului maghiar ca răspuns la amenințările posibilelor adversari și a capacităților ofensive dezvoltate de către aceștia. Mai departe, strategia atrage atenția asupra unor posibile vulnerabilități provenite din zona investițiilor în infrastructuri critice, rezultate în urma cooperării economice cu China. Un număr de trei menționări ale sintagmei *infrastructuri critice* regăsim în strategia de securitate a Finlandei. Prin intermediul serviciilor esențiale furnizate de către infrastructurile critice sunt accesibile serviciile medicale și de asistență

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

În strategia de securitate a Belgiei se menționează de cinci ori sintagma infrastructuri critice. Belgia subliniază în mod evident, pe de-o parte, sectoarele deținătoare de infrastructuri critice europene aferente PEPIC, pe de altă parte, sectoarele deținătoare de infrastructuri critice naționale desemnate în legislație națională, și anume: energie, transport, finanțe, sănătate publică, alimentare cu apă potabilă, spațiu, comunicații electronice și infrastructuri digitale.

Portugalia, în strategia de securitate, prezintă infrastructurile critice în contextul a două tipuri de amenințări. Primul tip de amenințări sunt cele cibernetice, în care se semnalează o creștere a numărului de atacuri cibernetice asupra infrastructurilor critice, iar al doilea tip de amenințări sunt cele teroriste, în care se subliniază necesitatea implementării unui program național de protecție a infrastructurilor critice.

socială, atât în condiții normale, cât și în condiții de criză, incidente și urgențe. Tot de trei ori se menționează infrastructurile critice și în strategia de securitate a Poloniei. În secțiunea referitoare rezilienței naționale, asigurarea funcționalității și continuității infrastructurilor critice se realizează în baza implementării unui model de protecție pentru infrastructurile critice, iar consolidarea protecției trebuie să țină cont permanent de activitatea serviciilor de informații străine, atât din zona militară, cât și din cea civilă. De asemenea, în document se semnalează faptul că sistemele de comunicații reprezintă o componentă cheie pentru securitatea națională și un element important pentru infrastructurile critice. Portugalia, Luxemburg, Suedia, Lituania și Danemarca se încadrează cu două menționări asociate sintagmei *infrastructuri critice*. Astfel, Portugalia, în strategia de securitate, prezintă infrastructurile critice în contextul a două tipuri de amenințări. Primul tip de amenințări sunt cele cibernetice, în care se semnalează o creștere a numărului de atacuri cibernetice asupra infrastructurilor critice, iar al doilea tip de amenințări sunt cele teroriste, în care se subliniază necesitatea implementării unui program național de protecție a infrastructurilor critice. Pe același subiect al amenințărilor, Luxemburg, prin strategia sa de securitate, face referiri la protecția populației și a infrastructurilor critice în contextul îmbunătățirii rezilienței naționale prin combaterea amenințărilor hibride și consolidarea apărării cibernetice. În schimb, Suedia subliniază robustețea infrastructurilor critice în contextul serviciilor esențiale de transport, ca servicii vitale pentru societate. Totodată, strategia reliefează consecințele grave asupra sectorului de transport în situația în care infrastructurile critice, alături de sistemele informatice și de comunicații ar fi distruse. Lituania menționează tot de două ori infrastructurile critice în documentul strategiei de securitate. Prima mențiune subliniază faptul că securitatea națională necesită progrese în mai multe domenii de interes național, inclusiv în domeniul protecției infrastructurilor critice. A doua mențiune arată necesitatea asigurării protecției infrastructurilor critice și a continuității funcțiilor vitale ale statului lituanian în contextul digitalizării masive, respectiv a amenințărilor cibernetice și a dezinformării. Danemarca, în prima secțiune, subliniază apărarea infrastructurilor critice în fața dezinformării, interferențelor ostile, atacurilor și a criminalității

cibernetice. A doua mențiune dezvoltă aspectele referitoare la atacurile cibernetice și riscul pentru infrastructurile critice. În final, în strategiile Franței, Italiei și Slovaciei identificăm câte o singură menționare. Chiar dacă sunt menționate o singură dată în Strategia de Securitate și Apărare a Franței, infrastructurile critice sunt considerate, alături de resursele critice, obiective din „*inima societății*” care sunt vizate de amenințările aferente noilor domenii de confruntare, și anume: spațiul cibernetic și spațiul cosmic. Mai departe, Carta Albă a Italiei semnalează efectele probabile ce pot fi produse în contextul anumitor conflicte asupra securității regionale sau globale, inclusiv asupra infrastructurilor critice. Astfel, organizații non-statale transnaționale religioase sau criminale, prin capabilități ofensive chimice, bacteriologice, radiologice sau nucleare, pot produce efecte deosebit de grave. Slovacia, în strategia sa de apărare, menționează importanța apărării cibernetice prin securitatea cibernetică a sistemelor și rețelelor informatice strategice din componența infrastructurii de apărare, precum și securitatea elementelor de infrastructură critică. Singura strategie națională de securitate care nu menționează sintagma *infrastructuri critice* este strategia de securitate a Estoniei. Chiar dacă nu sunt mențiuni referitoare la infrastructurile critice, totuși în cuprinsul documentului se fac mai multe referiri la serviciile vitale și la rolul acestora pentru menținerea funcționării continue a statului și a societății estoniene în contextul securității și siguranței naționale. Tot aici, o mare parte a serviciilor vitale provin din sectorul privat și se subliniază partea de criticitate privind cooperarea între sectorul public și sectorul privat.

În studiul realizat nu au fost luate în calcul combinațiile de cuvinte ce includ, în mod particular, numele unui anumit sector sau domeniu de activitate. În conținutul strategiilor regăsim destul de frecvent, în special la cele cu un număr redus de menționări din acest studiu, sintagma *infrastructuri critice* informaționale sau informatice (Danemarca, Lituania, Ungaria). De asemenea, întâlnim menționate infrastructuri critice maritime (Lituania), infrastructuri critice tehnologice, infrastructuri critice de telecomunicații (Danemarca). În aceeași ordine de idei, nu au fost supuse analizei cuvintele sinonime cuvântului critic. Astfel, întâlnim în textul strategiilor și sintagme precum infrastructură cheie (Finlanda), infrastructură esențială (Portugalia), infrastructură strategică (Austria) sau infrastructură vitală (Belgia, Suedia, Ungaria).

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Slovacia, în strategia sa de apărare, menționează importanța apărării cibernetice prin securitatea cibernetică a sistemelor și rețelelor informatice strategice din componența infrastructurii de apărare, precum și securitatea elementelor de infrastructură critică.

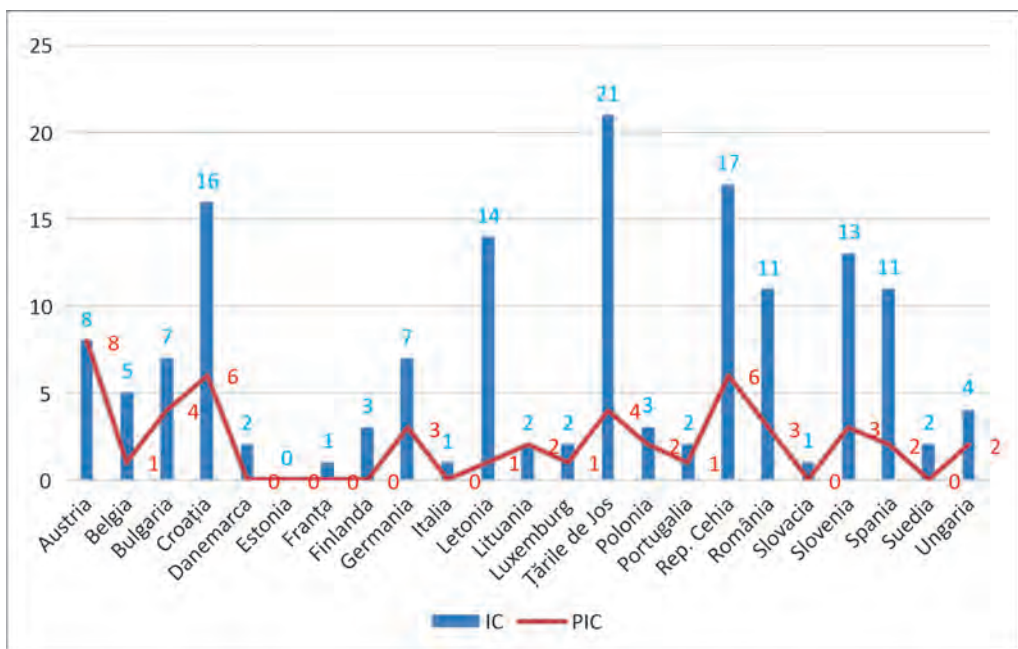

Figura nr. 3: Numărul de apariții al sintagmelor „infrastructuri critice” și „protecția infrastructurilor critice”

Mai departe, în acest studiu este reliefată și abordarea protecției infrastructurilor critice din perspectiva strategiilor de securitate ale statelor membre ale UE. Potrivit figurii nr. 3, sintagma *protecția infrastructurilor critice* apare de 49 de ori în documentele analizate. În strategia Austriei întâlnim de opt ori menționată sintagma protecția infrastructurilor critice. Aici se observă că avem un număr echivalent de menționări cu sintagma *infrastructuri critice*. Un număr a câte șase menționări întâlnim în strategiile Cehiei și Croației, iar câte patru menționări întâlnim în strategiile Bulgariei și Țărilor de Jos. Cu câte trei menționări sunt încadrate strategiile Germaniei, României și Suediei, cu câte două menționări sunt Lituania, Polonia, Spania și Ungaria, iar cu câte o singură mențiune sunt Belgia, Luxemburg, Letonia și Portugalia. În conținutul strategiilor a șapte țări nu se regăsește cuvântul *protecție*, acest lucru fiind oarecum justificat prin numărul redus de menționări privind sintagma *infrastructuri critice*. Cu toate că există un decalaj între numărul mare de menționări referitoare la sintagma *infrastructuri critice* și numărul mic de menționări referitoare la sintagma *protecția infrastructurilor critice* (Țările de Jos, Letonia,

Spania, România), subiectul protecției infrastructurilor critice este înglobat în sfera securității și rezilienței naționale, ca răspuns la tot spectrul de amenințări.

Nu în ultimul rând, a fost analizată situația capitolelor din strategii în care este menționată sintagma *infrastructuri critice*. Prin urmare, în Strategia Națională de Apărare a României sunt cele mai multe capitole care menționează infrastructurile critice, șase capitole, urmată de patru capitole ale Conceptului Național Strategic al Letoniei. După acestea, identificăm câte un număr de trei capitole la opt strategii, câte două capitole la alte opt strategii și câte un capitol la patru strategii

CONCLUZII

Acest articol oferă o analiză de ansamblu a conceptului *infrastructuri critice* din perspectiva strategiilor de securitate ale statelor membre ale UE. Chiar dacă procesul de identificare, desemnare și protecție pentru fiecare stat membru este încadrat atât într-un cadru legislativ, cât și într-un cadru operațional, este important de analizat acest domeniu și din perspectiva securității naționale. Serviciile esențiale societății sunt garantate prin protecție, plecând de la nivelul individual, de infrastructură, până la nivel de stat, prin obiectivele securității naționale. Demersul realizat confirmă aportul considerabil al statelor membre ale UE pentru asigurarea funcționalității, protecției și rezilienței infrastructurilor critice. Într-un număr de 22 de strategii din cele 23 analizate, întâlnim menționată sintagma *infrastructuri critice* de 153 de ori și de 49 de ori sintagma *protecția infrastructurilor critice*, fapt ce donotă o atenție sporită a statelor membre ale UE din perspectiva securității și apărării naționale.

Cu toate că unele elemente corespunzătoare Directivei 114 din 2008 sunt în contradicție cu Directiva NIS (Directiva 2016/1148), cu alte acte normative sau chiar cu propria evaluare din 2019, în contextul celor două situații globale, generatoare de crize, pandemia și conflictul din Ucraina, se confirmă avantajele și echilibrul oferit prin efectele respectivei directive în ceea ce privește asigurarea bunurilor și a serviciilor esențiale naționale de către infrastructurile critice, precum și protecția acestora. Pandemia de COVID-19 a demonstrat profilul unei amenințări globale, care a produs efecte puternice societății și a pus la grea încercare toate sectoarele și subsectoarele deținătoare

Cu toate că există un decalaj între numărul mare de menționări referitoare la sintagma „infrastructuri critice” și numărul mic de menționări referitoare la sintagma „protecția infrastructurilor critice” (Țările de Jos, Letonia, Spania, România), subiectul protecției infrastructurilor critice este înglobat în sfera securității și rezilienței naționale, ca răspuns la tot spectrul de amenințări.

de infrastructuri critice. Odată cu izbucnirea conflictului din Ucraina, realitatea ne-a demonstrat cât de importante sunt infrastructurile critice în astfel de situații.

Mai mult decât atât, strategiile de securitate ale statelor membre ale UE confirmă rolul esențial al infrastructurilor critice pentru asigurarea stării de normalitate a statului și necesitatea securității acestora în fața oricăror tipuri de amenințări. În aceeași ordine de idei, prin propunerea Directivei CER se intenționează să se dezvolte un cadru comun, care să sprijine entitățile critice ale statelor în fața tuturor tipurilor de amenințări. Totuși, implicații ale acestei directive în strategiile naționale de securitate nu se vor vedea prea curând, ținând cont că unele state și-au publicat recent strategiile revizuite.

BIBLIOGRAFIE:

1. Raik, K., Aaltola, M., Kallio, J., Pynnöniemi, K. (2018). *The security strategies of the US, China, Russia and the EU: Living in different worlds*. (FIIA Reports; Vol. 56). Ulkopoliittinen instituutti. https://www.fiaa.fi/wp-content/uploads/2018/06/fiaa_report56_web_security-strategies.pdf, accesat la 22 mai 2022.
2. Macnamara, D. (2016). *National Security and Government Responsibility: Towards a National Security Strategy*. Canada: CDA Institute. Ottawa.
3. Stolberg, A. G. (2012). *Crafting National Interests in the 21st Century*. In: U.S. Army War College Guide to National Security Issues. Vol II: National Security Policy and Strategy. U.S. Army War College: Carlisle, pp. 13-25, https://dde.carlisle.army.mil/documents/courses_14/readings/2302_stolberg-crafting_national_interests.pdf, accesat la 17 iunie 2022.
4. Košmider, T. (2021). *Determinants of the Process of Creating National Security*. Journal of Security and Sustainability Issues 11, no. 1, 287-299, DOI 10.47459/jssi.2021.11.25.
5. Mitrevska, M., Mileski, T., Mikac, R. (2019), *Critical infrastructure – concept and security challenges*. Skoplje, https://skopje.fes.de/fileadmin/user_upload/images/critical/Critical_Infrastructure_EN_-web.pdf, accesat la 22 iunie 2022.
6. Council of the European Union (2008). *Directive on the identification and designation of European critical infrastructures and the assessment of the need to improve their protection*. Brussels, 2008/114/EC.
7. European Parliament and Council of European Union (2020). *Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on the Resilience of Critical Entities* COM/2020/829 Final,
8. <https://eur-lex.europa.eu/legal/content/EN/TXT/?uri=CELEX:52020PC0829>, accesat la 12 mai 2022.

9. Roman, D. (2018). *Protecția infrastructurilor critice în context NA5CRO*. Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, nr. 2, pp. 34-41.
10. Žaboklicka, E. (2020). *Critical infrastructure in the shaping of National Security*, https://www.academia.edu/43955329/Critical_infrastructure_in_the_shaping_of_National_Security, accesat la 22 mai 2022.
11. Mooney, J. (2022). *Warning of “gaping holes” in national security*. The Times, <https://www.thetimes.co.uk/article/warning-of-gaping-holes-in-national-security-rs53hxxj2>, accesat la 22 mai 2022.
12. Dokos, Th. (2021). *Greek national security: review and challenges*. Kathimerini, <https://www.ekathimerini.com/opinion/261588/thanos-dokos-greek-national-security-an-assessment-and-challenges>, accesat la 22 iunie 2022.
13. Adamides, C. (2019). *The Challenges of Formulating National Security Strategies (NSS) in the Presence of Overarching Existential Threats*. Cyprus Review, 30(1), 71-94.
14. Lipinsky, D.A., Bolgova, V.V., Musatkina, A.A., Azarkhin, A.V. & Korobova, A.P. (2019). *General social values in national security strategies of the Russian federation and Germany*. AD Alta: Journal of Interdisciplinary Research, 152-157, http://www.magnanimitas.cz/ADALTA/0902/papers/A_lipinsky.pdf, accesat la 22 mai 2022.
15. Österreichische Sicherheitsstrategie. *Sicherheit in einer neuen Dekade – Sicherheit gestalten* (Austrian security strategy. Shaping security in a new decade), Bundeskanzleramt, Wien 2013, https://www.bundesheer.at/pdf_pool/publikationen/sicherheitsstrategie_engl.pdf, accesat la 22 mai 2022.
16. Belgian Government (2022). *Belgian National Security Strategy*, https://www.egmontinstitute.be/content/uploads/2022/02/NVS_Numerique_FR.pdf, accesat la 23 mai 2022.
17. National Security Concept of Estonia (2017), http://www.kmin.ee/sites/default/files/sisulehed/eesmargid_tegevused/395xiii_rk_o_lisa.pdf, accesat la 12 iunie 2022.
18. National Coordinator for Security and Counterterrorism (NCTV) (2019). *National Security Strategy*. Ministry of Justice and Security. The Hague: Central Government, Netherlands, <https://english.nctv.nl/topics/national-security-strategy/documents/publications/2019/09/19/national-security-strategy>, accesat la 22 iunie 2022.
19. National Security Strategy of the Republic of Poland. Warsaw, 2020, https://www.bbn.gov.pl/ftp/dokumenty/National_Security_Strategy_of_the_Republic_of_Poland_2020.pdf, accesat la 12 mai 2022.
20. Ministry of Foreign Affairs of the Czech Republic (2015). *Security Strategy of the Czech Republic*, https://www.army.cz/images/id_8001_9000/8503/Security_Strategy_2015.pdf, accesat la 22 mai 2022.
21. The Republic of Croatia. *National Security Strategy* (Zagreb, 2017), <https://www.soa.hr/files/file/National-Security-Strategy-2017.pdf>, accesat la 15 iunie 2022.

Strategiile de securitate ale statelor membre ale UE confirmă rolul esențial al infrastructurilor critice pentru asigurarea stării de normalitate a statului și necesitatea securității acestora în fața oricăror tipuri de amenințări.

22. Saeima (2019). *Par Nacionālās drošības koncepcijas apstiprināšanu [On Approval of the National Security Concept]*, <https://likumi.lv/ta/id/309647-par-nacionalas-drosibas-koncepcijas-apstiprinasanu>, accesat la 12 iunie 2022.
23. Ministry of Defence (2020). *RESOLUCIJA o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije [Resolution on the national security strategy of the Republic of Slovenia]*. Ljubljana, <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MO/Dokumenti/ReSNV2.pdf>, accesat la 17 iunie 2022.
24. Presidencia del Gobierno de España (2021). *Estratexia de Seguridad Nacional [Strategy National Security]*, <https://www.dsn.gob.es/es/documento/estrategia-seguridad-nacional-2021>, accesat la 12 mai 2022.
25. Administrația prezidențială. România. (2020), *Strategia Națională de Apărare 2020-2024*. https://www.presidency.ro/files/userfiles/National_Defence_Strategy_2020_2024.pdf, accesat la 22 mai 2022.
26. Germany. Federal Ministry of Defence (2016). *White Paper on German Security Policy and The Future of The Bundeswehr*. Berlin, <https://issat.dcaf.ch/download/111704/2027268/2016%20White%20Paper.pdf>, accesat la 22 mai 2022.
27. Актуализирана стратегия за национална сигурност на Република България. обн., ДВ, бр. 26 от 23.03.2018 г, https://www.mod.bg/bg/doc/strategicheski/20180330_Aktualizirana_SNSRB_2018.pdf, accesat la 17 iunie 2022.
28. The Government of Hungary (2021). *Hungary's National Security Strategy – A Secure Hungary in a Volatile World*, <https://honvedelem.hu/hirek/government-resolution-1163-2020-21st-april.html>, accesat la 22 mai 2022.
29. Lietuvos Respublikos Seimo (2021). *Nacionalinio Saugumo Strategija*, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?jfwid=124aazcfpq&actualEditionId=zDQFzPCLKi&documentId=TAIS.167925&category=TAD>, accesat la 23 mai 2022.
30. Ministry of Foreign Affairs (2022). *Foreign and Security Policy Strategy*, Denmark, <https://um.dk/en/foreign-policy/foreign-and-security-policy-strategy-2022>, accesat la 17 iunie 2022.
31. The Security Committee of Finland (2017). *The Security Strategy for Society*, https://turvallisuuskomitea.fi/wp-content/uploads/2018/04/YTS_2017_english.pdf, accesat la 12 mai 2022.
32. Ministério da Defesa Nacional (2013). *Conceito Estratégico de Defesa Nacional*, Lisboa, https://www.defesa.gov.pt/pt/comunicacao/documentos/Lists/PDEFINTER_DocumentoLookupList/Conceito-Estrategico-de-Defesa-Nacional.pdf, accesat la 22 mai 2022.
33. Ministère des Affaires étrangères et européennes (2017). *Lignes directrices de la défense luxembourgeoise à l'horizon 2025 et au-delà*, <https://defense.gouvernement.lu/dam-assets/la-defense/lignes-directrices-de-la-defense-luxembourgeoise-a-l-horizon-2025-et-au-dela.pdf>, accesat la 22 mai 2022.

34. Government Offices of Sweden (2017). *National Security Strategy*, <https://www.government.se/4aa5de/contentassets/0e04164d7eed462aa511ab03c890372e/national-security-strategy.pdf>, accesat la 17 iunie 2022.
35. French Ministry of Armed Forces/Ministère des Armées. (2017). *Defence and National Security: Strategic Review*, <https://espas.secure.europarl.europa.eu/orbis/sites/default/files/generated/document/en/DEFENCE%20AND%20NATIONAL%20SECURITY%20STRATEGIC%20REVIEW%202017.pdf>, accesat la 17 iunie 2022.
36. Ministero della Difesa (2015). *Libro Bianco per la sicurezza internazionale e la difesa [White Paper for International Security and Defence]*, https://www.difesa.it/Primo_Piano/Documents/2015/07_Luglio/White%20book.pdf, accesat la 3 mai 2022.
37. Ministry of Defence of the Slovak Republic (2021). *Defence Strategy of the Slovak Republic*, https://www.mosr.sk/data/files/4291_defence-strategy-of-the-slovak-republic-2021.pdf, accesat la 22 mai 2022.

FAKE NEWS, REFUGIAȚI ȘI STRATEGIA FEDERAȚIEI RUSE ÎN REGIUNEA MĂRII NEGRE

Corneliu-Mugurel COZMANCIUC

Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul”

DOI: 10.55535/GMR.2022.3.02

Judecând după actualul comportament al Federației Ruse, atașamentul său istoric față de identitatea eurasiatică – un concept introdus de Zbigniew Brzezinski cu 25 de ani în urmă – nu a dispărut. La fel de important pentru Federația Rusă este exportul influenței pe flancul estic al NATO, pentru a avea o șansă de a resuscita poziția de dominare în Europa. Ca acest scenariu să devină realitate, în mod logic, coeziunea democratică a UE, precum și cea militară a NATO trebuie diminuate.

Prezentul studiu are ca scop analiza celor mai recente crize în care Federația Rusă a fost sau este implicată: criza din Ucraina și criza de refugiați de la granița UE cu Belarus. Metodele la care conducerea de la Moscova a apelat includ utilizarea de fake news și instrumentalizarea imigrației ilegale ca mod de destabilizare. Acestea sunt mai mult decât reprezentative pentru arealul de insecuritate în cadrul căruia statele democratice trebuie să supraviețuiască și să prospere. Punctul principal al articolului este analiza celor două metode de agresiune hibridă și maniera în care avansează interesele Federației Ruse în Regiunea Mării Negre. Metodele de cercetare folosite sunt, în principiu, calitative, precum analiza surselor primare (declarații oficiale și briefing-uri de securitate) și a celor secundare (articole de specialitate și opinii exprimate în mass-media). Concluzia articolului nu se dorește a fi una finală, scopul fiind mai degrabă de a încuraja discuții viitoare pe această temă și de a construi un cadru comprehensiv al crizelor curente din Europa.

Cuvinte-cheie: război hibrid, surse de insecuritate, Eurasia, migrație, fake news.

INTRODUCERE

În anii 2000, mai precis după atacurile teroriste din 11 septembrie 2001 și având în vedere progresele tehnologice care au facilitat exportarea amenințării teroriste la nivel global, mediul de securitate s-a schimbat fundamental. Organizația Națiunilor Unite, Alianța Nord-Atlantică, Uniunea Europeană și Statele Unite, cei mai importanți furnizori de securitate din Regiunea Extinsă a Mării Negre și din cea euroatlantică, au fost forțați să își adapteze capacitățile de intelligence, strategiile de apărare și răspunsurile în fața amenințărilor, în așa fel încât să fie compatibile cu noul concept de securitate, precum și cu cel de insecuritate. Un exemplu valid în acest sens este amenințarea teroristă, care a căpătat noi valențe după momentul 9/11. Metodele de comunicare și de alcătuire ale organizațiilor teroriste au fost adaptate din punct de vedere tehnologic, pentru ca liniile de comunicare dintre teroriști și site-urile de recrutare să nu poată fi interceptate. Așa a apărut conceptul de „cyber-jihad” (Atwan, 2006, pp. 122-125). În consecință, toate instituțiile naționale având competențe în domeniul securității și intelligence au fost oarecum forțate să se adapteze la acest *statu quo* volatil, în continuă schimbare. Procesul de producere a securității a devenit, astfel, mult mai complex, ajungând să includă chiar dimensiuni sociale, ecologice, economice și politice (Mitran, 2007, p. 5).

În 2003, fostul Secretar general al ONU, Kofi Annan, a propus o reanalizare a potențialelor amenințări la adresa securității globale, dar și a vulnerabilităților acesteia (Annan, 2003). În mod logic, răspunsul în fața unei arii atât de complexe de amenințări trebuie să fie unul pe măsură, care să consolideze gradul de securitate a actorului (în acest caz, al statului) aflat în pericol. Această strategie este vizibilă prin coordonarea de forțe și eforturi în Regiunea Mării Negre și a Europei între ONU, NATO și UE. Scopul este crearea unei rețele de prosperitate și stabilitate ce va acționa ca un scut împotriva amenințărilor. Este vorba despre inițiative economice, sociale, politice care sprijină democrația, întrucât, dacă este să judecăm conform teoriei păcii,

Organizația Națiunilor Unite, Alianța Nord-Atlantică, Uniunea Europeană și Statele Unite, cei mai importanți furnizori de securitate din Regiunea Extinsă a Mării Negre și din cea euroatlantică, au fost forțați să își adapteze capacitățile de intelligence, strategiile de apărare și răspunsurile în fața amenințărilor, în așa fel încât să fie compatibile cu noul concept de securitate, precum și cu cel de insecuritate.

printr-o democrație dezvoltată de liberali, precum Immanuel Kant încă din secolul al XVIII-lea, statele democratice au șanse extrem de mici să își declare război reciproc. Ideile lui Kant l-au influențat pe Woodrow Wilson, cel ce a pus bazele Ligii Națiunilor în secolul XX, iar mai târziu, ideile sale au contribuit la înființarea ONU. O astfel de conexiune între democrație/prosperitate/stabilitate și securitate nu simplifică însă deloc misiunea NATO, întrucât elementul militar care domina interacțiunile dintre state era mai ușor de manageriat în trecut.

În plus, statele slabe și vulnerabile sunt mult mai expuse amenințărilor. Acest raționament explică strategia curentă a statelor vestice împotriva Federației Ruse. Scopul lor final este diminuarea influenței exercitate de Federația Rusă în arealul Mării Negre și a politicii sale externe agresive prin care se urmărește dominarea teritoriilor din spațiul ex-sovietic. Prin facilitarea progreselor economice, a independenței energetice și reconstrucția infrastructurii, acestea reprezentând elemente ale suveranității statelor în cauză din Marea Neagră (Tsereteli, 2022), alianța statelor occidentale dorește construirea unui scut care să respingă agresiunea rusă manifestată prin propagandă, *fake news* și imigrație ilegală. O astfel de abordare are șanse mari de reușită în contextul actual, în care conceptul de securitate vizează toate domeniile societății. În contrast, securitatea individuală nu are multe elemente în comun cu cea națională, dar nici cu cea regională. Cele din urmă concepte necesită o abordare mult mai complexă, reprezentând un punct focal multilateral al studiilor strategice și de securitate (Buzan, 2017, p. 97).

Întrucât am clarificat strategia adoptată de actorii internaționali care operează în Europa și în Regiunea Mării Negre, este important de menționat cum răspunsul statului-agresor, în cazul de față Federația Rusă, este tocmai prevenirea punerii în aplicare a acesteia. Federația Rusă a fost și este, în continuare, atașată și de identitatea sa eurasiatică, iar șansa de a contrabalansa influența NATO și SUA în Europa a devenit un scop în sine încă de la sfârșitul Războiului Rece sau, cel puțin, din momentul în care Vladimir Putin a preluat puterea. Strategia „din vecinătatea Rusiei” s-a focusat, din anii 2000, asupra obiectivului de export al puterii în zona Mării Negre, dar și asupra creării unei relații de dependență energetică ruso-europeană. De la războiul ruso-georgian din 2008, războiul împotriva Crimeii din 2014, când Federația Rusă a încălcat suveranitatea teritorială a Ucrainei,

comportamentul agresiv nu s-a diminuat, iar acest lucru a devenit vizibil pentru toate părțile implicate în procesul regional de securitate.

Acum, de la sfârșitul anului 2021/începutul lui 2022, Federația Rusă s-a implicat în două crize care îi confirmă strategia și tendințele subversive: criza refugiaților de la granița Poloniei cu Belarus și criza ruso-ucraineană din 2021-2022. În ambele cazuri, Moscova și-a dovedit preferința pentru tactici de război hibrid și nu a ezitat să folosească metode destabilizatoare, cum ar fi imigrația forțată și *fake news*, pentru a induce populației motive false ce ar justifica invadarea Ucrainei (Borger, Walker, Sabbagh, 2022).

Regiunea Mării Negre are un caracter geopolitic fundamental și a oscilat istoric între eforturile actorilor de a o transforma într-un „lac NATO” sau a fi dominată de o Rusie reacționară. Pentru a-și avansa strategia de transformare a părții de sud a Europei într-o regiune dependentă de gazul și petrolul rusesc și a-și păstra intactă calea de acces la ape calde (din motive comerciale), Federația Rusă trebuie să blocheze accesul suplimentar al NATO în zonă. Marea Neagră este un bazin energetic cu vaste valențe economice, un punct de convergență între spațiile de securitate din Europa, Eurasia și Orientul Mijlociu. O consecință a atacurilor teroriste de la 9/11 a fost stabilizarea regiunii Mării Negre pentru a preveni expansiunea terorismului global. Interesele Federației Ruse în Marea Neagră cântăresc la fel de greu ca cele ale statelor occidentale, pentru că vorbim, până la urmă, de un pivot geopolitic, de o zonă-tampon ce are capacitatea de prevenție a amenințărilor extraeuropene.

Scopul lucrării de față este analiza comportamentului strategic al Federației Ruse și răspunsul statelor vestice în ceea ce privește cele mai recente crize de securitate din Europa, ce au provocat un val de panică în regiune. Focusul va fi pe instrumentele de război hibrid folosite de Federația Rusă pentru a-și impune interesele și a preveni eventualitatea extinderii sferelor de influență ale NATO și ale UE. Frica de a rămâne un stat izolat în Europa Centrală și de Est explică reacțiile Rusiei față de Georgia în 2008 și față de Ucraina în 2014.

Metodele de cercetare folosite în lucrarea de față se centrează asupra analizei individuale și comparate a surselor secundare și primare, în timp ce focusul este îndreptat către două cazuri specifice: criza de refugiați de la granița Belarus-Polonia și criza ruso-ucraineană. În primul rând, rolul Mării Negre ca pivot geopolitic va fi explicat în detaliu împreună cu sursele de insecuritate din regiune. Ulterior, vor fi

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Marea Neagră este un bazin energetic cu vaste valențe economice, un punct de convergență între spațiile de securitate din Europa, Eurasia și Orientul Mijlociu. O consecință a atacurilor teroriste de la 9/11 a fost stabilizarea regiunii Mării Negre pentru a preveni expansiunea terorismului global. Interesele Federației Ruse în Marea Neagră cântăresc la fel de greu ca cele ale statelor occidentale, pentru că vorbim, până la urmă, de un pivot geopolitic, de o zonă-tampon ce are capacitatea de prevenție a amenințărilor extraeuropene.

Rolul Mării Negre a evoluat constant în ultimele decenii, având în vedere și idealurile de liber schimb și comerț democratic pe care le are comunitatea internațională, NATO și Uniunea Europeană, care se extind automat și în regiunea Mării Negre. În acest mod, regiunea Mării Negre a devenit o prioritate pe agendele de securitate națională ale statelor occidentale, mai ales pe agenda Statelor Unite.

menționate și eforturile competitive ale NATO și ale Federației Ruse de a-și impune prezența în aceeași regiune geostrategică.

Următoarea parte a articolului se va referi la implicarea Federației Ruse în calitate de agent-proxy în criza refugiaților, fiind vorba de interesele celui mai vechi aliat al Moscovei în Europa: Belarus.

În partea finală, am tratat preferința evidentă sau mai puțin evidentă a Federației Ruse pentru *fake news* ca metodă de agresiune hibridă, pentru a induce un status și mai vulnerabil Ucrainei, prin crearea unor reacții în lanț de confuzie, panică și destabilizare. Concluzia articolului nu își propune să fie decisivă, ci, mai degrabă, să summarizeze principalele puncte atinse pentru a încuraja cercetarea adițională pe această temă.

MAREA NEAGRĂ – PIVOT GEOPOLITIC

La momentul în care această lucrare a fost redactată, forțele ruse începuseră să atace regiunile ucrainene Donețk și Luhansk¹. Secretarul general al ONU, Antonio Guterres, i-a cerut președintelui Vladimir Putin să oprească atacurile și să fie de acord cu discuții diplomatice. Discursul politic al liderului rus relevă intențiile sale de a „cuceri” punctele geografice strategice din Ucraina, în principiu, orașele care au deschidere la Marea Neagră. Pentru a oferi legitimitate acțiunilor sale, Vladimir Putin a pus sub semnul întrebării întreaga tradiție a Ucrainei ca stat independent după căderea Uniunii Sovietice, în 1991. Astfel, un atac din partea Federației Ruse nu ar fi o încălcare a dreptului internațional sau a dreptului la autodeterminare.

Eforturile guvernului de la Moscova demonstrează importanța strategică a Mării Negre, o sinapsă geopolitică ce face legătura între Asia Centrală, Orientul Mijlociu și Europa de Sud-Est. Rolul Mării Negre a evoluat constant în ultimele decenii, având în vedere și idealurile de liber schimb și comerț democratic pe care le are comunitatea internațională, NATO și Uniunea Europeană, care se extind automat și în regiunea Mării Negre. În acest mod, regiunea Mării Negre a devenit o prioritate pe agendele de securitate națională ale statelor occidentale, mai ales pe agenda Statelor Unite (Popilevski, 2019, p. 297).

În această parte ne vom concentra asupra implicațiilor strategice ale regiunii de la Marea Neagră, în contextul celor mai recente conflicte din zonă. În primul rând, putem enumera multiplele surse

¹ Mai 2022 (N.A.).

de insecuritate, printre care se numără: imigrația, terorismul, dezastrele ecologice, contrabanda cu droguri. Aceste aspect generează un areal complex de amenințări și vulnerabilități ale securității și coeziunii regionale. În al doilea rând, vor fi prezentate ambițiile de dominare, atât ale Federației Ruse, cât și ale NATO și ale UE. În timp ce Federația Rusă este dispusă să înceapă un război în Europa pentru a-și proiecta interesele și în flancul estic al NATO, respectiv a-și securiza monopolul asupra resurselor de gaze și petrol (Stronski, 2021), Alianța Nord-Atlantică depune, de asemenea, eforturi de a contrabalansa acțiunile Federației Ruse (Văduva, p. 5), tocmai pentru a putea preveni materializarea amenințărilor prezentate.

NATO depune eforturi pentru a-și îndeplini scopurile și a transforma Marea Neagră într-un scut consolidat de principii democratice și prosperitate economică, pentru asigurarea treptată a independenței energetice a statelor ce au ieșire la Marea Neagră. Astfel, conflictele înghețate ar avea șanse minime să reizbucnească și să destabilizeze întreaga regiune. Determinarea Moscovei de a împiedica acest scenariu este transpusă în acțiuni externe agresive și în folosirea unei mașini de propagandă pentru a dezinforma și destabiliza. Cu toate că statele democratice acționează pentru a îngradi tendințele imperialiste ale Federației Ruse, o reacție preventivă ar fi putut veni mai devreme din partea comunității internaționale, în special înainte de 2014. Răspunsul preventiv dorit era recunoașterea Ucrainei ca țară membră a NATO și transformarea ei într-o falie care să îngreuească agresiunea rusă. În schimb, Occidentul a încercat să mențină Ucraina într-o zonă neutră, o strategie ambițioasă, dar iluzorie, conform declarațiilor făcute de profesorul și expertul în studii strategice și de securitate John Mearsheimer. Este, totodată, important să ne reamintim Summitul de la București, din 2008, când statele membre ale NATO au declarat că intenționează să extindă Alianța și mai mult către estul Europei, pentru a cuprinde și Ucraina sau Georgia, de exemplu. Acea declarație a stârnit reacții puternice de anxietate din partea Moscovei, care s-a simțit amenințată, întrucât Alianța va ajunge să se extindă până la granițele ei (Mearsheimer, 2014, pp. 24-25), un raționament care a provocat multiplele evenimente ce au urmat, între care includem și războiul ruso-ucrainean din 2021-2022.

Analizând obiectiv arealul de amenințări prezente în Regiunea Mării Negre, o abordare eficientă ar fi includerea unui punct de vedere geografic, dar și economic.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

NATO depune eforturi pentru a-și îndeplini scopurile și a transforma Marea Neagră într-un scut consolidat de principii democratice și prosperitate economică, pentru asigurarea treptată a independenței energetice a statelor ce au ieșire la Marea Neagră. Astfel, conflictele înghețate ar avea șanse minime să reizbucnească și să destabilizeze întreaga regiune. Determinarea Moscovei de a împiedica acest scenariu este transpusă în acțiuni externe agresive și în folosirea unei mașini de propagandă pentru a dezinforma și destabiliza.

Una dintre amenințările la adresa securității regionale persistă încă de la sfârșitul Războiului Rece, de când axa bipolară a fost înlocuită de dominanța clară a SUA. Dezmembrarea URSS și cea a Iugoslaviei au dat naștere multor state nou formate în Regiunea Extinsă a Mării Negre sau chiar a unor regiuni separatiste în cadrul statelor deja formate.

Una dintre amenințările la adresa securității regionale persistă încă de la sfârșitul Războiului Rece, de când axa bipolară a fost înlocuită de dominanța clară a SUA. Dezmembrarea URSS și cea a Iugoslaviei au dat naștere multor state nou formate în Regiunea Extinsă a Mării Negre sau chiar a unor regiuni separatiste în cadrul statelor deja formate. În acest mod, au apărut conflictele înghețate (Pință, 2005, p. 50). Astăzi, caracterul acestora este și mai complicat din cauza implicațiilor geografice și a vulnerabilității etnice și religioase care persistă. Conflictele din Transnistria (Republica Moldova), Osetia de Sud și Abhazia (Georgia), regiunea Nagorno-Karabakh (sursă de conflict între Azerbaidjan și Armenia, precum și conflictul *proxy* între Turcia și Federația Rusă), Cecenia și Donbas (Ucraina) și-au pus amprenta asupra geopoliticii din Regiunea Extinsă a Mării Negre, începând cu sfârșitul secolului al XX-lea (Crenganiș). Aflându-se în spațiul post-sovietic, conducerii de la Moscova îi vine greu să nu se implice, fiind atât de atașată de fostul prestigiu pe care îl avea Uniunea Sovietică. Președintele Vladimir Putin și-a afirmat fără rețineră intenția de a reconstrui fosta identitate a Federației Ruse, inclusiv fostele ei granițe (Putin, 2006). În definitiv, un teritoriu măcinat de conflicte violente și fragmentare politică este mult mai ușor de „*cucerit*”. Adoptând logica dezvoltată de economistul politic Adam Smith – teoria alegerii raționale –, comportamentul Federației Ruse legat de conflictele înghețate atestă faptul că deciziile lui Putin de a interveni, stârni sau chiar „*dezgheța*” tensiunile din regiune sunt adoptate dintr-un raționament logic cauză-efect. Această ecuație a devenit vizibilă încă din 2008, când Federația Rusă a recunoscut independența Osetiei de Sud și a Abhaziei, generând probleme pentru guvernul Georgiei de a-și menține controlul *de jure* și *de facto* asupra teritoriilor (Dungaciu/Godzimirski, 2020, pp. 8-10). Conflictele înghețate și tensiunile dintre actorii nou apăruiți pe scena internațională se pot încadra în categoria vulnerabilităților de sistem (Văduva, p. 3).

O altă sursă de amenințare și destabilizare națională și regională este reprezentată de *migrație*, considerată atât o amenințare, cât și un instrument de presiune, după cum va fi prezentat mai târziu în legătură cu suportul acordat de Moscova conducerii de la Minsk. Regiunea Extinsă a Mării Negre este o falie strategică și o legătură între Occident, Orientul Mijlociu și Caucaz, fiind exploatată intens ca o rută către lumea civilizată ori de câte ori un conflict reizbucnea. Din cauza acestui rol,

fenomenul migrației ilegale s-a extins incontrollabil și este însoțit și de criminalitate crescută, terorism, crime transfrontaliere, contrabandă cu droguri și trafic de persoane. Având în vedere rigurozitatea controalelor naționale ce au fost la graniță, imigranții ilegali au început să exploateze ruta maritimă, venind din Africa, Orientul Mijlociu și îndepărtat (Macuc, 2005, p. 123).

Trecând la o vulnerabilitate și mai proeminentă a regiunii Mării Negre, *terorismul* s-a extins masiv, deopotrivă în Europa și în statele occidentale, odată cu atacurile al-Qaeda asupra SUA. Din acel moment, terorismul nu mai era doar un fenomen izolat, ci a devenit o amenințare la adresa securității globale. Evoluția tehnologică este sinonimă cu fenomenul globalizării ce s-a declanșat din anii 2000, când teroriștii s-au dedicat scopului de a-și extinde cauza la nivel global. Motivația, tehnicile și mijloacele de comunicare ale organizațiilor teroriste s-au adaptat cerințelor impuse de secolul XXI. Așa-zisul „*cyber-jihad*” a fost perfecționat de organizațiile teroriste din Orientul Mijlociu (în special al-Qaeda) – dacă luăm în calcul faptul că arabii sunt specialiști recunoscuți în criptografie –, cu toate că acestea au fost reticente la început să utilizeze tehnologia dezvoltată de Occident (Atwan, pp. 122-125). De exemplu, ar fi fost imposibil pentru Marea Neagră, având în vedere și instabilitatea politică, să prevină transformarea într-o zonă prosperă pentru atacuri teroriste ce vizează economia din regiune prin întreruperea liniilor de aprovizionare (Luft/Korin, 2004, pp. 61-62). Astfel, crearea unui scut împotriva terorismului islamic în Marea Neagră a devenit o prioritate pentru comunitatea internațională (NATO și UE). Mediul volatil și instabil favorizează prezența diverselor tipuri de atacuri (Scrieciuc, 2005, p. 61).

Pentru a aduce discuția în prezent, am putea invoca terorismul radiologic și nuclear (Fenopetov/Lawlor et al., 2011, pp. 197-208), precum și frecvența atacurilor din Federația Rusă, Ucraina și diverse state occidentale. Shariat Jammāt a fost cea mai activă grupare teroristă ce a activat în Federația Rusă și Eurasia între anii 2007 și 2021, conform *Dragonfly Terrorism Tracker* (respectiv, calculelor IEP), publicat într-un briefing al Institutului pentru Economie și Pace, în martie 2022.

O altă sursă de insecuritate este reprezentată, în mod ironic, de oportunitățile economice oferite de resursele de hidrocarburi din Marea Neagră, motiv pentru care statele occidentale și Federația Rusă au interese economice în regiune (Anastasiu, 2019, p. 2). Evoluțiile

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Evoluția tehnologică este sinonimă cu fenomenul globalizării ce s-a declanșat din anii 2000, când teroriștii s-au dedicat scopului de a-și extinde cauza la nivel global. Motivația, tehnicile și mijloacele de comunicare ale organizațiilor teroriste s-au adaptat cerințelor impuse de secolul XXI. Așa-zisul „cyber-jihad” a fost perfecționat de organizațiile teroriste din Orientul Mijlociu (în special al-Qaeda), cu toate că acestea au fost reticente la început să utilizeze tehnologia dezvoltată de Occident.

Parteneriatele bilaterale ale NATO cu partenerii pentru pace susțin logica organizării unei rețele de securitate și stabilitate în Marea Neagră. Organizația pentru Cooperare Economică a Mării Neagre este o inițiativă multilaterală, fondată în 1999, având implicații politice și economice.

geologice din bazinul Mării Negre au condus la crearea unei surse de petrol la care statele cu ieșire la Marea Neagră au acces direct (România, Ucraina, Federația Rusă și Turcia). Astfel, tensiunile din regiune și eforturile de a obține monopol asupra resurselor nu sunt iraționale. Expansiunea NATO către estul Europei devine o acțiune și mai amenințătoare pentru Moscova. Aceste tensiuni sunt, de asemenea, provocări la adresa securității ecologice a Mării Negre din cauza gradului ridicat de poluare de la gurile Dunării și Marea Azov. Cu cât gradul de exploatare a resurselor este mai ridicat, cu atât mai probabilă este dezechilibrarea balanței ecologice. Având în vedere eforturile făcute pentru a preveni o astfel de situație nefericită, Uniunea Europeană și-a dedicat o parte însemnată din fonduri și acțiuni pentru a reduce poluarea în regiune, dar, pentru a avea acces direct la Marea Neagră, mecanismul de *enlargement* trebuie să fie încă o dată activat, fapt ce provoacă un sentiment profund de anxietate pentru Federația Rusă. Marea Neagră compune o rețea complexă de interese care concurează pentru supremație, realitate ce atestă rolul strategic al Regiunii Extinse a Mării Negre.

Pentru a-și proteja interesele în regiune, comunitatea occidentală și Federația Rusă au apelat fiecare la diverse mijloace în ultimul secol. Este vorba despre implementarea unor mecanisme de cooperare reziliente între țările democratice, precum „*Inițiativa de Apărare a Granițelor*” din 2004, propusă de România, cu scopul de a preveni proliferarea armelor de distrugere în masă. Parteneriatele bilaterale ale NATO cu *partenerii pentru pace* susțin logica organizării unei rețele de securitate și stabilitate în Marea Neagră. Organizația pentru Cooperare Economică a Mării Neagre este o inițiativă multilaterală, fondată în 1999, având implicații politice și economice. ONG-ul românesc *Black Sea Forum* a fost creat în 2008 de către FOND – Federația organizațiilor neguvernamentale pentru dezvoltare din România – și are ca scop promovarea cooperării extinse în cadrul societății civile în ceea ce privește vulnerabilitățile asociate cu regiunea Mării Negre. Mai departe, una dintre cele mai importante inițiatives se referă la existența programului Forța Navală pentru Marea Neagră sau BLACKSEAFOR, creat în 2001 de către Turcia, cu ajutorul României, Ucrainei, Georgiei, Bulgariei și Federației Ruse. Scopul se referă la creșterea interoperabilității forțelor navale ale statelor membre (Mureșean, 2005, p. 221).

Pe de altă parte, Federația Rusă și-a menținut o atitudine sceptică și chiar iritată față de ambiția NATO și a UE de a-și întări cooperarea, întrucât interferează direct cu ambiția președintelui Vladimir Putin de a „*resuscita*” prestigiul deținut odată de către Uniunea Sovietică. Putem afirma că sfera de influență a Federației Ruse se micșora, iar acest fapt a motivat acțiunile agresive ale Moscovei. Războiul ruso-georgian din 2008, anexarea Crimeei din 2014 și Războiul ruso-ucrainean din 2021-2022, care este încă în desfășurare, sunt dovada riscurilor pe care Moscova și le asumă pentru a preveni comunitatea euroatlantică de a se extinde în Marea Neagră. Prin suportul acordat separatiștilor ruși, Kremlinul și-a demonstrat indiferența față de autonomia teritorială a țărilor foste sovietice și chiar a utilizat extensiv o retorică bazată pe convingerea că aceste state nu au istorie ca state independente (Putin, 2022). Declarațiile făcute de oficialii NATO și ai UE au transmis realitatea mediului volatil și instabil de securitate pe care Federația Rusă l-a creat recent și au îndemnat către cooperare suplimentară de-a lungul întregului continent (Borrell, 2022).

Încă de la începutul secolului XXI, regiunea Mării Negre s-a decis de caracterul său neutru, însușindu-și, mai degrabă, statutul de pivot geopolitic, esențial pentru a menține securitatea pe continent și a preveni arealul complex de amenințări și vulnerabilități care pot produce evenimente neprevăzute. Marea Neagră a căpătat, astfel, rolul istoric de indicator al securității pe continent (Popilevski, p. 300).

BELARUS – CEL MAI VECHI ALIAT ȘI PRIETEN AL FEDERAȚIEI RUSE

Dacă ne referim la un stat care a arătat loialitate Federației Ruse și care a susținut și oferit asistență ambițiilor de politică externă ale Moscovei de-a lungul timpului, încă din momentul dizolvării Uniunii Sovietice, acela este Belarus. Legăturile sale cu Moscova se bazează pe două aspecte, în plus față de relația apropiată dintre Vladimir Putin și Alexander Lukashenko, ce datează din momentul în care Lukashenko a devenit președinte, în 1994. O astfel de expresie a loialității a ajuns să fie vizibilă treptat și în domeniul militar, cel mai recent exemplu fiind decizia Moscovei de a invada Ucraina sau războiul ruso-ucrainean din 2021-2022. Teritoriul bielorus a servit drept zonă de tranzit (pentru armament greu și personal militar) sau pentru depozitarea armamentului rusesc, punct de lansare al rachetelor balistice și coridor

GÂNDIREA MILITARĂ ROMÂNEASCĂ

Încă de la începutul secolului XXI, regiunea Mării Negre s-a decis de caracterul său neutru, însușindu-și, mai degrabă, statutul de pivot geopolitic, esențial pentru a menține securitatea pe continent și a preveni arealul complex de amenințări și vulnerabilități care pot produce evenimente neprevăzute. Marea Neagră a căpătat, astfel, rolul istoric de indicator al securității pe continent.

România a încercat să se reorienteze către alți exportatori de gaze naturale, precum Qatar, Azerbaidjan, SUA, Arabia Saudită și Emiratele Arabe Unite. O asemenea atitudine a provocat reacții negative din partea Rusiei, dar și o anxietate suplimentară, căci, dacă ar fi să își piardă avantajul economic/energetic asupra statelor europene, pretențiile sale de monopol în regiunea Mării Negre ar deveni irelevante.

aerian. Acest aspect a atras șirul de sancțiuni impuse de UE guvernului de la Minsk, conform declarațiilor Înaltului Reprezentant pentru Afaceri Externe și Politică de Securitate (Borrell, 2022).

Trecând la dimensiunile de care parteneriatul dintre Rusia și Belarus dispune, mai întâi este vorba despre cooperarea economică în domeniul energiei, întrucât Belarus acționează ca intermediar între Federația Rusă și alte state europene în ceea ce privește exportul de resurse. În mod similar, Federația Rusă reprezintă o piață de export pentru produse de manufactură ce vin din Belarus. Moscova este cel mai de încredere partener de export al Belarusului în ceea ce privește exportul de gaze și petrol, întrucât 15% din PIB-ul bielorus se referă la exporturi venite din Moscova (Coes, 2021). Avansând acest argument, relația Rusia-Belarus este cu atât mai importantă, cu cât interesele economice și energetice în Regiunea Extinsă a Mării Negre – rute de comerț pentru conducte și linii de transport pentru energie – primează (Derman, 2021). Ambiția de a deveni unicul exportator de energie din Europa nu este un secret și a devenit vizibilă în momentul în care Rusia și-a extins conexiunile energetice în Balcani (Macedonia de Nord, Bulgaria și Serbia). În ciuda acestui fapt, avantajul economic deținut de Rusia în Marea Neagră este afectat de acțiunile UE în vederea atingerii performanței unei comunități cu zero emisii de carbon până în 2050 și încheierii unor înțelegeri cu alți actori decât Rusia, precum Azerbaidjan (Stronski, 2021). Anumite state europene au început să ia și ele în considerare potențiale alternative, având în vedere conflictul ruso-ucrainean declanșat la sfârșitul lunii februarie 2022. De exemplu, România a încercat să se reorienteze către alți exportatori de gaze naturale, precum Qatar, Azerbaidjan, SUA, Arabia Saudită și Emiratele Arabe Unite. O asemenea atitudine a provocat reacții negative din partea Rusiei, dar și o anxietate suplimentară, căci, dacă ar fi să își piardă avantajul economic/energetic asupra statelor europene, pretențiile sale de monopol în regiunea Mării Negre ar deveni irelevante. Acest scenariu va impacta puternic și economia bielorusă, întrucât cea mai importantă conductă ce provine din Rusia și transportă resurse către restul Europei traversează Belarus. Mai mult decât atât, având în vedere că CEE/Comunitatea Economică Europeană a fost creată pentru a avansa ideea de integrare economică în Europa, Rusia și Belarus au încercat să afirme că omologul CEE – Uniunea Economică Eurasiatică/UEE – este superior și avansat, conform declarațiilor făcute de ministrul

de externe al Republicii Belarus. Tratatul în baza căruia a fost creată UEE a fost semnat în 2014 de Rusia, Belarus și Kazahstan.

În al doilea rând, parteneriatul ruso-bielorus se bazează și pe un considerent politic, în special în lumina tensiunilor care s-au amplificat constant între Minsk și UE începând cu 2020. Vocea societății civile a fost oprimată, iar o serie de arestări au fost demarate ilegal împotriva opozițiilor regimului din Belarus care condamnau fraudă prin care Lukashenko a câștigat alegerile. În plus, violența de gen atinsese cote îngrijorătoare, iar principiul statului de drept a fost violat de multiple ori. UE a impus al cincilea pachet de sancțiuni în decembrie 2021, din cauza acțiunilor de instrumentalizare a migranților, pentru a pune presiune asupra granițelor Uniunii Europene, acțiune susținută de către Moscova.

Utilizarea migranților în calitate de „arme hibride” a servit ca răspuns la sancțiunile UE ce au destabilizat economic Republica Belarus. Cel mai recent exemplu se referă la criza migranților din 2021-2022, de la granița Belarus-UE, un mod prin care conducerea de la Minsk și-a dezvăluit preferința pentru tacticile de război hibrid. În iulie 2021, Alexander Lukashenko a amenințat să destabilizeze blocul european prin facilitarea valurilor necontrolate de migranți, printre care s-au numărat automat și criminali, traficanți de droguri și persoane care veneau din Orientul Mijlociu și încercau să treacă ilegal în țările membre ale UE. În acest mod, au fost activate multiple surse de vulnerabilitate la adresa securității europene. Belarus s-a îndepărtat din ce în ce mai mult de șansa de a face o tranziție către modelul de democrație promovat de către statele occidentale și a preferat scenariul periculos în care Rusia este singurul său partener politic și economic în regiune. Evenimentele recente demonstrează că relațiile dintre UE și Belarus au doar potențialul de a se înrăutăți, iar suportul acordat deciziei președintelui Putin de a invada Ucraina și susținerea pentru strategia Moscovei de a utiliza o abordare de tip „dezbină și cucerește” în Marea Neagră confirmă acest lucru (Riehle, 2022, p. 62).

FAKE NEWS – ARMA HIBRIDĂ PREFERATĂ A FEDERAȚIEI RUSE

Să construiești o retorică în care Federația Rusă este prezentată ca un actor indispensabil în relațiile internaționale necesită abilități de disimulare, dar și dezinformare și *fake news*. Moscova a depus eforturi considerabile în acest sens în ultimii ani și cel mai vizibil

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Utilizarea migranților în calitate de „arme hibride” a servit ca răspuns la sancțiunile UE ce au destabilizat economic Republica Belarus. Cel mai recent exemplu se referă la criza migranților din 2021-2022, de la granița Belarus-UE, un mod prin care conducerea de la Minsk și-a dezvăluit preferința pentru tacticile de război hibrid.

Atacurile cibernetice au potențialul de a leza profund integritatea sistemelor de informații prin frecvența și intensitatea de care dispun. De exemplu, printre cerințele specifice ale Armatei Române în vederea îndeplinirii obiectivelor de securitate se numără și achiziția unor sisteme tehnologice și de comunicare performante și reziliente, în linie cu cele cu care operează NATO și UE.

În ultimele luni, prin construirea unei realități alternative sau chiar paralele faptelor reale care au loc în războiul din Ucraina. Conflictul armat care a ucis sute de soldați de ambele părți și care a condus la evacuarea mai multor orașe din Ucraina devastate de bombe este prezentat ca o simplă operațiune militară externă în mass-media rusă (Gessen, 2022). Populația rusă se află în izolare din punct de vedere al informațiilor care ajung la ea, Kremlinul având mare grijă să cenzureze sursele neprietenoase cu regimul. Atât comunitatea internațională, cât și cetățenii din Ucraina și alte state membre ale NATO și ale UE s-au mobilizat pentru a exporta informații reale cetățenilor ruși (Wollaccott, 2022). Astfel, nu există niciun dubiu că *fake news*, disimularea și dezinformarea au rămas tactici preferate de război hibrid pentru Federația Rusă, utilizate pentru a manipula și a influența opinia publică.

Înainte de a explora tacticile Federației Ruse în actualul război din Ucraina, este nevoie să prezentăm un cadru teoretic al celei mai noi amenințări în materie de securitate națională – *fake-news*. Tehnica războiului hibrid a fost utilizată atât de mult de autoritățile ruse, încât chiar semnificația termenului și-a pierdut specificitatea și a ajuns să fie folosit pentru a descrie orice interacțiune dintre Federația Rusă și alt stat (Kofman, 2016).

Întrucât se numără printre cele mai complexe amenințări ale securității naționale, atacurile cibernetice au potențialul de a leza profund integritatea sistemelor de informații prin frecvența și intensitatea de care dispun. De exemplu, printre cerințele specifice ale Armatei Române în vederea îndeplinirii obiectivelor de securitate se numără și achiziția unor sisteme tehnologice și de comunicare performante și reziliente, în linie cu cele cu care operează NATO și UE. Logica din spate se bazează pe consolidarea unui sistem informațional integrat pe întreg continentul. Astfel de sisteme sunt utilizate îndeosebi pentru a anticipa evenimente neprevăzute ce ar putea lua prin surprindere autoritățile române, conform Agendei de Securitate Națională 2021. *Fake news* ar putea fi chiar instrumentalizate pentru a induce în eroare inamicul, în așa fel încât acesta să nu își poată da seama de intențiile combatantului. Acest scenariu compune o parte importantă din strategia de război hibrid a Rusiei. *Fake news* constituie o dimensiune superioară dezinformării, pentru că implică alterarea calitativă a informațiilor, păstrând însă anumite părți de adevăr. O astfel de logică aplicată în sectorul mass-mediei se numește „*hybrid media system*” (Lesenciuc, 2021, p. 8).

Judecând din perspectiva Federației Ruse, care dorește să oprească cu orice preț lărgirea NATO înspre partea de est a Europei și să constrângă statele europene să devină aliați, tendințele expansioniste ale Rusiei confirmă faptul că politica externă aplicată de Moscova se încadrează în „*doctrina Primakov*”, dezvoltată de fostul prim-ministru și ministru de externe Evgheni Primakov. Doctrina simbolizează, într-o anumită măsură, reîntoarcerea la raportul de forțe bipolar al Războiului Rece. Federația Rusă poate fi considerată, începând cu anii '90, o putere revizionistă care respinge *statu-quo*ul dominat de SUA, ca unică putere globală.

„*Doctrina Primakov*” a fost extrem de vizibilă în războiul ruso-georgian din 2008, în timpul invadării Crimeei în 2014 și al invadării Ucrainei în 2021-2022. Ofensiva militară este însoțită de tactici de război hibrid ce au ca scop destabilizarea sistemului național al țării agresate, pentru a deveni pe cât de vulnerabil, pe atât de ușor de controlat (Rumer, 2019, *pass.*). Un alt indicator al aplicării doctrinei de politică externă este nivelul cu care sunt asumate riscurile calculate. Doar prin pronunțarea sintagmei *arme nucleare* se creează panică și haos, iar portretizarea Federației Ruse ca o superputere nucleară de neînving este un mecanism de manipulare a opiniei publice și de a induce frică adversarului (Podvig, 2018, *pass.*)

Federația Rusă a apelat la tehnica războiului hibrid în 2008, în războiul împotriva Georgiei, și a utilizat extensiv dezinformarea, *fake news* și atacurile cibernetice în regiunea separatistă a Osetiei de Sud. În ciuda acestui fapt, tot ofensiva militară s-a dovedit factorul decisiv, în timp ce tehnicile hibride au avut o relevanță mai mult secundară. Frank G. Hoffman definește noțiunea de „*amenințare hibridă*” astfel: „*Un mix de tactici de război convenționale, tactici neregulate, terorism și comportament criminal proiectate special, ținând cont de profilul adversarului și destinate atingerii obiectivelor politice*” (Hoffman, 2014). Federația Rusă s-a folosit de multiple metode de dezinformare și *fake news* pentru a manipula guvernul Georgiei și populația. Toate metodele folosite au urmărit logica retoricii anti-Occident. În „*Raportul amenințărilor globale efectuat de comunitatea de intelligence a SUA*” și publicat de Comitetul de Servicii Armate al Senatului în 2016, a fost menționată eficiența propagandei ruse.

Situația nu a arătat deloc diferit în Ucraina, în 2014, și nici la momentul actual. În 2014, tacticile de război hibrid au fost utilizate

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Politica externă aplicată de Moscova se încadrează în „*doctrina Primakov*”, dezvoltată de fostul prim-ministru și ministru de externe Evgheni Primakov. Doctrina simbolizează, într-o anumită măsură, reîntoarcerea la raportul de forțe bipolar al Războiului Rece. Federația Rusă poate fi considerată, începând cu anii '90, o putere revizionistă care respinge *statu-quo*ul dominat de SUA, ca unică putere globală.

În 2014, când Federația Rusă a fost confruntată și criticată pentru prezența militară în regiune, oficialii ruși au răspândit informații false potrivit cărora, de fapt, trupele rusești ar fi confiscat arme de la ucrainenii. Chiar și după un acord temporar de pace, forțele rusești au continuat să utilizeze tactici hibride, pentru a destabiliza Ucraina, astfel transformând țara într-un real studiu de caz pentru tehnica hibridă a Moscovei. Prin antagonizarea guvernului pro-european din Ucraina chiar în fața populației, Federația Rusă cultiva sentimente de neîncredere și suspiciune.

pentru a preveni și întârzia un răspuns din partea autorităților ucrainene, fără a fi necesară o intervenție militară (Nilsson, 2018, p. 20). O altă tactică hibridă a constat în suportul constant și colaborarea cu forțele separatiste pro-ruse din Ucraina, pentru a crea o realitate alternativă, în care autoritățile ucrainene erau prezentate ca fiind antagonistul (Darczewska, 2014). După „Revoluția Euromaidan” din 2014, au avut loc alegeri prezidențiale ce s-au încheiat cu victoria lui Petro Poroșenko. Strategia lui Putin a fost să transmită informații conform cărora noua conducere are legături fasciste și se confruntă cu probleme de corupție. La acea dată, Poroșenko făcea demersuri importante pentru a integra, eventual, Ucraina în blocul european, acțiune ce a provocat reacții agresive din partea Moscovei, care a ocupat Crimeea în aceeași perioadă, alături de orașul federal Sevastopol, în timp ce a consolidat prezența militară în zonă.

În 2014, când Federația Rusă a fost confruntată și criticată pentru prezența militară în regiune, oficialii ruși au răspândit informații false potrivit cărora, de fapt, trupele rusești ar fi confiscat arme de la ucrainenii (Zarembko, Solodkyy, 2021). Chiar și după un acord temporar de pace, forțele rusești au continuat să utilizeze tactici hibride, pentru a destabiliza Ucraina, astfel transformând țara într-un real studiu de caz pentru tehnica hibridă a Moscovei. Prin antagonizarea guvernului pro-european din Ucraina chiar în fața populației, Federația Rusă cultiva sentimente de neîncredere și suspiciune.

Un exemplu de atac hibrid este reprezentat de cele peste 300 de atacuri cibernetice împotriva Ucrainei înregistrate doar în 2018, conform estimărilor făcute de către Serviciile de Securitate din Ucraina. În contextul alegerilor prezidențiale din 2019, o analiză a *Internews Ukraine* a descoperit acțiunile de portretizare a celor doi candidați pro-europeni la președinție – Volodimir Zelensky și Petro Poroșenko – într-un mod exclusiv negativ de către rețeaua socială rusă *Vkontakte* (Ib.).

Invadarea Ucrainei, care a început în februarie 2022, a fost motivată în declarațiile oficiale utilizând informații false. Vladimir Putin și-a apărat decizia prin susținerea faptului că Federația Rusă este actorul aflat în defensivă în acest moment, iar acțiunile sale sunt doar preventive. Argumentul principal susținea că Moscova nu se mai simte în siguranță în proximitatea Ucrainei, fiind pusă mereu sub presiune. Președintele rus a descris invazia ca pe o simplă „operațiune militară externă”, inducând populația rusă în eroare prin construirea unei

retorici bazate pe fapte inexistente. Discursul politic al Moscovei se axează pe trei termeni-cheie: demilitarizare, denazificare și genocid, scopul clar din spatele deciziei de a utiliza termeni cu o încărcătură istorică semnificativă fiind de a construi o imagine agresivă regimului din Ucraina.

Președintele Putin se bazează pe dezinformare și *fake news* în actuala criză, în timp ce avansează prin cucerirea orașelor în Ucraina. Nu ar fi deplasat nici dacă am afirma că valul de refugiați ce a survenit în urma atacurilor armate și care caută adăpost și găzduire în statele membre ale UE deservește obiectivelor militare externe ale Federației Ruse. Importanța geografică a regiunii îl ține motivat pe Vladimir Putin să-și continue planul de a ocupa toate posturile strategice de la malul Mării Negre. Conflictul armat nu s-a încheiat încă printr-un armistițiu și rămâne de văzut dacă sancțiunile economice impuse de UE și SUA vor determina cercul de oameni apropiați lui Putin să dorească oprirea agresiunilor. Condițiile impuse de Federația Rusă pentru a se retrage includ menținerea statutului de neutralitate a Ucrainei și oprirea demersurilor de aderare la UE, fapt ce ar submina direct suveranitatea externă a țării – abilitatea de a decide parcursul extern fără niciun fel de influență din partea altui stat –, ca și dorința populației și a actualului guvern de a face parte din comunitatea europeană.

CONCLUZII

Din momentul dezmembrării Uniunii Sovietice în 1991 și al preluării mandatului de președinte al Federației Ruse de către Vladimir Putin, politica externă s-a axat pe direcții clare ce relevă importanța strategică a regiunii Mării Negre. Însă, pentru a-și putea extinde influența și mai mult în direcția flancului estic al NATO, Federația Rusă trebuie să împiedice orice inițiativă de aderare a statelor aflate sub influența Moscovei la Alianța Nord-Atlantică și Uniunea Europeană.

Un alt aspect-cheie pe agenda Federației Ruse este reconstruirea prestigiului pe care l-a deținut Uniunea Sovietică, scop ce legitimizează, din perspectiva Kremlinului, invadarea anumitor state în prezent suverane și utilizarea extinsă a tacticilor de război hibrid. Printre cele mai intens folosite se numără instrumentalizarea migranților, dezinformarea și *fake news*. Într-adevăr, datorită acestor metode utilizate în ultimii ani, regiunea euroatlantică s-a familiarizat cu tensiuni constante ce vin din partea Moscovei, dar declanșarea unei ofensive militare în Ucraina

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Președintele Putin se bazează pe dezinformare și fake news în actuala criză, în timp ce avansează prin cucerirea orașelor în Ucraina. Importanța geografică a regiunii îl ține motivat pe Vladimir Putin să-și continue planul de a ocupa toate posturile strategice de la malul Mării Negre. Conflictul armat nu s-a încheiat încă printr-un armistițiu și rămâne de văzut dacă sancțiunile economice impuse de UE și SUA vor determina cercul de oameni apropiați lui Putin să dorească oprirea agresiunilor.

Regiunea Mării Negre este un punct istoric de convergență între mai multe culturi și națiuni din diferite zone geografice, cu implicații economice și de securitate. Instabilitatea din regiune (determinată de conflicte înghețate, atacuri cibernetice, terorism etc.) compune mediul perfect pentru ca Federația Rusă să își exporte influența și chiar să controleze întreaga regiune în timp, un obiectiv ce a fost mai mult decât vizibil în ultimii ani.

a luat prin surprindere întreg blocul european. Din această perspectivă, decizia Federației Ruse de a invada Ucraina poate fi considerată mai degrabă un „rinocer gri” (un eveniment cu o probabilitate mare de a se întâmpla, dar subestimat) decât o „lebedă neagră” (eveniment neașteptat) (Monaghan, 2022, p. 8).

Regiunea Mării Negre este un punct istoric de convergență între mai multe culturi și națiuni din diferite zone geografice, cu implicații economice și de securitate. Instabilitatea din regiune (determinată de conflicte înghețate, atacuri cibernetice, terorism etc.) compune mediul perfect pentru ca Federația Rusă să își exporte influența și chiar să controleze întreaga regiune în timp, un obiectiv ce a fost mai mult decât vizibil în ultimii ani.

Cazul Republicii Belarus, cel mai longeviv aliat și prieten al Federației Ruse în regiunea Mării Negre, demonstrează nivelul până la care pot merge ambițiile Moscovei pentru a influența procesul decizional din alte state și a destabiliza Uniunea Europeană prin instrumentalizarea migranților în vederea exercitării de presiune asupra granițelor UE, după cum s-a arătat în cazul Poloniei. Mai mult decât atât, utilizarea masivă a dezinformării și *fake news* în cazul războiului ruso-ucrainean din 2008 și al anexării Crimeei în 2014 urmează logica clasică „*divide et impera*”.

Cea mai recentă desfășurare de forțe are loc în Ucraina (conflictul din 2021-2022), stat invadat de trupele rusești în februarie 2022. Conflictul a generat o criză de securitate, politică, umanitară și economică, având un ecou puternic în toată regiunea Mării Negre. Logica ce ghidează acțiunile Federației Ruse este aceeași, indicând, astfel, consistență în politica sa externă. Evenimentele recente demonstrează afinitatea conducerii de la Moscova pentru tacticile de război hibrid ce au fost aplicate, de această dată, pentru a destabiliza procesul decizional de la Kiev.

BIBLIOGRAFIE:

1. Atanasiu, N. (aprilie 2019). *Hidrocarburile din Marea Neagră – între provocări și riscuri*. Research Gate. (PDF), researchgate.net, accesat la 21 martie 2022.
2. Atwan, A.B. (2006). *The Secret History of al-Qa'ida*, Saqi Books.
3. Borger, J., Walker, S., Sabbagh, D. (3 februarie 2022). *Russia plans 'very graphic' fake video as pretext for Ukraine invasion*. US claims. În *The Guardian*, <https://www.theguardian.com/world/2022/feb/03/ukraine-russia-fake-attack-video-us-claims>, accesat la 15 mai 2022.

4. Buzan, B. (2014). *Popoarele, Statele și Frica* (ediția a doua). Editura Cartier.
5. Coes, P. (8 octombrie 2021). *Examining Belarus' Growing Reliance on Russia*. Foreign Policy Research Institute, <https://www.fpri.org/article/2021/10/examining-belarus-growing-reliance-on-russia/>, accesat la 17 mai 2022.
6. Crenganiș, A.M. *Conflictele înghețate din Zona Extinsă a Mării Negre*. Casa Mării Negre, https://www.casamariinegre.ro/studii/geopolitica/110/conflictele-inghetate-din-zona-extinsa-a-marii-negre#_ftn1, accesat la 17 mai 2022.
7. Darczewska, J. (22 mai 2014). „*The Anatomy of Russian Information Warfare: The Crimean Operation, A Case Study*”. Warsaw: Centre for Eastern Studies, <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/point-view/2014-05-22/anatomy-russian-information-warfare-crimean-operation-a-case-study>, accesat la 22 mai 2022.
8. Derman, G.S. (10 iulie 2021). *Growing strategic competition in Black Sea and threat of war*. Anadolu Agency, <https://www.aa.com.tr/en/analysis/analysis-growing-strategic-competition-in-black-sea-and-threat-of-war/2300473>, accesat la 17 mai 2022.
9. Dungaciu, D., Godzimirski, J. (2020). *Russia and the Frozen Conflicts in the Black Sea Region-Policy Brief*. New Strategy Center. Norwegian Institute of International Affairs, <https://www.newstrategycenter.ro/wp-content/uploads/2019/11/FLANKS-Policy-Brief-Russia-and-Frozen-Conflicts-in-the-Black-Sea-Region.pdf>, accesat la 22 mai 2022.
10. Fenopetov, V., Lawlor, B., Japaridze, T., Tsantoulis Y. & Schmid, A.P. (2011). *New Security Threats – Old Security Architecture and Mind-Sets: Countering the Threat of Radiological and Nuclear Terrorism in the Black Sea Region*. American Foreign Policy Interests, nr. 33(5), doi: 10.1080/10803920.2011.620510.
11. Gessen, M. (1 martie 2022). *How Putin wants Russians to see the war in Ukraine*. The New Yorker, <https://www.newyorker.com/news/dispatch/how-putin-wants-russians-to-see-the-war-in-ukraine>, accesat la 22 mai 2022.
12. Hoffman, F.G. (28 iulie 2014). „*On Not-So-New Warfare: Political Warfare vs. Hybrid Threats*”. War on the Rocks, <https://warontherocks.com/2014/07/on-not-so-new-warfare-political-warfare-vs-hybrid-threats/>, accesat la 17 mai 2022.
13. Kirby, P. (30 martie 2022). *Why has Russia invaded Ukraine and what does Putin want?* BBC News, <https://www.bbc.com/news/world-europe-56720589>, accesat la 22 mai 2022.
14. Kofman, M. (11 martie 2016). „*Russian Hybrid Warfare and other Dark Arts*”. War on the Rocks, <https://warontherocks.com/2016/03/russian-hybrid-warfare-and-other-dark-arts/>, accesat la 17 mai 2022.
15. Lesenciuc, A. (2021). *Fake News ca formă a agresiunii hibride în mediul militar*. În revista *Gândirea militară românească*, nr. 1/2021, https://gmr.mapn.ro/app/webroot/fileslib/upload/files/arhiva%20GMR/2021%20gmr/1/GMR-1_2021.pdf, accesat la 22 mai 2022.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

16. Luft, G., Korin, A. (2004). *Terrorism Goes to Sea*. În *Foreign Affairs*, 83(6), 61-71, <https://doi.org/10.2307/20034137>, accesat la 22 mai 2022.
17. Macuc, M. (2005). *Securitatea în Regiunea Mării Negre. Oportunități, riscuri existente, direcții posibile de acțiune*. Securitate și stabilitate în bazinul Mării Negre: a V-a Sesiune Internațională de Comunicări Științifice: București, 21-22 noiembrie 2005, Universitatea Națională de Apărare. Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, https://cssas.unap.ro/ro/pdf_carti/securitate_stabilitate_bazinul_marii_negre2005.pdf, accesat la 12 mai 2022.
18. Mearsheimer, J. (2001). *The Tragedy of Great Power Politics* (ediția I). New York: Norton.
19. Mitran, A. (2007). *Securitatea în Regiunea Extinsă a Mării Negre*, teză de doctorat nepublicată, http://www.cpc-ew.ro/pdfs/securitatea_in_regiunea_mn.pdf, accesat la 17 mai 2022.
20. Monaghan, A. (martie 2022). *Victory, Defeat, and Russian Ways in War*. Kennan Cable 75. Wilson Center, <https://www.wilsoncenter.org/publication/kennan-cable-no-75-victory-defeat-and-russian-ways-war>, accesat la 17 mai 2022.
21. Mureșean, M. (2005). *Confluente și parteneriate la Marea Neagră*. Securitate și stabilitate în bazinul Mării Negre: a V-a Sesiune Internațională de Comunicări Științifice. București, 21-22 noiembrie 2005: Universitatea Națională de Apărare, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, https://cssas.unap.ro/ro/pdf_carti/securitate_stabilitate_bazinul_marii_negre2005.pdf, accesat la 22 mai 2022.
22. Nilsson, N. (ianuarie 2018). *Russian Hybrid Tactics in Georgia*. Central Asia-Caucasus Institute. Silk Road Studies Program, https://silkradstudies.org/resources/pdf/SilkRoadPapers/2018_01_Nilsson_Hybrid.pdf, accesat la 12 mai 2022.
23. Pință, F. (2005). *Actualitatea securității în Regiunea Mării Negre*. Securitate și stabilitate în bazinul Mării Negre: a V-a Sesiune Internațională de Comunicări Științifice: București, 21-22 noiembrie 2005, Universitatea Națională de Apărare, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, https://cssas.unap.ro/ro/pdf_carti/securitate_stabilitate_bazinul_marii_negre2005.pdf, accesat la 17 mai 2022.
24. Podvig, P. (2018). „*Russia’s Current Nuclear Modernization and Arms Control*”. În *Journal for Peace and Nuclear Disarmament*, 1(2), <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/25751654.2018.1526629?scroll=top&needAccess=true>, accesat la 22 mai 2022.
25. Popilevschi, D. (17 mai 2019). *Securitatea în Regiunea Extinsă a Mării Negre. Teoria și practica administrării publice*, https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/297-301_1.pdf, accesat la 17 mai 2022.
26. Riehle, K. (31 ianuarie 2022). *Information Power and Russia’s National Security Objectives*. În *The Journal of Intelligence, Conflict, and Warfare*, 4 (3), <https://doi.org/10.21810/jicw.v4i3.3791>, accesat la 22 mai 2022.

27. Rumer, E. (iunie 2019). *The Primakov (Not Gerasimov) Doctrine in Action*. Carnegie Endowment for International Peace, <https://carnegieendowment.org/2019/06/05/primakov-not-gerasimov-doctrine-in-action-pub-79254>, accesat la 20 mai 2022.
28. Scriciu, L. (2005). *Marea Neagră în contextul geopolitic actual*. Securitate și stabilitate în bazinul Mării Negre: a V-a Sesiune Internațională de Comunicări Științifice: București, 21-22 noiembrie 2005: Universitatea Națională de Apărare, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, https://cssas.unap.ro/ro/pdf_carti/securitate_stabilitate_bazinul_marii_negre2005.pdf, accesat la 17 mai 2022.
29. Stronski, P. (20 mai 2021). *What is Russia Doing in the Black Sea?* Carnegie Endowment for International Peace, <https://carnegieendowment.org/2021/05/20/what-is-russia-doing-in-black-sea-pub-84549>, accesat la 17 mai 2022.
30. Tsereteli, M. (24 ianuarie 2022). *How Prosperity Through Connectivity Battles Russia in the Borderlands*. The Center for European Policy Analysis (CEPA), <https://cepa.org/how-prosperity-through-connectivity-battles-russia-in-the-borderlands/>, accesat la 17 mai 2022.
31. Văduva, Gh. (2010). *Marea Neagră – falie sau sinapsă strategică?* București: Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, Universitatea Națională de Apărare, <https://iss.ucdc.ro/studii-pdf/Marea%20Neagra%20falie%20sau%20sinapsa%20strategica.pdf>, accesat la 12 mai 2022.
32. Woollacott, E. (2 martie 2022). *How Restaurant Reviews And Tinder Profiles Are Countering Russian Misinformation*. În *Forbes*, <https://www.forbes.com/sites/emmawoollacott/2022/03/02/how-restaurant-reviews-and-tinder-profiles-are-countering-russian-misinformation/>, accesat la 22 mai 2022.
33. Zarembo, K., Solodkyy, S. (29 ianuarie 2021). *The Evolution of Russian Hybrid Warfare: the case of Ukraine*. The Center for European Policy Analysis, <https://cepa.org/the-evolution-of-russian-hybrid-warfare-ukraine/>, accesat la 22 mai 2022.
34. *Russian aggression against Ukraine: Speech by High Representative/Vice-President Josep Borrell at the EP plenary*. (1 martie 2022). European External Action Service, https://www.eeas.europa.eu/eeas/russian-aggression-against-ukraine-speech-high-representativevice-president-josep-borrell-ep_en, accesat la 12 mai 2022.

INGINERIA SOCIALĂ – COMPONENTĂ MAJORĂ A RĂZBOIULUI COGNITIV –

Colonel Claudiu Marius IONESCU

General-maior (r.) dr. Florian RĂPAN

Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
DOI: 10.55535/GMR.2022.3.03

Revoluțiile industriale au generat, de-a lungul istoriei omenirii, schimbări majore în economie, politică și afaceri militare și au condus la inovații în toate domeniile sociale, provocând noi abordări ale afacerilor militare. Societățile se transformă și își pregătesc trecerea de la un mediu bazat pe instrumente tehnologice (fizice) la unul bazat pe inginerii sociale de masă (preponderent în mediul virtual), extrem de rafinate, ce îmbină subtil manipularea cu dependența.

Societatea industrială, așa cum o cunoaștem de mai bine de un secol, s-a transformat într-o societate informațională și produce schimbări majore în societate și, implicit, în gândirea strategiilor militare. În context, datorită dezvoltării fără precedent a tehnologiei informațiilor, confruntările militare ale viitorului își vor modifica trăsătura lor principală, respectiv violența, componentă care se va atenua tot mai mult și va fi înlocuită, treptat, cu mijloace non-kinetice: politice, economice, mediatice, psihologice și informaționale.

Există, astăzi, noi doctrine și strategii militare, caracterizate prin lipsa regulilor clasice de ducere a unui război, prin ambiguitatea inamicului sau prin lipsa dihotomiei dintre război și pace ce au ca și caracteristică un alt mod de organizare și desfășurare a luptei.

În prezenta lucrare ne-am axat pe aspectele privind mijloacele de luptă non-kinetice, respectiv a celor cognitive. Considerăm că lucrarea prezintă interes, deoarece nu se cunosc încă pe deplin implicațiile acestor mijloace asupra modului de ducere a războiului și nici efectele pe termen lung ale acestora. În acest sens, am abordat domeniul ingineriei sociale plecând de la primele referințe asupra acestui concept până în contemporaneitate, accentuând aplicabilitatea acesteia în cadrul științelor sociale, al celor politice, în cadrul psihologiei și în cel al securității informatice.

Cuvinte-cheie: inginerie socială, război cognitiv, avertizare strategică, cyber-influence, manipulare strategică.

INTRODUCERE

În cadrul conflictualității actuale, cu tendințe tot mai asimetrice, dezvoltarea unor tehnici și mijloace neuroștiințifice ca arme neuronale crește posibilitatea de a manipula mintea umană, specialiștii considerând că următorul câmp de luptă al secolului XXI poate fi creierul uman (Du Cluzel, 2020, p. 12).

Ființa umană este în mod natural atentă și orientată spre pericolul amenințărilor exterioare, resimțite fizic (atacuri fizice, poluanți chimici, radiații, agenți biologici), pe care omul le poate controla conștient, prin prevenție. Nu a ajuns încă la un nivel de dezvoltare a instinctelor care să îi permită să fie conștientă, în mod automat, de pericolul subtil al contaminării de ordin psihologic (David, 2017, p. 2). Astfel, una dintre greșelile majore pe care le facem, ca specie, este să nu fim conștienți de pericolul agresiunilor de ordin psihologic. Credem, în general, că expunerea la informații false sau înșelătoare nu reprezintă un pericol, deoarece avem capacitatea de a face distincție între o informație adevărată și una falsă sau înșelătoare și că, astfel, putem controla manipularea mentală și efectele acestei expunerii. Specialiștii în neuroștiințe ne contrazic: odată expuși la o informație falsă, oamenii pot fi influențați în opiniile lor. Și aceasta, deoarece avem iluzia că putem controla respectiva informație, pe care am asimilat-o ca fiind adevărată, și nu facem efortul să o verificăm. Acest mecanism stă la baza unor inginerii sociale utilizate cu succes în marketing economic, politic, precum și în cadrul agresiunilor non-kinetice de tip cognitiv.

În această lucrare, încercăm să arătăm importanța studierii ingineriei sociale utilizate în cadrul războiului cognitiv, precum și posibilitățile ca agresiunile de acest fel să poată fi atenuate prin decizii de nivel strategic.

RĂZBOIUL NEVĂZUT

Tehnologiile digitale actuale existente la nivel global creează posibilitatea ca un stat democratic, cu o armată puternică, să devină ușor ținta unui război cumplit, chiar dacă este o aparentă stare de pace. Statul țintă ar putea să nu anticipeze amploarea atacurilor și să fie copleșit înainte să își dea seama că se află într-un război

Credem, în general, că expunerea la informații false sau înșelătoare nu reprezintă un pericol, deoarece avem capacitatea de a face distincție între o informație adevărată și una falsă sau înșelătoare și că, astfel, putem controla manipularea mentală și efectele acestei expunerii. Specialiștii în neuroștiințe ne contrazic: odată expuși la o informație falsă, oamenii pot fi influențați în opiniile lor.

Viteza mare de comunicare, costul redus al acțiunilor de inginerie socială (dezinformare, influențare, manipulare strategică și cyber) și eficiența demonstrată în conflictele recente generează o tendință de utilizare la scară tot mai mare a metodelor de atac „cyber-cognitive”. În aceste tipuri de conflicte, platformele „social media” și cele de tip „Big Data” joacă un rol crucial, fiind o sursă importantă de informații.

(Sherr, 2015). Toate acestea se pot realiza în prezent fără utilizarea forței kinetice, ci doar prin instrumente ale ingineriei sociale și cu ajutorul tehnologiei informației, astfel: prin manipulare strategică, prin influențarea populației și a conducătorilor și prin acțiuni de cyber-influence. Autorul acestor tipuri de operațiuni poate fi o entitate statală sau non-statală, care are avantajul de a se exprima sub anonim, preponderent în spațiul virtual, mediu în care este dificil de identificat ca sursă generatoare a agresiunii. Aceste acțiuni se află, așadar, sub pragul de percepție al statului agresat și al unor organizații politico-militare intenționale din care acesta face parte.

Analizând, în general, scopurile unui război, respectiv interesele sale financiare, economice, politice, etnice sau geostrategice, putem afirma că, pentru a avea acces la resursele unui stat sau pentru a-l transforma în zonă comercială pentru produsele proprii, pentru a-i impune un interes politic propriu, există, în prezent, o serie de posibilități subtile, prin acțiuni la nivel cognitiv asupra unei populații de interes. Ele sunt mult mai eficiente din punct de vedere al remanenței efectelor și mai puțin costisitoare decât cucerirea teritoriului său prin intermediul forței armate. Sunt desfășurate preponderent în mediul virtual, fapt care le permite să eludeze granițele fizice și să faciliteze accesul unei entități agresoare, fie ea statală sau non-statală, la populația vizată, precum și la instituțiile și serviciile acesteia. Societatea digitalizată de astăzi extinde și îmbunătățește posibilitatea achizițiilor de date, dă posibilitatea apărării acestora, ca și a perturbării celor inamice.

De asemenea, viteza mare de comunicare, costul redus al acțiunilor de inginerie socială (dezinformare, influențare, manipulare strategică și cyber) și eficiența demonstrată în conflictele recente generează o tendință de utilizare la scară tot mai mare a metodelor de atac „cyber-cognitive”. În aceste tipuri de conflicte, platformele *social media* și cele de tip *Big Data* joacă un rol crucial, fiind o sursă importantă de informații.

INGINERIE SOCIALĂ ÎN ERA DIGITALĂ

Apariția ingineriei sociale a fost strâns legată de evoluția științelor sociale. Printre primele referințe ale conceptului de *inginerie socială*, apărute cu aproximativ 150 de ani în urmă, sunt cele atribuite lui Charles Fourier, sociolog și economist francez, și inginerului francez Émile Cheysson. Ei considerau ingineria socială ca fiind o ramură a sociologiei aplicative și o propuneau ca instrument pentru crearea unei societăți ideale, care să prevină și să aplaneze conflictele sociale.

De-a lungul timpului, ingineria socială a evoluat mult și are o gamă largă de aplicații în cadrul științelor sociale, al științelor politice, în cadrul securității informatice (cunoscută ca *social engineering*), precum și în psihologie.

În Franța, ingineria socială este considerată un instrument benefic pentru societate. Instituții ca Universitatea Toulouse, Institutul regional de inginerie socială (Institut régional d'ingénierie sociale) – IRIS și Institutul regional de asistență socială (Institut régional du travail social) oferă diplome de stat în inginerie socială, absolvenții devenind specialiști în modelarea mediului social.

Unele aplicații ale ingineriei sociale sunt îndreptate preponderent împotriva omului și nu în sprijinul acestuia, noua tendință fiind de militarizare a acestui instrument social, respectiv de adaptare a acestuia în scopuri militare. Ingineria socială este asimilată și cu „*influența socială*” și orientată spre modificarea opțiunilor și manifestărilor sociale fără constrângere, sub forma persuasiunii, a manipulării sau a îndoctrinării, în scopul obținerii unor avantaje politice, economice, militare.

De fapt, în această etapă a civilizației, toate domeniile vieții sociale sunt influențate prin inginerii sociale. Aceasta presupune aplicarea unor „*politici*” (sociale sau științifice) diversificate, în domeniile economic, demografic, educațional și cultural, în scopul manipulării opiniei publice.

În prezent, ingineria socială se desfășoară prin metode moderne ce implică acțiuni de „*piratare a creierului*” (sau „*neuro-piraterie*”), trecând prin programul său epigenetic, prin mediul său semantic și socio-cultural (Cerise, 2018). Prin „*militarizarea științelor creierului*” s-a dezvoltat un nou tip de conflict, numit *război cognitiv* (Du Cluzel, p. 25). El se desfășoară prin exploatarea vulnerabilităților creierului uman și prin inginerii sociale sofisticate, astfel încât cel puțin o parte din societatea țintă se comportă conform planurilor unuia dintre adversari.

MANIPULAREA PSIHOLICĂ

Așa cum mai afirmat, ființa umană nu a ajuns încă la un nivel de dezvoltare astfel încât să poată fi conștientă de pericolul ascuns al contaminării de ordin psihologic, de aceea gândirea rațională nu vine în mod natural, ci necesită efort și implicare (David, ib.).

Procesarea și clasarea unei informații în creierul uman încep cu încărcarea informației pe hardul biologic, respectiv mintea noastră.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Unele aplicații ale ingineriei sociale sunt îndreptate preponderent împotriva omului și nu în sprijinul acestuia, noua tendință fiind de militarizare a acestui instrument social, respectiv de adaptare a acestuia în scopuri militare. Ingineria socială este asimilată și cu „influența socială” și orientată spre modificarea opțiunilor și manifestărilor sociale fără constrângere, sub forma persuasiunii, a manipulării sau a îndoctrinării, în scopul obținerii unor avantaje politice, economice, militare.

În opinia specialiștilor, războiul cognitiv înseamnă folosirea capacităților de cunoaștere și de prelucrare a informației în scop conflictual. Influențarea cunoașterii umane necesită o cantitate mare de informații personale, detaliate, pentru a identifica indivizi influenți sau pentru a efectua operațiuni de influențare, în funcție de caracteristicile subgrupurilor de oameni.

În mod natural, în această etapă, orice informație este considerată de creier ca fiind adevărată dacă nu intervenim prin analiza și clasificarea informației ca fiind adevărată sau falsă (Ib.).

În general, manipularea psihologică se bazează pe blocarea persoanelor expuse de a nu analiza veridicitatea informației la care sunt expuse. Acest tip de manipulare se poate face prin:

- transmiterea informației în mod subliminal (sub pragul senzorial);
- „bombardarea” cu o cantitate mare de informație ce nu poate fi analizată critic din cauza resurselor limitate de memorie;
- în perioade de oboseală avansată a creierului, când acesta este distras, implicat în alte sarcini, astfel încât resursele de memorie și atenție sunt focalizate în altă direcție;
- când informația vine dintr-o sursă pe care o considerăm credibilă și luăm hotărârea de a suspenda analiza.

De obicei, nu conștientizăm că, atunci când o informație este falsă sau înșelătoare, ne poate contamina mental, influențându-ne inconștient hotărârile. Astfel, specialiștii în neuroștiințe au ajuns la concluzia că, odată expuși la o informație de acest fel, suntem deja influențați, chiar dacă suntem conștienți de calitatea ei și credem că i-am blocat, astfel, efectele asupra emoțiilor, cognițiilor și comportamentelor noastre. Recomandarea acestora pentru a nu fi manipulați este de a verifica și a controla în mod conștient și permanent dacă deciziile luate ne aparțin.

RĂZBOIUL PENTRU MINȚILE NOASTRE

În prezent, după aproape trei decenii de conflicte în era informațională, discuțiile despre războiul cognitiv par încă o paradigmă nerealistă de a gândi securitatea unui stat. Este posibil totuși ca apogeul tehnologiei informației să însemne că războaiele viitoare vor avea loc preponderent în domeniul cognitiv?

În opinia specialiștilor, războiul cognitiv înseamnă folosirea capacităților de cunoaștere și de prelucrare a informației în scop conflictual. Influențarea cunoașterii umane necesită o cantitate mare de informații personale, detaliate, pentru a identifica indivizi influenți sau pentru a efectua operațiuni de influențare, în funcție de caracteristicile subgrupurilor de oameni.

Războiul cognitiv mobilizează o serie vastă de strategii, instrumente și tehnici în scopul obținerii controlului în mediile de interes. Are ca scop influențarea creierului membrilor populației țintă (civili sau militari), victoria fiind dată de capacitatea de a impune comportamentul dorit

grupului de interes. Efectele pe termen lung ale acestui război sunt, în cele mai multe cazuri, necunoscute. Acest tip de război generează avantaje majore prin utilizarea unor științe precum nanotehnologia, biotehnologia, tehnologia informației, științele cognitive, precum și neuroștiințele, prin adaptarea acestora la scopurile războiului, prin militarizarea lor.

Hiper-conectivitatea are, în acest tip de conflict, rolul major de *cal troian*. Cu ea începe războiul cognitiv, deoarece, în prezent, aproape toată lumea deține un telefon mobil conectat la internet. În același context, *informația* reprezintă combustibilul acestui tip de război. Războiul cognitiv este deci știința de a folosi tehnologii pentru a transforma cunoașterea țăntelor umane (Du Cluzel, ib.). Aceste tehnologii ce încorporează domeniile NBIC (nanotehnologie, biotehnologie, tehnologia informației și științe cognitive) (Roco, Bainbridge, 2002, p. 2) depășesc cu mult prin complexitate războiul informațional sau operațiunile psihologice, deoarece nu generează o luptă a informațiilor, ci o luptă pentru preluarea controlului asupra creierului indivizilor ce fac parte din grupul țintă.

Nu mai putem discuta astăzi despre războiul cognitiv fără să implicăm *social media* sprijinită masiv de tehnologiile și resursele corporațiilor Big Data, dar și de inteligența artificială. Resursele de date ale Big Data sunt necesare pentru a obține accesul la date despre indivizi, grupuri sau societăți de interes, pentru o cunoaștere mai bună, în scopul schimbării modului de gândire în cadrul grupului țintă.

Un exemplu poate fi China, care deține o cantitate masivă de informații personale despre oficialii guvernamentali, dar și despre cetățenii obișnuiți, acumulată de-a lungul anilor. Astfel, se preconizează că gigantii IT chinezi dețin, în prezent, o bază suficient de mare pentru influențarea cunoașterii oamenilor (Dorfman, 2020) și generează în zonele de interes, în special în Taiwan și în Hong Kong, acțiuni agresive și coercitive de influențare a populației (Insikt Group, 2020).

Primul conflict în care este evidentă dimensiunea cognitivă a războiului este războiul din Ucraina. Deși conflictul este aparent kinetic, actorii implicați încearcă să modeleze mediul informațional și, implicit, opiniile și comportamentele din întreaga lume prin utilizarea pe scară largă a Big Data, precum și a social-media.

Războiul cognitiv dus prin intermediul ingineriei sociale poate crea realități alternative false în statele democratice, favorizate în special de libertățile acestora (libertatea cuvântului sau comunicarea liberă a ideilor). Astfel, realitatea și adevărul se pot perverti, folosindu-se

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Războiul cognitiv este știința de a folosi tehnologii pentru a transforma cunoașterea țăntelor umane. Aceste tehnologii ce încorporează domeniile NBIC depășesc cu mult prin complexitate războiul informațional sau operațiunile psihologice, deoarece nu generează o luptă a informațiilor, ci o luptă pentru preluarea controlului asupra creierului indivizilor ce fac parte din grupul țintă.

un mix între elementele specifice propagandei și o serie de fapte, sofisme și neadevăruri. Se creează, astfel, o realitate alternativă ce poate conduce la percepția populației vizate a unui model predefinit.

Războiul cognitiv este un tip de conflict generat de schimbările caracteristicilor războiului, caracterul violent fiind înlocuit de acțiuni cu impact fizic redus, non-kinetic. Războiul a devenit, astfel, preponderent informațional, sprijinit și de o dezvoltare fără precedent a tehnologiei informației și a științelor sociale.

Mai există și termenul de *Războiul 2.0*. (Afrem, 2019), denumire dată de caracterul digital al tehnologiei militare actuale, precum și teoria că războaiele nu se mai câștigă doar în tranșee, ci și în fața calculatorului, prin intermediul tehnologiei informației și al „*bătăliei cognitive*” (a creierelor). Acest lucru presupune folosirea unor acțiuni de inginerie socială, ca diversiunea, manipularea, dezinformarea sau folosirea distorsiunii cognitive (erori de logică), a deformării realității. În acest fel, realitatea de zi cu zi poate fi „*alterată*” prin schimbarea opiniilor oamenilor cu ajutorul tehnologiei.

În prezent, războiul cognitiv este una dintre agresiunile principale ale unui stat în era modernă. Este o formă de conflict specifică secolului al XXI-lea, un instrument eficient de descurajare de nivel strategic, ce poate fi utilizat atât pe plan global, cât și în conflicte zonale, în diferite zone de operații.

Deși pare a fi un tip de război modern, problematica războiului cognitiv nu este nouă. Efectele slăbirii puterii politice și a instituțiilor de forță dintr-un stat sunt cunoscute de mii de ani. Este total diferit de cel clasic, deoarece el se desfășoară, în cea mai mare parte, prin acțiuni subversive, cu scopul slăbirii puterii, prin demoralizarea populației și a personalului structurilor implicate în securitatea națională, prin distrugerea încrederii populației în acestea, generând polarizare socială. El înglobează în mod sinergic ingineria socială cu puterea tehnologiilor digitale. Fiecare război sau conflict l-a perfecționat, ajungând ca, în ultimul secol, odată cu revoluția tehnologică din domeniul comunicațiilor, să fie considerat de gânditorii militari ca un tip de război distinct, la fel de important ca celelalte, cunoscute (terestru, aerian, maritim, spațial).

Războiul cognitiv nu se bazează preponderent pe echipamente militare, necesită mai puține resurse și, totodată, poate avea remanență mai mare în timp. Poate garanta succesul chiar și pentru statele mici. Poate genera soluții pentru rezolvarea unor conflicte cu pierderi și distrugereri minime prin inițierea unor operații militare

În prezent, războiul cognitiv este una dintre agresiunile principale ale unui stat în era modernă. Este o formă de conflict specifică secolului al XXI-lea, un instrument eficient de descurajare de nivel strategic, ce poate fi utilizat atât pe plan global, cât și în conflicte zonale, în diferite zone de operații.

în care țintele pot fi: *subminarea convingerilor liderilor adversarului, încurajarea, renunțarea sau predarea, preluarea sau distrugerea sistemelor de comandă și control ale inamicului*. De asemenea, în contrast cu efectele nedorite ale operațiilor kinetice, care necesită desfășurări de forțe și constituie un risc pentru forțele proprii, aceste tipuri de operații militare de tip cognitiv pot fi conduse în siguranță de la distanță, din bazele proprii, pentru perioade mari de timp și cu riscuri minime pentru forțele proprii.

MĂSURI ÎN CONSECINȚĂ

Ingineriile sociale de masă utilizate în cadrul unui război cognitiv sunt greu de anticipat, localizat sau contracarat. Este nevoie de diminuarea propriilor vulnerabilități și disfuncții pentru ca impactul acestor acțiuni de influență să fie minim. De asemenea, este nevoie și de dezvoltarea unor sisteme de avertizare strategică funcționale la toate nivelurile.

În general, într-un asemenea conflict, măsurile ce se pot lua împotriva ingineriilor sociale sunt reduse, societățile deschise având cele mai multe vulnerabilități. De aceea, în primul rând, este necesară identificarea disfuncțiilor și vulnerabilităților interne care, exploatate de inamic, pot genera riscuri majore. În acest scop, trebuie dezvoltat un sistem funcțional de *avertizare strategică* prin aplicarea unor capacități de analiză predictivă și preemtivă, care să-i permită statului să cunoască din timp acțiunile ostile în vederea minimalizării efectelor. Acest tip de tip de analiză mai este cunoscută și sub denumirea de „*intelligence strategic*”¹. Ea trebuie să se axeze pe identificarea cauzelor specifice situațiilor de risc, a elementelor care le determină evoluția și a variantelor de manifestare și trebuie să constituie fundamentul necesar generării de măsuri contra agresiunilor informaționale.

Avertizarea strategică reprezintă o măsură sigură pentru diminuarea sau stoparea efectelor unor operațiuni din gama ingineriilor sociale de masă atunci când se vizează destabilizarea gravă a unui stat.

O altă măsură importantă este și protejarea informațiilor proprii. În acest caz, este oportun ca resursa umană să fie competentă și integră. Este nevoie deci de o verificare atentă a personalului propriu în vederea accesului la informații clasificate, precum și crearea unor

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Ingineriile sociale de masă utilizate în cadrul unui război cognitiv sunt greu de anticipat, localizat sau contracarat. Este nevoie de diminuarea propriilor vulnerabilități și disfuncții pentru ca impactul acestor acțiuni de influență să fie minim. De asemenea, este nevoie și de dezvoltarea unor sisteme de avertizare strategică funcționale la toate nivelurile.

¹ Termenul de *intelligence strategic* a fost lansat de Sherman Kent în lucrarea „*Strategic Intelligence for American Policy*” – 1949, fiind definit drept „*cunoașterea pe care decidenții politici și militari trebuie să o posede pentru a asigura bunăstarea națională*”.

mecanisme prin care să fie identificate vulnerabilitățile de ordin personal și profesional. Una dintre vulnerabilități poate fi lipsa culturii de securitate. În acest context, cea mai eficientă apărare împotriva ingineriilor sociale dezvoltate într-un război informațional este CONȘTIENȚIZAREA. Fiecare cetățean (militar sau civil) trebuie să fie conștient de riscurile la adresa sa și a societății din care face parte. Pentru ca această conștientizare să fie eficientă, este necesar ca, de la nivel central, să fie elaborate seturi de norme și valori (popularizate în rândul cetățenilor) ce vor trebui să fie protejate și respectate. De asemenea, este nevoie și de *instruirea mediatică* a populației în vederea contracarării unor acțiuni de inginerie socială, ca propaganda și dezinformarea.

CONCLUZII

Omul poartă permanent în el o mașinărie complexă, care funcționează după reguli străvechi, în cea mai mare parte a timpului într-un mod automat, extrem de utilă celor care îi cunosc mecanismele subtile și care încearcă să influențeze grupuri de oameni.

Încercările de influențare în masă ale unora față de alții au fost dintotdeauna o tendință a oamenilor atât în lumea civilă, cât și în cea militară. Oamenii politici, comercianții, militarii, managerii și alte categorii sociale implicate în influențarea în masă caută metode și soluții cât mai eficiente și eficace pentru a-și rezolva problemele mai bine, mai repede și cu costuri cât mai mici. Aceste încercări se vor menține în continuare, în viitorul imediat, și vor avea un trend ascendent.

Putem deci preconiza că viitorul este al ingineriei sociale, instrument capabil și facil de atingere a unor scopuri propuse, prin acțiuni de manipulare, propagandă și influențare.

Pentru a proteja cetățenii (civili și militari) împotriva agresiunilor psihologice, pentru a crea o reziliență societală ridicată, trebuie intervenit cu elemente educaționale și psihologice bine gândite. De asemenea, o atitudine decisă în domeniile de expertiză ale fiecăruia și cultivarea unor valori sociale de bază scad posibilitatea de a fi „poluați psihologic”.

Statele lumii vor continua să-și consolideze supremația militară cu ajutorul unor capacități kinetice, dar, în același timp, vor fi vulnerabile în fața unor amenințări non-kinetice (cognitive), respectiv a ingineriilor sociale de masă, care pot transforma populația acestor țări într-o armă la îndemâna inamicului. În acest context, considerăm că este oportun

ca decidenții militari să se concentreze și pe elaborarea unor strategii prin care să contracareze efectele non-kinetice din gama războiului cognitiv îndreptate împotriva populației proprii (civilă sau militară).

BIBLIOGRAFIE:

1. Afrem, A.-V. (2019). *Războiul 2.0*. În *Revista Intelligence*, <https://intelligence.sri.ro/razboiul-2-0/>, accesat la 12 iunie 2022.
2. Cole, A., Le Guyader, H. (2021). *NATO's sixth domain of operations*. Innovation HUB and Allied Command Transformation, <https://www.innovationhub-act.org/sites/default/files/2021-01/NATO%27s%206th%20domain%20of%20operations%20%282%29.pdf>, accesat la 23 martie 2022.
3. Cerise, L. (2018). *Neuro-pirații. Reflecții despre ingineria socială*. București: Editura Mica Valahie.
4. David, D. (2017). *Contaminarea psihologică – Manipularea și contaminarea mentală*. În *Revista Sinteză*, <https://www.revistasinteza.ro/contaminarea-psihologica-manipulare-si-contaminare-mentala>, accesat la 24 august 2022.
5. Du Cluzel, F. (2020). *Cognitive Warfare*. June-November 2020, https://www.innovationhub-act.org/sites/default/files/2021-01/20210113_CW%20Final%20v2%20.pdf, accesat la 23 martie 2022.
6. Dorfman, Z. (2020). *Beijing ransacked data as U.S. sources went dark in China. As Xi consolidated power, U.S. officials struggled to read China's new ruler*. În *Foreign Policy*, 22 decembrie 2020, <https://foreignpolicy.com/2020/12/22/china-us-data-intelligence-cybersecurity-xi-jinping/>, accesat la 12 iunie 2022.
7. Eidelson, R. (2013). *Neuroscience, Special Forces and Yale*. 6 martie 2013. CounterPunch.org, accesat la 5 iunie 2022.
8. Gusterson, H. (2007). *The militarization of neuroscience*. În *Buletin de Atomic Science*, 9 aprilie 2007, <https://thebulletin.org/2007/04/the-militarization-of-neuroscience/>, accesat la 5 iunie 2022.
9. Moreno, J. (2012). *Mind Wars. How the military want to control our brains*, <https://www.theguardian.com/books/2012/jun/01/mind-wars-jonathan-moreno-review>, accesat la 5 iunie 2022.
10. Roco, M.C., Bainbridge, W.S. (2002). *Converging technologies for improving human performance nanotechnology, biotechnology, information technology and cognitive science*. National Science Foundation. Arlington, Virginia, <https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/microsites/ostp/bioecon-%28%23%20023SUPP%29%20NSF-NBIC.pdf>, accesat la 4 iunie 2022.
11. Sherr, J. (2015). Clingendael Report. *The New East-West Discord. Russian Objectives, Western Interest*, The New East-West Discord-Clingendael Institute, <https://www.clingendael.org>, accesat la 11 iunie 2022.
12. Insikt Group (2020). *Chinese Influence Operations Evolve in Campaigns Targeting Taiwanese Elections, Hong Kong Protests*. CYBER THREAT ANALYSIS 2020. <https://go.recordedfuture.com/hubfs/reports/cta-2020-0429.pdf>, accesat la 29 decembrie 2021.
13. <https://irtshdf.fr/irts/>, accesat la 12 iulie 2022.

Viitorul este al ingineriei sociale, instrument capabil și facil de atingere a unor scopuri propuse, prin acțiuni de manipulare, propagandă și influențare. Pentru a proteja cetățenii (civili și militari) împotriva agresiunilor psihologice, pentru a crea o reziliență societală ridicată, trebuie intervenit cu elemente educaționale și psihologice bine gândite.

SISTEMELE DE NAVIGAȚIE CU SATELIȚI – O ȚINTĂ EVITATĂ? –

Colonel Dorian LUPARU

*Agenția de informații geospațiale a apărării
„General de divizie Constantin Barozzi”, București
DOI: 10.55535/GMR.2022.3.04*

În contextul geopolitic actual, regiunea Mării Negre a devenit scena conflictului în care se utilizează o gamă largă de armament și muniție, diferențiată categoric de dirijarea/ghidarea prin semnalele transmise de rețelele de navigație cu sateliți – GNSS. Aportul acestora s-a remarcat instantaneu, chiar dacă nu reprezintă o noutate, iar armele care au beneficiat de augmentarea semnalului satelitar și-au dovedit acuratețea loviturilor. Din acest motiv, în câmpul de luptă au apărut acțiunile de bruiere sau falsificare a semnalului satelitar și au fost lansate chiar amenințări de atac al GNSS. Prin prezentul articol îmi propun o dezambiguizare a subiectului, în încercarea de a delimita declarațiile și posibilitățile militare de cele politice în mediul spațial, devenit esențial în desfășurarea acțiunilor militare moderne.

Cuvinte-cheie: GNSS, bruiaj, semnal satelitar, spoofing, GLONASS.

INTRODUCERE

Regiunea Mării Negre a fost și este un loc central al competiției dintre Rusia și Occident pentru viitorul Europei. Regiunea a experimentat două decenii de conflicte fierbinți chiar înainte de anexarea Crimeii de către Moscova, în 2014, iar Rusia a folosit forța militară împotriva țărilor din regiune de patru ori, începând din 2008. Trebuie remarcat, în contextul geopolitic actual, modul în care Rusia folosește o varietate de instrumente militare și nemilitare pentru a-și promova obiectivele, analizând felul în care cei trei aliați ai Organizației Tratatului Atlanticului de Nord – Bulgaria, România și Turcia – și cinci parteneri ai NATO – Armenia, Azerbaidjan, Georgia, Moldova și Ucraina – din regiunea Mării Negre percep și răspund la activitățile Rusiei și unde anume interesele acelor țări se aliniază sau sunt divergente. Fiind o putere economică și militară mondială, există continuu temerea că, în plan strategic, deține mereu în stare latentă diverse posibilități de afirmare a puterii, iar o opțiune neconvențională, dar de impact covârșitor este atacarea sistemelor de navigație cu sateliți (GNSS – Global Navigation Satellite System), în mod particular GPS (Global Positioning System). Există această posibilitate?

Masarea unor convoaie militare rusești, la începutul acestui an, în zona orașului rusesc Belgorod până la granița cu Ucraina a fost sesizată și urmărită îndeaproape de întreaga lume, cu vădite îngrijorări politice și cu mare preocupare și atenție atât de către mediul militar, cât și de cel civil. Poate părea surprinzător interesul civil, dar deplasările (marșurile), staționările sau manevrele au fost analizate pe baza imaginilor satelitare obținute din diverse surse, cele mai multe din mediul de înaltă tehnologie spațială în care activează diverse companii comerciale. La un moment dat, la sfârșitul lunii februarie a.c., Google a declarat că va opri temporar actualizările live de trafic în Ucraina, „după consultarea cu mai multe surse de pe teren, inclusiv autoritățile locale” (Culliford, 2022), fără a da explicații referitoare la îngrijorările care au determinat această decizie. Declarațiile au fost voalate și au sugerat că Google nu ar dori să fie parte a furnizării de date de direcționare

Regiunea Mării Negre a experimentat două decenii de conflicte fierbinți chiar înainte de anexarea Crimeii de către Moscova, în 2014, iar Rusia a folosit forța militară împotriva țărilor din regiune de patru ori, începând din 2008.

Semnalul satelitar susține o multitudine de activități/ operațiuni militare care includ domeniul informațional, intelligence, pe cel al navigării, managementul transportului, al studiului terenului, al dinamicii acțiunilor și multe altele, care conferă o poziție privilegiată celui care îl posedă.

Într-un conflict internațional, dar analiștii au fost de părere că datele de trafic generate de companie pot dezvălui locațiile trupelor sau ale refugiaților și ar putea fi folosite pentru loviturile militare.

Departa de a fi numit „*primul conflict prin satelit*”, această etichetă purtând-o Războiul din Golf desfășurat acum trei decenii, trebuie remarcat totuși că, în acest răstimp, mediul beligerant a cuprins și segmentul spațial, ca o componentă firească, evolutivă a conflictului modern și a creat oportunitatea fructificării informațiilor spațiale oferite de sateliți comerciali și în scopuri militare. Publicul larg apreciază spectacolul, artificiile și, de aceea, armamentul modern, mai ales muniția (rachetele, bombele), care au suport satelitar, dau lovituri de mare acuratețe, denumite ca atare „*surgical strikes*”, într-un „*precision warfare*” (război de precizie), cu impact major în expunerea media. Un exemplu devenit celebru este eliminarea „*terroristului măcelar*” (Inside GNSS, 2007) Abu Musab al-Zarqawi; astfel, spre locuința acestuia din suburbia Hibhib, Irak, a fost lansată o „*bombă inteligentă*”, ucigându-l, împreună cu cei câțiva apropiați, în iunie 2006. Ideea este că a fost folosită o bombă cu încărcătură explozivă mică, precis dirijată prin GPS, în vederea obținerii rezultatului dorit cu un minimum de daune colaterale sau chiar prin evitarea acestora. A fost considerat un succes și o demonstrație clară a suportului GNSS adus tehnologiei în domeniul militar.

Dar, semnalul satelitar susține o multitudine de activități/ operațiuni militare care includ domeniul informațional, intelligence, pe cel al navigării, managementul transportului, al studiului terenului, al dinamicii acțiunilor și multe altele, care conferă o poziție privilegiată celui care îl posedă. Evident că această stare corespunde opusului adversarului, care va căuta să elimine acest avantaj sau să-l neutralizeze.

În mod evident, se nasc o serie de întrebări, dintre care menționăm:

1. Este posibil ca rețelele de navigație prin sateliți să fie atacate?
2. Poate să fie afectată întreaga lume de deteriorarea, alterarea sau sistarea suportului spațial?

În acest context, trebuie să precizez că, în acest articol, voi aborda sistemele de navigație cu sateliți care operează pe orbite înalte, la aproximativ 20.000 de kilometri altitudine, excluzând sateliții dispuși pe orbita joasă (LEO sau Low Earth Orbit), o regiune care se întinde până la 2.000 de kilometri de Pământ, care au ca funcțiuni principale asigurarea comunicațiilor, a internetului, observațiilor meteorologice și altele.

SCENA SISTEMELOR DE NAVIGAȚIE CU SATELIȚI

În economia modernă mondială nu mai sunt de conceput o serie de activități majore fără ajutorul semnalelor sistemelor de navigație cu sateliți, care ne influențează și au ajuns de mult timp să facă parte din cotidianul nostru. Astfel, infrastructura și managementul transportului aerian, maritim și terestru, comunicațiile, cartografierea și măsurătorile terestre, operațiunile de căutare și salvare și multe altele au dezvoltat dependență de datele satelitare, fără a omite interesul militar concretizat pe aplicațiile de localizare, urmărire, dirijare, ghidare a trupelor, materialelor, navelor, aeronavelor, echipamentelor, armamentelor și muniției.

În lume, există șase sisteme de navigație prin satelit, care formează o comunitate aparte, diferențiată în principal de sarcinile spațiale (sateliți orbitali sau geostaționari) sau de acoperirea globală sau zonală. Cel mai cunoscut este GPS-ul american, dar există și versiunea chineză – BeiDou (COMPASS), iar cel rusesc se numește GLONASS. Europeanii au GNSS Galileo, însă acesta nu joacă un rol important în navigația prin satelit, deoarece este doar pentru uz civil, este limitat și are o serie de restricții. Mai pot fi menționate IRNSS indian și Quasi-Zenith japonez, dar sunt sisteme zonale și de augmentare. Sistemele de navigație prin satelit sunt investiții costisitoare pentru orice deținător – SUA, China, Rusia sau Europa, prin urmare, țările încearcă să își combine eforturile atunci când sateliții unui sistem îl pot completa pe un altul. De exemplu, Rusia cooperează activ în această direcție cu China și se presupunea că se vor face pași similari cu Europa și SUA, dar nu mai poate fi un demers de actualitate, din motive geopolitice evidente.

Evoluția GLONASS a fost sinuoasă, a început în URSS, iar, după ani de decădere, în anii '90, sistemul a fost revitalizat și, treptat, adus la deplină acoperire globală. Acum există o constelație completă de sateliți pe orbită, aceștia fiind utilizați atât în segmentul civil, cât și în cel militar. Nu există diferențe față de același GPS.

Avantajul GLONASS în zona nordică este de netăgăduit, în Scandinavia sistemul permițând obținerea coordonatelor mai rapid și mai precis, completând GPS-ul. De altfel, toți producătorii de chipset-uri adaugă soluțiilor lor suport pentru toate sistemele de navigație existente – este mai ieftin și mai ușor, iar consumatorul obține cu acuratețe mărită. Mai mult, chiar și aplicațiile militare

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

În lume, există șase sisteme de navigație prin satelit, care formează o comunitate aparte, diferențiată în principal de sarcinile spațiale (sateliți orbitali sau geostaționari) sau de acoperirea globală sau zonală. Cel mai cunoscut este GPS-ul american, dar există și versiunea chineză – BeiDou COMPASS, iar cel rusesc se numește GLONASS.

au sisteme duale și pot folosi semnale din altă constelație satelitară pentru navigație sau alte necesități, utilizarea tuturor datelor disponibile reprezentând un beneficiu.

ALTERAREA SEMNALELOR SATELITARE – BRUIAJ VERSUS FALSIFICARE

Pentru statele care nu au un sistem propriu de navigație prin satelit, în situația unui conflict, este posibil ca semnalul satelitar să fie sistat sau să conțină erori, adică să fie alterat, deteriorat sau falsificat. Un exemplu clar a fost în războiul din Kosovo, din 1999, când semnalul satelitar a fost oprit în timpul bombardării Iugoslaviei de către NATO, apoi a fost introdusă în mod deliberat o eroare în activitatea segmentului public civil GPS.

Relativ recent, în perioada 22-24 iunie 2017, au fost raportate incidente având presupunerea falsificării semnalului GPS; concret, o serie de nave din Marea Neagră au raportat anomalii despre poziția lor derivată din GPS și s-au trezit aparent localizate în zona continentală, la un aeroport (Rogoway, 2017). Pe lângă evenimentele din Marea Neagră, au fost raportate și întreruperi ale GPS-ului și în estul Finlandei, în estul Mediteranei, lângă Cipru, Turcia, Liban, Siria, Israel și în nordul Irakului.

Există, în esență, două moduri de a interfera cu semnalele GPS: prin *bruiaj* și prin *falsificare*. După cum sugerează cuvântul *bruiaj*, această metodă blochează complet semnalul, iar acest tip de interferență este cunoscut din bazele militare, unde nu s-ar dori să i se permită inamicului să urmărească mișcările, având suportul GPS. Bruiajul este chiar la îndemână, deoarece semnalele GNSS transmise de sateliți sunt relativ slabe; se spune că un bruiaj portabil de un kilowatt poate bloca un receptor GPS de la o distanță de până la 80 de kilometri!

Spoofing-ul este o interferență mai avansată, în care un transmițător radio trimite semnale GNSS false, care îl fac pe receptor să creadă că sunt semnale de satelit reale. Aceasta este o metodă de interferență semnificativ mai complexă, deoarece trebuie să fie capabil să reproducă mai multe semnale GNSS în paralel, astfel încât receptorul să nu detecteze că sunt semnale false.

Falsificarea (spoofing-ul) nu este o amenințare nouă – există de zeci de ani, dar abia în ultimii ani i s-a acordat mai multă atenție. Ca și în cazul tehnologiei de bruiaj și antiblocare și al mai multor subiecte din domeniul GNSS, spoofing-ul își găsește rădăcinile în epoca

radarului Războiului Rece. În acele vremuri, era adesea cunoscută sub denumirea de „*blocarea imaginii false*”, în cazul în care se transmiteau returnări radar denaturate pentru a crea o imagine falsă pe ecranul radar al adversarului.

Când a apărut GPS-ul, codul C/A (Coarse or Clear/Acquisition) a fost perceput ca fiind vulnerabil la falsificare, fiind un cod deschis, deci oricine este liber să-l reproducă; la urma urmei, ce este un simulator GPS? Un GPS spoofer! În mod obișnuit, receptoarele GPS se verifică folosind semnale test de la un simulator GPS. Desigur, tocmai acesta este motivul pentru care sateliții GPS transmit și codul militar P(Y) și continuă să facă acest lucru. Codul P oferă o precizie îmbunătățită și alte beneficii, dar, mai important, acesta este modulat cu secvența de criptare W pentru a oferi codul P(Y) criptat. De când modulul anti-spoofing a fost activat, cu excepția cazului în care există accesul de securitate, codul P(Y) nu poate fi falsificat.

Asadar, la momentul inițial, se poate susține că amenințarea de falsificare a fost rezolvată, dar, abia când GPS-ul a devenit omniprezent în domeniul comercial și civil, falsificarea a devenit problematică. Faptul că marea majoritate a receptoarelor GPS din lume s-au bazat exclusiv pe codul C/A necriptat a devenit un motiv de îngrijorare – mai ales acolo unde acele receptoare GPS erau esențiale pentru infrastructura critică. Chiar și așa, amenințarea falsificării semnalului satelitar a fost îndelung dezbătută, dar specialiștii au concluzionat că este o amenințare teoretică sau că este mult prea dificil spoofing-ul, deci nu ar exista motive de îngrijorare. Totuși, în anul 2012, au fost realizate câteva demonstrații relevante de către Laboratorul de radionavigație al Universității din Texas, când personalul de laborator a efectuat un exercițiu la White Sands Missile Range, unde o dronă ghidată de GPS a fost supusă unui test de falsificare a semnalului satelitar de la distanță. Drona a fost păcălită, crezând că altitudinea sa crește, făcând-o să compenseze prin căderea sa. Apoi, în 2013, aceeași echipă a demonstrat modul în care un iaht ar putea fi îndepărtat de la cursul său printr-un atac de falsificare. Deci, ceea ce se credea improbabil a devenit real, amenințarea spoofing-ului existând de la început și dovedindu-și potențialul de atac.

Ulterior, a apărut o dovadă a amenințării și mai bizară, un joc pentru telefonul mobil, Pokemon GO, în care jucătorii călătoreau cu telefoanele lor, căutând anumite locații fixe și obținând puncte prin

Când a apărut GPS-ul, codul C/A a fost perceput ca fiind vulnerabil la falsificare, fiind un cod deschis, deci oricine este liber să-l reproducă; la urma urmei, ce este un simulator GPS? Un GPS spoofer!

Există, în esență, două moduri de a interfera cu semnalele GPS: prin bruiaj și prin falsificare. Bruiajul blochează complet semnalul, iar acest tip de interferență este cunoscut din bazele militare. Spoofing-ul este o interferență mai avansată, în care un transmițător radio trimite semnale GNSS false, care îl fac pe receptor să creadă că sunt semnale de satelit reale.

strângerea de creaturi, într-o lume a unei realități augmentate. Nu a durat mult până când oamenii au căutat noi modalități de a câștiga puncte în joc din confortul căminului propriu, fără a fi nevoiți să facă efortul de a călători în jurul lumii. Astfel, au făcut ca telefonul „să creadă că este în altă parte” prin denaturarea și falsificarea locației, ridicând, din nou, gradul de alarmă al amenințării. Concret, nu se știe „cine a dat tonul”, deoarece, în anul 2017, falsificarea semnalului GPS a provocat un haos pentru receptorii din aplicațiile de telefon din centrul Moscovei, determinându-i să prezinte rezultate eronate. Amploarea problemei a devenit evidentă când oamenii au jucat același Pokemon GO: semnalul fals, care părea să se concentreze pe Kremlin, muta pe oricine din apropiere la Aeroportul Vnukovo, la 32 km depărtare!

Eșecurile navigației ar putea duce la încălcări ale spațiului aerian. Spațiul aerian deasupra Ucrainei, Moldovei, Belarusului și în părțile de sud ale Rusiei este, în prezent, interzis operatorilor din cauza riscului de siguranță de a opera în sau în apropierea unei zone de război active.

VREMEA DEMONSTRAȚIILOR

În martie anul acesta, Agenția pentru Siguranța Aviației a Uniunii Europene (EASA) a avertizat, printr-un comunicat, că sistemele de navigație prin satelit – serviciul GPS american și semnalul Galileo similar din Europa – sunt afectate în zonele din jurul Rusiei și există întreruperi ale echipamentelor vitale de siguranță a navigației aeriene de către ceea ce părea a fi o parte rău intenționată (Katz, 2022).

EASA sugerează că sunt cauzate probleme sistemului fie prin blocarea acestuia, fie prin furnizarea de date înșelătoare. Numărul de cazuri care au apărut s-a intensificat în regiuni apropiate de granițele Rusiei, de-a lungul provinciei Kaliningrad. Efectele falsificării au fost observate în diferite faze ale zborului, astfel că piloții au fost forțați să redirecționeze avioanele sau să schimbe destinația finală a unei aeronave în timpul zborului, după cum a comunicat EASA în buletinul de siguranță adresat operatorilor (Ib.). Impactul interferenței variază de la pierderea navigației de bază în punctele de referință până la prevenirea abordării pistei sau declanșarea falsă a avertismentelor de teren.

Eșecurile navigației ar putea duce, de asemenea, la încălcări ale spațiului aerian. Spațiul aerian deasupra Ucrainei, Moldovei, Belarusului și în părțile de sud ale Rusiei este, în prezent, interzis operatorilor din cauza riscului de siguranță de a opera în sau în apropierea unei zone de război active. De asemenea, Rusia a interzis aproape tuturor operatorilor europeni să zboare pe cerul său, după ce Marea Britanie, Uniunea Europeană și alții au sancționat companiile aeriene ruse.

Efectele bruiajului GNSS și/sau ale posibilului spoofing au fost observate de aeronave în diferite faze ale zborurilor lor, ducând, în anumite cazuri, la redirecționarea sau chiar schimbarea destinației din cauza incapacității de a efectua o procedură de aterizare în siguranță. „În condițiile actuale, nu este posibil să se prezică întreruperile GNSS și efectele acestora. Amploarea problemelor generate de o astfel de întrerupere ar depinde de întinderea zonei în cauză, de durata și de faza de zbor a aeronavei afectate”. (Johnson, 2022).

În astfel de circumstanțe, unele dintre problemele care au fost întâmpinate sau potențiale difuncții care pot apărea din cauza bruiajului includ:

- pierderea capacității de a utiliza GNSS pentru navigarea în puncte de referință;
- pierderea capacității de navigație în zona de apropiere (RNAV/ Area Navigation);
- incapacitatea de a efectua sau de a menține operațiuni de performanță de navigație necesară (RNP¹);
- declanșarea avertismentelor de teren;
- poziția inconsecventă a aeronavei pe afișajul de navigație;
- pierderea funcționalităților de supraveghere dependentă automată-difuzare;
- eșecul sau degradarea managementului traficului aerian (ATM/ Air Traffic Management), a serviciilor de navigație aeriană (ANS/Air Navigation Services), a sistemelor de comunicații, navigație și supraveghere (CNS) și a aeronavelor care utilizează GNSS ca referință temporală;
- potențiale încălcări ale spațiului aerian și/sau abateri de rută din cauza degradării GNSS (Matei, 2002).

Privite ca potențiale amenințări, dar nefiind considerate a fi o conduită, au fost emise o serie de măsuri de atenuare, printre acestea numărându-se solicitarea către autoritățile aviatice de a fi pregătite să furnizeze sisteme alternative de navigație terestră și non-satelit în zonele afectate și emiterea de instrucțiuni piloților pentru a fi pregătiți să revină la proceduri clasice de aterizare cu excepția serviciilor prin satelit.

¹ RNP AR/Required Navigation Performance – performanța de navigație cerută/autorizare cerută.

„În condițiile actuale, nu este posibil să se prezică întreruperile GNSS și efectele acestora. Amploarea problemelor generate de o astfel de întrerupere ar depinde de întinderea zonei în cauză, de durata și de faza de zbor a aeronavei afectate”.

După izbucnirea conflictului din Ucraina, în zona Mării Negre a fost detectat un bruij de către avioanele de recunoaștere americane, dar acesta nu a interferat cu operațiunile de sprijin ale SUA, conform purtătorului de cuvânt al Comandamentului Spațial al SUA: „Nu există niciun impact asupra forțelor americane și aliante din Europa în acest moment.” (Hitchens, 2022). Nu este clar nici dacă bruijul a avut un efect asupra operațiunilor ucrainene din țară.

Armata rusă a blocat în mod obișnuit receptoarele GPS în estul Ucrainei, de la conflictul din Crimeea din 2014, și adesea falsifică GPS-ul pur și simplu pentru a disimula mișcările președintelui Vladimir Putin în jurul Moscovei, potrivit unui raport din 2019 al Centrului nonprofit pentru Studii Avansate de Apărare. Bruijul localizat al receptoarelor GPS terestre – în loc de bruij sau atacuri cibernetice asupra celor 30 de sateliți GPS operați în prezent de Forța Spațială – a devenit aproape obișnuit de la războiul din Kosovo, din 1998, în multe dintre zonele de conflict actuale, cum ar fi Siria, după cum spun experții.

MODALITĂȚI DE CONTRACARARE – VIABILE SAU INUTILE?

Să ne imaginăm o situație în care sistemului de navigație cu sateliți GLONASS i se impun sancțiuni și i se solicită să fie oprit sistemul. Având în vedere că acesta este un sistem rusesc, există o singură modalitate de a-l opri fizic, și anume de a distruge sateliții dispuși pe orbită. În prezent, nimeni nu deține astfel de arme, prin urmare este o opțiune inactivă. De asemenea, este imposibil să forțezi un stat să-și abandoneze propriul sistem. Oricum, Rusia poate construi și lansa sateliți pe cont propriu, iar complexul militar-industrial rusesc este imun la diverse sancțiuni din partea majorității statelor. Se pare că dezactivarea GLONASS este practic imposibilă, iar acest lucru conduce la imposibilitatea sancțiunilor împotriva constelației de sateliți ai Rusiei.

Continuând scenariul, GLONASS nu va mai exista, dar este posibil ca noua configurație satelitară, formată din sateliții celorlalte sisteme, să nu schimbe nimic: un exemplu la îndemână sunt smartphone-urile, care, indiferent de naționalitatea proprietarului, de țară/zona/spațiul în care sunt active, vor avea suport pentru alte sisteme satelitare, vor funcționa și vor afișa coordonatele. Companiile private producătoare de chipset-uri ar putea fi forțate pentru a elimina suportul pentru GLONASS, dar, chiar dacă se întâmplă acest lucru, este imposibil să aibă loc instantaneu. Dezvoltarea de noi cipuri nu este un proces rapid, astfel încât ar putea dura câțiva ani până la dispariția

fizică a sistemului GLONASS în chipset-uri. Dezactivarea GPS-ului pe teritoriul Rusiei este dificilă și, cu siguranță, nu este necesară pentru nimeni, fiind puțin probabil ca SUA să o facă. În plus, există sistemul chinez, care nu poate fi influențat.

Cel mai important indiciu că nu dezactivarea constelației satelitare rusești este scopul care trebuie urmărit este faptul că Doctrina militară rusă presupune că GLONASS și alte GNSS nu vor fi disponibile odată ce începe o bătălie, așa că se va apela, în schimb, la Loran-C2 pentru navigare! (Cozzens, 2022). Cu alte cuvinte, forțele ruse, fiind experte în bruij și falsificare a semnalelor GNSS, consideră că semnalele din spațiu, inclusiv propriul GLONASS și alte GNSS, nu vor fi disponibile sau vor fi alterate odată ce începe o bătălie. Conform Planului de radionavigație pentru Rusia și Comunitatea Statelor Independente (CSI), sistemul terestru Chayka, o versiune a Loran-C, este menținut pentru a-și proteja teritoriul cu servicii de navigație și cronometrare atunci când semnalele din spațiu nu sunt disponibile. Există și Sistemul portabil Skorpion, care este conceput pentru utilizare militară în timpul expedițiilor în zonele în care Chayka sau Loran nu sunt disponibile: „Trei dintre stațiile Chayka/Loran din Rusia au înconjurat Ucraina”, a explicat CEO-ul UrsaNav, Charles Schue, referindu-se la o grafică pe care a furnizat-o GPS World: „Oferă o acoperire ideală și vor permite o precizie de navigare între 20 și 50 de metri pe cea mai mare parte a Ucrainei. Trecerea la un eLoran le-ar putea oferi o precizie de 5 până la 10 metri, dar sunt siguri că actuala configurație este mai mult decât adecvată pentru scopurile lor în acest moment”. (Hovgaard, 2002).

Unul dintre cele trei locuri de transmisie a Loran se află în Crimeea, teritoriu anexat de Rusia în 2014. „Motivul principal pentru care a fost alipită Crimeea poate să fi fost asigurarea accesului la ocean”, a mai spus Schue, „dar le-a permis și să recâștige controlul asupra locului de transmisie Loran de acolo. Acest lucru le-a asigurat PNT terestru suveran (poziționare, navigare și sincronizare) pentru întreaga regiune, inclusiv Marea Neagră” (Cozzens, ib.).

² Long RANge Navigation/LORAN este un sistem de navigație hiperbolic dezvoltat pentru prima dată în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, în SUA, care îi oferea unui receptor posibilitatea de a-și determina poziția ascultând semnale radio de joasă frecvență transmise de radiofaruri terestre fixe. Loran-C a combinat două tehnici diferite pentru a furniza un semnal care avea rază lungă de acțiune și era foarte precis, caracteristici care erau incompatibile. Dezavantajul său a fost costul echipamentului necesar pentru interpretarea semnalelor. A fost depășit de GPS. (<https://www.worc.org/ro/which-is-the-counterpart-system-of-loran>, accesat la 22 august 2022).

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Conform Planului de radionavigație pentru Rusia și Comunitatea Statelor Independente (CSI), sistemul terestru Chayka, o versiune a Loran-C, este menținut pentru a-și proteja teritoriul cu servicii de navigație și cronometrare atunci când semnalele din spațiu nu sunt disponibile. Există și Sistemul portabil Skorpion, care este conceput pentru utilizare militară în timpul expedițiilor în zonele în care Chayka sau Loran nu sunt disponibile.

Un atac asupra GPS-ului ar fi un atac asupra SUA și riscul evident este să atragă NATO în conflict. Dar, este foarte puțin probabil să se recurgă la un pas atât de dramatic doar pentru a împiedica atacurile ucrainene, acțiunea practică rămânând la nivelul alterării semnalelor satelitare la receptori.

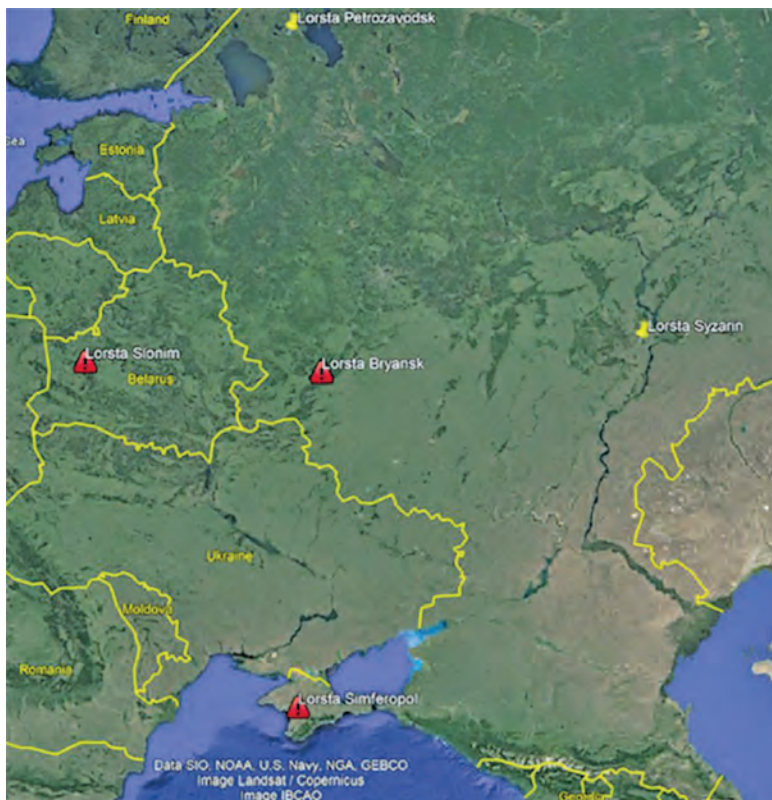

Figura nr. 1: Potrivit GPS World, Rusia are trei stații Loran în jurul Ucrainei. Cele trei stații ar trebui, teoretic, să poată acoperi toată Ucraina.

Foto: Charles Schue, UrsaNav (preluare de pe site-ul <https://www.gpsworld.com/russia-expected-to-ditch-glonass-for-loran-in-ukraine-invasion/>, Hovgaard, ib.).

Există posibilitatea, cel puțin din punct de vedere teoretic, ca Rusia să fie capabilă să facă inutili sateliții GPS, folosind un atac cibernetic. Așa cum am mai spus, suprimarea fizică este puțin probabilă, chiar dacă sunt declarații beligerante în acest sens, orbitele pe care activează sistemele de navigație cu sateliți aflându-se la o altitudine de circa 20.000 de kilometri față de Pământ. Chiar dacă ar exista o astfel de lovitură, nu se poate suprima întreaga constelație satelitară, există sateliți de rezervă, pot fi lansați alții și trebuie ținut cont și de celelalte sisteme de navigație existente. Altfel, un atac asupra GPS-ului ar fi un atac asupra SUA și riscul evident este să atragă NATO în conflict. Dar, este foarte puțin probabil să se recurgă la un pas atât de dramatic doar pentru a împiedica atacurile ucrainene, acțiunea practică rămânând la nivelul alterării semnalelor satelitare la receptori.

Figura nr. 2: Hartă de acoperire (2017) de la Centrul de Cercetare Internavigație și Centrul Tehnic de Navigație Avansată din Rusia, care arată că sistemul Chayka deservește Europa de Est, vestul Rusiei și aproape toată Marea Neagră (Cozzens, ib.)

Și totuși, Rusia a făcut o demonstrație de forță distrugând un satelit propriu pe orbită! Așa era menționat într-o știre din 2016, de altfel reală: „Rusia a efectuat în mod nechipzuit un test devastator de arme antisatelit împotriva unuia dintre sateliții săi”, a declarat Ned Price, reprezentant al departamentului diplomatic american (Amos, 2021). Nu doresc să dezvolt subiectul din perspectivă politică, prin care au fost relevate consecințele grave asupra mediului orbital prin deșeurile produse, ci să exprim ceea ce se înțelege în unanimitate: dezvoltarea armelor anti-satelit generează și teste, ca o demonstrație de putere. De aceea trebuie reamintit că, pe această tablă de șah, China a fost cea care a mutat prima, în 2007, urmată de SUA, în 2008, și de India, în 2019, fiecare doborându-și sateliții dezafecți. În 2020, Londra și Washingtonul au acuzat Moscova că a testat un satelit – „păpușă Matrioșca”, aceasta deschizându-se și eliberând o navă de dimensiuni mai mici, pentru a urmări un satelit american; deci, cât mai rămăsese până la testul Rusiei? Însă, toate demonstrațiile prezentate au avut loc pe orbite la aproximativ 500 de kilometri de Pământ, iar GNSS se află la altitudini de 40 de ori mai mari!

Pentru a contracara o astfel de amenințare, și SUA au dezvoltat alternative la navigația prin satelit, chiar dacă au renunțat la LORAN. Astfel, în luna iunie a acestui an, Forțele Aeriene ale SUA și-au efectuat testul final al unui sistem de țintire asistat de radar pentru bombardier B-2A, care permite ghidarea cu precizie a armelor într-un

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

În luna iunie a acestui an, Forțele Aeriene ale SUA și-au efectuat testul final al unui sistem de țintire asistat de radar pentru bombardier B-2A, care permite ghidarea cu precizie a armelor într-un mediu degradat de GPS.

„Asigurați-vă că sistemele dumneavoastră sunt securizate și că le urmăriți îndeaproape, deoarece știm că rușii sunt actori cibernetici eficienți”.

„Este greu de spus cât de departe va ajunge pentru a-și atinge obiectivele, dar este mai bine să fii pregătit decât surprins”.

mediu degradat de GPS. Bombardierul echipat cu Radar Aided Targeting System (RATS) a aruncat o bombă nucleară B61-12 în timpul testului final de la Tonopah Test Range, Nevada. Testul a fost prima versiune de unitate de producție a ansamblului de testare comun (JTA) B61-12, a cărui producție la scară largă a început în mai a.c.: „Am efectuat mai multe ieșiri testând noua capacitate RATS în ultimele două luni și am colectat puncte de testare privind performanța acesteia”, a spus comandantul de zbor al armelor B-2 al Escadrilei de Testare și Evaluare (TES) 72d, căpitanul David Durham. TES a testat, de asemenea, un instrument software proiectat intern, care oferă indicații timpurii despre funcționalitatea RATS, verificând dacă sistemul funcționează corect înainte de lansarea armei (Bisht, 2022).

CONCLUZII

Starea de conflict generează provocări reale care demontează sau confirmă scenariile pregătite în timp de pace, dar istoria ne arată că, de cele mai multe ori, nici agresorul, nici agresatul nu au avut în mod oportun datele necesare pentru obținerea rezultatelor scontate. Succesul a fost obținut aproape mereu de cel care a știut să se adapteze, să folosească cu discernământ informațiile aflate la dispoziție, să exploateze intensiv și să securizeze ceea ce posedă.

În zilele dinaintea invadării Rusiei, oficialii americani din domeniul spațial au avertizat companiile prin satelit că acest conflict s-ar putea extinde în spațiu: „Asigurați-vă că sistemele dumneavoastră sunt securizate și că le urmăriți îndeaproape, deoarece știm că rușii sunt actori cibernetici eficienți”, a spus directorul Oficiului Național de Recunoaștere, Chris Scolese, la o conferință a Asociației Naționale de Securitate Spațială din 23 februarie a.c.: „Este greu de spus cât de departe va ajunge pentru a-și atinge obiectivele, dar este mai bine să fii pregătit decât surprins”. (Erwin, 2022).

Sistemele de navigație cu sateliți își vor continua nestingherite misiunile, deoarece nu există arme atât de sofisticate, capabile să le atace, dar nici nu există intenția vreunui stat de sistare a acestora. Dezideratul sinergic este de cooperare GNSS în beneficiul umanității prin creșterea calității vieții pe Pământ, având în vedere că soluțiile satelitare devin mult mai precise și rapide atunci când semnalele sunt receptate de la mai mulți sateliți; dacă, pentru acoperirea globală, este necesară o constelație de minim 24 de sateliți, trebuie să ne închipuim

cum ar fi rata de actualizare a informațiilor dacă am primi semnale de la „constelațiile satelitare unite”, ceea ce ar însemna, la acest moment, în jur de 75 de sateliți.

BIBLIOGRAFIE:

1. Amos, J. (2021). *Russian anti-satellite missile test draws condemnation*, <https://www.bbc.com/news/science-environment-59299101>, accesat la 21 august 2022.
2. Bisht, I.S. (13 iulie 2022). *USAF Tests B-2 Bomber System for GPS-Denied Environments*. The Defence Post.
3. Cozzens, T. (2022). *Russia expected to ditch GLONASS for Loran in Ukraine invasion*, <https://www.gpsworld.com/russia-expected-to-ditch-glonass-for-loran-in-ukraine-invasion/>, accesat la 17 august 2022.
4. Culliford, E. (2002). *Google temporarily disables Google Maps live traffic data in Ukraine*, <https://www.reuters.com/technology/google-temporarily-disables-google-maps-live-traffic-data-ukraine-2022-02-28>, accesat la 12 iunie 2022.
5. Erwin, S. (2022). *NRO warns satellite operators of possible Russian attacks*, <https://spacenews.com/nro-chief-warns-satellite-operators-to-secure-their-systems-as-ukraine-crisis-unfolds>, accesat la 12 iunie 2022.
6. Hitchens, T. (2022). *Local Russian GPS jamming in Ukraine hasn't affected US support ops, so far*. Breaking Defense.
7. Hovgaard, L. (2002). *Russia does not trust satellite navigation: Revives old land-based radios*, <https://ing.dk/artikel/russia-does-not-trust-satellite-navigation-revives-old-land-based-radios-254607>, accesat la 22 iulie 2022.
8. Johnson, K. (2022). *Airlines Report Russian GPS Jamming in Four Regions*, <https://www.flyingmag.com/airlines-report-russian-gps-jamming-in-four-regions>, accesat la 22 iulie 2022.
9. Katz, B. (2022). *Someone Appears to Be Messing With GPS Near Russia, Europe's Air Safety Agency Warns*. În *The Wall Street Journal*, <https://www.wsj.com/livecoverage/russia-ukraine-latest-news-2022-03-17/card/someone-appears-to-be-messing-with-gps-near-russia-europe-s-air-safety-agency-warns-KVcaNmYR7uzWOiuiyPLu>, accesat la 22 iulie 2022.
10. Matei, A. (2022). *Posibile interferențe în transportul aerian*, <https://traficmedia.ro/posibile-interferente-in-transportul-aerian/>, accesat la 12 iunie 2022.
11. Rogoway, T. (2017). *Russia may be testing its GPS spoofing capabilities around the Black Sea*, <https://www.thedrive.com/the-war-zone/13549/russia-may-be-testing-its-gps-spoofing-capabilities-around-the-black-sea>, accesat la 21 iulie 2022.
12. Inside GNSS (2007), *Why War, Precisely?*, <https://insidegnss.com/why-war-precisely/>, accesat la 22 iulie 2022.
13. <https://lwworc.org/ro/which-is-the-counterpart-system-of-loran>, accesat la 22 august 2022.

OPERAȚIILE DE INFLUENȚARE, ÎNTRE ETIC ȘI CRITIC

Căpitan Angela-Karina AVĂDĂNEI

Centrul de operații psihologice „Samoilă Mârza”, București
DOI: 10.55535/GMR.2022.3.05

Prevederile doctrinei privind operațiile psihologice ale mai multor state membre ale NATO – printre care și România – nu permit întrebuintarea activităților de influențare pentru angajarea audiențelor domestice. În timp ce aceasta constituie o limitare de natură etică, apar dificultăți în formularea unor strategii adecvate de contrapropagandă, în ipoteza în care grupuri susceptibile la influență din rândul audiențelor interne sunt ținta unei propagande eficiente a adversarului. Doctrina NATO privind operațiile psihologice (PSYOPS) a tratat această limitare într-un mod ambiguu în ultima ediție din anul 2014, în timp ce doctrina PSYOPS a armatei române din anul 2016 a păstrat-o, în conformitate cu ediția mai veche a doctrinei NATO din anul 2007. Cu această limitare doctrinară, operațiile psihologice riscă a fi ineficiente în contrapropagandă, rolul lor rezumându-se la a analiza efectele asupra audienței și a face recomandări de contracarare. Fără activități de influențare, recomandările s-ar limita, după caz, la informare sau lipsa tratării subiectului, prin structurile destinate acestui demers. Mai departe, activitățile de informare și influențare se întrepătrund, ceea ce conduce la necesitatea unor clarificări în doctrinele de specialitate. Propaganda Federației Ruse în Donbas, care a victimizat separatiștii, ducând la susținerea de către aceștia a războiului purtat de Federația Rusă în Ucraina, este un exemplu sugestiv pentru faptul că sunt, cu certitudine, situații în care operațiile psihologice ar trebui să poată angaja audiențe interne. Lucrarea nu dezbate cazul Ucrainei, dar problematizează pe marginea unei limitări de natură etică ce ar putea oferi avantaje adversarului.

Cuvinte-cheie: informare, influențare, operații psihologice, contrapropagandă, limitări.

INTRODUCERE – NECESITATEA DE A REGÂNDI ÎNTREBUIȚAREA OPERAȚIILOR DE INFLUENȚARE

Războiul pornit de Federația Rusă în Ucraina, denumit de Kremlin operație militară specială, stă mărturie faptului că accesul la informații publice – acordat pe timp de pace, ca unul dintre drepturile și libertățile cetățenești garantat în societăți democratice – nu poate fi asigurat în totalitate pe timp de război. Rolul decisiv al acțiunilor de luptă duse în mediul informațional pentru atingerea unor obiective politico-militare determină apariția unor limitări privind accesul la informații, atât în statele angrenate efectiv în conflictul armat, cât și în state terțe. Astfel, pentru prevenirea efectelor potențiale ale propagandei Federației Ruse, mai multe state democratice au restricționat accesul la surse de informare din această țară. Această măsură, menită să limiteze expunerea populației din mai multe state din Vest la propaganda Kremlinului, ridică semne de întrebare cu privire la măsura în care oamenii din societățile democratice sunt susceptibili la influența mesajelor propagandistice ale Federației Ruse și la mijloacele pe care statele le au pentru a contracara acest fenomen.

În Donbas, așa cum se menționa într-un articol din publicația franceză *Le Monde*, „20 de ani de propagandă rusă au condus la război (...)”. Vladimir Putin a pregătit războiul cu arme, cu un război asupra minților” (Hopquin, 2022), pe care l-a câștigat astfel în timp. În estul Ucrainei, propaganda Federației Ruse a demonizat constant Kievul și liderii pro-europeni, determinând populația ucraineană de acolo să se considere într-adevăr victimă a unui „genocid” și motivând-o pe aceasta să lupte alături de Federația Rusă împotriva „nazificării Ucrainei”, dând crezare unor narrative care, pentru lumea occidentală, par de-a dreptul ficționale. În contextul în care Federația Rusă a reușit să câștige lupta asupra minților ucrainenilor separatiști, investind timp și resurse în această „victorie”, apare întrebarea – „Ce ar fi putut face Ucraina în acest timp pentru a preveni acțiunile Federației Ruse în mediul informațional, care au condus la alimentarea dezbinării în rândul propriilor cetățeni?”. Dar, dincolo de cazul Ucrainei, din care vor mai fi

Rolul decisiv al acțiunilor de luptă duse în mediul informațional pentru atingerea unor obiective politico-militare determină apariția unor limitări privind accesul la informații, atât în statele angrenate efectiv în conflictul armat, cât și în state terțe. Astfel, pentru prevenirea efectelor potențiale ale propagandei Federației Ruse, mai multe state democratice au restricționat accesul la surse de informare din această țară.

Operațiile de influențare sunt tratate din prisma moralității, întrucât entitatea care conduce astfel de activități urmărește să determine o acțiune sau inacțiune a unor indivizi/grupuri, cu o anumită intenție. Atunci când influențarea are un rol considerat „pro-social”, operațiile din cadrul acestui proces sunt considerate campanii informative, educative – cum ar fi cele de mediu, medicale, împotriva fumatului, consumului de alcool etc.

numeroase lecții de învățat, se impune regândirea modului în care statele membre ale NATO răspund la propaganda adversă și a modului de întreținere al operațiilor de influențare de către acestea.

INFLUENȚAREA – PERSPECTIVE ETICE

Operațiile de influențare sunt văzute mai degrabă ca activități care au un efect malign asupra audienței vizate de către acestea. Ele sunt tratate din prisma moralității, întrucât entitatea care conduce astfel de activități urmărește să determine o acțiune sau inacțiune a unor indivizi/grupuri, cu o anumită intenție. Atunci când influențarea are un rol considerat „pro-social”, operațiile din cadrul acestui proces sunt considerate campanii informative, educative – cum ar fi cele de mediu, medicale, împotriva fumatului, consumului de alcool etc. Aceasta se datorează unui consens al majorității, deseori sprijinit de știință, conform căruia astfel de campanii urmăresc schimbarea individului în „bine”. Ca atare „majoritatea” nu își pune problema caracterului etic din spatele încercării de a schimba individul, de a-i modifica alegerile/comportamentul, chiar dacă individul este cetățean al aceluiași stat sau face parte din grupul de cunoscuți. Nici faptul că statul s-ar afla în spatele acestor campanii nu ridică probleme de moralitate. Dar, atunci când scopul campaniilor de influențare trece din această sferă în cea a atingerii unor obiective politico-militare, în beneficiul statului, activitățile de influențare conduse de stat asupra propriilor cetățeni sunt considerate inacceptabile de către „majoritate”.

Din perspectiva modelului extins al persuasiunii propus de Robert H. Gass și John S. Seiter (Deac, Roșcan, 2018, p. 32), operațiile de influențare fac parte din categoria „persuasiune pură”, având următoarele caracteristici: sunt cu certitudine intenționate, sunt interpersonale și urmăresc să producă efecte. Problemele de etică atribuite persuasiunii pot fi însă rezolvate prin asumarea de către agenții acesteia a unei etici a persuasiunii (Ib., p. 39). Propaganda, față de persuasiune, presupune mai multă organizare, fiind definită de Garth Jowett și Victoria O’Donnell ca „încercarea deliberată și sistematică de a forma percepții, de a manipula cogniții și de a direcționa comportamente pentru obținerea unui răspuns care să corespundă intereselor propagandistului” (Ib.). Rezultă, astfel, că propaganda necesită a fi planificată. Aceasta presupune stabilirea efectelor ce se doresc a fi atinse (plecând de la interese/obiective),

rafinarea audiențelor susceptibile la influență și a strategiilor ce pot determina răspunsul așteptat de la acestea. Propaganda este văzută mai des însă ca fiind o acțiune „negativă”, „egoistă”, considerându-se că servește unor entități ce urmăresc să afecteze grupuri și/sau indivizi în interesul celui care o execută. În context militar, a ignora folosirea propagandei din rațiuni etice ar fi, desigur, o greșală, pentru că ar oferi avantaje adversarului.

Operațiile psihologice NATO, ce au ca prim obiectiv influențarea, se fundamentează în principii doctrinare etice. Astfel, principiul „veridicității” se referă la faptul că PSYOPS trebuie să fie bazate pe informații reale, utilizarea informațiilor false fiind contraproductivă, deoarece afectează credibilitatea pe termen lung și succesul acestora. Un principiu la fel de important este „credibilitatea” PSYOPS, care se asigură prin utilizarea unor fapte ce nu pot fi contestate, astfel încât, atunci când acestea sunt examinate de audiență, să fie percepute ca plauzibile, acceptabile. „Atribuirea” este un alt principiu al operațiilor psihologice NATO, considerat necesar pentru a păstra credibilitatea. PSYOPS sunt, în general, atribuite NATO, unei țări sau organizații partenere (AJP-3.10.1, 2014, pp. 1-6). Doctrina operațiilor psihologice române a preluat aceste principii, astfel: principiul veridicității – „PSYOPS se bazează pe utilizarea informațiilor adevărate” (Doctrina operațiilor psihologice, p. 14); principiul asumării identității – „...asumarea identității trebuie realizată pentru toate produsele sau activitățile desfășurate în cadrul PSYOPS” (Ib.) și principiul credibilității – „...utilizarea informațiilor a căror veridicitate este de netăgăduit asigură succesul produselor PSYOPS în fața analizei critice a audienței” (Ib.).

În contextul războiului pornit de Federația Rusă în Ucraina, se vorbește despre faptul că Ucraina a „câștigat” sprijinul Occidentului prin modalități specifice războiului informațional (Reisher, Jacobs, Beasley, 2022). Campaniile din rețelele de socializare ale Ucrainei, precum cele bazate pe înfățișarea atrocităților comise de Federația Rusă în Ucraina, mitologizarea unor eroi ucraineni, precum și prezentarea armatei adversarului ca fiind alcătuită din soldați de o valoare chestionabilă, au fost, cu siguranță, eficiente în obținerea sprijinului domestic și internațional. Ca atare, cu certitudine nu s-a avut în vedere o potențială limitare de a influența audiența internă sau publicul internațional, pe considerentul că ar fi o chestiune lipsită

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Principiul „veridicității” se referă la faptul că PSYOPS trebuie să fie bazate pe informații reale, utilizarea informațiilor false fiind contraproductivă, deoarece afectează credibilitatea pe termen lung și succesul acestora. „Credibilitatea” PSYOPS se asigură prin utilizarea unor fapte ce nu pot fi contestate, astfel încât, atunci când acestea sunt examinate de audiență, să fie percepute ca plauzibile, acceptabile. PSYOPS sunt, în general, atribuite NATO, unei țări sau organizații partenere.

Doctrina militară de specialitate a celor mai multe state membre ale NATO prevede limitarea de a angaja audiențele domestice cu operații de influențare, întrebuițarea lor realizându-se asupra adversarului. Apar însă dificultăți în a articula strategii adecvate de răspuns la propaganda adversă care urmărește influențarea propriilor cetățeni sau a propriilor forțe, fără a recurge la operații de influențare.

de etică. Iar lipsa acestei limitări a asigurat succesul Ucrainei în menținerea sprijinului comunității internaționale pentru susținerea efortului de război și în mărirea coeziunii populației proprii în fața inamicului comun. S-ar putea argumenta, în consecință, că, într-o situație critică, întrebuițarea operațiilor de influențare asupra populației și publicului internațional nu doar că ar avea o justificare, ci se dovedesc a fi o precondiție pentru succes în mediul operațional. Obținerea sprijinului acestor categorii de audiență pentru acțiunile legitime ale autorităților statului poate fi optimizat prin eforturi complementare, conduse atât prin instrumente politice, cât și militare.

IMPACTUL LIMITĂRILOR DE ÎNTREBUIȚARE A OPERAȚIILOR DE INFLUENȚARE ASUPRA EFICACITĂȚII ACȚIUNILOR DE CONTRAPROPAGANDĂ

Potrivit Constituției României, „*Armata este subordonată exclusiv voinței poporului pentru garantarea suveranității, a independenței și a unității statului, a integrității teritoriale a țării și a democrației constituționale*” (Constituția României, Art. 118). Ca atare, planificarea operațiilor militare, implicit a celor de influențare, pleacă de la premisa că acestea vor servi „*voința poporului*”, considerată în această paradigmă omogenă, sau cel puțin o „*voință majoritară*”. În cazul operațiilor de influențare planificate în context militar, scopul acestora este de a îndeplini obiective politico-militare în beneficiul forței proprii și, extrapolând, de a contribui, în cele din urmă, la garantarea suveranității, independenței, unității și integrității teritoriale a țării. Este necesară însă stabilirea unui cod etic sub aspectul căruia acțiunile de propagandă, desfășurate de către armată pentru a servi „*voința poporului*”, să fie considerate acceptabile.

Discursul public eșuează în a trata operațiile de influențare conduse de către entități de stat într-un mod nuanțat, considerându-se în mod aprioric că prin ele s-ar încălca drepturile cetățenilor țării, dacă ar fi direcționate asupra acestora. Astfel, doctrina militară de specialitate a celor mai multe state membre ale NATO prevede limitarea de a angaja audiențele domestice cu operații de influențare, întrebuițarea lor realizându-se asupra adversarului. Apar însă dificultăți în a articula strategii adecvate de răspuns la propaganda adversă care urmărește influențarea propriilor cetățeni sau a propriilor forțe, fără a recurge la operații de influențare. Ca strategie de răspuns, specialiștii militari

în domeniu sunt lăsați cu „*arma*” de a informa audiența internă, limitându-se în întrebuițarea unor tactici, tehnici și proceduri ce s-ar înscrie în arsenalul influențării din rațiuni etice, chiar dacă situația este una critică. Realități precum războiul din Ucraina arată că este necesară o analiză pragmatică asupra modului în care vor fi întrebuițate operațiile de influențare în context militar, ca răspuns la propaganda adversă ce angajează audiența domestică.

În SUA, Departamentul de Apărare interzice direcționarea operațiilor de influențare împotriva propriilor cetățeni. Definirea misiunii Forțelor responsabile de MISO/Military Information Support Operations/ operațiile de sprijin cu informații militare ale Armatei SUA clarifică faptul că activitățile de influențare vor angaja doar audiențe externe, în timp ce audiența domestică poate fi doar ținta mesajelor de informare, produse și diseminate de specialiștii în MISO: „... *Forțele MISO sunt antrenate, educate, organizate, pregătite pentru misiune și destinate influențării unor indivizi și grupuri externe și informării atât a populației domestice, cât și externe*” (FM 3-53, 2013, p. 1-1). Mai departe, manualul MISO detaliază tipurile de misiuni în care capacitatea va fi angajată:

- *MILINFO/Military Information/Informații militare* (informarea și influențarea audiențelor externe în sprijinul activităților Departamentului pentru Apărare al SUA);
- *IIS/Intergovernmental/Interagency Support/sprijin interagenție/interguvernamental* (modelarea și influențarea comportamentelor și decidenților externi în sprijinul obiectivelor, politicilor, intereselor SUA regionale, precum și într-un teatru militar sau în caz de contingență);
- *CAIS/Civil Authority Information Support/sprijinul cu informații al autorităților civile* (presupune utilizarea capacităților de diseminare a informațiilor în sprijinul unei agenții federale, în cazul unor operațiuni de ajutorare rezultate în urma unor dezastre naturale sau cauzate de factorul uman, produse pe teritoriul SUA) (Ib.).

Reiese, astfel, foarte clar că audiența internă poate fi angajată în SUA de către specialiștii în MISO, cu mesaje de informare, doar în cadrul misiunilor de tip CAIS.

În accepțiunea NATO, operațiile psihologice (PSYOPS) sunt activitățile de influențare a audiențelor țintă în scopul atingerii unor obiective politico-militare. Operațiile psihologice sunt echivalentul

Realități precum războiul din Ucraina arată că este necesară o analiză pragmatică asupra modului în care vor fi întrebuițate operațiile de influențare în context militar, ca răspuns la propaganda adversă ce angajează audiența domestică.

Doctrina NATO din anul 2014 (în vigoare), definește operațiile psihologice ca „activități planificate, care folosesc metode de comunicare și alte mijloace, direcționate asupra unor audiențe aprobate pentru a influența percepții, atitudini și comportamente, afectând atingerea unor obiective politice și militare”.

MILINFO, dar definiția doctrinară a NATO nu prevede explicit că sunt destinate angajării unor audiențe externe NATO, ci unor „audiențe aprobate”. Doctrina NATO din anul 2014 (în vigoare), definește operațiile psihologice ca „activități planificate, care folosesc metode de comunicare și alte mijloace, direcționate asupra unor audiențe aprobate pentru a influența percepții, atitudini și comportamente, afectând atingerea unor obiective politice și militare” (AJP-3.10.1, 2014, p. 1-1). Audiențele țintă sunt aprobate în acest context de NAC (Consiliul Nord-Atlantic) pentru operațiile militare NATO. Doctrina NATO din anul 2007 prevedea că forțele PSYOPS ale NATO și capacitățile aferente pot fi folosite pentru a analiza efectele activităților psihologice ale adversarului asupra populației „prietene”, audiențelor neimplicate și forțelor proprii, dar nu vor fi responsabile de angajarea forțelor NATO. Mai departe, în anexa doctrinei NATO din 2007, ce detaliază tehnicile și procedurile de contrapropagandă, este explicat faptul că vor fi angajate audiențe aprobate afectate de propaganda ostilă, mai puțin forțele și cetățenii proprii, care constituie audiențe ale „Troop Information” (Informarea Forțelor) și „Public Information” (Informare Publică). Doctrina prevedea explicit, la secțiunea „Limitări” în eforturile de contrapropagandă ale PSYOPS, faptul că nu vor fi angajate forțele și cetățenii NATO [AJP-3.10.1(A), 2007, p. D-4]. Doctrina NATO a PSYOPS din anul 2014 nu include explicit aceste limitări în ceea ce privește contrapropaganda. Potrivit acesteia, PSYOPS va realiza recomandări privind contrapropaganda, iar acolo unde este „potrivit”, va acționa pentru a exploata „oportunități trecătoare”. Doctrina din 2014 delimitează contrapropaganda în defensivă și ofensivă, la prima existând precizarea (sub forma unei note de subsol) potrivit căreia, în afara unei operații militare, relațiile publice sunt responsabile de contracararea mesajelor ostile NATO (AJP-3.10.1, pp. 1-9).

Doctrina PSYOPS a NATO decurge din politicile NATO privind operațiile psihologice regăsite în deciziile Comitetului Militar al NATO nr. 402. Decizia Comitetului Militar al NATO nr. 402/1 din 2003 definea rolul PSYOPS astfel: „Rolul PSYOPS este cel de a influența percepții, atitudini și comportamente ale audiențelor țintă, fie ei indivizi sau grupuri, cu scopul de a atinge obiective politice și militare, în timp ce previne utilizarea eficientă a acestor activități asupra propriilor forțe. Simplu formulat, PSYOPS-ul de succes slăbește voința unui adversar, întărește sentimentele și stimulează cooperarea celor loiali

și simpatizanți și câștigă sprijinul celor indeciși” (Military Decision on MC 0402/1, 2003, p. 2). În același timp, cuprindea, la secțiunea limitări, prevederea potrivit căreia: „Comandanții NATO pot conduce operații psihologice de răspuns la criză (CRPO/Crisis Response Psychological Operations) și operații psihologice de luptă (CPO/Combat Psychological Operations), dar nu vor angaja mass-media internațională, NATO/statele membre, statele aliate sau audiențele civile din afara zonei de operații întrunite (JOA/Joint Operations Area)” (Military Decision on MC 0402/1, p. 7), adăugând că potențialul impact asupra unor audiențe neintenționate trebuie luat în considerare. Limitarea lipsește din decizia Comitetului Militar al NATO nr. 402/2 din 2012 (din care a decurs doctrina NATO din 2014), unde este prevăzut că operațiile psihologice vor angaja „audiențele aprobate de NAC, dar potențialul impact asupra unor audiențe neintenționate nu trebuie neglijat” (Military Decision on MC 0402/2, p. 6), iar rolul PSYOPS este formulat și el diferit: „Rolul PSYOPS este de a induce sau reîntări percepții, atitudini, comportamente, audiențele aprobate de NAC, în sprijinul atingerii unor obiective politice și militare. Adicional, PSYOPS pot diminua utilizarea eficientă a propagandei ostile de către adversar îndreptată asupra forțelor prietene, audiențelor civile locale și al altor audiențe cu importanță pentru NATO” (ib., p. 2). Această definiție implică faptul că operațiile psihologice, în acțiuni de contracarare a propagandei, ar putea angaja audiența internă. Politicile NATO cu privire la operații psihologice prevedeau, în anul 2003, că, „în timp ce forțele și capacitățile PSYOPS ale NATO pot fi folosite în analiza activităților psihologice ale adversarului, ele vor fi responsabile doar de angajarea audiențelor aprobate” (Military Decision on MC 0402/1, p. 8), pe când, în 2012, prevederea definește contrapropaganda ca „efort multidisciplinar condus și coordonat de Info Ops (...), temele de propagandă ale adversarului sunt identificate și, apoi, posibil contracarate într-un efort multidisciplinar (...). Forțele și capacitățile PSYOPS ale NATO au un rol de conducere în analiza propagandei adverse și sprijinul acțiunilor de contracarare” (Military Decision on MC 0402/2, p. 7).

Doctrina operațiilor psihologice a armatei române din anul 2016 cuprinde, similar doctrinei PSYOPS a NATO din anul 2007 și celei a armatei române din anul 2007, prevederea de a nu conduce operații de influențare asupra populației proprii, neurmând, din acest punct

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Contrapropaganda este un „efort multidisciplinar condus și coordonat de Info Ops (...), temele de propagandă ale adversarului sunt identificate și, apoi, posibil contracarate într-un efort multidisciplinar (...). Forțele și capacitățile PSYOPS ale NATO au un rol de conducere în analiza propagandei adverse și sprijinul acțiunilor de contracarare”.

de vedere, modelul doctrinei din 2014 a NATO, de a o elimina. Nu este exclus ca doctrina altor state membre ale NATO, precum cea a SUA (din anul 2013), să fi fost considerată în menținerea limitării. Doctrina PSYOPS a armatei române stipulează însă că, în contrapropagandă, responsabilitatea PSYOPS va fi în principal aceea de a face recomandări și de a acționa direct, atunci când situația o impune – o prevedere neclară, preluată cel mai probabil din doctrina NATO a PSYOPS din anul 2014, unde se făcea referire la exploatarea „oportunităților trecătoare”.

Dacă, din perspectiva drepturilor și libertăților cetățenești, a nu influența populația proprie este o chestiune etică, apar totuși dificultăți în creionarea unor strategii de comunicare pur informative, la fel de „puternice” ca propaganda adversă, care angajează cetățenii țării într-o situație de criză sau conflict. Într-un astfel de scenariu, mesajele adversarului vor fi construite astfel încât să țintească grupuri din societate sau indivizi susceptibili la influență, exploatarea vulnerabilității ale acestora în vederea obținerii comportamentelor dorite. Neangajarea acelorași grupuri și neutilizarea unor tehnici de influențare sau „a nu lupta cu arme de același calibru”, în contextul de față – mesaje persuasive proprii –, din rațiuni de moralitate, reduc șansele executării unei contrapropagande eficiente de către forțele militare proprii destinate acestui scop. Astfel, o prevedere doctrinară etică poate constitui o slăbiciune care oferă avantaje adversarului, în contextul confruntării în mediul informațional. În consecință, pentru a contracara propaganda, în lipsa altor „arme” la îndemâna specialiștilor militari, cea mai bună cale este aceea de a limita expunerea audienței la aceasta.

Pentru SUA, viziunea angajării cetățenilor unor țări terțe prin activități MILINFO (operații de influențare) este nu doar plauzibilă, ci chiar întrebuintă principală a specialiștilor PSYOPS americani. Dar și în SUA, după interferența Federației Ruse în alegerile din 2016, se pune problema nevoii de optimizare a eforturilor conduse pe cele patru instrumente de putere națională – DIME/ Diplomatic, Informațional, Militar și Economic, pentru a împiedica influența externă asupra publicului domestic (DuVal, Maisel, 2017), chiar dacă aceasta nu se va realiza prin instrumente militare. Modelul „neangajării audienței proprii” este însă inefficient în situații de potențial conflict pentru România, în care adversarul conduce un război hibrid, țintind cetățenii României cu operații psihologice. Pentru România, în condițiile

limitărilor, cea mai bună cale pentru a contracara propaganda adversă ar fi restricționarea accesului la surse care diseminează astfel de mesaje pentru a nu recurge la angajarea publicului domestic cu mesaje din arsenalul operațiilor de influențare proprii. Limitarea însă nu este o măsură suficientă, pentru că mediul informațional în care acționează potențialii adversari este unul de tip „neconstrâns”. Oricât s-ar încerca restricționarea unor canale cunoscute ca vectori de propagandă adversă, populația are acces la internet de mare viteză și resurse nelimitate. În același timp, simpla contracarare a știrilor false cu informații corecte se dovedește de multe ori inefficientă, pentru că adversarul se bucură de avantajul de a realiza „prima mișcare”, care vine însoțită, de multe ori, de cauzarea unor biasuri cognitive în rândul audienței (Reisher, Jacobs, Beasley, ib.).

Pentru a întreprinde acțiuni de contrapropagandă eficientă, în numeroase cazuri este necesară angajarea audiențelor interne susceptibile la influența adversarului cu mesaje persuasive care să combată propaganda oponentului. Aceasta ar trebui realizată în baza unei analize privind oportunitatea lor și complementar acțiunilor de informare, dacă acestea din urmă sunt suficiente. Expus într-o manieră diferită, dacă acțiunile propagandistice ale adversarului au potențialul de a determina anumite grupuri din societate să se angajeze în acțiuni destabilizatoare care pot afecta „voința majoritară” a poporului, ar trebui regândit modul în care aceste grupuri, care se înscriu în rândul propriilor cetățeni, pot fi angajate cu operații de influențare. Modificarea doctrinei PSYOPS a NATO în această privință, între versiunile din anii 2007 și 2014, pare să fi lăsat o portiță pentru angajarea audiențelor interne, prevederea fiind una implicită, prin eliminarea limitărilor existente anterior. Doctrina operațiilor psihologice a armatei române ar trebui să reflecte și ea o abordare mai realistă a răspunsului PSYOPS la propaganda adversă, din punct de vedere al rolului operațiilor psihologice în contrapropagandă, audiențelor angajate și modalităților de contracarare.

ZONA GRI DINTRE „A INFORMA” ȘI „A INFLUENȚA”

Delimitarea activităților de informare de cele de influențare este un demers dificil. Potrivit lui Alex Mucchielli, „orice act de comunicare este totodată și o tentativă de influențare”, comunicatorul urmărind producerea unor efecte (Deac, Roșcan, p. 16). Ca atare, o separare tranșantă între cele două este aproape imposibilă.

Pentru a întreprinde acțiuni de contrapropagandă eficientă, în numeroase cazuri este necesară angajarea audiențelor interne susceptibile la influența adversarului cu mesaje persuasive care să combată propaganda oponentului. Aceasta ar trebui realizată în baza unei analize privind oportunitatea lor și complementar acțiunilor de informare, dacă acestea din urmă sunt suficiente.

Dacă, din perspectiva drepturilor și libertăților cetățenești, a nu influența populația proprie este o chestiune etică, apar totuși dificultăți în creionarea unor strategii de comunicare pur informative, la fel de „puternice” ca propaganda adversă, care angajează cetățenii țării într-o situație de criză sau conflict.

Funcția de informare a societății este asigurată, în cea mai mare parte, de către mass-media, care și-a asumat rolul de „câine de pază” (Coman et al., 2005, p. 89) în asigurarea dreptului la informație al tuturor cetățenilor, definit, potrivit articolului 31 al Constituției României, ca „Dreptul persoanei de a avea acces la orice informație de interes public” (Constituția României, Art. 31). În același timp, prevederile constituționale subliniază că obligația mass-media, publică sau privată, este „să asigure informarea corectă a opiniei publice” (Ib.). Pentru a prezenta însă ceea ce constituie „interes public”, mass-media realizează o selecție în prioritizarea subiectelor care sunt considerate „evenimente mediatice”. Astfel, dacă evenimentul se definește ca „orice întâmplare din realitatea înconjurătoare cu o anumită semnificație pentru un individ sau pentru un grup uman” (Roșca, 2006, pp. 113-114), informația reprezintă, în raport cu evenimentul, „punerea în formă a realului” (Ib.), supus unui proces de selectare a faptelor. Regulile profesiei jurnaliștilor numesc anumite criterii ce îi ghidează pe aceștia în selectarea subiectelor, precum: „proximitatea temporală (actualitatea), proximitatea spațială (geografică), neobișnuitul faptelor, personalitățile implicate, consecințele, conflictul, interesul uman” (Ib.). Aceste reguli nu pot însă elimina subiectivismul din procesul de ierarhizare a știrilor. Mass-media are, astfel, rolul de „gatekeeper” (portar) (Communication Theory), influențând în mod considerabil ceea ce este adus în atenția publicului. Mass-media privată, ca orice altă industrie, nu este lipsită de logica câștigurilor. Ca atare, interese de natură economică, politică sau de alt tip alterează regulile profesiei. Abordarea știrilor este afectată de o serie de factori organizaționali. Bruce D. Itule și Douglas A. Anderson identifică acești factori ca fiind următorii: instinctele (intuiția) jurnalistului, publicul instituției de presă, spațiul publicistic disponibil, cantitatea de știri disponibile, politica redacțională, presiunile din partea patronului, influența companiilor care cumpără spațiu publicitar, formula redacțională și competiția între instituțiile de presă (Coman et al., pp. 47-48). Cu toate acestea, numeroase canale mass-media își asumă rolul de „aliat” sau „complice” al publicului, în raport cu statul, mizând pe nemulțumirile cetățenilor față de nivelul politic. Astfel, zilnic, publicul este supus mai degrabă influențării decât informării prin mijloacele de comunicare în masă, iar consumul mediatic este determinant pentru formarea percepțiilor, atitudinilor și comportamentelor.

Funcția de informare a societății este asigurată, în cea mai mare parte, de către mass-media, care și-a asumat rolul de „câine de pază” în asigurarea dreptului la informație al tuturor cetățenilor, definit, potrivit articolului 31 al Constituției României, ca „Dreptul persoanei de a avea acces la orice informație de interes public”.

Operațiile de informare și cele de influențare planificate în context militar ale SUA sunt delimitate în *Manualul MISO* prin reprezentarea grafică a acestora pe „continuumul informațional”, unde se realizează distincția între două linii de efort, informarea și influențarea, axele graficului înfățișând: pe orizontală – nivelul de control asupra informației, iar pe verticală – nivelul de presiune psihologică aplicată asupra audienței țintă (figura nr. 1).

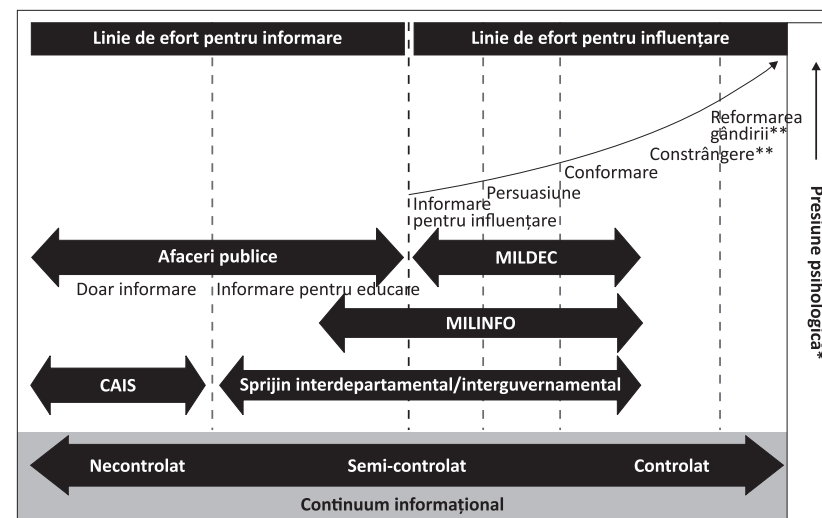

Figura nr. 1: Angajarea MISO pe liniile de efort/informare-influențare (FM 3-53, 2013, pp.1-8)

Reprezentarea grafică arată că „a informa” are mai multe nuanțe. Informarea „semi-controlată” are, în esență, un scop, și anume îndeplinirea funcțiilor de educare și, ulterior, de influențare. Persuasiunea urmează ca treaptă succesivă, printr-un nivel mai mare de control asupra informației și un nivel mai mare de presiune psihologică asupra audienței. În acest context, am putea plasa acțiunile de contrapropagandă în sfera operațiilor de „informare pentru influențare”, dar nu putem exclude faptul că aceasta ar presupune un grad de control asupra informației și un anumit nivel de presiune psihologică asupra audienței. Pentru a respecta prevederile doctrinei privind operațiile de influențare, eforturile de contrapropagandă trebuie să se realizeze prin acțiuni de „informare pentru educare” sau „doar informare”, pentru a evita sfera influențării, atunci când audiența este populația proprie. Dezavantajul, în acest caz, este

GÂNDIREA MILITARĂ ROMÂNEASCĂ

Operațiile de informare și cele de influențare planificate în context militar ale SUA sunt delimitate în *Manualul MISO* prin reprezentarea grafică a acestora pe „continuumul informațional”, unde se realizează distincția între două linii de efort, informarea și influențarea, axele graficului înfățișând: pe orizontală – nivelul de control asupra informației, iar pe verticală – nivelul de presiune psihologică aplicată asupra audienței țintă.

acela că educația se realizează, de regulă, în timp, iar informarea pură este mai puțin eficientă decât propaganda, fiind dependentă de bagajul informațional și cultural propriu. Altfel, prin utilizarea unor tehnici de persuasiune sau printr-o comunicare planificată menită, în cele din urmă, să influențeze, operațiile psihologice ar încălca prevederile doctrinare actuale.

CONCLUZII

Desfășurarea activităților de informare și influențare necesită, în opinia mea, o clarificare în viitoarele doctrine aferente domeniului, prin formularea unor strategii adecvate de contrapropagandă. Mai mult decât atât, este necesară reconsiderarea limitărilor impuse în prevederile doctrinare care vizează operațiile psihologice. Principiile doctrinei ar trebui să decurgă din scenariu ipotetic de conflict în care România ar putea fi angrenată, iar activitățile de instruire subsecvente să fie cât mai fidele amenințărilor la adresa securității naționale a României. Dacă aceasta s-ar traduce în stabilirea unui cod etic sau a unei „deontologii a operațiilor psihologice” sub care audiențele interne ar putea fi angajate, definirea limitărilor ar trebui să plece de la Constituția României.

Prevederile constituționale ce pot fi garantate prin forță militară, precum și situațiile în care aceasta ar fi necesară pot reprezenta cadrul mai larg de legitimitate a desfășurării operațiilor psihologice asupra unor grupuri susceptibile la propaganda adversă din rândul audienței domestice, în sprijinul efortului multidiscplinar de contracarare a acesteia. Consider, în acest sens, că o astfel de abordare a operațiilor psihologice ar fi una mai realistă, mai eficientă și, în același timp, mai clară pentru specialiștii care activează în domeniu și pentru comandanții ale căror acțiuni specifice războiului convențional vor fi sprijinite prin PSYOPS.

BIBLIOGRAFIE:

1. Coman, M. et al. (2005). *Manual de jurnalism. Tehnici fundamentale de redactare*. Vol. I. București: Editura Polirom.
2. Deac, I., Roșcan, A. (2018). *Comunicare și influențare socială*. București: Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei.
3. DuVal, W., Maisel, A. (2017). *It's Time to Bring Back This Cold War Agency and Stop Ceding the Propaganda War to Russia*, <https://mwi.usma.edu/time-bring-back-cold-war-agency-stop-ceding-propaganda-war-russia/>, accesat la 29 iunie 2022.

4. Hopquin, B. (2022). *In the Donbas region, 20 years of Russian propaganda led to war*. În *Le Monde*, https://www.lemonde.fr/en/international/article/2022/04/23/in-the-donbas-region-twenty-years-of-russian-propaganda-led-to-war_5981389_4.html, accesat la 23 iunie 2022.
5. Reisher, J., Jacobs, C., Beasley, J. (2022). *Data as a Weapon: Psychological Operations in the Age of Irregular Information Threats*. Modern War Institute, <https://mwi.usma.edu/data-as-a-weapon-psychological-operations-in-the-age-of-irregular-information-threats/>, accesat la 23 iunie 2022.
6. Roșca, L. (2006). *Mecanisme ale propagandei în discursul de informare. Presa românească în perioada 1985-1995*. București: Editura Polirom.
7. AJP-3.10.1(A). *Allied Joint Doctrine for Psychological Operations* (2007), <https://info.publicintelligence.net/NATO-PSYOPS.pdf>, accesat la 23 iunie 2022.
8. AJP-3.10.1. *Allied Joint Doctrine for Psychological Operations* (2014), https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/450521/20150223-AJP_3_10_1_PSYOPS_with_UK_Green_pages.pdf, accesat la 12 iunie 2022.
9. *Communication Theory*, <https://www.communicationtheory.org/gatekeeping-theory/>, accesat la 17 iunie 2022.
10. *Constituția României*, <https://www.constitutiariomaniei.ro/>, accesat la 22 iunie 2022.
11. *Doctrina operațiilor psihologice* (2016, 2017). Statul Major General.
12. *FM 3-53 Military Information Support Operations* (2013).
13. *Gate Keeping Theory*, <https://www.communicationtheory.org/gatekeeping-theory/>, accesat la 29 iunie 2022.
14. *Military Decision on MC 0402/1. NATO Military Policy on Psychological Operations* (2003), <https://info.publicintelligence.net/NATO-PSYOPS-Policy-2003.pdf>, accesat la 12 iunie 2022.
15. *Military Decision on MC 0402/2. NATO Military Policy on Psychological Operations* (2012), <https://info.publicintelligence.net/NATO-PSYOPS-Policy.pdf>, accesat la 12 iunie 2022.

Prevederile constituționale ce pot fi garantate prin forță militară, precum și situațiile în care aceasta ar fi necesară pot reprezenta cadrul mai larg de legitimitate a desfășurării operațiilor psihologice asupra unor grupuri susceptibile la propaganda adversă din rândul audienței domestice, în sprijinul efortului multidiscplinar de contracarare a acesteia.

ROLUL COMUNICĂRII STRATEGICE ÎN SCHIMBAREA PERCEPȚIEI POPULAȚIEI ASUPRA RISCURILOR LA ADRESA SECURITĂȚII NAȚIONALE

Căpitan Georgiana-Daniela LUPULESCU

Ministerul Apărării Naționale
DOI: 10.55535/GMR.2022.3.06

Creșterea instabilității regionale, generată de actualul conflict ruso-ucrainean, precum și efectele pandemiei de Covid-19 au scos în evidență necesitatea unei guvernări eficiente prin aplicarea unor instrumente menite să ofere siguranță cetățenilor. Dezvoltarea tehnologiei, care a dus la accesul neîngrădit la informații, a determinat apariția unor noi tipuri de amenințări, cum ar fi fake-news, propagandă sau dezinformare, amenințări care cer metode de contracarare, diminuare sau eliminare punctuale, flexibile și adaptabile. Se impune o foarte bună cunoaștere a specificului poporului român și a percepției acestuia asupra riscurilor de securitate.

Pornind de la premisa că amenințările de care aminteam s-au manifestat deja, rezultând într-o percepție greșită a populației asupra riscurilor de securitate, un instrument care și-a dovedit eficacitatea încă din Antichitate și care să poată fi utilizat de către stat, prin instituțiile sale, îl reprezintă comunicarea strategică. Acest articol abordează mai întâi problematica percepției populației privind riscurile de securitate, apoi aspecte legate de comunicarea strategică, iar ca ultimă direcție de cercetare, modalitatea prin care percepția riscurilor poate fi schimbată prin intermediul StratCom.

Cuvinte-cheie: risc, percepția populației, comunicare strategică, amenințare, securitate națională.

INTRODUCERE

„Este din ce în ce mai important ca Alianța (n.a., Organizația Tratatului Atlanticului de Nord – NATO) să comunice într-o manieră adecvată, oportună, precisă și receptivă cu privire la evoluția rolurilor, obiectivelor și misiunilor sale. Comunicarea strategică este o parte integrantă a eforturilor noastre de a atinge obiectivele politice și militare ale Alianței” (Strasbourg/Kehl Summit Declaration, 2009). Parte din declarația summitului de la Strasbourg/Kehl, acest citat surprinde foarte bine importanța pe care NATO o acordă comunicării strategice/StratCom, în special pe fondul desfășurării unor conflicte/ operații informaționale de amploare de către entități considerate amenințări la adresa Alianței.

NATO și-a învățat lecțiile identificate în situațiile precedente și a înțeles pe deplin faptul că este necesară o campanie consolidată de comunicare la toate nivelurile artei militare, astfel încât obiectivele informaționale ale oponentilor să nu fie îndeplinite, iar opinia publică să susțină în continuare politica și acțiunile Alianței de garantare a securității.

Ceea ce doresc să aduc în atenție, încă de la începutul articolului, este faptul că nu NATO a inventat comunicarea strategică, ci aceasta există de secole. Astfel, studiind și aplicând metoda cercetării istorice, opinez că, încă din Antichitate, comunicarea strategică a fost aplicată cu rezultate uimitoare, așa cum reiese din lucrarea Zeniei Duell, „Strategic Communications in History: The Emperor Augustus”, iar evoluția fulminantă a tehnologiei o face încă și mai ușor de folosit atât de către stat, instituțiile și organizațiile sale, cât și de către entități ostile.

Termenul de *entități ostile* se referă, în accepțiunea mea, la acele organizații statale sau non-statale care desfășoară acțiuni ce reprezintă amenințări la adresa securității naționale, regionale sau chiar internaționale. În acest sens, putem vedea Federația Rusă ca fiind

Comunicarea strategică există de secole. Astfel, încă din Antichitate, comunicarea strategică a fost aplicată cu rezultate uimitoare, așa cum reiese din lucrarea Zeniei Duell, „Strategic Communications in History: The Emperor Augustus”, iar evoluția fulminantă a tehnologiei o face încă și mai ușor de folosit atât de către stat, instituțiile și organizațiile sale, cât și de către entități ostile.

În actualul mediu de securitate, fie că vorbim de securitate națională, regională, internațională sau de cea umană, individuală, amenințările, riscurile și vulnerabilitățile sunt într-o dinamică permanentă, încât uneori și specialiștii în domeniu întâmpină dificultăți în identificarea și, cu atât mai mult, în contracararea sau eliminarea lor. Cel mai reprezentativ exemplu în acest sens este, în opinia mea, pandemia de Covid-19. Gestionarea acesteia a fost percepută ca eficientă de către o parte din populație și total derizorie de către cealaltă.

o entitate statală ostilă, potențială generatoare de amenințări, așa cum derivă și din acțiunile de propagandă sau dezinformare întreprinse de către aceasta. Metodele folosite în acest sens pot fi ușor asimilate cu cele necesare realizării StratCom. Totodată, există și organizații precum ISIS/Organizația Stat Islamic, considerate entități non-statale ostile. În mod cert, exemplele pot continua, având în vedere natura și complexitatea amenințărilor contemporane care pun sub semnul întrebării starea de pace și securitate.

În actualul mediu de securitate, fie că vorbim de securitate națională, regională, internațională sau de cea umană, individuală, amenințările, riscurile și vulnerabilitățile sunt într-o dinamică permanentă, încât uneori și specialiștii în domeniu întâmpină dificultăți în identificarea și, cu atât mai mult, în contracararea sau eliminarea lor. Cel mai reprezentativ exemplu în acest sens este, în opinia mea, pandemia de Covid-19. Gestionarea acesteia a fost percepută ca eficientă de către o parte din populație și total derizorie de către cealaltă. Un lucru este cert, și anume că gestionarea pandemiei a reprezentat o reală provocare pentru identificarea celor mai adecvate răspunsuri, astfel încât suferința umană să fie limitată, drepturile cetățenilor respectate, iar sectoarele societății să funcționeze cel puțin la un nivel minim acceptabil pentru a nu genera efecte negative sau chiar distructive pe termen lung.

Riscul generat de pandemie, ca și alte riscuri la adresa securității naționale nu au fost percepute în același mod de către fiecare cetățean. Experiența personală a fiecăruia, mediul de viață, de educație, chiar încrederea în autorități au determinat percepții diferite la persoane diferite, percepția fiind esențialmente un proces cognitiv subiectiv.

Pornind de la ipoteza de cercetare conform căreia există, la nivelul societății, o anumită percepție referitoare la riscurile la adresa securității naționale, îmi propun, în acest articol, să identific care sunt principalele riscurile percepute de populație în prezent, dacă într-adevăr ele se încadrează în categoria riscurilor enunțate de documentele oficiale (Strategia Națională de Apărare a Țării, Carta Albă a Apărării etc.) și, nu în ultimul rând, care ar putea fi modalitatea prin care, cu ajutorul comunicării strategice, statul să influențeze percepția populației și să ofere, astfel, repere reale privind amenințările și vulnerabilitățile ce se pot constitui în riscuri la adresa securității naționale.

Metodele de cercetare pe care le voi folosi în scopul atingerii obiectivelor sunt din categoria celor euristice, cu precădere din cele clasice, și anume analiza istorică, analiza teoretică, analiza comparativă și observația.

PERCEPȚIA RISCURILOR LA ADRESA SECURITĂȚII

Înainte de a analiza percepția populației asupra riscurilor la adresa securității naționale, consider oportună o scurtă descriere a modului în care populația României percepe, cunoaște și contribuie la crearea și consolidarea securității naționale.

Securitatea este un concept ce se poate aplica oricărei entități, lucru sau acțiune, ca o „*protecție în cazul în care s-ar întâmpla ceva rău*” (Oxford Advanced Learner’s Dictionary, 2015, p. 1399). În funcție de tipul și dimensiunea entității organizaționale ce necesită protecție împotriva diferitelor tipuri de riscuri și amenințări, securitatea poate fi internațională, regională, națională, individuală, dar și economică, socială sau culturală.

Securitatea națională reprezintă un deziderat al statului și al cetățenilor săi, care presupune un efort comun al acestora. În contextul globalizării, al liberei circulații, al dezvoltării accelerate a tehnologiei sau al noilor tipuri de riscuri și amenințări, securitatea națională nu se mai poate realiza într-un mediu regional sau chiar internațional de insecuritate.

Statutul de membru al Alianței Nord Atlantice/NATO, al Uniunii Europene/UE, precum și parteneriatele strategice ale României cu alte state fac imposibilă tratarea securității ca obiectiv strict național. Aceste alianțe și parteneriate, pe de-o parte, ajută în procesul de consolidare a securității pe toate planurile, iar pe de altă parte, obligă statul la măsuri și acțiuni în interesul tuturor.

La nivelul cetățenilor există însă și este percepută ca primordială securitatea individuală. O persoană va percepe mult mai acut riscurile la adresa vieții sale private, de la riscuri financiare sau sociale până la cele de natură medicală, înainte să o preocupe și să perceapă corect riscul unui atac terorist, de exemplu.

Termenul de risc a fost definit în nenumărate moduri și uzitat la scară largă atât în literatura de specialitate, cât și în viața de zi cu zi.

Securitatea este un concept ce se poate aplica oricărei entități, lucru sau acțiune, ca o „protecție în cazul în care s-ar întâmpla ceva rău”. În funcție de tipul și dimensiunea entității organizaționale ce necesită protecție împotriva diferitelor tipuri de riscuri și amenințări, securitatea poate fi internațională, regională, națională, individuală, dar și economică, socială sau culturală.

În Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2020-2024, riscul reprezintă „probabilități de producere sau manifestare a oricărui eveniment, situație, condiție cu potențial de manifestare incert, a cărui concretizare ar conduce la afectarea în orice mod a funcționării normale a instituțiilor statului, organizării și funcționării comunităților umane, precum și a vieții, integrității fizice a cetățenilor, într-o împrejurare dată sau context determinat”.

Astfel, în Dicționarul Oxford, riscul este definit ca „posibilitatea ca ceva rău să se întâmple la un moment dat în viitor, o situație care poate fi periculoasă sau poate avea un rezultat periculos” (Ib., p. 1339).

Totodată, în *Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2020-2024*, riscul reprezintă „probabilități de producere sau manifestare a oricărui eveniment, situație, condiție cu potențial de manifestare incert, a cărui concretizare ar conduce la afectarea în orice mod a funcționării normale a instituțiilor statului, organizării și funcționării comunităților umane, precum și a vieții, integrității fizice a cetățenilor, într-o împrejurare dată sau context determinat” (Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2020-2024/SNAp., 2020, p. 24).

Dintr-o altă perspectivă, riscul „se referă la probabilitatea ca un anumit rău să rezulte dintr-o amenințare, combinată cu estimarea pagubelor care se pot produce dacă amenințarea se materializează” (Robinson, 2010, p. 189).

Consider că se impune o diferențiere clară a celor doi termeni: risc și amenințare, deoarece deseori apar confuzii. Amenințările sunt definite ca „acțiuni, fapte sau stări de fapt, capacități, strategii, intenții ori planuri ce pot afecta valorile, interesele și obiectivele naționale de securitate și/sau sunt de natură să pună în pericol direct sau indirect securitatea națională, prin afectarea caracterului național, a suveranității, independenței, unității și integrității teritoriale, a funcționării normale a instituțiilor statului, a vieții și integrității fizice a cetățenilor și a organizării comunităților umane” (SNAp., ib.) sau, dacă ne referim strict la securitatea națională, „amenințarea este reprezentată de cineva sau ceva care are potențialul de a dăuna intereselor naționale” (Robinson, p. 17).

Putem, așadar, observa că, în timp ce amenințarea este reprezentată de existența unui factor care poate produce pagube, riscul presupune existența, pe de-o parte, a unei amenințări, iar pe de altă parte, a posibilității ca astfel de amenințări să se concretizeze.

Cei doi termeni ar trebui analizați atât din perspectiva obiectivă a existenței lor, cât și din perspectiva subiectivă a modului în care sunt percepuți de populație. Aceștia au fost definiți și exemplificați, în urma analizei mediului de securitate internațional, regional și național,

în mai multe documente previzionare, cu rolul de a stabili direcții clare de acțiune, cum ar fi *Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2020-2024* sau *Carta Albă a Apărării*. Bineînțeles că acestea nu sunt atotcuprinzătoare și că instabilitatea și dinamica mediului de securitate pot influența sau chiar schimba complet direcțiile de acțiune stabilite la un moment dat. Un exemplu elocvent poate fi pandemia de Covid-19. Aceasta „a scos în evidență modalitatea în care riscuri de natură nemilitară pot genera implicații transnaționale și provocări multiple la adresa statelor, indiferent de nivelul de dezvoltare economică, tehnologică și militară” (Carta Albă a Apărării, 2021, p. 12). În situația aceasta concretă, un rol foarte important l-a avut percepția populației asupra riscului generat de pandemie. Evoluția răspândirii virusului a fost puternic influențată de acțiunile populației, iar măsurile luate de fiecare stat în parte s-au vrut a fi specifice și eficiente, deși lipsa de experiență a actorilor statali și a persoanelor cu putere de decizie a scos în evidență incapacitatea acestora în gestionarea acestei crize.

Percepția populației asupra riscului presupune mult mai mult decât înțelesul percepției din perspectiva procesului psihologic pe care îl reprezintă. Din punctul de vedere al psihologiei, „percepția este un proces cognitiv (de cunoaștere), care constă în reflectarea obiectelor și fenomenelor în integritatea lor și în momentul acțiunii asupra organelor de simț” (Ețco, Fornea, Davidescu, Tintiuc, Daniliuc&Cărașuș, 2007, p. 52). Putem lesne observa limitările acestei definiții atunci când ne referim la percepția populației cu privire la riscurile la adresa securității. În primul rând, riscul, în înțelesul lui de posibilitate a producerii unui eveniment indezirabil, presupune existența unei mari doze de necunoscut. Cu toate că putem identifica o amenințare, este puțin probabil să cunoaștem totul despre ea. Să luăm, spre exemplu, cazul conflictului ruso-ucrainean. Era cunoscut faptul că Federația Rusă reprezintă o amenințare pentru stabilitatea regională, că ar putea avea intenția cuceririi de noi teritorii sau că deține anumite capacități militare, dar faptul că a inițiat acțiuni militare împotriva Ucrainei, modul său de acțiune, reacția la sancțiunile europene sunt elemente ce au fost identificate parțial sau total abia după ce au avut loc. Un alt exemplu, cu atât mai reprezentativ, ar putea fi pandemia de Covid-19, cu toate efectele sale pe plan politic, economic, social sau sanitar. Evoluția imprevizibilă a destabilizat chiar și cele mai puternice state.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Din punctul de vedere al psihologiei, „percepția este un proces cognitiv (de cunoaștere), care constă în reflectarea obiectelor și fenomenelor în integritatea lor și în momentul acțiunii asupra organelor de simț”.

Riscul, în înțelesul lui de posibilitate a producerii unui eveniment indezirabil, presupune existența unei mari doze de necunoscut. Cu toate că putem identifica o amenințare, este puțin probabil să cunoaștem totul despre ea.

Percepția asupra riscului nu poate fi nici cuantificată, nici anticipată. Existența atâtor variabile determină percepții diferite chiar și în cadrul unui grup restrâns de oameni. În același timp, percepția riscului „este strâns legată de un număr semnificativ de factori experiențiali și socio-culturali care depășesc barierele statale”.

O altă limitare, în concepția mea, ține de a doua parte a definiției, și anume faptul că presupune cunoașterea obiectelor și fenomenelor în momentul în care acționează asupra noastră. În ceea ce privește percepția riscului, este puțin probabil ca orice situație potențial periculoasă să o percepem ca atare chiar și în momentul în care ea are loc. Mă voi referi aici, din nou, la exemplul cu pandemia de Covid-19. Din studiul „*Risk perceptions of COVID-19 around the world*”, a reieșit faptul că „*experiența personală cu virusul, valorile individuale și prosociale, veștile despre virus de la prieteni și familie, încrederea în guvern, știința și profesioniștii medicali și cunoștințele personale despre strategia guvernamentală au fost predictorii semnificativi în percepția riscului*” (Dryhursts, Scheinider, Kerr, Freeman, Recchia, Van der Bles&Van der Linden, 2020). Ca urmare, putem deduce faptul că situația în care riscul începe să se manifeste nu garantează o percepție corectă, uniformă și egală a populației.

Așa cum reiese din paragraful anterior, percepția asupra riscului nu poate fi nici cuantificată, nici anticipată. Existența atâtor variabile determină percepții diferite chiar și în cadrul unui grup restrâns de oameni. În același timp, percepția riscului „*este strâns legată de un număr semnificativ de factori experiențiali și socio-culturali care depășesc barierele statale*” (Ib.).

Percepția populației asupra riscurilor a fost, de-a lungul timpului, amplu analizată și studiată. Fie că vorbim despre riscuri generate de Covid-19, de terorism sau chiar de dezastre naturale, percepția asupra riscului a fost, este și va fi mereu influențată de doi factori principali: experiența personală în legătură cu factorul de risc și încrederea sau, dimpotrivă, lipsa ei în autorități. Există, pe lângă aceștia, și alți factori care pot influența percepția riscului, cum ar fi: gen, vârstă, educație, mediu social, cultură etc. Acești factori nu sunt definatorii, dar pot crește sau nu gradul de conștientizare al riscului.

Când vorbim despre percepția populației asupra riscului, nu putem să ne rezumăm la a răspunde la întrebarea dacă populația percepe existența unui anumit risc? Este cu atât mai important de stabilit care este nivelul de pericolozitate al respectivului risc, precum și eventualele consecințe ale producerii acestuia. În opinia mea, este necesar

ca populația să conștientizeze prezența, dar și gradul de importanță al riscului. Un exemplu, în acest sens, ar fi importanța conștientizării riscurilor existente în social media. O astfel de conștientizare ne împiedică să ne facem publice datele personale, să accesăm linkuri din surse nesigure sau să distribuim postări conținând știri false grație cunoașterii și înțelegerii posibilelor efecte negative.

ASPECTE DEFINITORII ALE COMUNICĂRII STRATEGICE

Comunicarea strategică este o sintagmă relativ nouă, dar, așa cum am precizat la începutul articolului, încă din Antichitate, a reprezentat un instrument util și eficient pentru obținerea de către stat și conducătorii acestuia a comportamentelor și atitudinilor cerute cetățenilor. Cu siguranță, modul de abordare, modelele, precum și căile de transmitere a mesajelor s-au schimbat.

Un exemplu relevant în acest sens a fost pe larg dezbătut de către Zenia Duell în lucrarea menționată, „*Strategic Communications in History: The Emperor Augustus*”. Aceasta a demonstrat eficacitatea mesajelor transmise de către împăratul Augustus atât prin discursuri despre pace și politice, cât și prin metode inedite, ca poezia, clădiri reprezentative, culte, monumente, calendare. Acesta a reușit, astfel, prin această formă de comunicare strategică, să schimbe mentalități, moralități și până și modul în care se identificau ca popor. A reușit acest lucru în întreg imperiul și pentru o perioadă foarte lungă de timp. (Duell, 2022).

Cu toată istoria din spatele folosirii comunicării strategice, ea nu a primit o definiție unanim acceptată, ci fiecare stat, organizație, instituție sau companie are propria viziune despre ce înseamnă și cum se folosește. Până la găsirea unei abordări care să cuprindă cea mai mare parte a elementelor definatorii, consider oportună o analiză din punct de vedere teoretic a celor doi termeni; „*comunicare*” și „*strategie*”.

Comunicarea poate fi definită în mai multe feluri, din perspectivă psihologică, socială sau politică. O astfel de definiție a comunicării ar fi: „*un proces de transmitere a informațiilor, ideilor și opiniilor de la un individ la altul, de la un grup social la altul*” (Drăgan, 2007). O altă definiție a comunicării ar fi „*răspunsul discriminatoriu al unui organism*

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Comunicarea strategică, încă din Antichitate, a reprezentat un instrument util și eficient pentru obținerea de către stat și conducătorii acestuia a comportamentelor și atitudinilor cerute cetățenilor. Cu siguranță, modul de abordare, modelele, precum și căile de transmitere a mesajelor s-au schimbat.

Comunicarea poate fi definită în mai multe feluri, din perspectivă psihologică, socială sau politică. O astfel de definiție a comunicării ar fi: „un proces de transmitere a informațiilor, ideilor și opiniilor de la un individ la altul, de la un grup social la altul”.

Comunicarea a fost și este în continuare analizată din multe puncte de vedere și, astfel, au apărut un număr semnificativ de clasificări ale comunicării. Un exemplu, în acest sens, este teoria comunicării a lui Jakobson, conform căreia există șase factori necesari comunicării: emițătorul, receptorul, contextul, conexiunea, codul comun și mesajul.

la un stimul” (Stevens, 1950). Această definiție, deși datează de peste 70 de ani și poate părea destul de vagă, consider că este la fel de actuală și în zilele noastre. Dacă un stimul nu produce un răspuns, nu putem vorbi de comunicare. Pentru o mai bună înțelegere, ne putem imagina următoarele: o persoană cu autoritate și putere de decizie, să spunem prim-ministrul, transmite, prin intermediul mass-mediei, că, peste două ore, se vor închide toate magazinele alimentare pe termen nedeterminat și îndeamnă populația să se grăbească, pentru a cumpăra ultimele produse disponibile. În mod cert, o astfel de declarație ar produce panică și haos și un număr foarte mare de cetățeni vor încerca să cumpere tot ce se poate într-un timp foarte scurt. În același timp, va exista și un număr de persoane care nu vor crede că așa ceva se poate întâmpla și nu vor lua nicio măsură, dar, din rațiuni ce țin de spațiu, nu vom dezbate și această situație. Bineînțeles că răspunsul de care vorbeam va avea loc în cadrul ambelor categorii de oameni, fie că generează direct acțiuni sau doar un proces cognitiv, urmat de decizia de a nu acționa, răspunsul la stimul (discursul prim-ministrului) există.

Aceste definiții pot fi considerate oarecum simpliste. Comunicarea este mult mai mult decât atât. Aceasta a fost și este în continuare analizată din multe puncte de vedere și, astfel, au apărut un număr semnificativ de clasificări ale comunicării. Un exemplu, în acest sens, este teoria comunicării a lui Jakobson, conform căreia există șase factori necesari comunicării:

- Emițătorul: Persoană care livrează un mesaj unei anumite audiențe.
- Receptorul: Audiența care primește mesajul. Trebuie să fie formată din minim o persoană.
- Contextul: Există un context sau un motiv pentru care mesajul să fie comunicat.
- Conexiunea: Trebuie să existe un canal relațional și o conexiune între emițător și receptor. Această conexiune menține deschise liniile de comunicare.
- Codul comun: Codul include regulile care se combină pentru a forma mesajul și corespund tipului de limbaj folosit.

- Mesajul: Ceea ce este trimis de către emițător și corespunde unei experiențe, idei, explicații etc.

Cu siguranță, comunicarea nu este atât de simplă, iar modelul prezentat anterior se aplică strict în comunicarea lingvistică, dar, pentru atingerea obiectivului acestui articol, vom folosi aceste elemente. În situația noastră particulară, emițătorul poate fi orice autoritate publică, în timp ce receptorul este reprezentat de populație. Celelalte elemente variază, dar ceea ce se poate observa cu ușurință este faptul că rețelele sociale au început să fie utilizate cu precădere. În modelul enunțat, rețelele sociale ar reprezenta factorul „conexiune”.

Teoria comunicării a lui Jakobson se aplică, din punctul meu de vedere, și atunci când, în loc de limbaj, este folosită mimica sau gestică pentru a comunica. Expresiile faciale care exprimă anumite sentimente sau stări, precum „frică” sau „dezgust”, sunt universale, ele putând fi „citite” de către oricine, aceasta reprezentând codul comun și, astfel, nefiind neapărat nevoie ca emițătorul și receptorul să cunoască și să folosească același limbaj.

Strategia a fost, de asemenea, dezbătută de-a lungul timpului și posibil neînțeleasă în totalitate. Probabil, cea mai reprezentativă lucrare care face referire la *strategie* este *Arta Războiului* a lui Sun Tzu. Scrisă cel mai probabil prin secolul VI-VII î.H., aceasta rămâne cartea de căpătâi a strategiei militare. În același timp, principiile enunțate acolo au fost și sunt utilizate în continuare în multe alte domenii. Dicționarul Oxford definește strategia ca „procesul de a pune în aplicare un plan, într-un mod eficient” (Oxford Advanced Learner’s Dictionary, p. 1547). Strategia, așa cum a fost văzută și de către Sun Tzu, a fost definită în *Dicționarul de securitate internațională* al lui Paul Robinson ca „arta de a aplica mijloace în vederea atingerii unui scop” (Robinson, 2010, p. 218). Putem conchide, așadar, că strategia reprezintă o artă prin care, prin intermediul unui plan dinaintea stabilit, care conține mijloace, metode și resurse, poți obține un anumit lucru.

Cei doi termeni, *comunicare* și *strategie*, văzuți ca un tot, ar putea însemna obținerea unui anumit lucru, acțiune, comportament, gândire etc. prin intermediul transmiterii de informații de la o persoană către o altă persoană sau grup de persoane. Mijloacele prin care se poate realiza comunicarea strategică ar merita cel puțin un articol distinct.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

„Arta Războiului” a lui Sun Tzu rămâne cartea de căpătâi a strategiei militare. În același timp, principiile enunțate acolo au fost și sunt utilizate în continuare în multe alte domenii. Strategia, așa cum a fost văzută și de către Sun Tzu, a fost definită în Dicționarul de securitate internațională al lui Paul Robinson ca „arta de a aplica mijloace în vederea atingerii unui scop”.

La nivelul NATO, funcționează, din anul 2014, Centrul de Excelență al Comunicării Strategice NATO, care „contribuie la îmbunătățirea capacităților de comunicare strategică în cadrul Alianței și dintre aceasta și națiunile aliate. Comunicarea strategică este o parte integrantă a eforturilor de realizare a obiectivelor politice și militare ale Alianței, prin urmare, este din ce în ce mai important ca Alianța să comunice într-o manieră adecvată, oportună, precisă și receptivă asupra rolurilor, obiectivelor și misiunilor sale în evoluție”.

Din punctul meu de vedere, mass-media și rețelele de socializare sunt, la momentul actual, cele mai uzitate, iar faptul că cei mai mulți oameni au acces atât la televiziune, cât și la internet determină eficiența acestui mijloc de realizare a StratCom.

După cum am menționat, o definiție precisă, unanim acceptată și uzitată a comunicării strategice nu există, dar una care, în concepția mea, se aplică cel mai bine în contextul utilizării acesteia pentru a modela percepția populației în ceea ce privește riscurile la adresa securității naționale ar putea fi: *„aliniera cuvintelor, imaginilor, acțiunilor și politicii de către un actor politic cu intenția de a obține schimbări în atitudinile și/sau comportamentul unui public țintă”* (Althuis, 2022)

Importanța comunicării strategice a crescut semnificativ în ultimii ani, fiind, astfel, adoptată ca și concept și implementată atât la nivelul NATO, cât și în cadrul instituțiilor publice naționale prin structuri nou înființate.

La nivelul NATO, funcționează, din anul 2014, Centrul de Excelență al Comunicării Strategice NATO (NATO StratCom COE). Conform descrierii Centrului, regăsită pe website-ul acestuia, *„NATO StratCom COE, cu sediul în Riga, Letonia, contribuie la îmbunătățirea capacităților de comunicare strategică în cadrul Alianței și dintre aceasta și națiunile aliate. Comunicarea strategică este o parte integrantă a eforturilor de realizare a obiectivelor politice și militare ale Alianței, prin urmare, este din ce în ce mai important ca Alianța să comunice într-o manieră adecvată, oportună, precisă și receptivă asupra rolurilor, obiectivelor și misiunilor sale în evoluție”*. (NATO StratCom COE).

Viziunea Centrului asupra comunicării strategice ca *„o abordare holistică a comunicării, bazată pe valori și interese, care cuprinde tot ceea ce face un actor pentru atingerea obiectivelor, într-un mediu contestat”* (Ib.), precum și orientarea acesteia multinivel, pe termen lung și adoptând soluții complexe, surprind importanța și rolul acesteia în cadrul Alianței în crearea și consolidarea la nivelul societății a conștientizării obiectivelor, misiunilor și activităților desfășurate și, astfel, am putea completa, o mai mare conștientizare a riscurilor și amenințărilor la adresa securității NATO și, implicit, la adresa securității naționale.

Un eveniment relevant pentru tema prezentată în acest articol a fost organizat în cadrul proiectului: *„Percepție socială și strategii comunicaționale privind riscurile de securitate națională”*, desfășurat în perioada 2015-2017. Evenimentul *„Comunicare strategică – instrument de modelare a percepțiilor asupra riscurilor de securitate națională”* a avut loc la sediul Academiei Naționale de Informații *„Mihai Viteazul”* în anul 2017, cu participarea specialiștilor din cadrul mai multor structuri din Sistemul Național de Apărare, Ordine Publică și Securitate Națională, precum și din cadrul unor universități românești. La eveniment au fost abordate subiecte cum ar fi: entități cu putere de decizie și care pot influența percepția, rolul cetățenilor în crearea și consolidarea securității naționale, comunicarea strategică – aspecte teoretice și modalități de transpunere în practică, dar și amplificarea riscului determinat de manifestarea *„fake news”*.

ELEMENTE ALE STRATCOM CE POT ÎNTĂRI/SCHIMBA PERCEPȚIA POPULAȚIEI ÎN FAȚA RISCURILOR/AMENINȚĂRILOR

Așa cum reiese din studiul și analiza efectuată, StratCom implică mai multe tipuri de acțiuni și nu doar pe cele legate de percepția populației. Populația, în general, primește diferite mesaje din diverse surse și, ținând cont de complexitatea canalelor de comunicare, putem afirma că aceasta este asaltată cu abordări multiple și contradictorii, fapt care poate schimba radical, în orice fracțiune de secundă, percepția populației asupra unui fenomen. În acest sens, agențiile cu responsabilități în domeniul asigurării și garantării securității acționează pentru a proteja populația în fața mesajelor de tip fake news, a atacurilor cibernetice și, totodată, analizează mesajele transmise prin canalele media.

Din punctul meu de vedere, mediul de securitate național, regional și chiar internațional, caracterizat prin existența unor tipuri de riscuri și amenințări dinamice, imprevizibile și care rareori produc efecte doar în limitele frontierelor unui singur stat, reprezintă o mare provocare pentru state și instituțiile lor, precum și pentru organizațiile și alianțele regionale și internaționale constituite în vederea asigurării securității.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Mediul de securitate național, regional și chiar internațional, caracterizat prin existența unor tipuri de riscuri și amenințări dinamice, imprevizibile și care rareori produc efecte doar în limitele frontierelor unui singur stat, reprezintă o mare provocare pentru state și instituțiile lor, precum și pentru organizațiile și alianțele regionale și internaționale constituite în vederea asigurării securității.

a trebuit să înțeleagă efectele distructive pe care le poate avea aceasta dacă nu sunt respectate anumite reguli cu strictețe maximă, a reprezentat o imensă provocare pentru autoritățile statului. Aspectele care au definit caracterul strategic al comunicării realizate de instituțiile statului au fost:

- consistență și volum – A fost nevoie de o campanie de comunicare foarte bine pusă la punct pentru a oferi cetățenilor acele informații necesare conștientizării situației și, totodată, pentru a-i proteja în fața acelor fake news-uri care se manifestau în spațiul public și puteau crea panică și chiar haos, ceea ce ar fi generat un mediu nesigur și instabil.
- coerență – Mesajele venite din partea autorităților naționale și nu numai au fost, în mare parte, unitare, acționând în scopul protejării percepției populației asupra fenomenului și al mobilizării cetățenilor în imensul efort conjugat de a lupta pentru a stopa pandemia.
- armonizarea cu mesajele transmise de alte entități – Studiind și analizând mesajele transmise în această perioadă, putem constata că acestea au conținut, în mare, același tip de indicații și recomandări și a fost acordată aceeași importanță fenomenului. În plus, organizațiile internaționale au urmat același model, ceea ce, din punctul meu de vedere, este firesc, luând în considerare locul și rolul pe care țara noastră le reprezintă în context internațional, inclusiv de real jucător în asigurarea și menținerea securității naționale, regionale și internaționale.

O altă provocare, din punctul de vedere al StratCom, a fost faptul că, simultan cu pandemia, au început să apară mesaje legate de acțiunile Federației Ruse la câteva sute de kilometri de teritoriul național, care, treptat, s-au intensificat și, ulterior datei de 24 februarie 2022, data începerii operației ofensive a Federației Ruse pe teritoriul Ucrainei, s-au intensificat radical, având drept scop crearea unei stări de insecuritate. Și aduc aici în discuție multiplele mesaje legate de recrutări și înrolarea cu forța în structurile Ministerului Apărării Naționale sau pericolul unor acțiuni ofensive pe teritoriul țării noastre. Pentru a verifica și întări existența acțiunilor ofensive desfășurate de Federația Rusă sub formă de „fake-news” este necesară o simplă căutare pe internet.

Un astfel de exemplu este articolul cu titlul „Fake news in legătură cu Trojan Footprint 2022”, publicat la data de 06.05.2022 pe portalul „INFORADAR” al Ministerului Apărării Naționale, în care specialiști din cadrul ministerului desființează informațiile false din articolul original distribuit pe platforma Telegram.

Mai mult decât atât, pericolul războiului a fost asimilat cu explozia prețurilor și creșterea semnificativă a facturilor la utilități, ceea ce, din nou, a influențat percepția populației referitoare la starea de securitate. Este ceea ce decidenții de la toate nivelurile au identificat ca amenințare și încearcă din răspuțeri să mențină o stare de echilibru în acest sens.

Pe fondul acestor evenimente, NATO a acționat permanent și eficient, în opinia mea, oferind mesaje de stabilitate și garantare. Aici aducem în discuție prezența pe teritoriul țării noastre a Secretarului general al NATO chiar cu câteva zile înainte de invazia Federației Ruse (pe data de 10 februarie), a diverșilor reprezentanți ai NATO, ai armatei SUA, și nu numai.

Totodată, la data de 12 iulie 2022, a avut loc simpozionul anual NATO, „Partnership 360”, în cadrul căruia participă reprezentanți ai țărilor aliate și parteneri cu scopul de a facilita dialogul în ceea ce privește evoluția parteneriatului în cadrul NATO, perspective comune, precum și căutarea de soluții concrete pentru creșterea cooperării. Mai mult decât atât, parte a StratCom, NATO a desfășurat și a mărit contribuția trupelor pe teritoriul României în mod semnificativ, a accelerat anumite acțiuni și exerciții, inclusiv prezența VJTF-ului în țara noastră, așa cum reiese din comunicatul de presă al Ministerului Apărării Naționale nr. 203 din 19.05.2022.

Putem, așadar, conchide că NATO a acționat și continuă să o facă sinergic pentru a modela percepția cetățenilor statelor aliate și parteneri asupra riscurilor de securitate, în special a riscului de a izbucni un conflict armat, pentru a asigura o stare de stabilitate și siguranță și pentru consolidarea securității, în special în flancul estic al Alianței. NATO a dovedit eficiență în aplicarea lecțiilor învățate, cu atât mai mult în ceea ce privește StratCom ca instrument esențial în consolidarea bunelor relații din interiorul Alianței, a interacțiunilor cu celelalte state, precum și, un aspect foarte important din punctul meu de vedere,

NATO a dovedit eficiență în aplicarea lecțiilor învățate, cu atât mai mult în ceea ce privește StratCom ca instrument esențial în consolidarea bunelor relații din interiorul Alianței, a interacțiunilor cu celelalte state, precum și în înțelegerea de către cetățeni a rolului, misiunilor și obiectivelor Alianței, a riscurilor și amenințărilor pe care NATO le identifică, le contracarează, diminuează sau elimină.

Mesajele venite din partea autorităților naționale și nu numai au fost, în mare parte, unitare, acționând în scopul protejării percepției populației asupra fenomenului și al mobilizării cetățenilor în imensul efort conjugat de a lupta pentru a stopa pandemia.

În ceea ce privește imaginea NATO în rândul populației, înțelegerea de către cetățeni a rolului, misiunilor și obiectivelor Alianței, a riscurilor și amenințărilor pe care NATO le identifică, le contracarează, diminuează sau elimină.

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

Percepția populației asupra riscurilor a constituit dintotdeauna o provocare pentru instituțiile statului abilitate să ia decizii în ceea ce privește securitatea statului. O percepție greșită asupra riscurilor cele mai probabile, determinate poate de lipsa de experiență personală, de o precară cultură de securitate sau de mediul social al cetățeanului, crește șansele ca percepția asupra instituțiilor în cauză, a deciziilor luate de către acestea sau chiar asupra întregului aparat decizional să nu fie una tocmai bună. De aici și până la neaplicarea recomandărilor sau indicațiilor necesar a fi urmate de către toți cetățenii, ca expresie a contribuției lor la crearea și consolidarea securității naționale, precum și a contracarării, diminuării sau înlăturării riscurilor, nu este decât un pas.

Misiunea statului de a crește încrederea cetățenilor în instituțiile sale este una foarte dificilă, cu atât mai mult în această eră, în care știrile false, propaganda și dezinformarea sunt prezente permanent în viețile noastre de zi cu zi. Dezvoltarea fulminantă a tehnologiei și a rețelelor sociale se poate constitui într-o amenințare reală și iminentă la adresa securității naționale tocmai prin aceste metode utilizate de entitățile ostile.

Desigur că dezvoltarea tehnologică și a multiplelor mijloace de comunicare reprezintă și un imens avantaj al statului. Comunicarea strategică în scopul oferirii de informații actuale și corecte se constituie într-un instrument eficient și ușor de utilizat prin care atât statul, cât și NATO reușesc să formeze sau să schimbe percepția populației asupra riscurilor. Așa se justifică faptul că oamenii cunosc riscurile și amenințările

Din studiul bibliografiei de specialitate au reieșit o serie de aspecte deloc de neglijat. În primul rând, factorii care trebuie luați în considerare atunci când vorbim despre *percepția populației asupra riscului* sunt în mare măsură subiectivi și descriu atribute specifice

cetățenilor, cum ar fi gen, educație, cultură, experiență personală cu amenințarea care a generat riscul etc. Misiunea StratCom de a influența percepția populației în acest caz este cu atât mai dificilă. Anumite concepții și percepții pot fi schimbate prin programe eficiente de educare a populației pe categorii de vârstă, mediu social, domenii de activitate ale acestora etc. În același timp, există factori, cum ar fi experiența personală cu amenințarea care a generat riscul, care pot declanșa percepții solide, invariabile. De asemenea, există și aspecte care țin de stat și de abilitatea cu care instituțiile sale, prin comunicare strategică, reușesc să-și creioneze o imagine favorabilă, coroborată cu modalitatea de luare a deciziilor și dacă în trecut acestea au dus la rezultate pozitive, rezultând de aici încrederea populației în stat, în instituțiile și organizațiile sale.

Un al doilea factor, de asemenea important, este eficiența utilizării StratCom în modificarea percepției populației. Acest tip de comunicare, cunoscut pentru eficiența sa în special în relația stat-cetățean, aplicat la standarde înalte și de către oameni pregătiți, poate modifica nu doar percepții, ci și crearea sau consolidarea unei culturi de securitate corecte și complete ce ulterior să se poată materializa în acțiuni concrete în spiritul menținerii unui mediu de securitate stabil.

Un ultim aspect de interes, în opinia mea, ar fi necesitatea ca statul să identifice corect și din timp care este percepția populației vizavi de riscurile de securitate existente și, cu ajutorul comunicării strategice, să producă schimbări. Pași timizi în acest sens au fost făcuți odată cu înființarea, la nivelul mai multor instituții, a unor structuri specializate în domeniul StratCom, precum și finanțarea unor proiecte de cercetare menite să stabilească acele riscuri percepute de populație într-un mod mai acut. Existența vulnerabilităților ce se pot constitui din **corupție**, lipsă de cultură de securitate, educație insuficientă sau ineficientă, determină un ritm lent de implementare a comunicării strategice, dar și o eficacitate scăzută.

Nu putem afirma cu certitudine că percepția populației asupra riscurilor de securitate reflectă gradul de probabilitate a producerii unui anumit risc, importanța acestuia, posibilele efecte negative ale producerii lor etc. Din punctul meu de vedere, faptul că un procent

StratCom, aplicat la standarde înalte și de către oameni pregătiți, poate modifica nu doar percepții, ci și crearea sau consolidarea unei culturi de securitate corecte și complete ce ulterior să se poată materializa în acțiuni concrete în spiritul menținerii unui mediu de securitate stabil.

Misiunea statului de a crește încrederea cetățenilor în instituțiile sale este una foarte dificilă, cu atât mai mult în această eră, în care știrile false, propaganda și dezinformarea sunt prezente permanent în viețile noastre de zi cu zi. Dezvoltarea fulminantă a tehnologiei și a rețelelor sociale se poate constitui într-o amenințare reală și iminentă la adresa securității naționale tocmai prin aceste metode utilizate de entitățile ostile.

Însemnat din populație are acces la o cantitate foarte mare de informații poate ajuta ca aceștia să identifice în mod corect care sunt riscurile la adresa securității. În același timp, mass-media și rețelele sociale se pot constitui ușor și în elemente de destabilizare, pot apărea exagerări ale efectelor negative, pot crea panică în rândul populației sau chiar pot să expună știri false. Toate acestea determină o anumită percepție a populației cu privire la riscurile de securitate, care, așa cum reiese și din textul articolului, poate fi influențată sau schimbată cu ajutorul comunicării strategice astfel încât să se apropie cât mai mult de analiza și concepția specialiștilor în domeniu.

BIBLIOGRAFIE:

1. Althuis, J. (2022). *How U.S. Government Fell In and Out of Love with Strategic Communications*. *Defence strategic communications* 10, pp. 71-110. Doi: 10.30966/2018.RIGA.10.2.
2. Amando, G., Guittet, A. (2007). *Psihologia comunicării în grupuri*. Iași: Editura Polirom (trad. G. Sandu).
3. Cialdini R. (2017). *Pre-suasiune: o metodă revoluționară de a influența și de a convinge*. București: Editura Publica (trad. D. Bălănescu).
4. Cosmovici, A. (1996). *Psihologie Generală*. Iași: Editura Polirom.
5. DeFleur, M., Ball-Rokeach, S. (1999). *Teorii ale comunicării de masă*. Iași: Editura Polirom. (trad. D. Harabagiu, C. Harabagiu).
6. Drăgan, I. (2007). *Comunicarea – paradigme și teorii*. București: Editura Rao.
7. Duell, Z. (2022). *Strategic Communications in History: The Emperor Augustus*. *Defence strategic communications* 10, pp. 197-240. Doi: 10.30966/2018.RIGA.10.5.
8. Dryhursts, S., Scheinider, C.R., Kerr, J., Freeman A.L., Recchia, G., Van der Bles, A.M.&Van der Linden, S. (2020). *Risk perception of Covid-19 around the world*. În *Journal of Risk Research*, 23(7-8), pp. 994-1006.
9. Ețco, C., Fornea, I., Davidescu, E., Tintiuc, T., Daniliuc, N. & Căărăuș, M. (2007). *Psihologie generală – suport de curs*. Chișinău: Universitatea de stat de medicină și farmacie „Nicolae Testemițanu”.
10. Farwell, J. (2012). *Persuasion and Power: The Art of Strategic Communication*. Washington, D.C.: Georgetown University Press.
11. Fischhoff, B., Bostrom, A., Lowrie, K. (1993). *Risk Perception and Communication*. În *Annual Review of Public Health*.
12. Hébert, L., Tabler, J. (2019). *The functions of language*. În *An Introduction to Applied Semiotics* (pp. 232-240). Routledge.
13. Jakobson, R. (Ed.). (1976). *Metalanguage as a linguistic problem*. Akadémiai Nyomda (pp. 113-121).

14. Mañez, M., Carmons, M., Haro, D., Hanger, S. (2016). *Risk Perception*. În *Novel Multi-Sector Partnerships in Disaster Risk Management. Results of the ENHANCE project*. Eds. Aerts, Jeroen & Mysiak, Jaroslav, pp. 51-67. Belgia: Brussels, EU FP7 project ENHANCE.
15. Pânișoară, I.-O. (2015). *Comunicarea eficientă*. Iași: Editura Polirom.
16. Robinson, P. (2010). *Dicționar de securitate internațională*. Cluj-Napoca: Editura CA Publishing (trad. M. Neamț).
17. Stevens, S.S. (1950). *Introduction: A definition of communication*. În *The Journal of the Acoustical Society of America*, 22(6), 689-690.
18. Teodorescu, Gh. (2000). *Putere, autoritate și comunicare politică*. București: Editura Nemira.
19. Urquhart, J., Potter, C., Barnett, J., Fellenor, J., Muniford, J.&Quine, C. (2017). *Expert risk perceptions and the social amplification of risk: A case study in invasive tree pests and diseases*. În *Environmental Science & Policy*. Vol. 77 (pp. 172-178).
20. Visschers, V.H., Siegrist, M. (2018). *Differences in risk perception between hazards and between individuals*. Springer, Cham. *Psychological perspectives on risk and risk analysis* (pp. 63-80).
21. Carta Albă a Apărării (2021). Ministerul Apărării Naționale. București.
22. NATO StratCom COE, https://stratcomcoe.org/about_us/about-nato-stratcom-coe/5, accesat la 9 iulie 2022.
23. *Oxford Advanced Learner's Dictionary* (2015). Oxford University Press.
24. *The psychology book* (2012). Dorling Kinderslay Limited.
25. *Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2020-2024* (2020). Administrația Prezidențială.
26. *Strasbourg/Kehl Summit Declaration* (2009).
27. <https://inforadar.mapn.ro/tema24/index.php>, accesat la 11 iulie 2022.
28. <https://intelligence.sri.ro>, accesat la 2 iulie 2022.
29. <https://plato.stanford.edu/entries/risk/>, accesat la 9 iulie 2022.
30. https://www.nato.int/cps/en/natolive/news_52837.htm, accesat la 4 iulie 2022.

DEZVOLTAREA CAPACITĂȚII AUTONOME DE COMANDĂ ȘI CONTROL LA NIVELUL UNIUNII EUROPENE ÎN CONTEXTUL COOPERĂRII EUROPENE ÎN DOMENIUL SECURITĂȚII ȘI APĂRĂRII

Dragoș ILINCA

Ministerul Apărării Naționale
DOI: 10.55535/GMR.2022.3.07

Dezvoltarea capacității de comandă și control pentru operațiile de management al crizelor dezvoltate de Uniunea Europeană a reprezentat un element abordat constant în contextul cooperării europene în domeniul securității și apărării. Profilul particular al cadrului normativ care guvernează activitățile derulate sub egida Politicii de Securitate și Apărare Comună a condus la derularea unui proces specific de dezvoltare a capacității UE. Formulele promovate atât pe componenta civilă, cât și pe cea militară au îmbrăcat forme diverse, plasându-se însă pe o tendință constantă de consolidare a opțiunilor la care UE poate recurge în generarea și conducerea operațiilor proprii. Acestea se vor adăuga cadrului de cooperare între UE și NATO, dezvoltat încă din primele momente ale lansării operațiilor militare europene. Pe coordonate similare s-au plasat și evoluțiile înregistrate în ceea ce privește potențialul de a genera și conduce angajamentele mixte civil-militare. Practic, stadiul înregistrat în dezvoltarea capacităților de comandă și control ale UE atestă existența unui instrumentar cuprinzător și, în egală măsură, complex, pe care UE îl poate utiliza în gestionarea angajamentelor operaționale proprii.

Cuvinte-cheie: NATO, Centrul pentru Operații, Berlin+, comandă și control (C2), DSACEUR.

INTRODUCERE

Uniunea Europeană reprezintă unul dintre cei mai activi actori în contextul managementului crizelor. În aproape două decenii de la angajarea cooperării europene în domeniul securității și apărării, UE a lansat aproximativ 40 de misiuni și operații cu niveluri diferite de structurare și într-o perspectivă geografică extinsă. Practic, dimensiunea operațională a devenit, gradual, principala formă de exprimare a profilului UE în domeniul managementului crizelor. În egală măsură, judecând după evoluția istorică a acestui proiect, încadrat instituțional sub egida Politicii de Securitate și Apărare Comună (PSAC) și, subsecvent, a Tratatului de la Lisabona, dimensiunea operațională a reprezentat principalul obiectiv asupra căruia s-au concentrat eforturile statelor membre. Ilustrative sunt spațiile ample dedicate acestei componente la nivelul *tratadelor*, adoptate succesiv de către Uniunea Europeană din momentul înființării acestei organizații. Aceeași situație se regăsește și în ceea ce privește *strategiile de securitate* asumate de statele membre ale UE în 2003, respectiv 2016.

Toate aceste elemente indică interesul pentru dezvoltarea capacității autonome de generare și derulare a angajamentelor operaționale ca o modalitate de susținere concretă a multilateralismului efectiv, respectiv de promovare a unui profil consolidat al acțiunii externe a UE. În cadrul acestei abordări, principalul aspect a vizat atingerea capacităților de acțiune preventivă și evitarea escaladării conflictuale (*A Secure Europe in a Better World*, 2009, p. 34). *Strategia de securitate* adoptată în 2003 sublinia necesitatea unei adaptări aprofundate a modului în care Uniunea urma să abordeze situațiile de conflict și instabilitate pornind de la premisa unei dinamici apreciabile a formelor de manifestare a riscurilor și amenințărilor de securitate. În cadrul acestei paradigme, obiectivele vizate se declinau prin dialogul format din *activism – capacitate – coerență* care, pentru momentul respectiv, trebuia să orienteze acțiunea externă a UE și a instrumentarului de care Uniunea dispunea. În mod evident, o astfel de abordare nu se putea realiza în izolare, fiind indicat interesul pentru aprofundarea dialogului

În aproape două decenii de la angajarea cooperării europene în domeniul securității și apărării, UE a lansat aproximativ 40 de misiuni și operații cu niveluri diferite de structurare și într-o perspectivă geografică extinsă. Practic, dimensiunea operațională a devenit, gradual, principala formă de exprimare a profilului UE în domeniul managementului crizelor.

Din perspectiva obiectivelor concrete adoptate în contextul cooperării europene, Strategia de securitate din 2003 reflecta stadiul incipient al acesteia, oferind, totodată, fundamentul pentru dezvoltarea acestei dimensiuni. Realizările înregistrate sub aceste auspicii aveau să fie subliniate în contextul actualizării, cinci ani mai târziu, a acestui document.

și a formulelor de parteneriat cu statele și organizațiile care împărtășesc valori comune.

Din perspectiva obiectivelor concrete¹ (Rutten, 2001, pp. 89-91) adoptate în contextul cooperării europene, *Strategia de securitate* din 2003 reflecta stadiul incipient al acesteia, oferind, totodată, fundamentul pentru dezvoltarea acestei dimensiuni. Realizările înregistrate sub aceste auspicii aveau să fie subliniate în contextul actualizării, cinci ani mai târziu, a acestui document. Accentul plasat asupra optimizării capacității de acțiune se valida (*Report on the Implementation of the European Security Strategy*, 2008) prin angajamentele operaționale lansate de UE, în intervalul dintre cele două documente, în Balcani, Africa, Asia și Orientul Mijlociu.

Adoptarea, în iunie 2016, a celei de-a doua Strategii structurate pe propunerile Înaltului Reprezentant pentru Afaceri Externe și Politica de Securitate, Federica Mogherini (2014-2019), a reprezentat trecerea la o nouă etapă în dezvoltarea rolului UE și a acțiunii externe într-un context puternic schimbat, pe fondul accentuării fenomenului globalizării. În acest context, se cuvine a fi subliniată diversitatea marcantă a opiniilor privind caracterul de continuitate între cele două documente strategice. Un segment analitic relativ consistent susține absența continuității conceptuale, fiind subliniate diferențele majore de conținut ale celor două documente. Al doilea curent susține continuitatea conceptuală între cele două documente, accentul plasat asupra dezvoltării unui profil activ și a potențialului UE ca actor în contextul internațional de securitate regăsindu-se ca principala premisă a *Strategiei Globale* din 2016 (EU Global Strategy – EUGS). Din perspectivă personală, împărtășesc a doua abordare a acestui subiect, având în vedere permanența elementelor de raportare conceptuală, precum susținerea multilateralismului efectiv și a rolului ONU în gestionarea situației de securitate sau importanța acordată cooperării cu partenerii. În mod evident, cadrul strategic adoptat în 2016 venea să răspundă unei paradigme de securitate în plină dinamică prin efectele generate de proliferarea amenințărilor de tip asimetric, dar și a amenințărilor convenționale declinate în contextul Războiului ruso-georgian (2008) și al anexării Peninsulei Crimeea (2014). În aceste condiții, *Strategia Globală* venea să ofere un răspuns adaptat al Uniunii Europene,

¹ Conform *Obiectivului Global* adoptat de Consiliul European de la Copenhaga, în decembrie 1999.

prin integrarea instrumentelor de care dispunea într-o formulă multilaterală și având caracter multidisciplinar. Perspectiva geografică a acestui demers era una mixtă, care aducea în atenție preocuparea pentru stabilitatea vecinătăților UE, dintr-o perspectivă globală, justificată prin interconectarea riscurilor și amenințărilor, precum și a potențialului exponențial de afectare a securității europene. Promovarea acestei viziuni oferea o atenție particulară acordată capacității de acțiune a UE în contextul managementului crizelor. Astfel, direcțiile de acțiune avansate de EUGS vizau *angajament – responsabilitate – parteneriate*, formulă în care acțiunea externă a UE se fundamenta pe necesitatea de consolidare a rezilienței statelor membre și a partenerilor. De asemenea, se avea în vedere consolidarea capacității de proiectare a unui răspuns relevant la nivel strategic, subsumată unui obiectiv mai amplu vizând fundamentarea unei abordări integrate atât la nivelul acțiunii externe, cât și în ceea ce privește armonizarea internă a politicilor UE. Pe acest fond, politica de apărare a beneficiat de o atenție particulară, fiind subliniată necesitatea interacțiunii optime (*Shared Vision, Common Action*, 2016, p. 30) cu alte dimensiuni de cooperare sub egida UE, precum piață internă, industrie, spațiu etc.

În susținerea nivelului de ambiție asumat prin EUGS, capacitatea autonomă de acțiune a reprezentat o componentă distinctă, asociată rolului PSAC și al dezvoltării capabilităților de apărare. Pe fond, EUGS a adus valențe suplimentare în fundamentarea unei noi viziuni de securitate, în cadrul căreia cooperarea sub auspiciile instituționale oferite prin Tratatul de la Lisabona reprezenta o componentă semnificativă. Practic, PSAC este abordată din perspectiva notei generale centrate pe abordarea multidimensională și de implementare în toate etapele de derulare a situațiilor de criză și conflict. De asemenea, valorizarea angajamentelor operaționale s-a realizat din perspectiva obiectivului ca UE să fie capabilă să răspundă rapid, responsabil și decisiv la situațiile de criză. Practic, optimizarea operațională a PSAC era privită ca un obiectiv centrat pe doi piloni – *îmbunătățirea și contribuțiile naționale din perspectiva consolidării interoperabilității*, respectiv *dezvoltarea capacității de răspuns a UE*. Asupra acestuia din urmă, accentul major viza armonizarea și creșterea sinergiei între diferitele paliere, inclusiv din perspectiva convergenței instituționale și generalizarea complementarității civil-militare (Ib., pp. 47-48). Se poate vorbi, astfel, despre elemente consistente de continuitate la nivelul cadrului

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

În susținerea nivelului de ambiție asumat prin EUGS, capacitatea autonomă de acțiune a reprezentat o componentă distinctă, asociată rolului PSAC și al dezvoltării capabilităților de apărare. Pe fond, EUGS a adus valențe suplimentare în fundamentarea unei noi viziuni de securitate, în cadrul căreia cooperarea sub auspiciile instituționale oferite prin Tratatul de la Lisabona reprezenta o componentă semnificativă.

strategic de orientare a acțiunii externe. Acestea se regăsesc la nivelul cooperării europene în domeniul securității și apărării (PESA-PSAC) cu declinare particulară la nivelul dimensiunii operaționale. Practic, firul roșu între cele două strategii este reprezentat de rolul central pe care capacitatea UE de generare a angajamentelor operaționale îl avea la nivelul obiectivelor urmărite.

OPȚIUNEA „BERLIN+”

Din perspectivă practică, încă din etapele inițiale ale dezvoltării cooperării europene în acest domeniu, tipologiile de angajament operațional pe care UE le putea aplica au vizat trei formule – *operații militare autonome, operații civile și operații de tip „Berlin+”*. Acestea din urmă au reprezentat un caz mai degrabă particular, derivat din evoluția dimensiunii de securitate și apărare a UE și în strânsă corelație cu precedentele cooperări între NATO și Uniunea Europei Occidentale² (*Comunicatul final al reuniunii ministeriale a Consiliului Nord-Atlantic*, 1996). În egală măsură, acest tip de operații trebuie privit și din perspectiva etapelor de debut ale cooperării europene sub egida PESA, în care prioritatea operațională asumată de UE a vizat perimetrul Balcanilor de Vest. În acest sens, structurarea unui cadru de cooperare operațională cu NATO devenea absolut necesară, având în vedere angajamentele aliate în zonă, precum și stadiul incipient al proiectului european în sine. Pornind de la aceste realități, la sfârșitul anului 2003 a fost încheiat un acord de cooperare între UE și NATO, prin care se reglementau procedurile prin care capacitățile de comandă și control aliate puteau fi utilizate pentru operațiile derulate de Uniunea Europeană. Definirea cadrului de cooperare între cele două organizații a permis lansarea primelor operații militare de management al crizelor de către UE în Bosnia-Herțegovina (EUFOR ALTHEA) și Fosta Republică a Macedoniei – astăzi, Macedonia de Nord (Operația CONCORDIA).

Ca tipologie de funcționare, implementarea Acordului „Berlin+” presupunea utilizarea Comandamentului Suprem Aliat din Europa (SHAPE) pentru asigurarea, la nivel strategic, a funcțiunilor

² Originile Acordului „Berlin+” se regăsesc în parametrii agreeți la nivelul NATO (deciziile adoptate în intervalul 1994-1996) vizând sprijinul pentru operațiile conduse de Uniunea Europei Occidentale, vezi <https://www.nato.int/docu/pr/1996/p96-165e.htm>, accesat la 12 aprilie 2022. După preluarea funcțiunilor acesteia din urmă la nivelul UE, acestea au fost translate la nivelul acordului menționat între UE și NATO.

de Comandament Operațional al UE. În acest context, varianta agreeată la nivelul cadrului de cooperare a vizat utilizarea DSACEUR (Deputy Supreme Allied Command Europe) ca opțiune europeană de comandă pentru operațiile UE de tip „Berlin+”. La nivel operațional, implementarea se realizează prin identificarea resurselor necesare la nivelul structurii de comandă a NATO. În cadrul experienței derulării angajamentelor operaționale din Balcanii de Vest, formula utilizată a vizat utilizarea Elementului de comandă al UE din cadrul Comandamentului Întrunit de Forțe de la Napoli (până în 2004, AFSOUTH) pe lângă care UE a stabilit structuri de legătură.

OPȚIUNI NAȚIONALE PENTRU OPERAȚIILE AUTONOME MILITARE

Simultan cu derularea procesului de transfer al responsabilităților NATO s-a derulat și prima operație militară autonomă a Uniunii Europene, cunoscută sub numele de *EUFOR Artemis*. Aceasta a fost lansată în baza Deciziei Consiliului UE 2003/4321/CFSP (OJEU/OJL 147, 2003, p. 42) în R.D. Congo, perimetrul Bunia, pentru a asigura implementarea acordului de încetare a focului, conform Rezoluției Consiliului de Securitate nr. 1484/30.05.2003 (<https://digitallibrary.un.org/>). Deși limitată ca durată, dar eficientă în îndeplinirea obiectivelor într-un mediu cu grad ridicat de risc, *operația Artemis* are o relevanță aparte pentru subiectul abordat, din cel puțin două perspective. În primul rând, este vorba despre testarea capacității UE de a disloca rapid capacități și efective relevante într-un mediu operațional nepermisiv. Practic, experiența și tipologia de angajare a acestora au contribuit decisiv la dezvoltarea conceptului Grupurilor de Luptă, care vor fi asumate la nivelul UE, dimensiune distinctă de efort prin adoptarea, în mai-iunie 2004, a unui nou Obiectiv Global³ centrat pe consolidarea vitezei de dislocare. Practic, tipologia derulării operației UE va deveni principala formulă de susținere a capacității expediționare a Uniunii în domeniul managementului crizelor, reprezentând, din 2007, opțiunea preferată de asigurare a componentei militare a răspunsului rapid al UE.

³ *Headline Goal 2010*, aprobat la 17 mai 2004 de Consiliul Afaceri Generale și Relații Externe, a fost adoptat de Consiliul European din 17-18 iunie 2004. Textul aferent, disponibil la adresa https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/sede110705headlinegoal2010/_sede110705headlinegoal2010_en.pdf, accesat la 14 aprilie 2022.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

EUFOR Artemis a fost lansată în baza Deciziei Consiliului UE 2003/4321/CFSP în R.D. Congo, perimetrul Bunia, pentru a asigura implementarea acordului de încetare a focului, conform Rezoluției Consiliului de Securitate nr. 1484/30.05.2003.

„Operația Artemis” are o relevanță aparte pentru subiectul abordat, în primul rând, pentru că este vorba despre testarea capacității UE de a disloca rapid capacități și efective relevante într-un mediu operațional nepermisiv.

Franța și Marea Britanie au adoptat, în decembrie 1998, cu prilejul Summitului de la St. Malo, o Declarație prin care se afirma necesitatea ca UE să-și dezvolte capacitatea în domeniul gestionării crizelor. Sub aceste auspicii, la 25 noiembrie 1999, Summitul franco-britanic de la Londra indica disponibilitatea celor două state de a pune la dispoziția UE comandamente naționale pentru a asigura funcționalitățile necesare în domeniul C2.

În al doilea rând, este vorba despre promovarea primului model de conducere a operațiilor militare autonome ale UE. Din perspectiva condițiilor etapei de început a cooperării europene și a absenței unor structuri dedicate asigurării elementele de comandă și control (C2) la nivelul UE, soluția la care s-a recurs a vizat utilizarea capacităților naționale. Astfel, s-a recurs la utilizarea Comandamentului Operațional (OHQ) de la Mont Valérien, pus la dispoziție de Franța pentru a asigura conducerea operației. Pentru cazul *operației Artemis*, această procedură s-a derulat prin încadrarea OHQ cu personal din statele membre participante. Având în vedere rolul de națiune-cadru asigurat de Franța pentru susținerea angajamentului din Bunia, utilizarea capacității naționale a permis accelerarea procesului de pregătire și lansare a operației. De asemenea, a asigurat un grad ridicat de coeziune la nivelul lanțului de comandă, precum și în plan tactic, prin utilizarea unui set unitar de capabilități mai cu seamă în ceea ce privește comunicațiile.

În ceea ce privește poziționările statelor membre ale UE față de posibilitatea dezvoltării capacității UE de acțiune în domeniul managementului crizelor, trebuie subliniat rolul Franței și al Marii Britanii. Demersurile acestora se înscriu pe o tendință inaugurată în contextul crizei din spațiul ex-iugoslav, marcată de conflicte intense și implicații umanitare extreme. Complexitatea evoluțiilor din Balcanii de Vest a adus în atenție necesitatea asumării unui rol mult mai pronunțat al europenilor în gestionarea securității din proximitatea geografică. Pornind de la aceste considerente, Franța și Marea Britanie au adoptat, în decembrie 1998, cu prilejul Summitului de la St. Malo, o Declarație prin care se afirma necesitatea ca UE să-și dezvolte capacitatea în domeniul gestionării crizelor (CVCE, 1998, <https://www.cvce.eu>). Sub aceste auspicii, la 25 noiembrie 1999, Summitul franco-britanic de la Londra indica disponibilitatea (Rutten, ib., pp. 77-78) celor două state de a pune la dispoziția UE comandamente naționale pentru a asigura funcționalitățile necesare în domeniul C2. Parametrii astfel avansați au fost consolidați în perioada imediat următoare finalizării *operației Artemis* prin demersuri concrete ale altor state membre. Opțiunea utilizării comandamentelor naționale pentru conducerea operațiilor militare autonome a fost abordată ca modalitate permanentă,

ceea ce a permis avansarea unor oferte concrete ale Franței (Mont Valérien), Marea Britanie (Northwood), Germania (Potsdam), Grecia (Larissa), Italia (Roma). După ieșirea Marii Britanii din UE, finalizată la 31 ianuarie 2020, rolul comandamentului Northwood a fost preluat prin contribuția Spaniei (OHQ Rota), a cărui capacitate operațională a fost validată prin intermediul unui exercițiu de management al crizelor, derulat între 16 și 24 aprilie 2018 (MILEX-18)⁴.

La nivelul angajamentelor derulate de UE, opțiunile naționale de comandă au fost testate și în cadrul altor operații, după cum este cazul *EUFOR R.D. Congo* (aprilie-noiembrie 2006), în care OHQ a fost asigurat de Germania, inclusiv în ceea ce privește comandantul acesteia, în persoana unui general german (Karlheinz Viereck). Se adaugă operațiile din Ciad și Republica Centrafricană (OHQ Franța), derulate în perioada ianuarie 2008 – martie 2009. Relevanța acestora în peisajul operațional al UE vizează caracterul multinațional accentuat, relevant din perspectiva participării a 28 de state membre, respectiv trei state terțe. De asemenea, în structurarea aranjamentelor de comandă și control s-a optat pentru o variantă inedită, în sensul desemnării unui comandant operațional de naționalitate diferită⁵ de cea a statului care furniza OHQ. Nu în ultimul rând, în cadrul discuției trebuie abordată și *operația Atalanta*, lansată în decembrie 2008 și pentru care aranjamentele C2 au fost asigurate de OHQ Northwood, iar din februarie 2021 de către OHQ Rota.

Aceste aspecte subliniază viabilitatea opțiunii de utilizare a capacităților statelor membre ca platforme de clădire a profilului multinațional în generarea aranjamentelor de comandă și control pentru operațiile militare autonome. Practic, pe măsură ce profilul UE în domeniul managementului crizelor s-a maturizat și, în același timp, pe fondul unei agende operaționale din ce în ce mai dinamice, abordarea modului de asigurare a opțiunilor de comandă prin recurs la capacitățile naționale s-a identificat tot mai mult cu misiunile executive. În cadrul acestei abordări, clarificarea conceptuală a caracterului executiv al unei operații se realizează din perspectiva

⁴ Pentru detalii privind certificarea Comandamentului pus la dispoziție de Spania, vezi <http://armada.defensa.gob.es>, accesat la 16 aprilie 2022.

⁵ Generalul Patrick Nash, Irlanda.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Pe măsură ce profilul UE în domeniul managementului crizelor s-a maturizat și, în același timp, pe fondul unei agende operaționale din ce în ce mai dinamice, abordarea modului de asigurare a opțiunilor de comandă prin recurs la capacitățile naționale s-a identificat tot mai mult cu misiunile executive. În cadrul acestei abordări, clarificarea conceptuală a caracterului executiv al unei operații se realizează din perspectiva gradului de interacțiune cu statul receptor al asistenței furnizate prin angajamentul militar.

gradului de interacțiune cu statul receptor al asistenței furnizate prin angajamentul militar⁶. Este și cazul operațiilor maritime derulate de UE în perimetrul mediteranean, precum EUNAVFOR MED (cunoscută și sub numele de *operația Sofia*) (Council Decision/CFSP/2015/778 din 18 mai 2015, OJEU, L 122/19.05.2015, pp. 31-35) și succesoarea acesteia, *EUNAVFOR MED Irini*, lansată la 31 martie 2022, ambele conduse de OHQ Roma și având comandanți italieni.

ABORDĂRI INTEGRATE ÎN CONTEXTUL INSTITUȚIONAL AL UNIUNII EUROPENE

Discuția vizând opțiunile de comandă dezvoltate în contextul cooperării europene nu se poate realiza în mod cuprinzător fără a lua în considerare natura bivalentă a angajamentelor operaționale derulate de UE. Mai precis, este vorba despre faptul că potențialul UE de a derula operații de management al crizelor se declină atât din perspectivă militară, cât și civilă. În pofida unei delimitări conceptual-practice a celor două componente, realitățile teatrelor de operații din diferite perimetre geografice au indicat nevoia unei abordări integrate, în cadrul căreia interacțiunea civil-militară putea genera un răspuns mult mai bine adaptat realităților locale. Utilitatea unei astfel de abordări a apărut mult mai pregnant după lansarea primului val de operații și misiuni ale UE, în intervalul 2003-2005, dinamica înregistrată în această direcție fiind de natură să genereze preocupări suplimentare privind asigurarea unor capacități C2 suficiente.

Inițierea angajamentelor din Balcanii de Vest a reprezentat un efort considerabil atât din perspectiva contingentelor angrenate, cât și din perspectiva asigurării credibilității potențialului UE de a face față provocărilor din teatru. Ca atare, problema asigurării aranjamentelor de tip C2 s-a validat ca fiind una extrem de importantă. În acest sens, Consiliul European din 12-13 decembrie 2003 a validat propunerea de creare a unei Celule civil-militare în cadrul Statului Major al UE.

⁶ În absența capacității de acțiune a statului receptor al asistenței, angajamentul UE are caracter executiv, în timp ce angajamentul care se derulează în sprijinul acestuia (în special, misiuni de pregătire) are caracter non-executiv (doc.17107/14 din 19 decembrie 2014, disponibil la <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-17107-2014-INIT/en/pdf>, accesat la 16 aprilie 2022). În cadrul acestei clasificări se poate vorbi și despre acomodarea posturii robuste a misiunilor executive la nivelul lanțului de comandă și, subsecvent, a elementelor C2 din perspectiva coerenței și eficienței de implementare a obiectivelor și mandatului.

Atribuțiile acestei structuri vizau, cu prioritate, sprijinirea procesului de comandă și control al operațiilor cu accent pe dimensiunea de avertizare timpurie, evaluare situațională și planificare strategică. De asemenea, extrem de important era și modul în care Celula asigura un nivel superior de conectivitate între componenta civilă și cea militară a operațiilor derulate sub egida PESA. Se avansa, astfel, posibilitatea derulării unei operații civil-militare după cum va fi cazul Misiunii de monitorizare a implementării Acordului de Pace din Aceh (Indonezia), derulată în intervalul septembrie 2005 – decembrie 2006. Pe aceleași coordonate se va derula și planificarea misiunii UE de asistență la frontieră, dislocată în Rafah (24 noiembrie 2005), la punctul de trecere între Israel și Autoritatea Palestiniană.

Din perspectivă instituțională, relevanța Celulei civil-militare se valoriza în ceea ce privește dimensiunea de gestionare integrată a problematicii managementului crizelor în contextul complexității instituționale a UE. Toate acestea, nu trebuie să uităm, aveau loc în condițiile unui apetit operațional al UE concretizat în lansarea, în această perioadă, a unui număr semnificativ de operații și misiuni militare și civile în Balcani (EUPOL Proxima, EUPM BiH, EUFOR Concordia, EUFOR Althea), Africa (EUFOR Congo) și Georgia (EUJUST Themis). Practic, ritmul operațional în intervalul de timp menționat a vizat lansarea a câte unei operații UE la fiecare trei luni.

Pe acest fond, relevanța practică a Celulei pentru operațiile UE a fost consolidată suplimentar prin decizia Consiliului European din 16-17 decembrie 2004 vizând crearea, în cadrul acesteia, a unui Centru pentru Operații. Acesta avea caracter ad-hoc, putând fi activat în cazul unei decizii particulare a Consiliului Afaceri Externe. În egală măsură, rațiunea care a stat la baza deciziei de creare a vizat generarea unei opțiuni suplimentare de comandă și control, care să răspundă și în cazul derulării unor operații mixte civil-militare. Centrul a atins Capacitatea Operațională Finală la 1 ianuarie 2007, fiind activat pentru prima oară în contextul exercițiului militar MILEX 07, derulat în intervalul 9-15 iunie 2007 (Press Release 10362/07, Bruxelles, 4 iunie 2007).

Activarea în context operațional s-a realizat la 22-23 martie 2012, când Consiliul Afaceri Externe a adoptat această decizie pentru a facilita procesul de planificare și gestionare integrată a operațiilor derulate de UE în Cornul Africii. Accentul era plasat, de asemenea, și pe consolidarea sinergiilor între angajamentele UE derulate

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Relevanța practică a Celulei pentru operațiile UE a fost consolidată suplimentar prin decizia Consiliului European din 16-17 decembrie 2004 vizând crearea, în cadrul acesteia, a unui Centru pentru Operații. Acesta avea caracter ad-hoc, putând fi activat în cazul unei decizii particulare a Consiliului Afaceri Externe. În egală măsură, rațiunea care a stat la baza deciziei de creare a vizat generarea unei opțiuni suplimentare de comandă și control, care să răspundă și în cazul derulării unor operații mixte civil-militare.

În perimetrul Somaliei (*operația Atalanta, EUTM Somalia* și operația civilă de consolidare a capacităților maritime din regiune – *EUCAP Nestor*). Fără a interfera cu lanțul de comandă, Centrul asigura o platformă de tip C2, din perspectiva interacțiunii între structurile UE implicate în derularea operațiilor menționate și statele membre, având personal dislocat în cadrul acestei entități (PRESSE, 7858/12, Bruxelles, 2012). Parametrii deciziei s-au menținut pentru următorii doi ani, ulterior activarea Centrului fiind prelungită până în 2016. Astfel, prin decizia Consiliului 2014/180/CFSP din 1 decembrie 2014, viitorul Centrului pentru Operații era plasat în contextul mai larg al revizuirii modului de funcționare a EUMS, în sensul identificării unei formule de permanentizare pentru exercitarea atribuțiilor de comandă și control.

Din această perspectivă, prelungirea perioadei de activare avea rol interimar, urmând să asigure coordonarea civil-militară pentru operațiile din Cornul Africii. De asemenea, primea sarcini suplimentare privind responsabilitatea geografică pentru regiunea Sahel, din perspectiva lansării unor noi angajamente în acest perimetru (*EUTM Mali, EUCAP Sahel – Niger, EUCAP Sahel – Mali*). În noul context, Centrul urma să funcționeze ca o structură integrată (civil-militară) cu rol de facilitator al procesului de planificare și conducere a operațiilor și de consolidare a sinergiei civil-militare la nivel operațional. De asemenea, atribuțiile acestuia includeau și interacțiunea între structurile Consiliului, reprezentanții speciali ai UE și activitatea din teren. Fără a fi numit explicit drept comandant al misiunilor din Africa, șeful Centrului avea principala responsabilitate pentru solicitările comandanților din teatru, în timp ce prerogativele privind gestionarea documentelor de planificare și deciziile privind conducerea misiunilor rămâneau de resortul comandanților operaționali, sub coordonarea Comitetului Politic și de Securitate.

Chiar și în absența unui profil complet integrat, Centrul pentru Operații a sădit semințele instituțional-practice pentru generarea structurilor de comandă și control având caracter permanent. În acest sens, tipologia de lucru și interacțiunea cu statele membre, dar și cu misiunile dislocate în diferite perimetre geografice aveau să servească drept punct de plecare în perioada următoare. De remarcat, totodată, faptul că derularea misiunilor și operațiilor din Africa a reprezentat un episod-pilot în această direcție, fiind relevant din perspectiva multitudinii angajamentelor din acest perimetru, dar și a spectrului

extins de obiective, ceea ce permitea o acoperire cuprinzătoare a aranjamentelor C2.

În paralel cu dezvoltarea Centrului pentru Operații, în august 2007 au fost aduse clarificări în ceea ce privește modul de asigurare a aranjamentelor de comandă și control pentru operațiile civile. Prin intermediul documentului „*Orientări privind structurile de comandă și control pentru operațiile civile în managementul crizelor*” (Doc. 9919/07), a fost creată o structură permanentă dedicată acestui domeniu – Capabilitatea de comandă și planificare civilă (CPCC). Aceasta funcționează, de la sfârșitul anului 2007, în cadrul Secretariatului General al Consiliului UE, sub autoritatea Înaltului Reprezentant. Directorul CPCC urma să îndeplinească atribuțiile de comandant civil operațional pentru angajamentele de acest tip, iar conducerea în teatru a acestora urma să fie asigurată de un șef de misiune. De asemenea, comandantul operațional asigura comanda și controlul angajamentelor UE la nivel strategic, cu respectarea rolului COPS vizând controlul politic și orientarea strategică, în conformitate cu prevederile Tratatului UE.

Cu toate acestea, nu se poate afirma în mod determinant faptul că activitatea Centrului pentru Operații a contribuit la aprofundarea/eficientizarea funcționalității civil-militare în domeniul managementului crizelor. În acest context, nu s-au înregistrat progrese semnificative în ceea ce privește funcționalitatea procedural-instituțională la nivelul structurilor de comandă și control. Această situație se datora, în mare măsură, unei asimetrii asupra modului instituțional în care cele două componente ale angajamentului UE era structurat. Astfel, pentru componenta militară, dezvoltările înregistrate până la acel moment se derulau prin intermediul a două formule vizând Acordurile „*Berlin+*” și comandamentele naționale, ceea ce nu implica neapărat establishmentul instituțional al UE. De asemenea, atribuțiile integratoare ale directorului CPCC pentru toate operațiile și misiunile civile nu se regăseau în abordarea utilizată pentru componenta militară. În cazul acesteia, un astfel de palier nu exista, responsabilitatea pentru operații fiind exercitată de către fiecare comandant operațional și, de aici, în coordonarea COPS, prin intermediul Înaltului Reprezentant. Sub aceste auspicii, atributul de coordonare îndeplinit de șeful Centrului pentru comandanții misiunilor civile era dificil de armonizat cu lanțul de comandă/național între CPCC și angajamentele civile. De asemenea, eficiența acțiunilor operaționale

În paralel cu dezvoltarea Centrului pentru Operații, în august 2007 au fost aduse clarificări în ceea ce privește modul de asigurare a aranjamentelor de comandă și control pentru operațiile civile. Prin intermediul documentului „Orientări privind structurile de comandă și control pentru operațiile civile în managementul crizelor”, a fost creată o structură permanentă dedicată acestui domeniu – Capabilitatea de comandă și planificare civilă.

combinat (civil-militar) nu a putut favoriza o abordare sinergică la nivel general, din perspectiva dificultății de identificare a unei formule de dezvoltare a unui lanț de comandă unic, a unor reguli de angajare diferite, precum și a unui cadru procedural adaptat pentru fiecare componentă. Astfel, în plan civil, resursele financiare necesare pentru susținerea operațiilor proveneau din bugetul UE, în timp ce, pentru componenta militară, acestea erau asigurate printr-un sistem dublu vizând finanțarea în comun a unui număr limitat de costuri comune prin intermediul Mecanismului Athena⁷ și contribuții naționale.

Din această perspectivă, la 8 iulie 2017 s-a trecut la o nouă etapă în dezvoltarea aranjamentelor de comandă și control ale UE, prin adoptarea Deciziei de creare, în cadrul EUMS, a Capacității Militare de Planificare și Comandă (MPCC) (Council Decision 2017/971, OJEU 46, 2017, pp. 133-138). Aceasta reprezintă o structură permanentă, cu responsabilități în domeniul C2 la nivel strategic pentru angajamentele militare non-executive ale UE. În momentul adoptării acestei decizii, MPCC a devenit responsabilă pentru misiunile de pregătire derulate de UE în Somalia, Mali și în Republica Centrafricană. Conform parametrilor agreeți, se poate vorbi și despre un demers menit să asigure o simetrie cu tipologia utilizată pentru aspectele civile ale managementului crizelor. Astfel, directorul general al EUMS urma să încorporeze și atribuțiile de comandant al misiunilor militare non-executive, fiind responsabil și pentru planificarea operațională, cu respectarea prevederilor Tratatului UE (Art. 38). Se preluau, astfel, responsabilitățile Centrului pentru Operații, iar din 19 noiembrie 2018, se vor extinde atribuțiile noii structuri. Noul nivel de ambiție (Fiott, 2019, p. 83) vizează ca MPCC să poată îndeplini aranjamentele de comandă-control pentru o operație militară autonomă la nivelul⁸ unui Grup de Luptă.

Crearea MPCC și preluarea responsabilităților exclusive de către aceasta pe dimensiunea militară au fost urmate de formarea unor noi aranjamente de coordonare și cooperare între cele două structuri

⁷ Din iunie 2021, atribuțiile și modul de funcționare al Mecanismului Athena au fost preluate la nivelul Facilității Europene pentru Pace, creată prin Decizia Consiliului CFSP/2021/509 din 22 martie 2021.

⁸ Structuri de aproximativ 1.500 de militari, având ca cerințe dislocarea în termen de 5-10 zile de la adoptarea deciziei de lansare a unei operații. Pentru detalii privind conceptul Grupurilor de Luptă în *EU Battlegroup Concept* (doc.11624/14 din 14 decembrie 2016), vezi <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11624-2014-EXT-1/en/pdf>, accesat la 20 aprilie 2022.

de comandă și control corespunzând profilului bivalent al Politicii de Securitate și Apărare Comună. Astfel, în cursul anului 2017, a fost operaționalizată o nouă structură în cadrul Serviciului European pentru Acțiune Externă, și anume Celula Întrunită de Coordonare a Sprijinului (JSCC), al cărei principal obiectiv vizează asigurarea sinergiei civil-militare la nivelul angajamentului UE în domeniul managementului crizelor. În acest scop, structura JSCC este alcătuită din personal aparținând CPCC și MPCC, având ca responsabilități gestionarea aspectelor de interes comun pentru ambele tipuri de angajamente operaționale, precum comunicații, logistică, sprijin medical etc. Astfel, se aduc împreună expertiza civilă și militară, oferind o perspectivă strategică ce este coordonată la nivelul gestionării angajamentelor operaționale derulate de către UE.

CONCLUZII

Fără îndoială, problema aranjamentelor de comandă și control reprezintă una dintre principalele teme ale agendei cooperării europene în domeniul securității și apărării. După cum se observă, dezvoltarea capacității autonome a UE în corelație cu tipologia angajamentelor pe care această organizație le poate derula este unul dintre cele mai dinamice paliere. Din momentul lansării primului Obiectiv Global al UE, aceasta a fost abordată în mod constant la nivelul proiectului european, consemnând formule instituționale cu grad ridicat de complexitate și, adeseori, având un caracter novator în peisajul operațional contemporan. În mare măsură, această situație a fost generată de modul particular în care managementul crizelor este abordat la nivelul UE, precum și al formulelor practice de răspuns care, în sine, reprezintă formule complexe de exprimare operaționale. Din această perspectivă, se poate opina faptul că dezvoltarea sistemului de comandă și control a avut ca prioritate furnizarea unor soluții practice de gestionare a diversității tipologiei de manifestare a potențialului operațional al UE.

În egală măsură, vorbim de un sistem care s-a dezvoltat, într-o oarecare măsură, asimetric în raport cu modul în care profilul operațional al UE a evoluat, mai ales în ceea ce privește dimensiunea militară a acestuia. Parcursul a vizat combinația între capacitățile

naționale și formule ad-hoc dezvoltate la nivelul UE în comparație cu dimensiunea civilă, unde opțiunea permanentă unică a fost asumată mult mai devreme. Această situație derivă, în mare măsură, din aspectele politice asociate dezvoltării unei capacități autonome, în special din perspectiva complementarității cu demersurile derulate în domeniul operațional de către alte organizații multinaționale, în special NATO.

Cu toate acestea, evaluarea nu se poate realiza în mod cuprinzător fără a se lua în considerare natura interguvernamentală a cooperării europene, ceea ce se reflectă în rolul preponderent al statelor membre privind derularea operațiilor cu profil executiv. În egală măsură, trebuie avute în vedere și avantajele sistemului dezvoltat de UE din perspectiva potențialului de flexibilitate, care a permis generarea unui set extins de angajamente, inclusiv cele mixte, acestea din urmă reprezentând o valoare adăugată semnificativă în contextul operațional.

Pe aceste considerente, stadiul actual al dezvoltării capacității UE de a planifica și conduce simultan operații de management al crizelor reprezintă un indicator relevant pentru gradul de maturitate atins de cooperarea europeană în acest domeniu. Tendința generală este aceea de uniformizare a abordărilor civile și militară și, subsecvent, de consolidare a caracterului permanent al structurilor aferente. Fără îndoială, vorbim despre un proces care este în plină evoluție, rezultatele acestuia urmând să adauge noi soluții care vor întregi opțiunile de utilizare a cadrului de cooperare UE-NATO.

BIBLIOGRAFIE:

1. Fiott, D. (2019). *Yearbook of European Security*. Paris: EUISS.
2. Rutten, M., ed. (2001). *From St. Malo to Nice: European defence, core documents*. Chaillot Paper nr. 47. Paris: Institute of Security Studies. Western European Union.
3. *A Secure Europe in A Better World*. (2009). Bruxelles: European Communities.
4. *Comunicatul final al reuniunii ministeriale a Consiliului Nord-Atlantic* (1996). Bruxelles, <https://www.nato.int/docu/pr/1996/p96-165e.htm>, accesat la 12 aprilie 2022.
5. CVCE (1998). Textul Declarației de la St. Malo este disponibil la https://www.cvce.eu/content/publication/2008/3/31/f3cd16fb-fc37-4d52-936f-c8e9bc80f24f/publishable_en.pdf, accesat la 16 aprilie 2022.
6. Doc. 9919/07, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9919-2007-EXT-2/en/pdf>, accesat la 18 aprilie 2022.

7. *Headline Goal 2010*, disponibil la https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/sede110705headlinegoal2010_/sede110705headlinegoal2010_en.pdf, accesat la 14 aprilie 2022.
8. OJEU/Official Journal of European Union, OJL 147/14 iunie 2003.
9. OJEU, L122 (19 mai 2015). Council Decision (CFSP) 2015/778 din 18 mai 2015.
10. OJEU 46/13 februarie 2017. Council Decision 2017/971.
11. Press Release 10362/07, Bruxelles, 4 iunie 2007, https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/esdp/94472.pdf, accesat la 18 aprilie 2022.
12. PRESSE, 7858/12 (2012). Bruxelles: Reuniunea Consiliului Afaceri Externe din 22-23 martie 2012, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/PRES_12_117, accesat la 18 aprilie 2022.
13. *Report on the Implementation of the European Security Strategy – Providing Security in a Changing World* (11 decembrie 2008). Bruxelles, S407/08.
14. Rezoluția Consiliului de Securitate al ONU (30 mai 2003), <https://digitallibrary.un.org/record/495989?ln=en>, accesat la 12 aprilie 2022.
15. *Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe. A Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy*. (2016). Bruxelles.
16. <http://armada.defensa.gob.es>, accesat la 16 aprilie 2022.
17. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11624-2014-EXT-1/en/pdf>, accesat la 20 aprilie 2022.
18. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-17107-2014-INIT/en/pdf>, accesat la 16 aprilie 2022.
19. https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/sede110705headlinegoal2010_/sede110705headlinegoal2010_en.pdf, accesat la 14 aprilie 2022.
20. <https://www.nato.int/docu/pr/1996/p96-165e.htm>, accesat la 12 aprilie 2022.

Stadiul actual al dezvoltării capacității UE de a planifica și conduce simultan operații de management al crizelor reprezintă un indicator relevant pentru gradul de maturitate atins de cooperarea europeană în acest domeniu.

CONSIDERAȚII ASUPRA RESPONSABILITĂȚILOR DE SECURITATE ALE UE ȘI ALE NATO

Colonel (r.) dr. Romică CERNAT

*Ministerul Apărării Naționale
DOI: 10.55535/GMR.2022.3.08*

Încă de la înființare, cele două organizații, Alianța Nord-Atlantică (NATO) și Uniunea Europeană (UE), au acționat pentru găsirea celor mai eficiente modalități, adaptate la mediul internațional în continuă schimbare, în scopul îndeplinirii misiunilor lor de bază și al menținerii unei relații transatlantice puternice.

UE, în special după sfârșitul Războiului Rece, a făcut progrese însemnate în direcția realizării și consolidării unei politici de apărare comune, precum și a mijloacelor necesare pentru implementarea acesteia în concordanță cu interesele ei de securitate.

Pe timpul rezolvării unor crize de securitate în Europa, dar și în afara acesteia, au ieșit în evidență anumite diferențe între SUA și anumiți aliați, unii membri atât ai NATO, cât și ai UE, cu privire la acțiunile necesare pentru realizarea responsabilităților de securitate.

Diferențele dintre cele două părți au fost reprezentate, în principal, de evaluarea amenințărilor, de instituțiile implicate în luarea deciziei de declanșare a acțiunilor militare, de necesarul de capacități militare, precum și de existența unui raport optim între mijloacele politice și cele militare pentru rezolvarea crizelor și ponderea cheltuielilor militare în produsul intern brut. Cu toate acestea, măsurile luate la nivelul UE nu au fost întotdeauna cele mai adecvate pentru dezvoltarea de capacități militare credibile și pentru acțiuni militare independente în crize în care Alianța, ca întreg, nu este implicată.

Cuvinte-cheie: capacități de apărare, provocări de securitate, politică de apărare, gestionarea crizelor, securitate europeană.

INTRODUCERE

Tendențele strategice înregistrate în ultimii ani ilustrează acumularea unui potențial substanțial de reconfigurare a relațiilor dintre actorii cu interese globale, cu efecte directe asupra stabilității și predictibilității sistemului internațional, iar revitalizarea competiției strategice globale confirmă tranziția spre o nouă paradigmă de securitate. (Strategia Națională de Apărare a Țării, 2020, p. 17). Acest articol abordează câteva aspecte și întrebări esențiale pentru dezbateră privind securitatea europeană și viitorul unei relații transatlantice robuste, astfel: Care este evoluția relațiilor UE-NATO, în special în domeniul securității?, Care sunt responsabilitățile specifice de securitate ale UE și ale NATO și care este relația dintre cele două organizații?, Care sunt diferențele dintre UE și NATO privind responsabilitățile de securitate?, Care este strategia Uniunii Europene și a NATO privind răspunsul la amenințări?, Este Uniunea Europeană un furnizor de securitate?, Rezolvă UE provocările privind forțele și capacitățile?

Atât NATO, cât și Comunitatea Europeană (CE), actualmente UE, și-au avut originea în eforturile de după cel de-Al Doilea Război Mondial pentru a aduce stabilitate în Europa. Scopul inițial al NATO a fost acela de a oferi apărare colectivă printr-o garanție de securitate reciprocă pentru Statele Unite și aliații săi europeni și de a contrabalansa potențialele amenințări din partea Uniunii Sovietice. Scopul CE a fost de a oferi stabilitate politică membrilor săi prin garantarea democrației și a piețelor libere. Statele Unite au susținut puternic atât NATO, cât și CE/UE, pe baza convingerii că stabilitatea în Europa generează consolidarea democrației, aliați militari de încredere și parteneri comerciali puternici. Evoluția NATO și a UE după prăbușirea Uniunii Sovietice, în 1991, a adus cu ea o anumită divergență între Statele Unite și câțiva dintre aliații săi cu privire la responsabilitățile de securitate ale celor două organizații. (Archick, Gallis, 2008, p. 1). Aceste diferențe se centrează pe evaluarea amenințărilor, a instituțiilor de apărare și a capacităților militare.

Scopul inițial al NATO a fost acela de a oferi apărare colectivă printr-o garanție de securitate reciprocă pentru Statele Unite și aliații săi europeni și de a contrabalansa potențialele amenințări din partea Uniunii Sovietice. Scopul CE a fost de a oferi stabilitate politică membrilor săi prin garantarea democrației și a piețelor libere.

Diferențele principale ale PESA față de IESA au constat în efortul de a asigura o mai mare independență față de tutelajul și îndrumarea NATO în cazul în care Statele Unite ar exprima reticență în a se implica într-o criză. Conflictul din Kosovo (1999) a impulsionat mai mult acest efort, după ce majoritatea membrilor UE din NATO au recunoscut că nu dispun încă de forțe expediționare adecvate pentru gestionarea crizelor.

De zeci de ani, Statele Unite și UE (și instituțiile sale predecesoare) au menținut legături diplomatice și economice. Declarația Transatlantică din 1990 privind relațiile SUA-UE a stabilit principiile pentru o mai bună consultare, de aici decurgând o serie de reuniuni la nivel înalt și reuniuni ministeriale. (European Parliament, 1990).

În 1990, după invazia Irakului în Kuwait, unele guverne europene – având în frunte Franța – au concluzionat că nu aveau capacitățile militare necesare pentru a răspunde în afara zonei de responsabilitate a Tratatului Atlanticului de Nord la amenințările situate la distanțe mari. În consultare cu Statele Unite, ele au agreeat să înființeze Identitatea Europeană de Securitate și Apărare (IESA/ESDI) în interiorul NATO, care ar permite să se consulte între ele și cu NATO asupra răspunsului la o amenințare. Statele Unite au solicitat ca IESA să nu dublice structurile NATO, cum ar fi comandamentele sau personalul de planificare, ci, mai degrabă, „să împrumute” structuri NATO pentru planificarea și desfășurarea de operații. În perioada 1994-1996, NATO a sprijinit pașii pentru a construi o IESA care să fie „separabilă, dar nu separat” de NATO, pentru a oferi aliaților europeni abilitatea de a acționa în crize în care NATO, ca întreg, nu este angajat. (Archick, Gallis, lb.).

În perioada 1998-1999, UE a adoptat IESA cu majoritate exclusiv pentru Uniune și a început să o transforme într-o Politică Europeană de Securitate și Apărare (PESA/ESDP), având în vedere o definiție mai amplă, prin aranjamente mai detaliate, pentru ca europenii să împrumute mijloacele NATO pentru „misiunile Petersberg” (managementul crizelor, operațiile de menținerea păcii, căutare și salvare și asistență umanitară). (Petersberg Declaration, 1992, p. 6). Diferențele principale ale PESA față de IESA au constat în efortul de a asigura o mai mare independență față de tutelajul și îndrumarea NATO în cazul în care Statele Unite ar exprima reticență în a se implica într-o criză. Conflictul din Kosovo (1999) a impulsionat mai mult acest efort, după ce majoritatea membrilor UE din NATO au recunoscut că nu dispun încă de forțe expediționare adecvate pentru gestionarea crizelor. (lb., p. 6). PESA trebuia să confirme că NATO și UE au obiective de bază comune și că securitatea transatlantică și relațiile politice vor fi consolidate, nu slăbite, prin dezvoltarea acestui pilon al Uniunii Europene.

Toți membrii UE își exprimă dorința de a dezvolta un NATO puternic, având în frunte SUA. Cu toate acestea, există controverse cu Statele Unite cu privire la modul în care sau dacă trebuie implicate instituțiile internaționale, cum ar fi ONU, în crizele internaționale. (Hunter, 2002, pp. 74-75). Există, de asemenea, dezacorduri cu privire la importanța acordată instrumentelor politice versus cele militare în rezolvarea acestor crize. Aceste dispute au alimentat pretențiile europene de a dezvolta o PESA mult mai independentă. Tratatul de la Lisabona (Tratatul privind Uniunea Europeană/TUE) impune statelor membre să pună la dispoziție (articolul 42 alineatul (1)) și să îmbunătățească progresiv (articolul 42 alineatul (3)) capacitățile lor militare. (Treaty of Lisbon, 2007, p. C306/34).

Statele Unite susțin că PESA trebuie să fie în coordonare strânsă cu NATO, având în vedere numărul mare de state care sunt membre atât ale NATO, cât și ale UE, precum și resursele de apărare europene limitate. Problemele ridicate în dezbaterile din 1990 privind securitatea europeană rămân esența dezbaterii și astăzi. (Archick, Gallis, p. 2), iar începând cu anul 2014, dar și în 2022, Statele Unite și UE au impus sancțiuni asupra Rusiei ca răspuns la anexarea Crimeii, ce aparține Ucrainei, și declanșarea războiului împotriva Ucrainei.

STRATEGIA UNIUNII EUROPENE PRIVIND RĂSPUNSUL LA AMENINȚĂRI

Tratatul de la Maastricht (1992) i-a conferit Uniunii Europene o Politică Externă și de Securitate Comună (PESC), în 1993, prin care statele membre au adoptat politici comune, au întreprins acțiuni comune și au urmărit strategii coordonate în domenii în care pot ajunge la un consens. Izbucnirea ostilităților din Balcani, la începutul anilor '90, și instrumentele limitate ale UE de a răspunde crizei au convins liderii europeni că Uniunea ar trebui să-și consolideze capacitatea de a acționa colectiv în domeniul politicii externe. Zeci de ani, încercările UE de a promova o astfel de integrare politică au fost subminate de preocupările statelor membre cu privire la protejarea suveranității naționale și a diferitelor prerogative referitoare la politica externă.

Cele mai multe guverne aliate au susținut că SUA pun un accent excesiv pe mijloacele militare în raport cu cele politice pentru

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Statele Unite susțin că PESA trebuie să fie în coordonare strânsă cu NATO, având în vedere numărul mare de state care sunt membre atât ale NATO, cât și ale UE, precum și resursele de apărare europene limitate. Problemele ridicate în dezbaterile din 1990 privind securitatea europeană rămân esența dezbaterii și astăzi.

Dezbaterile aliate privind atacul preemptiv, angajamentul în afara zonei de responsabilitate și „legitimizarea” operațiilor militare a fost generată de voința SUA de a evita procedurile greoaie de luare a deciziilor în cadrul Alianței. Administrația a considerat că acțiunile militare ale NATO ar trebui să fie în mare parte desfășurate de „coaliții de voință”.

a contracara o amenințare. În general, ele consideră că acțiunea militară trebuie să fie rezultatul unei asumări multilaterale a răspunderii. Dezbaterile aliate privind atacul preemptiv a fost afectată de decizia SUA de a rezilia inspecțiile ONU referitoare la armele de nimicire în masă (ANM) și de a declanșa, în martie 2003, războiul împotriva Irakului. UE recunoaște responsabilitatea principală a Consiliului de Securitate al Națiunilor Unite pentru menținerea păcii și a securității internaționale.

Refuzul inițial al Franței, Germaniei și Belgiei pentru a aproba Turciei asistență militară din partea NATO, în februarie 2003, ca anticipare a unui posibil atac al Irakului, a divizat profund Alianța. Majoritatea aliaților au spus atunci și încă susțin că o rezoluție a ONU este o condiție necesară, ori de câte ori este posibil, pentru o acțiune militară a NATO. Incapacitatea administrației SUA de a identifica ANM în Irak a condus la reînnoirea revendicării în rândul aliaților europeni că opoziția lor a fost corectă și că ar trebui să fie obținută o autorizare a ONU pentru operațiile NATO. (Archick, Gallis, p. 3).

Europenii rămân prudenți la argumentele care justifică depășirea granițelor și recurgerea la acțiuni militare. Înființarea Organizației Națiunilor Unite, în 1946, sub conducerea SUA, a fost un mijloc de a se asigura că opinia publică și diplomatică internațională ar putea fi convinsă să contribuie la conștientizarea înțelegerii unui pericol iminent și a modului de a răspunde la acesta.

Dezbaterile aliate privind atacul preemptiv, angajamentul în afara zonei de responsabilitate și „legitimizarea” operațiilor militare a fost generată de voința SUA de a evita procedurile greoaie de luare a deciziilor în cadrul Alianței. Administrația a considerat că acțiunile militare ale NATO ar trebui să fie în mare parte desfășurate de „coaliții de voință”. În acest sens, aliații, dintre care numai un număr mic au forțe expediționare capabile să susțină conflicte de intensitate ridicată, ar trebui să utilizeze coaliții ale statelor membre care sunt de acord cu existența amenințării și au mijloacele de a o contracara. (Ib., p. 4). Majoritatea aliaților europeni consideră că aceste „coaliții de voință” subminează solidaritatea Alianței și principiul de luare a deciziei pe baza consensului. Sprijinul lor pentru principiul consensului se concentrează pe dorința de a menține solidaritatea politică pentru măsuri controversate. (Clark, 2001, pp. 164, 176-178, 215-219,

224-225, 249-256). Evenimentele globale recente au demonstrat că puterea de influență europeană prin folosirea mijloacelor necoercitive are limitări.

Liderii UE au considerat PESA ca unul dintre proiectele necesare parcursului spre integrarea europeană. Țări precum Marea Britanie, Italia și Spania au considerat că asigurarea suplimentară de echipamente militare durabile și mai performante va oferi aliaților europeni un rol mai important în procesul de luare a deciziilor în Alianță. Statele membre noi ale UE din Europa Centrală și de Est, cum ar fi Polonia și cele trei state baltice, au sprijinit PESA, dar au susținut că aceasta nu trebuie să diminueze rolul NATO sau pe cel al legăturii transatlantice. Germania, având în vedere dimensiunea și puterea sa economică, a fost considerată critică pentru succesul PESA, dar, în mare parte, a jucat un rol destul de pasiv în dezvoltarea PESA. Franța a avut în mod tradițional intenția de a dezvolta o Identitate Europeană de Apărare mai autonomă. (Archick, Gallis, p. 18). În același timp, Franța a afirmat că UE ar trebui să dezvolte o structură proprie completă de comandă și planificare. Oficiali din SUA au susținut că o astfel de structură ar rivaliza cu structura amplă de planificare a NATO și ar fi o dublare ineficientă a resurselor. (Mehta, 2018, pp. 1-3).

După 11 septembrie 2001, UE s-a confruntat cu intenția de a extinde domeniul PESA pentru a include combaterea amenințărilor teroriste externe sau a altor noi provocări, cum ar fi combaterea proliferării ANM. Descrierea „misiunilor Petersberg” în textul noului tratat agreat privind reforma UE (Tratatul de la Lisabona) prevede că: „toate aceste misiuni pot contribui la lupta împotriva terorismului” (NATO and the European Union, 2008), iar mulți analiști afirmă că această exprimare ar extinde în mod eficient „misiunile Petersberg” pentru a include combaterea terorismului.

În urma atacului terorist cu bombe din 11 martie 2004, din Spania, liderii Uniunii Europene au emis o nouă „Declarație privind combaterea terorismului”. În noiembrie 2004, oficialii UE au elaborat un plan mai detaliat pentru a consolida capacitățile militare și civile ale UE de a preveni și proteja atât forțele UE, cât și populația civilă de atacurile teroriste și de a perfecționa abilitățile Uniunii de a gestiona consecințele unui atac terorist.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

După 11 septembrie 2001, UE s-a confruntat cu intenția de a extinde domeniul PESA pentru a include combaterea amenințărilor teroriste externe sau a altor noi provocări, cum ar fi combaterea proliferării ANM. Descrierea „misiunilor Petersberg” în textul noului tratat agreat privind reforma UE (Tratatul de la Lisabona) prevede că: „toate aceste misiuni pot contribui la lupta împotriva terorismului”, iar mulți analiști afirmă că această exprimare ar extinde în mod eficient „misiunile Petersberg” pentru a include combaterea terorismului.

Agresiunea militară neprovocată și nejustificată a Rusiei împotriva Ucrainei, din 24 februarie 2022, încalcă grav dreptul internațional și principiile Cartei ONU și subminează securitatea și stabilitatea la nivel european și mondial. Războiul de agresiune al Rusiei constituie o mișcare tectonică în istoria europeană. Confruntată cu instabilitate, competiție strategică și amenințări la adresa securității tot mai mari, Uniunea Europeană trebuie să ia noi măsuri decisive în direcția consolidării suveranității europene și a autonomiei.

În general, criticii PESA au susținut că aceasta va însemna o influență mai mică pentru Statele Unite în Europa. Aceștia sugerează că eventuala dezvoltare în cadrul NATO a unor „nuclee UE” – exprimând poziții pre-negociate, comune ale UE – ar putea complica procesul decizional al Alianței și ar putea reduce posibilitățile de manevră ale Washingtonului.

După am menționat, planurile UE pentru forța sa de reacție rapidă depind de dubla sau tripla subordonare a forțelor care au fost deja destinate NATO sau altor unități multinaționale, astfel creându-se posibilitatea de a depozita NATO de forțele de care ar fi putut avea nevoie dacă o criză mai mare ar apărea ulterior întrebuintării de către UE. (Archick, Gallis, p. 19).

Uniunea Europeană este un partener unic și esențial pentru NATO, împărtășește aceleași valori și îndeplinește roluri complementare, coerente și de consolidare reciprocă în apărarea păcii și securității internaționale. NATO și EU vor întări parteneriatul strategic, vor accentua consultările politice și vor dezvolta cooperarea pe probleme de interes comun inclusiv în domeniul militar. Dezvoltarea de capacități coerente și de consolidare reciprocă, evitând în același timp duplicările inutile, este cheia eforturilor comune pentru a face zona euroatlantică mai sigură. (NATO Strategic Concept, 29 iunie 2022, pp. 1, 10).

Agresiunea militară neprovocată și nejustificată a Rusiei împotriva Ucrainei, din 24 februarie 2022, încalcă grav dreptul internațional și principiile Cartei ONU și subminează securitatea și stabilitatea la nivel european și mondial. Războiul de agresiune al Rusiei constituie o mișcare tectonică în istoria europeană. Confruntată cu instabilitate, competiție strategică și amenințări la adresa securității tot mai mari, Uniunea Europeană trebuie să ia noi măsuri decisive în direcția consolidării suveranității europene și a autonomiei.

În decembrie 2021, UE a hotărât să își asume o responsabilitate mai mare pentru propria sa securitate, iar în domeniul apărării, va urma o direcție strategică de acțiune și își va mări capacitatea de a acționa în mod autonom. Consiliul European a convenit să: crească substanțial cheltuielile de apărare; impulsioneze investițiile în cooperare ale statelor membre în proiecte comune și în achiziții publice comune de capacități de apărare; investească mai mult în capacitățile

necesare pentru desfășurarea întregii game de misiuni și operații și să ia măsuri pentru consolidarea și dezvoltarea industriei de apărare. De asemenea, UE trebuie să se pregătească adecvat pentru provocările emergente cu evoluție rapidă, prin: protejarea împotriva războiului hibrid din ce în ce mai intens; consolidarea dimensiunii de securitate și apărare a industriilor și activităților spațiale și accelerarea eforturilor actuale de sporire a mobilității militare în întreaga Uniune Europeană. (The European Council, 2022, pp. 1-5).

UNIUNEA EUROPEANĂ – FURNIZOR DE SECURITATE

De zeci de ani, în cadrul UE au avut loc discuții cu privire la crearea unei politici comune de securitate și apărare. Eforturile anterioare ale UE de a crea o dimensiune de apărare au fost subminate de preocupările de suveranitate națională ale statelor membre și de temerile că o capacitate de apărare a UE ar compromite NATO și relația transatlantică. Cu toate acestea, ezitarea SUA, la începutul anilor '90, de a interveni în conflictele balcanice a favorizat crearea unui pilon de apărare al UE. (Archick, Gallis, p. 11).

Perfecționarea capacităților militare europene a fost dificilă, având în vedere mai ales faptul că, mai mulți ani, bugetele europene de apărare s-au menținut la același nivel sau au fost în scădere. Există lacune grave de capacități în sistemele strategice de transport aerian și naval, de comandă și control, informații și alți multiplicatori de forță. De asemenea, un procent relativ scăzut de forțe europene poate fi desfășurat pentru operații expediționare. O soluție poate fi punerea în comun a mijloacelor de către mai multe state membre și dezvoltarea capacităților naționale de nișă ca modalități posibile de a sprijini eliminarea deficitelor militare europene.

În 2004, UE a înființat Agenția Europeană de Apărare (AEA) pentru a contribui la coordonarea politicii de apărare și de achiziții publice într-un efort de eficientizare suplimentară a fondurilor europene de apărare. Recent, mulți oficiali ai UE și lideri naționali au sprijinit majorarea cheltuielilor pentru apărare și au pledat pentru o integrare avansată a apărării UE. Astfel de apeluri au fost determinate atât de noile provocări de securitate cu care se confruntă Europa, inclusiv resurgența Rusiei, cât și de dorința de a consolida proiectul UE

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Perfecționarea capacităților militare europene a fost dificilă, având în vedere mai ales faptul că, mai mulți ani, bugetele europene de apărare s-au menținut la același nivel sau au fost în scădere. Există lacune grave de capacități în sistemele strategice de transport aerian și naval, de comandă și control, informații și alți multiplicatori de forță.

ca urmare a Brexit-ului. În același timp, există diferențe fundamentale în rândul țărilor membre ale UE despre modalitatea cea mai bună de gestionare a relațiilor cu Rusia pe termen lung. (The Council of The European Union, 2021, pp. 1-6).

Deficiențele în capacitățile de apărare europene evidențiate de campania aeriană din Kosovo, în 1999, au dat un nou impuls PESA. (Hunter, pp. 3, 10, 23, 30, 115, 121, 130). Liderii UE au sperat că PESA va asigura motorul principal militar pentru PESC, un proiect care viza intensificarea integrării politice a UE și amplificarea ponderii UE în afacerile mondiale. Ei au sperat, de asemenea, că PESA va oferi statelor membre ale UE mai multe opțiuni pentru a face față crizelor viitoare. Majoritatea membrilor au insistat ca PESA să fie în interiorul NATO – așa cum au agreat și decidenții politici din SUA – și că eforturile UE de a realiza capacități de apărare mai robuste ar trebui să le consolideze pe cele ce aparțin Alianței. (Archick, Gallis, p. 12).

Din 1999, cu un impuls politic inițial din partea Marii Britanii și a Franței, UE a acționat pentru a dezvolta o Politică de Securitate și Apărare Comună (PSAC). PSAC a urmărit îmbunătățirea capacității UE de a răspunde crizelor de securitate și de a dezvolta capacitățile militare europene. UE a creat trei organisme de luare a deciziilor în domeniul apărării, o forță de reacție rapidă și „grupuri de luptă” multinaționale. Astfel de forțe ale UE nu sunt o „armată UE” permanentă, ci, mai degrabă, un inventar de trupe și mijloace, la niveluri adecvate de pregătire de luptă, care pot fi extrase din forțele naționale existente pentru operațiile UE. Operațiile PSAC se concentrează pe misiuni precum menținerea păcii, managementul crizelor și asistență umanitară. Multe misiuni PSAC, până în prezent, au fost în natură, necombatante mai degrabă decât specifice luptei armate. UE este sau a fost implicată în misiuni PSAC în regiuni care se întind din Balcani și Caucaz în Africa și Orientul Mijlociu.

Franța și alte câteva țări au susținut în mod tradițional un pilon de apărare mai independent al UE. Mulți oficiali francezi au pledat mult timp că UE ar trebui să fie preocupată pentru a contrabalansa Statele Unite pe scena internațională și au considerat PESA un mijloc pentru consolidarea credibilității politice a UE. (Ib., p. 12).

Sprijinul NATO pentru PESA și pentru utilizarea mijloacelor NATO în operațiile conduse de UE a fost condiționat, din 24 aprilie 1999, de trei „limitări fundamentale”, consemnate în articolul 9 din Comunicatul summitului de la Washington: fără decuplare de NATO. PESA trebuie să completeze NATO și să nu amenințe indivizibilitatea securității europene și nord-americane; nicio duplicare a structurilor de comandă NATO sau a resurselor la nivel de Alianță și nicio discriminare pentru țările europene membre ale NATO care nu sunt membre ale UE. (NATO, 1999, p. 3). Membrii NATO care nu sunt membri ai UE au fost îngrijorați că vor fi excluși de la elaborarea și participarea UE la PESA, în special în cazul în care li se va cere să aprobe „împrumutarea” mijloacelor NATO de către UE.

Odată cu inițierea conceptului de *grup de luptă*, UE a început să creeze aceste noi unități de luptă, formate din diferite structuri, fiind gata de luptă pentru o perioadă de până la șase luni. (European Council, 2013, p. 2).

La summitul de la Helsinki, din decembrie 1999, UE și-a anunțat „determinarea de a dezvolta o capacitate autonomă pentru luarea deciziilor și în cazul în care NATO, ca întreg, nu este angajat să lanseze și să desfășoare operații militare conduse de UE ca răspuns la crizele internaționale”. La Helsinki, UE a decis să stabilească un cadru instituțional pentru luarea deciziei în interiorul PESA și o forță de reacție rapidă în valoare de 60.000 de combatanți cu „Obiectivul Principal” de a fi pe deplin operațională până în 2003. Această forță urma să fie desfășurată în termen de până la 60 de zile pentru cel puțin un an și capabilă să exercite întreaga gamă de „misiuni Petersberg”, fără a fi o „armată UE” permanentă. (The European Council, 1999). De fapt, din forțele naționale existente vor fi identificate trupele și mijloacele aflate la niveluri adecvate de pregătire, în vederea intervenției pentru întrebuintarea lor de către UE. (Archick, Gallis, p. 13).

Se poate susține că Brexit-ul ar putea genera, probabil, o mai strânsă cooperare a UE în domeniul apărării, deoarece Marea Britanie s-a opus în mod tradițional anumitor măsuri – cum ar fi un comandament militar al UE –, considerând că ar afecta prea mult suveranitatea națională sau postura NATO ca principal garant al securității europene.

La summitul de la Helsinki, din decembrie 1999, UE și-a anunțat „determinarea de a dezvolta o capacitate autonomă pentru luarea deciziilor și în cazul în care NATO, ca întreg, nu este angajat să lanseze și să desfășoare operații militare conduse de UE ca răspuns la crizele internaționale”.

PSAC a urmărit îmbunătățirea capacității UE de a răspunde crizelor de securitate și de a dezvolta capacitățile militare europene. UE a creat trei organisme de luare a deciziilor în domeniul apărării, o forță de reacție rapidă și „grupuri de luptă” multinaționale.

În ceea ce privește partea instituțională, UE a înființat trei noi organisme de luare a deciziilor în domeniul apărării pentru a susține, conduce și implementa PESA. Acestea sunt: Comitetul Politic și de Securitate, Comitetul Militar și personalul militar. UE a stabilit, de asemenea, mecanisme de cooperare cu NATO, destinate să permită Uniunii să utilizeze mijloacele NATO și să răspundă la preocupările SUA cu privire la PESA.

Din 2016, liderii UE au anunțat mai multe inițiative noi pentru a consolida cooperarea UE în domeniul securității și apărării, inclusiv Fondul European de Apărare (FEA) pentru a sprijini activitățile comune de cercetare și dezvoltare în zona apărării. În 2017, UE a lansat un nou acord privind apărarea (cunoscut oficial drept Cooperarea Structurată Permanentă sau COSPE) vizând cheltuirea mult mai eficientă a fondurilor destinate apărării, dezvoltarea în comun a capacităților militare și intensificarea interoperabilității militare. Liderii UE au afirmat că eforturi precum FEA și COSPE nu reprezintă primii pași către o armată a UE și că statele membre vor păstra controlul deplin asupra mijloacelor militare naționale și asupra deciziilor privind achizițiile de apărare, precum și investițiile. (Consiliul UE, 2017).

O parte dintre membrii UE susțin că preocupările generate de retragerea forțelor europene și ale SUA din Afganistan, în august 2021, demonstrează necesitatea unor capacități de apărare mai robuste ale UE. De asemenea, unii dintre membrii Uniunii au reînnoit cererile de înființare a unei forțe de reacție rapidă a UE, precum și pentru modificarea anumitor proceduri de luare a deciziilor în UE pentru a permite ca o astfel de forță să fie desfășurată rapid într-o criză. (Emmott, 2021). În același timp, implementarea inițiativelor UE privind securitatea și apărarea, inclusiv COSPE și optimizarea capacităților militare europene, rămâne provocatoare.

În ceea ce privește partea instituțională, UE a înființat trei noi organisme de luare a deciziilor în domeniul apărării pentru a susține, conduce și implementa PESA. Acestea sunt: Comitetul Politic și de Securitate (compus din reprezentanții naționali cu poziția cea mai înaltă și autoritară), Comitetul Militar (compus din șefii apărării ai statelor membre sau reprezentanții acestora la Bruxelles); și personalul militar (format din aproximativ 130 de experți militari detașați din statele membre). UE a stabilit, de asemenea, mecanisme de cooperare cu NATO, destinate să permită Uniunii să utilizeze mijloacele NATO și să răspundă la preocupările SUA cu privire la PESA. Acestea includ reuniuni periodice ale NATO-UE la nivel de ambasador și ministeriale, precum și întâlniri periodice între membrii UE și membrii europeni ai NATO ce nu sunt membri ai UE. Acest cadru permite intensificarea consultărilor în cazul unei crize, precum și accesul membrilor NATO

din afara UE de a contribui la operațiile conduse de către UE. (Archick, Gallis, p. 13).

„Berlin Plus” permite UE să împrumute mijloacele și capacitățile Alianței pentru operațiile conduse de către UE și, prin urmare, vizează prevenirea unei duplicări inutile a structurilor NATO și cheltuirea nejustificată a fondurilor europene insuficiente pentru apărare. „Berlin Plus” oferă UE „accesul neîngrădit” la capacitățile de planificare operațională ale NATO și „potențialul acces” la mijloacele comune ale NATO pentru operațiile conduse de UE „în care Alianța, ca întreg, nu este angajată”. (Summitul NATO, 1999).

Actualul mecanism de cooperare formală între NATO și UE îl constituie aranjamentul „Berlin Plus”, semnat în martie 2003. Ca parte a eforturilor continue de dezvoltare aprofundată a ESDP, UE a adoptat, în decembrie 2003, un nou acord privind îmbunătățirea capacităților de planificare militară a UE și a legăturilor NATO-UE. Acesta presupunea:

- înființarea unei celule de planificare a UE la Comandamentul NATO pentru a contribui la coordonarea misiunilor „Berlin Plus” sau a acelor misiuni conduse de UE utilizând mijloacele NATO;
- atașarea unei noi mici celule, cu capacitate de planificare operațională la personalul militar existent al UE, care să asigure permanent avertizare timpurie și planificare strategică, pentru a conduce posibile misiuni ale UE fără a întrebuița mijloacele NATO;
- invitarea NATO să detașeze ofițerii de legătură la Comandamentul militar al UE pentru a contribui la asigurarea transparenței și realizarea unei strânse coordonări între NATO și UE. (Burwell, Gompert, 2006, pp. 7, 13, 14). Oficialii britanici au susținut că noua celulă a UE nu va fi „un comandament permanent”, iar comandamentele naționale vor rămâne în continuare „opțiunea principală” pentru a conduce misiuni fără mijloacele NATO. (House of Commons, 2006, pp. 26-27).

Creată odată cu semnarea Tratatului de la Lisabona, în anul 2007, și urmând fostei PESA, Politica de Securitate și Apărare Comună (PSAC) oferă cadrul instituțional pentru derularea cooperării în domeniul securității și apărării, la nivelul Uniunii Europene. Un aspect ce individualizează PSAC este faptul că își păstrează caracterul

inter-guvernamental, funcționând în baza principiului unanimității în luarea deciziilor.

De la înființarea sa, UE a afirmat că PSAC are drept scop să permită UE să ia decizii și să desfășoare operații militare „în care NATO, ca întreg, nu este angajat” și că PSAC nu vizează înlocuirea rolului de apărare colectivă al NATO. Statele Unite au susținut eforturile UE pentru a dezvolta PSAC, cu condiția să rămână atașată față de NATO și să nu rivalizeze sau să dublice structurile sau resursele NATO. Adepții PSAC susțin că de capabilitățile militare mai robuste ale UE va beneficia, de asemenea, NATO, având în vedere că 21 de țări aparțin, în prezent, ambelor organizații.

În 2016, oficialii din UE și NATO au semnat o declarație comună, care stabilește 42 de măsuri în șapte domenii de cooperare, de la combaterea amenințărilor hibride și a securității cibernetice la capabilitățile de apărare, industria și cercetarea, exercițiile și consolidarea capacităților.

În 2016, UE a lansat o Strategie Globală care a reafirmat ambițiile pentru o autonomie strategică europeană, iar această ambiție a dominat dezbaterile privind apărarea europeană, prin care s-a urmărit definirea profilului de actor relevant al UE în domeniul securității și apărării (Consiliul UE, 2022). La acel moment au existat suspiciuni pentru aliații europeni cu privire la relația strategică dintre structurile și procesele UE și cele ale NATO. Tot în 2016, oficialii din UE și NATO au semnat o declarație comună, care stabilește 42 de măsuri în șapte domenii de cooperare, de la combaterea amenințărilor hibride și a securității cibernetice la capabilitățile de apărare, industria și cercetarea, exercițiile și consolidarea capacităților. (The Diplomatic Service of European Union, 2016). În același context, Cooperarea Structurată Permanentă reprezintă un cadru politic bazat pe tratate pentru a sprijini statele membre ale UE să dezvolte capabilități în comun și într-un mod care să le facă disponibile pentru operațiile militare ale UE. (The European Commission, 2017).

Două misiuni *Berlin Plus* au fost executate în Balcani, iar NATO și UE au căutat să-și coordoneze activitățile pe teren în cadrul operațiilor din Afganistan și în diferite locuri fierbinți din Africa. Rivalitatea birocratică și diferitele opinii de ambele părți ale Atlanticului privind viitoarele misiuni ale NATO și PSAC au contribuit, de asemenea, la divergențele dintre cele două organizații. Însă, apariția unor noi amenințări la adresa securității în Europa a determinat progrese recente spre o cooperare consolidată a NATO cu UE.

În 2016, NATO și UE au încheiat două noi aranjamente – unul privind combaterea contrabandei cu migranți în Marea Egee și altul privind apărarea cibernetică – și au emis o declarație comună pentru a „oferi un nou impuls și substanță nouă” parteneriatului lor strategic. (NATO, 2016). Printre alte măsuri agreeate se numără: NATO și UE au convenit să-și intensifice capacitatea comună de a contracara amenințările hibride, să extindă cooperarea operațională privind migrația (în special în Marea Mediterană) și să consolideze suplimentar coordonarea referitoare la securitatea cibernetică și apărarea cibernetică. În 2018, liderii NATO au reafirmat importanța parteneriatului NATO-UE și ambele organizații s-au angajat să perfecționeze mobilitatea militară în Europa. (NATO, 2018).

Relația transatlantică și cooperarea UE-NATO, cu respectarea deplină a principiilor prevăzute în tratate și a celor convenite de Consiliul European în 11 martie 2022, inclusiv a principiilor incluziunii, reciprocității și autonomiei decizionale a UE, sunt esențiale pentru securitatea europeană în ansamblu. Solidaritatea dintre statele membre este afirmată la articolul 42 alineatul (7) din TUE.

OBIECTIVELE UE PRIVIND ÎMBUNĂTĂȚIREA DESFĂȘURĂRII ȘI SUSȚINERII FORȚEI ÎN VEDEREA REDUCERII DECALAJELOR TEHNOLOGICE FAȚĂ DE NATO

De la sfârșitul Războiului Rece, atât NATO, cât și UE au evoluat împreună cu mediul strategic european aflat în schimbare. Lumea se confruntă cu un moment critic pentru securitatea, pacea și stabilitatea internațională. În acest mediu de securitate, schimbat radical, ambele organizații iau măsuri pentru consolidarea și accelerarea adaptării lor în special la dezvoltarea și modernizarea structurii forței împotriva tuturor amenințărilor și provocărilor.

Deficitele europene în transport aerian strategic, muniții ghidate cu precizie, sisteme de comandă și control, informații, realimentarea în aer și neutralizarea apărării antiaeriene a inamicului sunt printre cele mai evidente aspecte ale acestui mediu de securitate. În stabilirea parametrilor „obiectivului fundamental” al forței de reacție rapidă cu o valoare de 60.000 de combatanți, liderii UE au urmărit să fixeze obiective care ar impune membrilor să dezvolte capacitatea de desfășurare și susținere a forței și să se reorienteze, iar în cele

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

De la sfârșitul Războiului Rece, atât NATO, cât și UE au evoluat împreună cu mediul strategic european aflat în schimbare. Lumea se confruntă cu un moment critic pentru securitatea, pacea și stabilitatea internațională. În acest mediu de securitate, schimbat radical, ambele organizații iau măsuri pentru consolidarea și accelerarea adaptării lor în special la dezvoltarea și modernizarea structurii forței împotriva tuturor amenințărilor și provocărilor.

Acțiunile PESA pe termen scurt și mediu s-au concentrat pe „misiunile Petersberg”, de intensitate redusă, mai degrabă decât pe operațiile de impunere a păcii, de mare intensitate. Liderii UE au subliniat faptul că eficientizarea eforturilor de apărare ale statelor membre și promovarea proiectelor multinaționale pentru a reduce costurile de operare interne au fost obiective esențiale ale PEAC.

din urmă, să majoreze cheltuielile de apărare pentru a susține reducerea decalajului privind echipamentele militare.

În 2000 și 2001, UE a organizat două conferințe privind angajamentul de capabilități militare în vederea stabilirii contribuțiilor naționale la forța de reacție rapidă și rezolvarea deficitului de capabilități. Statele membre au promis un supliment față de cei 60.000 de militari puși la dispoziție din forțele naționale existente, precum și până la 400 de aeronave de luptă și 100 de nave militare ca elemente de sprijin. În 2001, UE a inițiat, de asemenea, un Plan European de Acțiune privind Capabilitățile (PEAC) pentru a elabora strategii de reducere a decalajului de capabilități. (Archic, Gallis, p. 14). Consiliul European de la Salonic, din iunie 2003, a ajuns la concluzia că UE avea capacitate operațională pe întreaga gamă de „misiuni Petersberg”, limitată și constrânsă de deficiențe asumate, care puteau fi atenuate de dezvoltarea ulterioară a capabilităților militare ale UE. (Council of the European Union, 2003, p. 17).

Ambele organizații au susținut permanent că relația transatlantică și cooperarea UE-NATO, cu respectarea deplină a principiilor prevăzute în tratate, inclusiv a principiilor incluziunii, reciprocității și autonomiei decizionale a UE, sunt esențiale pentru securitatea membrilor celor două organizații. (The Council of the EU, 2022, p. 1).

Drept urmare, acțiunile PESA pe termen scurt și mediu s-au concentrat pe „misiunile Petersberg”, de intensitate redusă, mai degrabă decât pe operațiile de impunere a păcii, de mare intensitate. Liderii UE au subliniat faptul că eficientizarea eforturilor de apărare ale statelor membre și promovarea proiectelor multinaționale pentru a reduce costurile de operare interne au fost obiective esențiale ale PEAC. Unele opțiuni avute în vedere au inclus: închirierea mijloacelor comerciale (în primul rând, pentru transportul aerian); folosirea sau punerea în comun a mijloacelor naționale de către mai multe state membre; specializarea de „nișă” în care unul sau mai multe state membre își asumă responsabilitatea pentru a asigura o anumită capacitate; și mai multe proiecte comune de achiziții. (Archick, Gallis, p. 15).

Conceptul de *grup de luptă* oferă UE un instrument specific în gama capabilităților de răspuns rapid, ceea ce contribuie la realizarea unei Uniuni mai coerente, mai active și mai capabile. Acest concept permite UE să răspundă oportun la crizele emergente cu mijloace militare,

ținând cont de dimensiunea și capabilitățile grupurilor de luptă gata să intervină. Conceptul *grupului de luptă* este, de asemenea, un motor pentru dezvoltarea capabilităților, perfecționarea interoperabilității și transformarea forțelor armate ale statelor membre din „*Războiul Rece*” într-o configurație expediționară, astfel încât statele membre să aibă capacitatea de a întreprinde desfășurări și operații rapide.

La summitul UE din iunie 2004, de la Bruxelles, liderii UE au aprobat un nou Obiectiv Principal 2010, care a vizat dezvoltarea capabilităților militare europene. Obiectivul a fost axat pe îmbunătățirea interoperabilității, desfășurării de trupe și sustenabilității forțelor armate ale statelor membre. Un element-cheie al obiectivului principal a fost tocmai conceptul de „*grupuri de luptă*”, care urmărea să perfecționeze suplimentar capacitatea UE de a răspunde rapid la crizele emergente și îndeplinirea întregului spectru de „*misiuni Petersberg*”. Era prevăzut ca fiecare grup de luptă să fie format din aproximativ 1.500 de combatanți în stare de pregătire de luptă ridicată, capabil să fie desfășurat, în termen de până la 15 zile, pentru o perioadă de până la patru luni, fie pentru misiuni independente, fie ca forță înaintată pentru a „*pregăti terenul*” pentru o operație ulterioară mai amplă. În noiembrie 2004, la cea de-a treia conferință despre angajamentul privind capabilitățile militare ale UE, oficialii UE au anunțat planurile de creare a 13 grupuri de luptă, care puteau fi constituite de unul sau mai multe state membre și puteau include, de asemenea, membri din afara UE.

Începând cu ianuarie 2007, UE a anunțat că grupurile de luptă sunt „*pe deplin operaționale*”, ceea ce înseamnă că UE dispunea de capacitatea de a organiza două operații de valoare grup de luptă aproape simultan. Mulți experți militari europeni și americani consideră grupurile de luptă ale UE ca fiind mai sustenabile și mai utile decât forța de reacție rapidă de 60.000 de combatanți a UE. Ei speră că accentul pus pe formațiunile multinaționale foarte instruite și rapid desfășurabile indică faptul că UE a făcut progrese substanțiale în ceea ce privește consolidarea capabilităților sale de apărare și caută noi modalități de eficientizare suplimentară a resurselor de apărare existente. (Archick, Gallis, p. 16).

Conceptul *grupurilor de luptă* ale UE este complementar și se consolidează reciproc cu documentele Forței de Răspuns NATO

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Mulți experți militari europeni și americani consideră grupurile de luptă ale UE ca fiind mai sustenabile și mai utile decât forța de reacție rapidă de 60.000 de combatanți a UE. Ei speră că accentul pus pe formațiunile multinaționale foarte instruite și rapid desfășurabile indică faptul că UE a făcut progrese substanțiale în ceea ce privește consolidarea capabilităților sale de apărare și caută noi modalități de eficientizare suplimentară a resurselor de apărare existente.

(FRN), ținând cont de caracteristicile ambelor organizații. Grupul de capabilități UE-NATO, în special prin schimbul continuu de informații pentru abordarea coerenței generale și a complementarității dintre grupurile de luptă ale UE și ale FRN, va asigura dezvoltarea consolidată coerentă, transparentă reciprocă a cerințelor de capacitate comune pentru ambele organizații. (The European Parliament, 2004).

Pe parcursul ultimilor șapte ani, organismele UE au contribuit la noua arhitectură europeană de apărare. În mai 2017, Consiliul a aprobat Revizuirea Anuală Coordonată privind Apărarea (RACA). RACA a fost concepută ca un instrument pentru a ajuta statele membre să-și armonizeze planurile naționale de apărare și să se asigure că acestea sunt în concordanță cu obiectivele UE, precum și să oficializeze cooperarea în domeniul apărării. De la lansarea lor, FEA, COSPE și RACA s-au dezvoltat rapid. UE face demersuri pentru a fi capabilă să acționeze rapid și ferm ori de câte ori izbucnește o criză, alături de parteneri dacă este posibil și pe cont propriu atunci când este necesar. Va dezvolta o capacitate de desfășurare rapidă și va consolida structurile de comandă și control promovând un proces decizional rapid și mai flexibil. (The Council of the EU, 2022, pp. 23-28). Cele mai recente modificări propuse, adresate arhitecturii de apărare a UE, încearcă să abordeze provocările legate de luarea deciziilor și de finanțarea durabilă. Adoptarea deciziilor prin majoritate calificată ar putea ajuta la depășirea diferendelor dintre statele membre și să facă politica externă a UE să fie mai eficientă și mai autonomă.

CONCLUZII

În ultimii câțiva ani, Uniunea Europeană s-a străduit să găsească soluția optimă în vederea abordării schimbării semnificative în mediul de securitate european. Cele mai importante preocupări se referă la conflictul în curs de desfășurare din Ucraina, la Rusia și la activitatea teroristă în Europa, raportată la Organizația Statului Islamic. Astfel de probleme au testat capacitatea UE de a realiza politicile externe și de securitate comune adesea complicate de necesitatea de a se ajunge la un consens între toate statele membre.

UE a făcut pași semnificativi pentru a fi capabilă să răspundă amenințărilor iminente sau să reacționeze rapid la o situație de criză în afara Uniunii în toate etapele ciclului unui conflict. Statele membre

ale UE contribuie semnificativ, prin diferite forme de cooperare, la asigurarea intereselor UE și a păcii și stabilității în lume.

În susținerea profilului activ al UE, pentru a putea răspunde provocărilor de securitate și subscris obiectivului general de instituire a unei capabilități de apărare europene comune, realizată prin contribuția statelor membre cu capacități civile și militare, sub egida PSAC au fost înregistrate progrese semnificative atât prin dezvoltarea cadrului conceptual, cât și prin lansarea unor inițiative de dezvoltare a capabilităților de securitate și apărare.

Deși acest concept a descris, inițial, necesitatea unei acțiuni mai ample a UE în domeniile de securitate și de apărare, Uniunea l-a extins recent, pentru a include alte domenii, cum ar fi comerțul, tehnologia digitală și schimbarea climei, printre altele. Pentru unii oficiali ai UE, dezvoltarea posturii Uniunii de lider internațional robust reflectă îngrijorările legate de viitorul traseu al parteneriatului SUA-UE.

În ultima perioadă de timp, membrii UE au întreprins pași importanți pentru aprofundarea integrării politice cu rezoluții privind amplificarea politicii externe comune și dimensiunea de apărare, în scopul îmbunătățirii capabilităților statelor membre ale UE de a gestiona crizele de securitate. Evoluția NATO și a UE, în ciuda unui nivel ridicat de cooperare, a parteneriatului strategic într-un spirit de deschidere totală reciprocă, de transparență, complementaritate și respect pentru diferitele mandate ale organizațiilor, autonomie decizională și integritate instituțională, după cum este convenit de către cele două organizații, a fost totuși marcată și de unele diferențe de opinii. Acestea sunt inevitabile între o multitudine de țări care au relații istorice diferite și, adesea, interese naționale diferite în ceea ce privește politica externă. În ultimii ani, o parte dintre liderii europeni au reînnoit propunerile ca UE să devină un actor global mai încrezător, independent – adesea cu referire la autonomia strategică. Apărarea a fost considerată mult timp cel mai protejat domeniu al politicii și „ultimul bastion” al suveranității naționale.

Uniunea Europeană este, în general, considerată o piatră de temelie pentru stabilitatea și prosperitatea europeană, dar se confruntă și cu provocări interne și externe. Procesele de luare a deciziilor și rolul instituțiilor UE diferă în funcție de subiectul în cauză. În anumite alte domenii – în special, în cel al politicii externe

În ultimii ani, o parte dintre liderii europeni au reînnoit propunerile ca UE să devină un actor global mai încrezător, independent – adesea cu referire la autonomia strategică. Apărarea a fost considerată mult timp cel mai protejat domeniu al politicii și „ultimul bastion” al suveranității naționale.

UE a făcut pași semnificativi pentru a fi capabilă să răspundă amenințărilor iminente sau să reacționeze rapid la o situație de criză în afara Uniunii în toate etapele ciclului unui conflict. Statele membre ale UE contribuie semnificativ, prin diferite forme de cooperare, la asigurarea intereselor UE și a păcii și stabilității în lume.

Uniunea Europeană a depus eforturi pentru o mai mare flexibilitate a procesului decizional, fără a compromite solidaritatea politică și financiară. În acest scop, a continuat să adapteze modelul actual de misiuni și operații militare pentru a le spori eficacitatea pe teren. Instrumentele de comunicare strategică au fost consolidate permanent, pentru a sprijini mai eficient misiunile și operațiile comune.

și de securitate –, statele membre au convenit să coopereze, dar să-și păstreze suveranitatea completă. Luarea deciziilor în astfel de domenii este interguvernamentală și necesită acordul unanim al tuturor țărilor membre ale UE, orice guvern național putându-se opune unei decizii. Instituțiile UE joacă, în general, un rol mai limitat în procesul de luare a deciziilor în anumite domenii de politică, dar pot fi implicate cu eficiență în implementare și în monitorizare.

Uniunea Europeană a depus eforturi pentru o mai mare flexibilitate a procesului decizional, fără a compromite solidaritatea politică și financiară. În acest scop, a continuat să adapteze modelul actual de misiuni și operații militare pentru a le spori eficacitatea pe teren. Instrumentele de comunicare strategică au fost consolidate permanent, pentru a sprijini mai eficient misiunile și operațiile comune.

Dar, rămân unele întrebări în ceea ce privește modul în care NATO și UE se vor raporta una la cealaltă în termeni strategici. Dacă UE aspiră la autonomie strategică, atunci ce rol are NATO? Pe de altă parte, care este scopul PSAC a UE dacă nu realizează autonomia și continuă, în practică, să se bazeze pe NATO pentru apărare colectivă și securitate?

Este util ca UE să întrebuițeze mai eficient fondurile majorate pentru apărare, să dezvolte flexibilitatea și reacția rapidă, protejând, în același timp, interoperabilitatea și să valorifice investițiile rentabile în tehnologie și în inovare.

Există o cerință crescândă pentru ca UE să devină un „furnizor de securitate”. Această solicitare vine de la cel mai bun aliat al Europei, și anume SUA, dar și din partea statelor membre. Țările europene au luat o serie de inițiative menite să dezvolte încadrarea progresivă a unei politici de apărare comune în cadrul unei politici externe de securitate comune, care își propune ca Uniunea să aibă capacitate de acțiune autonomă, susținută de forțe militare credibile, de mijloace de luare a deciziei pentru a le întrebuița și de starea de pregătire adecvată, cu scopul de a răspunde crizelor internaționale.

BIBLIOGRAFIE:

1. Archick, K., Gallis, P. (2008). *NATO and the European Union*. CRS Report for Congress, pp. 1-4, 11-16, 18-19, <https://sgp.fas.org/crs/row/RL32342.pdf>, accesat la 5 aprilie 2022.
2. Clark, W. (2001). *Waging Modern War*, pp. 164, 176-178, 215-219, 224-225, 249-256, New York, <https://www.amazon.com/Waging->

- Modern-War-Bosnia-Kosovo/dp/1586481398?asin=1586481398&revisionId=&format=4&depth=1, accesat la 5 aprilie 2022.
3. Emmott, R., Siebold, S. (2021). *EU Should Enable Military Coalitions to Tackle Crises, Germany Says*. Reuters, 2 septembrie, <https://www.reuters.com/article/us-eu-defence-idCAKBN2FY0IC>, accesat la 5 aprilie 2022.
4. Burwell, F.G., Gompert, D.C., Lebel, L.S., Lodal, J.M., Slocombe, W.B. (2006). *Transatlantic transformation: Building a NATO-EU security architecture*. Washington, D.C., pp. 7, 13, 14, https://www.atlanticcouncil.org/wp-content/uploads/2006/03/0603-Transatlantic_Transformation_0.pdf, accesat la 15 aprilie 2022.
5. Hunter, R. (2002). *The European security and defense policy. NATO's, companion or competitor?* RAND Europe and the International Security and Defense Policy Center of RAND's National Defense Research Institute, pp. 3, 10, 23, 30, 115, 121, 130, https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monograph_reports/MR1463/RAND_MR1463.pdf, accesat la 2 mai 2022.
6. Mehta, A. (2018). *U.S. „Cautiously Watching EU Military Proposal”*. Defense News.com, 13 februarie, pp. 1-3, <https://www.defensenews.com/global/europe/2018/02/13/us-cautiously-watching-eu-military-proposal/>, accesat la 5 aprilie 2022.
7. Consiliul UE (2017). *„Cooperarea în domeniul apărării: Consiliul instituie cooperarea structurată permanentă (PESCO), cu participarea a 25 de state membre”*, comunicat de presă, 11 decembrie, <https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2017/12/11/defence-cooperation-pesco-25-member-states-participating/>, accesat la 5 aprilie 2022.
8. Consiliul UE (2022). *O Busolă strategică pentru consolidarea securității și apărării UE în următorul deceniu*, <https://www.consilium.europa.eu>, accesat la 13 mai 2022.
9. European Commission (2017). *The European Union is stepping up efforts to improve military mobility*. European Commission Press Release. Belgia: Brussels, 11 noiembrie, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/es/IP_17_4385, accesat la 5 aprilie 2022.
10. France 24, Paris (AFP). *When Chirac opposed war in Iraq*, issued on: 26/09/2019, <https://www.france24.com/en/20190926-when-chirac-opposed-war-in-iraq>, accesat la 5 aprilie 2022.
11. House of Commons (2006). *European Security and Defense Policy: Developments Since 2003, Research Paper 06/32*, 8 iunie, pp. 26-27, <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/RP06-32/RP06-32.pdf>, accesat la 5 aprilie 2022.
12. NATO and the European Union (2008), <https://www.everycrsreport.com/reports/RL32342.html>, accesat la 5 aprilie 2022.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

13. NATO, Topics (2009). *NATO's relations with the European Union*, updated: 9 aprilie 2009, https://www.nato.int/summit2009/topics_en/21-nato-eu_strategic_partnership.html, accesat la 2 mai 2022.
14. NATO (1999). *Washington Summit Communiqué*, 24 aprilie, Art. 9, <https://www.nato.int/docu/pr/1999/p99-064e.htm>, accesat la 15 aprilie 2022.
15. NATO (2016). „*Joint Declaration by the President of the European Council, the President of the European Commission, and the Secretary-General of the North Atlantic Treaty Organization*”, *press release*, 8 iulie, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133163.htm, accesat la 23 aprilie 2022.
16. NATO (2018). „*Joint Declaration on EU-NATO Cooperation*”, *press release*, 10 iulie, https://www.consilium.europa.eu/media/36096/nato_eu_final_eng.pdf, accesat la 15 aprilie 2022.
17. NATO Strategic Concept, 29 iunie 2022, <https://www.nato.int/strategic-concept/events/>, accesat la 13 iulie 2022.
18. Petersberg Declaration made by the WEU Council of Ministers (1992). Bonn, https://www.cvce.eu/en/obj/petersberg_declaration_made_by_the_weu_council_of_ministers_bonn_19_june_1992-en-16938094-bb79-41ff-951c-f6c7aae8a97a.html, accesat la 22 iunie 2022.
19. *Strategia Națională de Apărare a Țării 2020-2024* (2020). București: Administrația Prezidențială.
20. Summitul NATO (1999). „*Berlin Plus*”. *The Washington Summit Communiqué*, Art. 10, 24 aprilie, <http://www.nato.int/docu/pr/1999/p99-064e.htm>, accesat la 5 aprilie 2022.
21. The Council of The European Union. Presidency Conclusions (19-20 iunie 2003). Grecia: Thessaloniki, p. 17, <https://www.consilium.europa.eu/media/20847/76279.pdf>, accesat la 5 aprilie 2022.
22. The Council of the European Union (2021), <https://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/presidency-council-eu/>, accesat la 21 iunie 2022.
23. The Diplomatic Service of European Union (2016). *EU-NATO Cooperation*, https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/eu_nato_factsheet-final.pdf, accesat la 5 aprilie 2022.
24. The European Council (1999). *Presidency Conclusions*. Helsinki, 10-11 decembrie cap. 2, https://www.europarl.europa.eu/summits/hel1_en.htm, accesat la 5 aprilie 2022.
25. The European Council (2013). EU Battlegroup, *Common Security and Deference Policy*, aprilie, p. 2, https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/esdp/91624.pdf, accesat la 5 aprilie 2022.
26. The European Council (2022). *Versailles Declaration. Informal meeting of the Heads of State or Government, Versailles, 11 martie*, pp. 1-5, <https://www.consilium.europa.eu/media/54773/20220311-versailles-declaration-en.pdf>, accesat la 5 aprilie 2022.

27. The European Parliament (1990). *Transatlantic Declaration on EC-US Relations*, https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/124320/trans_declaration_90_en.pdf, accesat la 5 aprilie 2022.
28. The European Parliament (2004). *Declaration on European Military Capabilities. Military Capability Commitment Conference*, Belgia: Brussels, https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/sede110705militarycapabilities_/sede110705militarycapabilities_en.pdf, accesat la 15 aprilie 2022.
29. The White House (2021). „*Joint Statement on the Phone Call between President Biden and President Macron*”. Statements and Releases, 22 septembrie, <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/09/22/joint-statement-on-the-phone-call-between-president-biden-and-president-macron/>, accesat la 2 aprilie 2022.
30. Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty Establishing the European Community (2007). În *Official Journal of the European Union*, p. C306/34, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:306:FULL:EN:PDF>, accesat la 5 aprilie 2022.
31. Western European Union (1992). „*Petersberg Declaration*”. Council of Ministers, Bonn, 19 iunie, p. 6, https://www.cvce.eu/en/obj/petersberg_declaration_made_by_the_weu_council_of_ministers_bonn_19_june_1992-en-16938094-bb79-41ff-951c-f6c7aae8a97a.html, accesat la 5 aprilie 2022.

SUPRAVEGHEREA AERIANĂ – EVOLUȚII ȘI TENDINȚE –

Colonel Pătru PÎRJOL

Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București
DOI: 10.55535/GMR.2022.3.09

Progresul științific și tehnologic înregistrat în ultimele decenii a contribuit la realizarea unor radare cu posibilități superioare de detecție a mijloacelor de atac aerian. Aceste mijloace au contribuit, la rândul lor, la îmbunătățirea parametrilor sistemului de supraveghere aeriană, care au furnizat informațiile necesare structurilor destinate pentru combaterea mijloacelor aeriene. Dinamica structurală și funcțională înregistrată de sistemele de supraveghere aeriană a urmărit adaptarea continuă la complexitatea câmpului de luptă, asigurând informațiile necesare angajării coerente și eficiente a forțelor în desfășurarea acțiunilor militare.

Cuvinte-cheie: supraveghere aeriană, unde electromagnetice, avertizare aeriană, teoria complexității, Centrul de Operații Aeriene.

INTRODUCERE

Obținerea informațiilor despre adversar a constituit o condiție esențială pentru dominarea politică, economică și militară a acestuia din cele mai vechi timpuri. Supravegherea, ca metodă de obținere a informațiilor despre adversar, este considerată o metodă utilizată pentru cunoașterea situației specifice unei anumite zone de interes sau a câmpului de luptă, în vederea obținerii și menținerii inițiativei forțelor proprii pe durata desfășurării luptelor.

Apariția mijloacelor de zbor a avut ca efect necesitatea înființării unui sistem specializat de supraveghere care să asigure detecția în timp util a amenințărilor existente în spațiul aerian. Pericolul reprezentat de către mijloacele de zbor, prin acțiunile executate de acestea împotriva obiectivelor terestre, a forțelor combatante și a populației, a determinat autoritățile să identifice soluții concrete prin care să atenueze amenințările provenite din spațiul aerian. În consecință, realizarea unui sistem de supraveghere aeriană performant nu a constituit produsul intensificării traficului aerian civil, ci a constituit o cerință de ordin militar, și anume aceea de a cunoaște în permanență situația existentă în spațiul aerian, pentru a preveni și a combate pericolul generat de mijloacele de atac aerian ale adversarului.

Încercările puterilor militare relevante ale începutului de secol XX de a gândi și realiza un sistem de supraveghere a spațiului aerian au avut rezultate modeste, soluțiile identificate dovedindu-se neviabile în caz de conflict armat. Izbuclirea Primului Război Mondial a constituit factorul determinant care a contribuit la realizarea unui sistem de supraveghere aeriană corespunzător cerințelor militare specifice fiecărui stat implicat în conflict, care era capabil să detecteze mijloacele de atac aerian ale adversarului și să informeze în timp util structurile specializate în combaterea acestora. Modul în care s-au desfășurat acțiunile în spațiul aerian, pe durata Marelui Război, a demonstrat că eficiența apărării aeriene este dependentă de viabilitatea sistemului de supraveghere și alarmare, constituind un adevăr demonstrat cu prisosință atât pe timpul acestui război, cât și în conflictele ulterioare.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Apariția mijloacelor de zbor a avut ca efect necesitatea înființării unui sistem specializat de supraveghere care să asigure detecția în timp util a amenințărilor existente în spațiul aerian. Pericolul reprezentat de mijloacele de zbor, prin acțiunile executate de acestea împotriva obiectivelor terestre, a forțelor combatante și a populației, a determinat autoritățile să identifice soluții concrete prin care să atenueze amenințările provenite din spațiul aerian.

Sistemul de supraveghere gândit de puterile beligerante era compus din structuri specializate în descoperirea și identificarea mijloacelor aeriene, denumite structuri de „pândă și avertizare aeriană”, care aveau misiunea de a furniza informațiile necesare pentru combaterea mijloacelor de atac aerian, importanța acestuia în cadrul apărării aeriene fiind reliefată de numărul mare de aparate de zbor pierdute comparativ cu perioada anterioară înființării acestuia.

SCURT ISTORIC

Primul Război Mondial a reprezentat conflictul în care s-au desfășurat primele confruntări în mediul aerian. Potențialul avionului de a pătrunde în adâncimea teritoriului adversarului, fără a exista posibilitatea de a fi detectat, a provocat îngrijorare în rândul statelor participante la conflict, intensificând cercetările desfășurate pentru identificarea unor soluții tehnice și organizatorice care să permită descoperirea mijloacelor aeriene în timp util, suficient pentru a asigura apărarea împotriva acestora. Nivelul tehnologic existent la declanșarea conflagrației nu a permis construirea radarului, pentru detecția mijloacelor aeriene utilizându-se echipamente optice și acustice care au reprezentat, pe întreaga perioadă a conflictului, singurele surse de informații destinate apărării împotriva atacului aerian.

Dezvoltarea continuă a mijloacelor aeriene de către beligeranți a contribuit la transformarea avionului într-un mijloc de luptă eficient, devenind, în acest fel, o amenințare cu caracter permanent la adresa populației civile și a obiectivelor importante pentru efortul de război. Pericolul reprezentat de mijloacele de atac aerian a determinat autoritățile statelor beligerante să stimuleze cercetările în domeniu în vederea identificării unor soluții care să permită neutralizarea acestuia. În acest sens, au fost întreprinse acțiuni concrete de realizare a unor sisteme de supraveghere aeriană în scopul descoperirii și identificării aparatelor de zbor de la o distanță cât mai mare, astfel încât să se asigure timpul necesar pentru alertarea structurilor destinate combaterii acestora. Supravegherea spațiului aerian împotriva aeronavelor a fost realizată de către toate statele europene participante la conflict, după concepții asemănătoare, care presupuneau concentrarea efortului spre zona de desfășurare a operațiilor, iar în adâncimea teritoriului, pe direcțiile probabile de atac ale inamicului aerian. Sistemul de supraveghere gândit de puterile beligerante era compus din structuri specializate în descoperirea și identificarea mijloacelor aeriene, denumite structuri de *pândă și avertizare aeriană* (Teodorescu, Neagoe, Munteanu, 2001, pp. 37-42), care aveau misiunea de a furniza informațiile necesare pentru combaterea mijloacelor de atac aerian, importanța acestuia în cadrul apărării aeriene fiind reliefată de numărul mare de aparate de zbor pierdute comparativ cu perioada anterioară înființării acestuia.

Sfârșitul Primului Război Mondial nu a adus schimbări semnificative în ceea ce privește echipamentele utilizate în detecția aparatelor de zbor. Instrumentul de detecție a corpurilor metalice prezentat de inginerul Christian Hülsmeyer nu avea relevanță din punct de vedere militar, distanța de la care putea realiza detecția corpurilor fiind ne semnificativă din punct de vedere operațional. Chiar dacă se consideră că istoria radarului începe cu această realizare din 1904, dispozitivul realizat de inginerul Christian Hülsmeyer nu permitea determinarea distanței până la obiect, dar determina direcția pe care se găsea obiectul metalic. Posibilitățile de detecție ne semnificative comparativ cu caracteristicile tehnice ale mijloacelor de atac aerian au contribuit la menținerea dezinteresului față de acest echipament, iar diseminarea în rândul comunității științifice a rezultatelor referitoare la detecția obiectelor metalice cu ajutorul undelor electromagnetice nu a avut anvergura necesară pentru a intra în atenția oamenilor de știință.

Evoluția tehnologică înregistrată de mijloacele de atac aerian, precum și posibilitatea din ce în ce mai ridicată de izbucnire a unui nou război în Europa au generat o creștere a interesului puterilor militare referitor la detecția mijloacelor aeriene, fiind realizate studii, aproape simultan și independent, în SUA, Regatul Unit al Marii Britanii, URSS, Japonia, Germania, Franța și Italia. La 26 februarie 1935 a avut loc experimentul de la Daventry (Malanowski, 2019, p. 5), prin care se demonstra posibilitatea detecției mijloacelor aeriene cu ajutorul undelor radio, experimentul realizat reprezentând punctul culminant al studiilor desfășurate în domeniul electromagnetismului. Experimentul derulat la Daventry a convins conducerea armatei britanice de importanța deținerii unui radar în acțiunile desfășurate împotriva mijloacelor de atac aerian ale adversarului. Importanța acordată radarului de către conducerea armatei britanice rezultă din programul derulat pentru construirea acestuia și realizarea unui sistem de supraveghere a spațiului aerian care a devenit operațional înainte de începutul celui de-Al Doilea Război Mondial. Chiar dacă radarele au devenit elemente predominante în cadrul sistemului de supraveghere aeriană, totuși echipamentele optice și acustice întrebuintate în timpul Primului Război Mondial au continuat să existe și să asigure descoperirea mijloacelor aeriene simultan cu radarele. Sistemul de supraveghere aeriană realizat cu ajutorul radarelor a reprezentat

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Evoluția tehnologică înregistrată de mijloacele de atac aerian, precum și posibilitatea din ce în ce mai ridicată de izbucnire a unui nou război în Europa au generat o creștere a interesului puterilor militare referitor la detecția mijloacelor aeriene, fiind realizate studii, aproape simultan și independent, în SUA, Regatul Unit al Marii Britanii, URSS, Japonia, Germania, Franța și Italia.

Noul mijloc de luptă, avionul, a demonstrat un potențial de luptă ridicat, fiind capabil să pătrundă adânc în dispozitivul adversarului. Pentru a diminua impactul acestui nou mijloc de luptă asupra potențialului economic și militar, autoritățile politico-militare ale statelor implicate în conflict au depus eforturi susținute în scopul identificării unor soluții care să asigure detecția acestor mijloace de luptă.

finalitatea unor cercetări în domeniul științei și tehnologiei, dar și produsul unor studii întreprinse pentru identificarea soluțiilor optime de organizare a acestuia, astfel încât să se obțină o diminuare a superiorității deținute de mijloacele de atac aerian față de apărarea aeriană. Realizarea unei apărări aeriene robuste și eficiente împotriva adversarului aerian presupunea obținerea, în timp real, a informațiilor despre evoluția acestuia în spațiul aerian. Îndeplinirea acestui deziderat presupunea o adaptare continuă a sistemului de supraveghere aeriană la posibilitățile de luptă ale mijloacelor de atac aerian, caracterizată de o dinamică structurală și funcțională permanentă, care urmărea creșterea eficienței procesului de obținere și prelucrare a datelor și a capacității de combatere a inamicului aerian de către apărarea aeriană.

DINAMICĂ STRUCTURALĂ

Primul Război Mondial a introdus un nou mijloc de luptă, care a extins războiul într-o nouă dimensiune, și anume *spațiul aerian*. Noul mijloc de luptă, avionul, a demonstrat un potențial de luptă ridicat, fiind capabil să pătrundă adânc în dispozitivul adversarului. Pentru a diminua impactul acestui nou mijloc de luptă asupra potențialului economic și militar, autoritățile politico-militare ale statelor implicate în conflict au depus eforturi susținute în scopul identificării unor soluții care să asigure detecția acestor mijloace de luptă. Materializarea acestor soluții s-a realizat prin constituirea unor structuri specializate în descoperirea mijloacelor de atac aerian, precum și prin înzestrarea acestora cu mijloace tehnice, cu posibilități de detecție optică și acustică, apte să asigure descoperirea de la distanță maximă a acestora. Aceste structuri au fost grupate în cadrul unui sistem centralizat destinat să furnizeze informațiile necesare desfășurării acțiunilor împotriva inamicului aerian. În cadrul acestui sistem, structurile de pândă și avertizare aeriană erau conectate cu centrele de comandă militară și de protecție civilă, realizându-se, prin intermediul acestora, înștiințarea din timp a autorităților militare și civile despre apariția inamicului aerian.

Rezultatele obținute de beligeranți în acțiunile de combatere a mijloacelor de atac aerian după organizarea supravegherii aeriene au confirmat importanța acestui serviciu, acordându-se un rol însemnat îmbunătățirii și modernizării permanente a acestuia ca factor relevant în apărarea aeriană.

Primul Război Mondial a marcat începutul supravegherii spațiului aerian și detecției mijloacelor aeriene, fiind caracterizat, din perspectiva supravegherii aeriene, de următoarele aspecte:

- apariția primelor servicii de supraveghere și informare aeriană;
- elaborarea primelor concepții de organizare a supravegherii aeriene;
- organizarea procesului de instruire a efectivelor destinate posturilor de supraveghere aeriană;
- elaborarea și aplicarea în luptă a principiilor și normelor tactice privind întrebunțarea posturilor de supraveghere aeriană (Teodorescu et al., pp. 44-47).

Armata română, în perioada de neutralitate, a obținut concepțiile de organizare a serviciului de pândă și avertizare aeriană elaborate de armatele franceză, germană și belgiană, prin care se reglementa modul de realizare a supravegherii aeriene. Aceste documente au constituit baza necesară elaborării propriilor instrucțiuni destinate pregătirii observatorilor aerieni pentru descoperirea și identificarea aeronavelor inamice. Documentele elaborate de conducerea armatei române stabileau modul de obținere și transmitere a informațiilor spre posturile de conducere în vederea realizării protecției obiectivelor relevante pentru potențialul de război și a populației civile. Astfel, ca urmare a demersurilor întreprinse de conducerea armatei române în vederea apărării împotriva aeronavelor, s-a înființat, la 15.08.1916, prin Înaltul Decret nr. 2784 din 14.08.1916, prima structură destinată pentru supravegherea spațiului aerian, în cadrul Serviciului de Apărare Contra Aeronavelor, în scopul informării autorităților despre apariția mijloacelor de atac aerian ale adversarului (Ib., p. 67).

Perioada interbelică a cunoscut o evoluție științifică importantă, care a permis atingerea unui nivel tehnologic adecvat realizării radarului modern. Statele dezvoltate din punct de vedere tehnologic au construit radare capabile să descopere mijloacele de atac aerian de la distanțe mari, permițând forțelor de apărare aeriană să intervină eficient împotriva lor. Radarele construite atât de către Germania, cât și de către Marea Britanie au permis realizarea unor sisteme de supraveghere aeriană care au jucat un rol esențial pe timpul confruntărilor aeriene din timpul celui de-Al Doilea Război Mondial. Impulsionată de evoluția tehnologică a aparatelor de zbor aparținând

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Armata română, în perioada de neutralitate, a obținut concepțiile de organizare a serviciului de pândă și avertizare aeriană elaborate de armatele franceză, germană și belgiană, prin care se reglementa modul de realizare a supravegherii aeriene. Aceste documente au constituit baza necesară elaborării propriilor instrucțiuni destinate pregătirii observatorilor aerieni pentru descoperirea și identificarea aeronavelor inamice.

ambelor tabere aflate în conflict, radiolocația s-a dezvoltat continuu, acumulând realizări tehnologice care au permis creșterea posibilităților de descoperire a radarelor. La începutul războiului, Marea Britanie dispunea de un sistem de supraveghere aeriană operațional, denumit *Chain Home* (Toomay, Hannen, 2004, p. 3), capabil să descopere avioanele germane la distanțe suficient de mari pentru a asigura o reacție oportună a structurilor cu responsabilități în apărarea aeriană a teritoriului.

Desfășurarea defavorabilă a războiului pentru armata germană a înlăturat pericolul reprezentat de bombardierele germane asupra Angliei, sistemul de supraveghere britanic având un rol secundar în cadrul efortului de război al armatei britanice. Apariția unei noi amenințări în spațiul aerian prin construcția, de către Germania nazistă, a rachetelor balistice V-2, a contribuit la creșterea interesului față de sistemul de supraveghere aeriană. Noul mijloc de luptă evolua la înălțimi și cu viteze foarte mari, punând în imposibilitate sistemul de supraveghere a spațiului aerian de a descoperi aceste mijloace. Pericolul reprezentat de această nouă amenințare a impus reorganizarea sistemului de supraveghere aeriană britanic astfel încât să asigure detecția rachetelor V-2 imediat după lansare, urmărindu-se informarea structurilor cu responsabilități privind protecția populației. Noul sistem de supraveghere aeriană a fost numit *BIG BEN* (în *The Chain Home Radar System*), fiind menținut până la terminarea războiului, când radarele din compunerea acestuia au fost organizate într-un nou sistem, denumit *ROTOR* (în *Rotor radar system*), constituit în scopul detecției și urmăririi bombardierelor strategice sovietice.

DINAMICĂ FUNCȚIONALĂ

Puterile militare europene au urmărit, în perioada premergătoare izbucnirii Primului Război Mondial, realizarea unor sisteme de supraveghere aeriană funcționale. Numărul redus atât al statelor posesoare de aparate de zbor, cât și al mijloacelor aeriene a determinat un interes diminuat pentru realizarea unui sistem de supraveghere aeriană viabil, care să asigure descoperirea, identificarea și transmiterea informațiilor necesare pentru combaterea mijloacelor de atac aerian. Primul Război Mondial a avut un rol semnificativ

în intensificarea eforturilor pentru realizarea acestui sistem, punând bazele procesului de prelucrare a datelor obținute și a unui sistem de comunicații prin care se asigura transmiterea informațiilor referitoare la situația aeriană. Structura acestui sistem de comunicații era astfel realizată, încât să asigure legătura între posturile de pândă aeriană, precum și legătura acestora cu punctele de comandă din cadrul sistemului de apărare contra aeronavelor. Fluxurile informaționale realizate erau valorificate la nivelul punctelor de comandă înființate în cadrul apărării contra aeronavelor, de către punctele de comandă cu responsabilități în apărarea civilă, precum și de către alte structuri care aveau repartizate sarcini pe linia combaterii inamicului aerian. Arhitectura sistemului de comunicații, prin care se asigura realizarea fluxurilor informaționale despre situația aeriană, era asemănătoare la toate puterile beligerante.

Perioada premergătoare izbucnirii celui de-Al Doilea Război Mondial a adus o dezvoltare tehnologică notabilă a mijloacelor de atac aerian, prin îmbunătățirea caracteristicilor tehnice ale acestora, dar și o serie de realizări importante în domeniul electronicii, având ca finalitate dezvoltarea și îmbunătățirea echipamentelor de comunicații și realizarea unor radare cu posibilități de descoperire foarte bune. Impunerea radarului ca mijloc de supraveghere a spațiului aerian a contribuit la modificarea concepției privind organizarea sistemului de supraveghere aeriană atât de către Marea Britanie, cât și de către Germania. Corespunzător acestei noi concepții de organizare se realizează o modificare a arhitecturii sistemului de comunicații și apare o nouă viziune privind modul de prelucrare și diseminare a informațiilor. Marea Britanie a realizat un sistem informațional centralizat, în care datele obținute de radarele din compunerea sistemului de supraveghere aeriană erau transmise spre un punct de comandă central, unde erau materializate pe hărți, stabilindu-se, în urma prelucrării acestora, obiectivele pe care inamicul urma să le atace. Informațiile obținute în urma prelucrării datelor furnizate de radare erau utilizate pentru dirijarea aviației de vânătoare la interceptare sau conducerea focului bateriilor de apărare antiaeriană.

La începutul războiului împotriva Marii Britanii, Germania a organizat apărarea aeriană sub forma unui aliniament organizat pe sectoare care dispuneau de radare de supraveghere și dirijare

Marea Britanie a realizat un sistem informațional centralizat, în care datele obținute de radarele din compunerea sistemului de supraveghere aeriană erau transmise spre un punct de comandă central, unde erau materializate pe hărți, stabilindu-se, în urma prelucrării acestora, obiectivele pe care inamicul urma să le atace. Informațiile obținute în urma prelucrării datelor furnizate de radare erau utilizate pentru dirijarea aviației de vânătoare la interceptare sau conducerea focului bateriilor de apărare antiaeriană.

Apariția unei noi amenințări în spațiul aerian prin construcția, de către Germania nazistă, a rachetelor balistice V-2, a contribuit la creșterea interesului față de sistemul de supraveghere aeriană. Noul mijloc de luptă evolua la înălțimi și cu viteze foarte mari, punând în imposibilitate sistemul de supraveghere a spațiului aerian de a descoperi aceste mijloace.

Sistemul C4ISR (Command, Control, Communications, Computers, Intelligence, Surveillance and Reconnaissance) asigură o imagine clară a ceea ce se întâmplă în zona de interes prin prelucrarea datelor și informațiilor furnizate de senzori, astfel încât să ofere forțelor suportul informațional necesar desfășurării acțiunilor și îndeplinirii misiunilor.

a focului, proiectoare și vânători de noapte asociați fiecărui sector, dirijarea vânătorului realizându-se vizual, cu ajutorul reflectoarelor care iluminau ținta. Ulterior, contramăsurile britanice de anihilare a acestui aliniament au avut ca efect reorganizarea apărării aeriene prin dispunerea radarelor sub forma unei rețele și coordonarea centralizată a vânătorilor către ținte (Murray, 1983, pp. 177-179). În același timp, Germania a integrat sistemele de supraveghere aeriană ale statelor aliate prin conectarea operativă a fluxurilor informaționale furnizate de sistemul propriu de supraveghere cu sistemele similare din țările aliate, înființând, în acest sens, pe teritoriul Germaniei, *Centre de informații cu Puterile Aliate* (Teodorescu et al., p. 154). Arhitectura sistemului informațional britanic și german consta în conexiunile existente între posturile radar și punctele de comandă și se realiza prin echipamente de comunicații care asigurau transmiterea informațiilor despre inamicul aerian.

După război, arhitectura funcțională a sistemelor de supraveghere aeriană nu a suferit modificări sensibile, cele produse având rolul de a optimiza activitatea în punctele de comandă.

Dezvoltarea înregistrată în ultimele decenii în domeniul tehnologiei informației și a comunicațiilor a determinat modificări la nivelul arhitecturii funcționale a sistemelor de supraveghere aeriană. Utilizarea rețelelor de calculatoare a crescut capacitatea de colectare, prelucrare și diseminare a datelor și informațiilor în timp real, producând modificări sensibile în arhitectura sistemului de transmitere a informațiilor despre inamicul aerian. Integrarea acestor rețele este realizată de către sistemul C4ISR (Command, Control, Communications, Computers, Intelligence, Surveillance and Reconnaissance), care asigură o imagine clară a ceea ce se întâmplă în zona de interes prin prelucrarea datelor și informațiilor furnizate de senzori, astfel încât să ofere forțelor suportul informațional necesar desfășurării acțiunilor și îndeplinirii misiunilor (în *Control the Chaos. Control the Outcome*).

Dinamica funcțională a sistemului de supraveghere aeriană a avut ca finalitate adaptarea la cerințele operaționale valabile la un moment dat, constituind o reflectare fidelă a modului de organizare a sistemului de supraveghere prin radiolocație a spațiului aerian prin care se asigura desfășurarea optimă a proceselor informaționale.

Adaptarea structurală și funcțională a sistemului de supraveghere aeriană este un proces continuu, care are ca scop îmbunătățirea posibilităților de descoperire, urmărire, identificare, prelucrare și diseminare a datelor și informațiilor despre inamicul aerian, precum și minimizarea sau neutralizarea avantajelor de natură tehnologică deținute de acesta. Avansul tehnologic deținut de mijloacele de atac aerian va impune o reconfigurare a arhitecturii sistemului de supraveghere a spațiului aerian prin care să se reducă superioritatea deținută de acesta. Descoperirea amenințărilor existente în spațiul aerian și evitarea surprinderii forțelor proprii de către un posibil adversar au constituit scopuri pentru care au fost înființate și dezvoltate sistemele de supraveghere aeriană. Pentru îndeplinirea acestor scopuri, statele lumii au realizat rețele de senzori capabile să mențină sub supraveghere permanentă volume cât mai mari din spațiul aerian, astfel încât să asigure detecția mijloacelor aeriene de la distanțe maxime, care să permită reacția oportună a forțelor proprii împotriva acestora.

Potențialul ridicat de atac al mijloacelor aeriene a impus dezvoltarea unor rețele de senzori complexe, capabile să asigure supravegherea unor areale geografice mari, având ca efect obținerea unor sisteme de supraveghere a spațiului aerian cu o arhitectură din ce în ce mai complexă, în vederea realizării unor cerințe operaționale superioare. Evoluția calitativă a acestui sistem constituie premisa obținerii succesului în confruntările aeriene ale viitorului, rolul acestuia în realizarea puterii aeriene a unui stat fiind evidențiat de către generalul american Henry H. Arnold, care a afirmat că „prima dintre necesitățile puterii aeriene în perspectiva securității naționale este preeminența în cercetare”. (Westenhoff, 1990, p. 50).

ORGANIZAREA SISTEMULUI DE SUPRAVEGHERE A SPAȚIULUI AERIAN DE CĂTRE ARMATA ROMÂNĂ

În perioada interbelică, România a elaborat studii privind pânda și alarma aeriană, în care se aduceau argumente pentru constituirea unor structuri specializate în supravegherea aeriană încă din timp de pace. Astfel, în anul 1933, a fost înființat Serviciul General de Pândă și Alarmă (Teodorescu et al., p. 96), care avea rolul să asigure supravegherea spațiului aerian național și furnizarea informațiilor

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Adaptarea structurală și funcțională a sistemului de supraveghere aeriană este un proces continuu, care are ca scop îmbunătățirea posibilităților de descoperire, urmărire, prelucrare și diseminare a datelor și informațiilor despre inamicul aerian, precum și minimizarea sau neutralizarea avantajelor de natură tehnologică deținute de acesta.

Pe timpul desfășurării celui de-Al Doilea Război Mondial, a fost acordată o atenție sporită sistemului de pândă și alarmă, urmărindu-se realizarea unei apărări aeriene eficiente, concentrată pe apărarea unor obiective importante pentru desfășurarea războiului, amintind, în acest sens, zona petrolieră a orașului Ploiești. Importanța acestei regiuni petroliere pentru desfășurarea războiului a determinat Germania să realizeze un sistem de supraveghere bazat pe radare de tipul Freya și Würzburg.

necesare pentru apărarea împotriva unui posibil adversar. Amenințarea cu izbucnirea unui nou război în Europa a convins autoritățile române să amelioreze capacitatea țării de a se apăra împotriva atacurilor aeriene. În acest sens, la 28 octombrie 1940 se înființa Comandamentul Apărării Antiaeriene, în subordinea căruia intrau toate forțele și mijloacele participante la apărarea antiaeriană a țării. Cu aceeași dată, în subordinea noului comandament era trecut și nou-înființatul Serviciu al Apărării Passive (AMR, fond 1376). Mijloacele tehnice întrebuintate pentru descoperirea aparatelor de zbor erau asemănătoare celor din Primul Război Mondial, statul român nereușind să achiziționeze radare pentru înzestrarea sistemului de supraveghere împotriva aeronavelor. Pe timpul desfășurării celui de-Al Doilea Război Mondial, a fost acordată o atenție sporită sistemului de pândă și alarmă, urmărindu-se realizarea unei apărări aeriene eficiente, concentrată pe apărarea unor obiective importante pentru desfășurarea războiului, amintind, în acest sens, zona petrolieră a orașului Ploiești. Importanța acestei regiuni petroliere pentru desfășurarea războiului a determinat Germania să realizeze un sistem de supraveghere bazat pe radare de tipul *Freya* și *Würzburg*, care furnizau informațiile necesare pentru desfășurarea acțiunilor de luptă de către aviația de vânătoare și bateriile de apărare antiaeriană. Sistemul de supraveghere aeriană realizat de armata germană pentru apărarea aeriană a regiunii petroliere a orașului Ploiești era inclus într-un sistem mult mai amplu, constituit de Germania în zona Peninsulei Balcanice, astfel:

- un prim aliniament, cuprins între litoralul grecesc al Mării Mediterane și Munții Balcani, având un centru de interceptare la Kalmuki, lângă Megara;
- un al doilea aliniament pe Dunăre, cuprins între Cernavodă – Turnu-Severin, pe râul Olt, între localitățile Corabia și Brașov și continua pe aliniamentul Adjud – Galați, fiind destinat pentru supravegherea spațiului aerian pe direcțiile probabile de acțiune ale inamicului aerian, furnizarea informațiilor necesare bateriilor antiaeriene pentru combaterea acestuia și alarmarea populației civile (AMR, fond 319).

Analiza sistemului de supraveghere organizat pe teritoriul țării noastre relevă faptul că acesta era caracterizat de coexistența sistemului de pândă aeriană aflat în compunerea armatei române, specific Primului Război Mondial, și un sistem de supraveghere bazat

pe radare, organizat de armata germană pentru asigurarea informațiilor necesare apărării zonei petroliere. Cele două sisteme menționate colaborau, asigurând îndeplinirea misiunii repartizate. Ulterior, ca urmare a evoluției nefavorabile a războiului, Germania a transferat mijloacele radar existente pe teritoriul României armatei române, cu scopul de a crește capacitatea statului român de a-și apăra teritoriul propriu împotriva inamicului aerian. Sistemul de supraveghere a spațiului aerian realizat de armata română în perioada interbelică și pe durata celui de-Al Doilea Război Mondial, până la momentul 23 august 1944, prezintă următoarele aspecte:

- organizarea este asemănătoare primei conflagrații mondiale, urmărindu-se supravegherea principalelor direcții probabile de atac ale inamicului aerian și furnizarea informațiilor necesare pentru apărarea antiaeriană a obiectivelor importante;
- posturile de pândă și alarmare sunt înzestrate cu echipamente de cercetare optice și acustice, similar modului de înzestrare specific Primului Război Mondial;
- conducerea armatei române a identificat, din perspectivă organizatorică, soluțiile adecvate îndeplinirii scopurilor propuse, existând un salt calitativ evident față de concepția de organizare aplicată în Primul Război Mondial, astfel încât s-a realizat o adaptare la cerințele de supraveghere aeriană existente, în funcție de mijloacele tehnice avute la dispoziție, la declanșarea celui de-Al Doilea Război Mondial.

Din analiza efectuată asupra evoluțiilor înregistrate de sistemele de supraveghere aeriană în perioada interbelică și pe durata desfășurării războiului, rezultă că dinamica structurală a acestuia a fost în concordanță cu saltul calitativ înregistrat de mijloacele de atac aerian, urmărindu-se ca structurile de supraveghere aeriană constituite să fie capabile să îndeplinească misiunile primite.

EVOLUȚIA SISTEMULUI DE SUPRAVEGHERE AERIANĂ ÎN PERIOADA RĂZBOIULUI RECE

După încheierea celui de-Al Doilea Război Mondial, sistemele de supraveghere aeriană au fost adaptate să facă față amenințărilor specifice perioadei postbelice, respectiv rachetele balistice, de croazieră și aviația de bombardament capabilă să transporte încărcături nucleare. Atât SUA, cât și URSS au realizat sisteme de supraveghere

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

După încheierea celui de-Al Doilea Război Mondial, sistemele de supraveghere aeriană au fost adaptate să facă față amenințărilor specifice perioadei postbelice, respectiv rachetele balistice, de croazieră și aviația de bombardament capabilă să transporte încărcături nucleare. Atât SUA, cât și URSS au realizat sisteme de supraveghere a spațiului aerian cu posibilități de descoperire la distanțe mari a amenințărilor provenite din spațiul aerian sau cosmic.

În cazul României, după terminarea războiului, s-a continuat dezvoltarea sistemului de supraveghere aeriană prin achiziția de radare, de construcție sovietică în marea lor majoritate, care au intrat în înzestrarea armatei române din anul 1949. În acest sens, armata română a dezvoltat un sistem de supraveghere aeriană care includea o singură componentă, cea terestră, având o arhitectură bazată pe structuri de tip post, companie și batalion.

a spațiului aerian cu posibilități de descoperire la distanțe mari a amenințărilor provenite din spațiul aerian sau cosmic. În acest sens, SUA și URSS au inițiat programe de dezvoltare a sistemelor de supraveghere a spațiului aerian care să asigure avertizarea timpurie, materializate prin constituirea unor rețele complexe de radare, dispuse pe areale geografice mari, realizate cu scopul de a descoperi, la distanțe foarte mari față de obiectivele de apărare, lansările de rachete balistice intercontinentale și atacurile executate din aer de către adversar. Pericolul reprezentat de mijloacele de atac aerian, rachetele balistice și de croazieră a avut un puternic impact asupra decidenților politici și militari ai celor două superputeri. În acest sens, au fost proiectate și realizate mijloace de supraveghere aeriană destinate neutralizării avantajului înregistrat de acești vectori. Finalitatea urmărită de aceste puteri militare consta în includerea acestor mijloace de supraveghere aeriană în rețele de senzori radar destinate să asigure descoperirea mijloacelor de atac menționate la distanța maximă permisă de posibilitățile tehnice ale acestora. Rețelele astfel constituite vor contribui la realizarea unor sisteme de supraveghere a spațiului aerian cu o arhitectură complexă, care să asigure sprijinul informațional necesar desfășurării acțiunilor de apărare. Evoluția tehnologică a mijloacelor aeriene a impus adaptarea sistemului de supraveghere a spațiului aerian la posibilitățile de luptă ale acestora prin realizarea unor rețele complexe de senzori care includ o componentă terestră, navală, aeriană și spațială (cosmică) destinate să asigure îndeplinirea cerințelor actuale privind apărarea antibalistică.

Costurile ridicate generate de realizarea și întreținerea unui sistem de o asemenea complexitate nu permit tuturor statelor să includă în arhitectura sistemelor de supraveghere aceste componente simultan. În funcție de realitățile economice, amenințările existente, posibilitățile de combatere și, nu în ultimul rând, de poziția geografică a acestora, sistemele de supraveghere a spațiului aerian pot să includă una sau mai multe componente din cele menționate anterior.

În cazul României, după terminarea războiului, s-a continuat dezvoltarea sistemului de supraveghere aeriană prin achiziția de radare, de construcție sovietică în marea lor majoritate, care au intrat în înzestrarea armatei române din anul 1949. În acest sens, armata română a dezvoltat un sistem de supraveghere aeriană care includea o singură componentă, cea terestră, având o arhitectură bazată pe structuri de tip post, companie și batalion. Sistemul astfel

constituit a beneficiat de atenția factorilor de decizie, fiind modernizat și îmbunătățit continuu, atât din punct de vedere al înzestrării, cât și din punct de vedere organizatoric, urmărindu-se adaptarea acestuia la realizările de natură tehnologică din domeniul aviației, rachetelor sol-aer și artileriei antiaeriene.

În concluzie, sistemul de supraveghere a spațiului aerian a înregistrat o dinamică structurală adaptată la evoluțiile tehnologice ale mijloacelor de atac aerian ale adversarului. În același timp, acest sistem a fost gândit ca principal element al unui sistem mult mai complex, destinat să asigure detectarea noilor amenințări reprezentate de rachetele balistice și de croazieră, asigurând informațiile necesare pentru contracararea și combaterea acestora.

ABORDAREA SISTEMULUI DE SUPRAVEGHERE DIN PERSPECTIVA TEORIEI COMPLEXITĂȚII

Dinamica sistemelor de supraveghere aeriană, structurală și funcțională este generată de nevoia identificării unor soluții de natură tehnică sau tactică destinate pentru detecția oportună a mijloacelor de atac aerian. Sistemele de supraveghere a spațiului aerian sunt sisteme complexe, care prezintă un număr foarte mare de interacțiuni între elementele acestuia. Andrei Kolmogorov¹ a formulat o definiție interesantă a complexității, în care afirmă că „o structură este cu atât mai complexă, cu cât este mai mare numărul de informații necesare pentru descrierea acesteia” (complexity.ro, 2013). Înțelegerea cu dificultate a complexității unui sistem rezultă din necunoașterea mecanismelor interne sau a lipsei de informații despre fenomenele sau procesele care se produc în cadrul acestuia. Complexitatea unui sistem este descrisă de gradul de incertitudine referitor la comportamentul și evoluțiile acestuia, fiind generat de mulțimea interacțiunilor existente între elementele sistemului și între sistem și mediul extern cu care interacționează (Stănculescu, 2003, p. 44). Un rol important în dinamica sistemelor complexe îl deține studiul rețelelor, în sensul că determinarea caracteristicilor topologiei acestora ar conduce la o cunoaștere și o înțelegere mai bună (Derzsy, 2012). Cunoașterea caracteristicilor sistemelor complexe, a legilor care le guvernează

¹ Andrei Kolmogorov, matematician rus, profesor la Universitatea de Stat din Moscova, a avut o contribuție importantă la dezvoltarea teoriei probabilităților, statistică, logică matematică, precum și la dezvoltarea teoriei complexității.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Andrei Kolmogorov a formulat o definiție interesantă a complexității, în care afirmă că „o structură este cu atât mai complexă, cu cât este mai mare numărul de informații necesare pentru descrierea acesteia”. Înțelegerea cu dificultate a complexității unui sistem rezultă din necunoașterea mecanismelor interne sau a lipsei de informații despre fenomenele sau procesele care se produc în cadrul acestuia.

Războiul bazat pe rețea este definit ca o „modalitate de a genera putere de luptă prin integrare într-o rețea informațională a senzorilor, decidenților și executorilor în scopul cunoașterii cuprinzătoare și permanente a spațiului luptei, mării eficienței conducerii (prin viteză, stabilitate și forță), accelerării dinamicii operațiilor (prin ritm, intensitate și densitate adecvate), realizării sinergiei efectelor planificate pe obiective, sporirii viabilității și obținerii unui anumit grad de autosincronizare acțională”.

asigură înțelegerea comportamentului și evoluției lor viitoare, prin care se poate prezice comportamentul și pot fi identificate direcții și modalități optime de modelare a acestora.

Abordarea câmpului de luptă din perspectiva complexității asigură un nivel crescut de înțelegere a acestuia, prin identificarea interconexiunilor atât de natură militară, cât și nonmilitară, care se stabilesc între elementele participante la acțiune. Creșterea complexității acțiunilor militare a fost generată de evoluția științifică și tehnologică înregistrată de societatea umană în ultimul secol și de implementarea acestora în domeniul militar, care a avut ca efect o amplificare a ritmului de desfășurare a acțiunilor și o diversificare a amenințărilor cărora armatele moderne trebuie să le facă față. Saltul calitativ înregistrat în ultimele decenii în domeniul tehnologiilor informației și comunicațiilor a contribuit la accelerarea procesului de transformare și adaptare a structurilor militare la cerințele câmpului de luptă înalt tehnologizat, specific societății informaționale. Un produs al acestui proces îl constituie *războiul bazat pe rețea (RBR)*, fiind definit ca o „modalitate de a genera putere de luptă prin integrare într-o rețea informațională a senzorilor, decidenților și executorilor în scopul cunoașterii cuprinzătoare și permanente a spațiului luptei, mării eficienței conducerii (prin viteză, stabilitate și forță), accelerării dinamicii operațiilor (prin ritm, intensitate și densitate adecvate), realizării sinergiei efectelor planificate pe obiective, sporirii viabilității și obținerii unui anumit grad de autosincronizare acțională” (Onișor, Moștofleu, 2003).

Conceptul *RBR – război bazat pe rețea (NCW – Network Centric Warfare)* a fost menționat, în premieră, în anul 1998, în lucrarea „*Network Centric Warfare: Its Origin and Future*”, elaborată de Arthur K. Cebrowski și John J. Garstka (www.usni.org, 1998), în care era prezentat ca o nouă eră a războiului, generat de dezvoltarea tehnologiilor informației și comunicațiilor și de evoluțiile înregistrate în domeniul economic, fiind considerat, totodată, un produs al societății informaționale. În acest sens, autorii considerau că schimbările produse sunt caracterizate de următoarele aspecte:

- „- schimbarea accentului de la platformă la rețea;
- trecerea de la modul de percepere al actorilor ca independenți la cel prin care aceștia sunt percepuți ca făcând parte dintr-un ecosistem ce se adaptează continuu;

- *importanța de a face alegeri strategice pentru a se adapta sau chiar a supraviețui în astfel de ecosisteme în schimbare*” (Cebrowski, Garstka, 1998).

RBR a fost utilizat pe scară largă, în anul 2003, în Războiul din Golf, în care s-a reușit integrarea foarte bună, într-un flux informațional unic, a unor structuri aparținând tuturor categoriilor de forțe, care a permis folosirea sistemelor de armament în funcție de misiunile primite și finalitățile dorite de decident. Integrarea fluxurilor informaționale a asigurat un nivel înalt de cunoaștere a spațiului de luptă, care a facilitat identificarea oportună și reacția rapidă la schimbările de natură operațională, imprimând un ritm ridicat de ducere a acțiunilor de luptă și o eficiență foarte bună a acestora.

Din definiția prezentată, deducem că, prin *RBR*, superioritatea informațională asupra adversarului este transformată în putere de luptă prin interconectarea entităților spațiului de luptă (senzori, decidenți, executori), oferind libertate de acțiune și o capacitate ridicată de adaptare și supraviețuire a forțelor în câmpul de luptă. Interconectarea entităților existente în spațiul de luptă permite o capacitate sporită de diseminare a informațiilor necesare pentru cunoașterea situației operaționale, obținând avantajul oferit de disponibilitatea permanentă a informațiilor, ceea ce asigură concentrarea tuturor forțelor și mijloacelor disponibile pentru acțiune rapidă, precum și un nivel de cooperare ridicat, având ca efect creșterea eficienței în executarea misiunilor primite.

O entitate existentă în spațiul de luptă cu un rol important în asigurarea datelor și informațiilor necesare obținerii imaginii reale a câmpului de luptă o constituie *rețeaua de senzori*. Aceasta va asigura obținerea datelor și informațiilor despre adversar, care vor fi transmise imediat decidenților pentru procesare, asigurând acestora o imagine reală a câmpului de luptă și luarea unei decizii optime într-un timp foarte scurt. Existența acestei rețele permite o cunoaștere și înțelegere superioară a complexității câmpului de luptă și a variabilelor care determină creșterea nivelului de incertitudine specific evoluției situației operaționale.

Gradul de incertitudine generat de complexitatea câmpului de luptă modern are la bază lipsa informațiilor despre inamic, despre obiectivele urmărite și modul de desfășurare a acțiunilor în vederea îndeplinirii acestora. Incertitudinea câmpului de luptă asigură un potențial

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Interconectarea entităților existente în spațiul de luptă permite o capacitate sporită de diseminare a informațiilor necesare pentru cunoașterea situației operaționale, obținând avantajul oferit de disponibilitatea permanentă a informațiilor, ceea ce asigură concentrarea tuturor forțelor și mijloacelor disponibile pentru acțiune rapidă, precum și un nivel de cooperare ridicat, având ca efect creșterea eficienței în executarea misiunilor primite.

Realizarea unor rețele complexe de senzori va contribui la identificarea oportună a amenințărilor la adresa forțelor proprii, asigurând furnizarea informațiilor necesare pentru combaterea sau neutralizarea acestora în vederea executării în deplină siguranță a operațiilor aeriene.

ridicat de desfășurare a acțiunilor asimetrice de către actorii statali și nonstatali implicați în conflict. Reducerea nivelului de incertitudine se poate realiza prin obținerea informațiilor corespunzătoare zonei de interes astfel încât să se realizeze o imagine reală a câmpului de luptă. Imaginea obținută va contribui la creșterea capacității de influențare a deciziilor pe care adversarul le adoptă pe timpul desfășurării acțiunilor, evidențiind rolul informațiilor în planificarea și desfășurarea acestora. Neutralizarea amenințărilor asimetrice va impune obținerea unei superiorități informaționale asupra adversarului, care va fi transpusă în superioritate decizională pe timpul desfășurării acțiunilor. Realizarea acestei superiorități informaționale va avea ca suport fizic o gamă variată de senzori dispuși pe platforme spațiale, aeriene, maritime și terestre care vor fi utilizați în scopul descoperirii indiciilor despre pregătirea unor eventuale acțiuni ostile și asigurarea timpului necesar pentru contracararea efectelor acestora asupra forțelor proprii. Realizarea unor rețele complexe de senzori va contribui la identificarea oportună a amenințărilor la adresa forțelor proprii, asigurând furnizarea informațiilor necesare pentru combaterea sau neutralizarea acestora în vederea executării în deplină siguranță a operațiilor aeriene. Eficacitatea acțiunilor desfășurate de forțele aeriene va fi determinată de calitatea imaginii câmpului de luptă, un rol important revenind supravegherii și cercetării zonei în care se vor desfășura acțiunile militare, producerea și diseminarea acestora asigurând angajarea coerentă și eficientă a forțelor în vederea neutralizării amenințărilor identificate în zona de interes. Rețelele de senzori vor fi organizate sub forma unui sistem de supraveghere aeriană destinat să asigure supravegherea spațiului aerian, terestru și maritim. Aceste sisteme vor fi concepute cu arhitecturi din ce în ce mai complexe, astfel încât să asigure, prin parametri specifici, îndeplinirea cerințelor operaționale ale câmpului de luptă și să asigure adaptarea acțiunilor militare proprii la situația concretă existentă în zona de desfășurare a operațiilor.

Dezvoltarea sistemului de supraveghere aeriană în vederea asigurării unor parametri ai zonei de supraveghere superiori celor existenți va presupune implementarea următoarelor aspecte:

- îmbunătățirea rețelei de senzori prin dezvoltarea, achiziția și dispunerea unor radare pe platforme terestre, aeriene și maritime cu posibilități superioare de detecție a țintelor;

- îmbunătățirea rețelei de senzori prin dezvoltarea, achiziția și dispunerea unor radare de supraveghere terestră, de mici dimensiuni, care să permită măsuri sporite pentru protecția forței, precum și completarea cu informații a zonelor nesupravegheate din imediata apropiere a dispozitivului de luptă al forțelor proprii;
- constituirea unei rețele de radare pasive, care să asigure detecția mijloacelor aeriene pe baza reflexiei, de către mijloacele aeriene, a undelor electromagnetice provenite de la iluminatorii de oportunitate;
- dezvoltarea și încorporarea în cadrul sistemului de supraveghere a unor mijloace tehnice care să permită detecția pe orbită a sateliților de supraveghere aparținând unui potențial adversar.

Posibilele direcții de evoluție pentru arhitectura sistemului de supraveghere aeriană asigură adaptarea acestuia la amenințările existente în câmpul de luptă modern, contribuind, în acest fel, la creșterea eficienței acțiunilor forțelor aeriene. Posibilitățile de luptă ale mijloacelor de atac aerian determină configurația acestui sistem, arhitectura sistemului de supraveghere aeriană fiind astfel gândită, încât să asigure detecția acestora la distanță maximă.

În acest sens, o evoluție marcată de creșterea complexității câmpului de luptă poate fi urmărită la Centrul de Operații Aeriene (COA). Centrul de Operații Aeriene are sub comanda și controlul său supravegherea aeriană și structurile de aviație și apărare aeriană cu baza la sol destinate să asigure apărarea spațiului aerian. Centrul de Operații Aeriene, analizat din perspectiva acestui studiu, reprezintă structura finală destinată pentru prelucrarea datelor și informațiilor furnizate de celelalte elemente din arhitectura sistemului de supraveghere a spațiului aerian, permițând unor forțe, dispersate din punct de vedere geografic, să dispună de o imagine reală a câmpului de luptă. COA îndeplinește funcția de comandă și control, funcționând ca un centru vital al operației aeriene destinat să monitorizeze și coordoneze misiunile primite de forțele aeriene.

Organizarea unui COA, indiferent că a fost constituit la nivel național sau pentru a deservi un teatru de operații, a fost gândită și realizată pentru a îndeplini funcțiile amintite în concordanță cu cerințele operaționale existente în zona de responsabilitate a acestuia. Spre exemplu, în războiul din Vietnam, Tactical Air Control Center

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Centrul de Operații Aeriene reprezintă structura finală destinată pentru prelucrarea datelor și informațiilor furnizate de celelalte elemente din arhitectura sistemului de supraveghere a spațiului aerian, permițând unor forțe, dispersate din punct de vedere geografic, să dispună de o imagine reală a câmpului de luptă.

a reflectat, din punct de vedere organizatoric, structura de comandă divizată existentă prin care operațiile aeriene au fost împărțite pe criterii geografice și organizaționale (acțiuni desfășurate în sud, în special în sprijinul comandanților forțelor terestre, iar în nord, bombardarea unor obiective relevante pentru economia războiului, fiind executate în cele mai multe acțiuni de interdicție aeriană). Chiar dacă organizarea COA este diferită, iar doctrinar pot fi stabilite mai multe modele organizaționale, un element de analiză a acestui model o constituie relația existentă cu Statul Major al Forțelor Aeriene. Indiferent de modelul organizațional acceptat, în esență, rolul COA este acela de a desfășura procesul de planificare curentă, monitorizare și coordonare a operațiilor aeriene.

Viitorul COA depinde de rapiditatea cu care se realizează înlocuirea sistemelor hardware vechi, fixe, cu sisteme noi, automate, bazate pe cloud, care vor permite o reconfigurare a arhitecturii în funcție de misiune sau sarcinile primite, în loc să fie ancorat într-o singură poziție, crescând, în acest fel, agilitatea sistemului.

Evoluția tehnologică înregistrată în ultimele decenii și creșterea complexității câmpului de luptă impun COA transformări care să asigure o adaptare cât mai rapidă la cerințele mediului operațional. Colonel Frederick Coleman, în articolul *Beyond the AOC-Building the Next Generation of Operational Command and Control* identifică patru direcții de efort pentru transformarea COA, și anume: distribuție, sistem, organizare și personal. Progresele înregistrate în domeniul comunicațiilor permit distribuția funcțiilor de comandă-control, conducerea putându-se realiza de oriunde, de pe o singură locație sau din mai multe locuri simultan, către mai multe unități, având ca efect o mai mare rezistență a sistemului la acțiunile adversarului, mai ales dacă funcțiile critice de comandă-control sunt dispuse în afara razei de acțiune a mijloacelor de atac ale acestuia. Viitorul COA depinde de rapiditatea cu care se realizează înlocuirea sistemelor hardware vechi, fixe, cu sisteme noi, automate, bazate pe cloud, care vor permite o reconfigurare a arhitecturii în funcție de misiune sau sarcinile primite, în loc să fie ancorat într-o singură poziție, crescând, în acest fel, agilitatea sistemului. Organizarea, în viitor, trebuie să corespundă și să reflecte cerințele operaționale ale câmpului de luptă, având ca efect creșterea eficienței COA. Și, nu în ultimul rând, realizarea unui sistem de comandă-control profesionist presupune constituirea și dezvoltarea unui grup de experți în domeniul comandă-control prin crearea unui corp de personal care să fie specializat în acest domeniu (Coleman, 2021).

Provocările majore ale centrelor de operații aeriene, indiferent de nivelul lor (Air Operation Center, Combined Air Operation Center),

aliante sau naționale, constau în: existența unei strategii aerospațiale, modul de rezolvare a problemelor reprezentate de *time sensitive target*, modul de integrare a ISR, modul de gestionare a problemelor apărute într-un război de coaliție și capacitatea centrului de operații de a se extinde la război, având în vedere numărul foarte mare de ieșiri avion pe timpul desfășurării operațiilor. Modul în care vor fi rezolvate aceste probleme în viitor va determina capacitatea centrului de operații de a exercita comanda și controlul, având ca efect creșterea eficienței acțiunilor desfășurate de forțele aeriene și obținerea superiorității decizionale asupra adversarului.

CONCLUZII

Dinamica structurală și funcțională a arhitecturii sistemului de supraveghere aeriană evidențiază soluțiile de natură tehnică și organizatorică identificate la un moment dat, care contribuie la asigurarea sprijinului informațional necesar pentru planificarea și desfășurarea acțiunilor militare. Legătura existentă între posibilitățile de luptă ale mijloacelor aeriene și arhitectura sistemului de supraveghere aeriană este evidențiată de efortul permanent depus de puterile militare relevante pentru adaptarea structurală și funcțională a acestuia, destinată să diminueze avantajele de natură tehnică sau operațională de care dispun, la un moment dat, mijloacele de atac aerian. În consecință, o prioritate a decidenților militari a constituit-o organizarea și dezvoltarea unui sistem de supraveghere aeriană destinat să asigure detecția mijloacelor de atac aerian ale adversarului și asigurarea suportului informațional necesar tuturor structurilor cu misiuni în apărarea aeriană a zonei de operații sau suveranității unui stat în spațiul aerian propriu.

BIBLIOGRAFIE:

1. Cebrowski, A.K., Garstka, J.J. (1998). *Network Centric Warfare: Its Origin and Future*. Alabama: U.S. Naval Institute, <https://www.usni.org/magazines/proceedings/1998/january/network-centric-warfare-its-origin-and-future>, accesat la 22 iunie 2022.
2. Coleman, F. (2021). *Beyond the AOC-Building the Next Generation of Operational Command and Control*. Wild Blue Yonder, online journal. Air University, <https://www.airuniversity.af.edu/Wild-Blue-Yonder/Article-Display/Article/2963845/air-operations-center-evolution-a-roadmap-for-progress/>, accesat la 5 iulie 2022.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Provocările majore ale centrelor de operații aeriene, indiferent de nivelul lor (Air Operation Center, Combined Air Operation Center), aliante sau naționale, constau în: existența unei strategii aerospațiale, modul de rezolvare a problemelor reprezentate de *time sensitive target*, modul de integrare a ISR, modul de gestionare a problemelor apărute într-un război de coaliție și capacitatea centrului de operații de a se extinde la război, având în vedere numărul foarte mare de ieșiri avion pe timpul desfășurării operațiilor.

3. Derzsy, N. (2012). *Studierea sistemelor sociale complexe prin fizică statistică*, teză de doctorat. Cluj-Napoca: Universitatea Babeș-Bolyai, http://doctorat.ubbcluj.ro/sustinerea_publica/rezumate/2012/fizica/DERZSY_NOEMI_RO.pdf, accesat la 12 iulie 2022.
4. Iordache, N., Vlăsceanu, R., Savu, I., Chiper, C. (2001). *Istoria radiolocației din apărarea antiaeriană a României*. București: Editura Pro Transilvania.
5. Malanowski, M. (2019). *Signal Processing for Passive Bistatic Radar*. Boston: Editura Artech House.
6. Murray, W. (1983). *Strategy for Defeat: The Luftwaffe, 1933-1945*. Alabama: Air University Press, Maxwell Air Force Base.
7. Onișor, C., Moștofleii, C. (2003). *Aspecte teoretico-metodologice și modalități practice de aplicare a conceptului război bazat pe rețea, în Armata României, corespunzător Structurii de Forțe 2007*. București: Centrul de Studii Strategice de Securitate. Editura Universității Naționale de Apărare, http://cssas.unap.ro/ro/pdf_studii/rbr.pdf, accesat la 27 iunie 2022.
8. Stănciulescu, F. (2003). *Modelarea sistemelor de mare complexitate*. București: Editura Tehnică.
9. Teodorescu, E., Neagoe, V., Munteanu, I. (2001). *Supravegherea aeriană – de la mitolocație la radiolocație*. București: Editura Sylvi.
10. Toomay, J.C., Hannen, P.J. (2004). *Radar Principles for the Non-specialist*. Third Edition, SciTech Publishing Inc., Raleigh. SUA: North Carolina.
11. Westenhoff, C.M. (1990). *Military Air Power – The CADRE Digest of Air Power Opinions and Thoughts*. Air University Press, Maxwell Air Force Base. SUA: Alabama, citat Henry H. Arnold, https://media.defense.gov/2017/Apr/06/2001728008/-1/-1/0/B_0036_WESTENHOFF_CADRE_DIGEST_AIRPOWER.PDF, accesat la 2 martie 2022.
12. Arhivele Militare Române (AMR), Fond 1376. Apărarea Pasivă, dosar nr. 1374, f. 132; Fond 319. Comandamentul Artileriei Antiaeriene, dosar nr. 23, f. 163, apud www.historia.ro/sectiune/general/articol/fortareata-ploiestului, accesat la 25 februarie 2022.
13. *Control the Chaos. Control the Outcome*, <https://www.lockheedmartin.com/en-us/capabilities/c4isr.html>, accesat la 25 februarie 2022.
14. *Rotor radar system*, <http://www.radarpages.co.uk/mob/rotor/rotorarticle1.htm>, accesat la 10 februarie 2022.
15. *The Chain Home Radar System*, <http://www.radarpages.co.uk/mob/ch/chainhome.htm>, accesat la 10 februarie 2022.
16. U.S. Air Forces Central (2017), <https://www.afcent.af.mil/About/Fact-Sheets/Display/Article/217803/combined-air-operations-center-caoc/>, accesat la 5 iulie 2022.
17. www.afcent.af.mil/About/Fact-Sheets/Display/Article/217803/combined-air-operations-center-caoc/, accesat la 12 iunie 2022.

18. www.airuniversity.af.edu/Wild-Blue-Yonder/Article-Display/Article/2963845/air-operations-center-evolution-a-roadmap-for-progress/, accesat la 12 iunie 2022.
19. <http://www.complexity.ro/arhiva2013/sisteme.html>, accesat la 12 iunie 2022.
20. <https://www.usni.org/magazines/proceedings/1998/january>, accesat la 28 iunie 2022.

FLOTA MĂRII NEGRE NU ESTE O CREAȚIE PESTE NOAPTE – O SCURTĂ ISTORIE A MARINEI RUSE DIN MAREA NEAGRĂ –

Comandor dr. Lucian Valeriu SCIPANOV

Comandor dr. Florin NISTOR

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
DOI: 10.55535/GMR.2022.3.10*

Puterea maritimă a unui stat nu se construiește peste noapte. Aceasta este rezultatul unui proces îndelungat, bazat pe strategii articulate, pe nevoile unui stat de a-și apăra și promova interesele maritime și în funcție de puterea economică, dar și de ambiția de manifestare a intereselor în mediul maritim. În acest sens, trebuie spus că Flota Mării Negre a Federației Ruse nu a apărut de nicăieri, a avut o strategie pas cu pas, cu prezență relevantă și acțiuni militare care au avut influențe strategice semnificative în regiune.

În cadrul acestui demers, va fi făcută o prezentare privind apariția, evoluția și modernizarea Flotei Mării Negre, în raport cu realitățile geopolitice și interesele regionale ale Federației Ruse. Astfel, scopul acestui demers este de a identifica principiile care stau la baza promovării unei strategii maritime în regiunea Mării Negre, raportându-ne la particularitățile mării semi-închise, și modul în care acestea influențează dezvoltarea flotelor.

Noutatea este determinată de câteva lecții importante învățate. Una dintre principalele sarcini ale strategiei navale în timp de pace este de a obține spațiu suficient pentru operațiile forțelor navale și aeronavale în timp de război, deci dimensiunea, configurația și poziția strategică a coastei într-o mare semi-închisă. Având acest exemplu relevant, putem evidenția câteva caracteristici ale strategiei seculare de dezvoltare a puterii maritime ruse (în special, strategia Mării Negre) și capacitatea sa de proiecție a puterii în Oceanul Planetar. Din aceste concluzii, statele riverane Mării Negre, membre ale NATO, pot extrage câteva lecții, oportune a fi valorificate. Ca urmare a acestei analize, putem aprecia că, în decursul istoriei, statele implicate ar putea învăța să învingă mai mult prin război decât prin pace.

Cuvinte-cheie: flota Mării Negre, securitate maritimă, Marea Azov, strategia maritimă, Imperiul Rus.

INTRODUCERE

Putem să afirmăm că puterea maritimă a unui stat nu se construiește peste noapte. Aceasta este rezultatul unui proces îndelungat, bazat pe strategii articulate, pe nevoile unui stat de a-și apăra și promova interesele maritime în funcție de puterea economică, dar și de nivelul de ambiție. Pornind de la această considerație, această lucrare își propune să analizeze modul unic de apariție și dezvoltare a Flotei Mării Negre a Federației Ruse.

În acest sens, trebuie spus că Flota Mării Negre nu a apărut de nicăieri, a avut o strategie pas cu pas, cu prezență relevantă și acțiuni militare care au avut influențe strategice semnificative în Marea Neagră, Marea Mediterană, Orientul Mijlociu, și nu numai. Această strategie reprezintă nucleul acestei lucrări.

În primul rând, istoria menționează că, după războiul ruso-turc din 1768-1774, Imperiul Țarist a preluat controlul asupra regiunii Yedisian dintre râurile Nipru și Bug. Acesta a fost momentul în care a fost nevoie de crearea unei flote puternice, materializat prin decretul emis de către împărăteasa Ecaterina a II-a. Au urmat o serie de pași, care au dus la unificarea flotei Mării Azov și a Niprului, în 1884, care au format nucleul flotei nou create, numită *Flota Mării Negre*, denumire sub care este cunoscută în zilele noastre. În amintirea acestui moment, 13 mai este ziua Flotei Mării Negre. (www.kchf.ru/history).

Consolidarea flotei s-a realizat în timpul războiului ruso-turc din 1787-1792, în luptele împotriva forțelor franceze, desfășurate în perioada 1798-1800, și în timpul războiului ruso-turc din 1828-1829. A urmat războiul Crimeii, început inițial în mai 1853, între Imperiul Țarist și cel Otoman, ceea ce a consolidat prezența Flotei Mării Negre, care a obținut victorii importante. Astfel, contextul geopolitic al vremii s-a schimbat în favoarea Imperiului Rus.

După cum se poate observa, dezvoltarea Flotei Mării Negre și urmărirea intereselor strategice pentru a avea acces nestingherit la Oceanul Planetar s-au realizat pas cu pas, război după război,

După războiul ruso-turc din 1768-1774, Imperiul Țarist a preluat controlul asupra regiunii Yedisian dintre râurile Nipru și Bug. Acesta a fost momentul în care a fost nevoie de crearea unei flote puternice, materializat prin decretul emis de către împărăteasa Ecaterina a II-a.

impetuos și agresiv, rămânând pe loc din cauza unor motive financiare și economice interne, a unor dificultăți sau ca urmare a intervenției înfrânării expansiunii și a influenței Rusiei.

Ceea ce Imperiul Țarist a eșuat prin folosirea forței, Rusia a reușit prin diplomație, prin Convenția de la Montreux, din 1936: o realizare epocală, bazată pe o putere navală impresionantă, care a obținut o protecție legală decisivă în ținerea Marilor Puteri departe de securitatea Mării Negre.

În urma unei analize a participării flotei Mării Negre la acțiunile Primului și celui de-Al Doilea Război Mondial, lucrarea va urmări evoluția flotei în timpul Războiului Rece și până în prezent. Aceasta va evidenția rolul Flotei Mării Negre ca mijloc de exprimare a intereselor în Marea Neagră și zona adiacentă, cunoscută acum sub numele de *Zona Extinsă a Mării Negre*.

Pe parcursul studiului, vom dezvolta și aduce argumente în favoarea principalelor caracteristici ale strategiei multisekulare pentru dezvoltarea puterii maritime rusești în Marea Neagră:

- se face pas cu pas, indiferent de regim, profitând de situația geostrategică favorabilă în timp util și rapid;
- are perioade de hibernare și dezvoltare modestă, în funcție de barierele impuse geopolitic sau de problemele interne, dar nu dispăre;
- este rezistentă, explozivă, impetuoasă și surprinzătoare.

Articolul se va încheia cu evidențierea celor mai importante concluzii care subliniază identificarea unor lecții relevante pe care le poate oferi istoria, aceasta fiind noutatea pe care o aduce acest articol. Lecțiile învățate au rolul de a evita repetarea greșelilor și vor constitui un model de abordare a dezvoltării capabilităților aliate în zona Mării Negre.

FLOTA MĂRII NEGRE – UN OBIECTIV STRATEGIC

Petru I, numit și cel Mare, a pus bazele Imperiului Rus modern și a fost primul lider care și-a dat seama de importanța unei flote, făcând din aceasta un scop de politică externă. Pe site-ul oficial al Ministerului rus al Apărării găsim motivul înființării și dezvoltării unei flote care a fost declarată „ca nevoia Rusiei medievale de a ieși din izolaționism, și pentru dezvoltare și modernizare economică”. (structura.mil.ru). Putem spune că necesitatea impunerii voinței de a manifesta interesele

Imperiului Țarist a stat la baza constituirii unei flote și a importanței strategice a Mării Negre pentru evoluția imperiului.

Din negura istoriei, în cea mai mare parte a istoriei sale antice și medievale, Marea Neagră a fost o zonă de dispută imperială. Bazinul Mării Negre a fost locul de întâlnire al civilizațiilor înfloritoare, al ambițiilor imperiale, al confruntărilor pentru dominație și control, sinergii economice și culturale. Orașele-stat grecești au întemeiat colonii comerciale de-a lungul țărmului Mării Negre încă din secolul al VII-lea î.Hr. Bizanțul a dominat timp de secole printr-o rețea complicată de alianțe și intervenții militare selectivă, iar tătarii și Hoarda de Aur controlau un segment vital al Drumului Mătăsii, drum din China spre Europa. Veneția și Genova au înființat centre comerciale prospere care au supraviețuit până la sfârșitul secolului al XV-lea, când au fost copleșite de puterea în creștere a Imperiului Otoman, care, la rândul său, s-a confruntat cu expansiunea imperială a Rusiei, ajunsă până la țărmurile Mării Negre la mijlocul secolului al XVIII-lea.

Rivalitatea dintre cele două imperii, Imperiul Otoman și Imperiul Țarist, s-a soldat adesea cu războaie, ștergându-se reciproc dominațiile, pe măsură ce Rusia se lupta să obțină controlul asupra întregului spațiu maritim, în special asupra strâmțurilor Mării Negre, asumându-și, astfel, rolul de eliberator al popoarelor creștine (D'Encausse, 2008, p. 9).

Mica epocă de gheață care a lovit Europa în secolele al XIV-lea și al XVII-lea a fost șansa de a dezvolta Rusia – o țară obscură, barbară și neimportantă din Evul Mediu timpuriu. Nevoia de blănuri siberiene, precum și de alte mărfuri pentru comerț a reprezentat o oportunitate specială de dezvoltare pentru Rusia medievală, astfel încât cucerirea Siberiei, la Vladivostok, a fost o necesitate economică, iar dezvoltarea comerțului cu țările occidentale a fost o cerință convingătoare a pieței.

Se știe că, în acele vremuri, acest scop era atins prin forță, adică prin războaie pentru cucerirea teritoriilor, care să asigure accesul la mare. Prima încercare de a-l scoate pe liderul Petru I pe mare a fost în Marea Azov, unde a construit o flotă în războiul cu turcii (1665), reușind să cucerească orașul Azov. Cu aspirații mai mari, Marele Război Nordic (1700-1721) a vizat pentru Petru I cucerirea unei deschideri spre mare, pe care a reușit să o obțină din Suedia, provinciile baltice, de la Riga la Vyborg, astfel încât Rusia putea intra liber în comerțul cu Occidentul, în condițiile sale.

Marea Neagră a fost o zonă de dispută imperială, în cea mai mare parte a istoriei sale antice și medievale. Bazinul Mării Negre a fost locul de întâlnire al civilizațiilor înfloritoare, al ambițiilor imperiale, al confruntărilor pentru dominație și control, sinergii economice și culturale. Orașele-stat grecești au întemeiat colonii comerciale de-a lungul țărmului Mării Negre încă din secolul al VII-lea î.Hr.

În urma încheierea păcii de la Kuciuk-Kainargi (10/21 iulie 1774), și preluarea de către Imperiul Țarist a controlului asupra regiunii Yedisan, contextul geopolitic al vremii s-a schimbat în favoarea Imperiului Rus, acesta dobândind libertatea de navigație a navelor militare și comerciale în Marea Neagră, în strâmtoari și în estul Mediteranei.

Rusia și-a dat seama curând de controlul Mării Baltice, extrem de dificil, dacă nu imposibil, având în vedere interesul puterilor riverane în zonă. În acest sens, și-a îndreptat atenția către sud-estul Europei, și anume către Marea Neagră, cunoscută, la acea vreme, sub numele de Lacul Turc, unde Imperiul Otoman a dat semne evidente de slăbiciune. Această strategie a fost urmată pas cu pas, de-a lungul secolelor, pentru accesul nestingherit la Oceanul Planetar. Astfel, Flota Mării Negre a devenit un obiectiv strategic, originea sa fiind o moștenire lăsată de vizionarul Petru I pentru generațiile următoare. Se poate spune că originea flotei a reprezentat fundamentul intereselor strategice regionale.

EXTINDEREA IMPERIULUI ȚARIST ÎN MAREA NEAGRĂ. ÎNFIINȚAREA FLOTEI MĂRII NEGRE ȘI RĂZBOAIELE RUSO-TURCE PENTRU HEGEMONIA MĂRII NEGRE

La sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea, bazinul Mării Negre se afla sub influența Imperiului Otoman. Acest lucru era contrar intereselor strategice ale Imperiului Rus, care a dezvoltat rivalitatea dintre cele două imperii. În urma încheierii păcii de la Kuciuk-Kainargi (10/21 iulie 1774)¹ și preluarea de către Imperiul Țarist a controlului asupra regiunii Yedisan (Drujinina, 1955, pp. 349-360; Sturdza, Colescu-Vartic, 1900, p. 125-1), contextul geopolitic al vremii s-a schimbat în favoarea Imperiului Rus, acesta dobândind libertatea de navigație a navelor militare și comerciale în Marea Neagră, strâmtoari și estul Mediteranei. Din acest moment, a apărut un nou pol de putere în bazinul Mării Negre, primul pas al interesului maritim al Rusiei fiind îndeplinit.

Următorul pas a fost crearea unei flote puternice la Marea Neagră, proces care a început după încheierea războiului ruso-turc din 1768-1774. În acest sens, la 11/22 decembrie 1775, împărăteasa Ecaterina a II-a a emis un decret prin care se stabileau principalele direcții pentru construirea unei flote la Marea Neagră. Acesta prevedea construirea a douăzeci de nave de război mari și mici, necesare acestora. (encyclopedia.mil.ru).

¹ Кúçúk Kaynarca.

Programul a fost realizat într-o oarecare măsură și, la 11 ianuarie 1783, Ecaterina a II-a a semnat un edict privind crearea postului de comandant al Flotei Mării Negre, conferindu-i această funcție viceamiralului Fedot A. Klokachev. Documentul spunea: „*Pentru a comanda flota noastră în Marea Neagră și Marea Azov, îl trimitem imediat pe viceamiralul nostru Klokachev, care se va prezenta în fața prințului Potemkin, guvernatorul general al Novorossiysk și Azov, pentru a primi instrucțiunile necesare*”². (studbooks.net).

În 1884, prin unificarea flotei Mării de Azov și a Niprului, s-a format nucleul Flotei Mării Negre, denumire sub care este cunoscută astăzi.

În această regiune, pe malul de sud-est al Peninsulei Crimeea, a fost fondat orașul port Sevastopol, care va deveni principala bază a flotei, iar din 1804, principalul port militar. Sevastopolul a intrat într-un proces rapid de construcție și extindere, astfel încât, în primăvara anului 1784, numărul locuitorilor săi a ajuns la 4.000, iar 28 de nave se aflau în poziții în Golful de Sud.

Botezul de foc al Flotei Mării Negre a avut loc în războiul ruso-turc din 1787-1792, care s-a încheiat cu victoria alianței austro-ruse, prin Pacea de la Iași. În acest război, navele rusești, aflate sub comanda contraamiralului Jon Paul Jones, prințul Karl Heinrich și viitorul comandant al flotei, Fyodor F. Ushacov, au obținut numeroase victorii.

Între 1798 și 1800, navele Flotei Mării Negre au reușit un succes răsunător în Marea Mediterană împotriva forțelor franceze. (dlib.rsl.ru). Prin cucerirea fortificațiilor franceze de pe Insula Corfu, flota Mării Negre și-a stabilit prima bază în Marea Mediterană, crescând, astfel, influența Imperiului Țarist în zonă.

În concluzie, acesta a fost momentul în care s-a stabilit expansiunea Imperiului Țarist în zona Mării Negre și a Mării Mediterane. Astfel, hegemonia Imperiului Țarist în regiune a fost realizată prin Flota Mării Negre, cel mai vizibil instrument de proiecție a puterii maritime.

² “Для командования заводимым флотом Нашим на Черном и Азовском морях повелеваем тотчас отправить нашего вице-адмирала Клокачева, которому для принятия потребных наставлений явиться у Нашего новороссийского и азовского генерал-губернатора князя Потемкина”.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Pe malul de sud-est al Peninsulei Crimeea, a fost fondat orașul port Sevastopol, care va deveni principala bază a flotei, iar din 1804, principalul port militar. Sevastopolul a intrat într-un proces rapid de construcție și extindere, astfel încât, în primăvara anului 1784, numărul locuitorilor săi a ajuns la 4.000, iar 28 de nave se aflau în poziții în Golful de Sud.

DEZVOLTAREA TIMPURIE A FLOTEI MĂRII NEGRE

La începutul secolului al XIX-lea, Flota Mării Negre a cunoscut o dezvoltare importantă, ajungând să aibă în componență: 14 nave de linie, 6 fregate, 4 corvete, 12 brigantzi, 6 fregate cu abur și alte nave. Una dintre cele mai importante nave a fost nava de linie cu trei catarge „Azov”, care a fost observată în timpul bătăliei din Golful Navara. (runivers.ru/doc). După această bătălie, Imperiul Otoman a închis strâmtoarele pentru navele rusești, declarând război Imperiului Rus.

Între 1828 și 1829 a urmat un nou război ruso-turc, în timpul operațiilor existând o coordonare între navele din cadrul Flotei Mării Negre și cele fluviale aparținând Flotei Dunării. Navele rusești au participat atunci la lupte navale extinse, precum și la operațiuni amfibii la scară mică.

După pacea de la Adrianopol, din 2/14 septembrie 1829, Rusia s-a întors la gura Dunării (prima poartă de intrare în lumea occidentală) și la o parte a coastei Caucazului, între Batumi și Poti. Astfel, influența Imperiului Rus creștea și direcția principală a devenit preluarea strâmtoarelor Bosfor și Dardanele.

Din 1842, construcția de nave pentru flota Mării Negre a fost în declin din cauza redistribuirii fondurilor pentru construcția docurilor și a sediului Amiralității din Sevastopol. Dezvoltarea Flotei Mării Negre și urmărirea intereselor strategice pentru a avea acces nestingherit la Oceanul Planetar s-au realizat pas cu pas, război după război. Principala caracteristică a strategiei navale era postura impetuoasă și agresivă. Dificultățile financiare și economice, precum și intervenția celor mai mari puteri pentru a stopa expansiunea și influența Rusiei în regiune au determinat un decalaj în ceea ce privește dezvoltarea în domeniul naval.

Prima intervenție majoră a marilor puteri împotriva Rusiei a fost Războiul Crimeei, care a început inițial în mai 1853 între Imperiul Țarist și cel Otoman. Pericolul ca Rusia să preia controlul strâmtoarelor Bosfor și Dardanele a fost iminent mai ales după victoria zdrobitoare a amiralului Nakhimov, care a distrus flota turcească la Sinope, 18/30 noiembrie 1853. Această bătălie a fost considerată, de către Imperiul Otoman, un „casus belli” pentru intrarea Franței și a Imperiului Britanic în război. La 23 decembrie 1853 (4 ianuarie 1854), flota anglo-franceză a intrat în Marea Neagră, iar la 9/21 februarie 1853, Rusia a declarat război

Marii Britanii și Franței. În iunie-iulie 1854, flota franco-anglo-turcă, formată din 34 de nave, 55 de fregate și alte nave, a blocat la Sevastopol flota rusă, asigurând condițiile necesare pentru debarcarea forțelor aliate la Evpatoria, la 2/14 septembrie 1854. În această perioadă, navele flotei ruse au participat la apărarea Sevastopolului, care a fost abandonat de forțele ruse la 27 august 1855, iar navele rămase au fost incendiate și scufundate. Imperiul Țarist a fost învins și toate flotele sale au fost distruse (Marea Baltică, Marea Neagră și Vladivostok). Mai mult, condițiile Tratatului de pace de la Paris, din 1856, au fost nefavorabile Imperiului Țarist, interzicând practic renașterea și dezvoltarea flotei ruse, în general, și a flotei din Marea Neagră, în special.

Și totuși, este de remarcat redresarea rapidă a flotelor Rusiei. Așa cum vom vedea mai jos, Rusia nu a respectat neapărat restricțiile impuse prin urmărirea riguroasă a strategiei sale de expansiune maritimă pas cu pas, chiar dacă a avut perioade de așa-numită stagnare activă, caracterizată prin rezistență.

În 1857, guvernul țarist a aprobat un program de construcții navale pentru douăzeci de ani. Planurile prevedeau: pentru Marea Baltică – 153 de nave (18 nave de linie, 12 fregate, 14 corvete, 100 de bărci și 9 nave cu vâsle); pentru Marea Neagră – 15 nave (6 corvete și 9 nave de transport) și 4 nave cu vâsle; pentru Oceanul Pacific – 20 de nave (6 corvete, 6 clipper/nave comerciale cu vele, 2 nave de transport și o goeletă). Se poate observa că, deși sub restricțiile impuse de Tratatul de Pace de la Paris, guvernul țarist nu a oprit programele de dezvoltare și dotare a Flotei Mării Negre, care a fost decimată în ultimul război.

Ministerul Mării (Rusia a înființat un minister de profil) a întocmit planuri de construcție a unor nave mici pentru apărarea litoralului, direcțiile principale fiind apărarea estuarului Nipru-Bug și a strâmtoarelor Kerci. Acest experiment, care a durat 5-6 ani, s-a dovedit a fi greșit, deoarece nu a dus la dezvoltarea capacităților de proiecție a puterii, fapt evidențiat în timpul războiului ruso-turc, care a fost un război ofensiv între 1877 și 1878, când flota otomană a reușit să se opună.

Folosind însă cu succes armata terestră și având ca aliați Principatul Român și voluntari bulgari, Rusia a reușit, din nou, să se apropie foarte mult de obiectivul principal, și anume ocuparea strâmtoarelor turcești. S-a oprit la San Stefano, la porțile Istanbulului, sub amenințarea Marilor Puteri, în special a Imperiului Britanic, care sprijinea Turcia în menținerea hegemoniei asupra strâmtoarelor Mării Negre.

Ministerul Mării a întocmit planuri de construcție a unor nave mici pentru apărarea litoralului, direcțiile principale fiind apărarea estuarului Nipru-Bug și a strâmtoarelor Kerci. Acest experiment, care a durat 5-6 ani, s-a dovedit a fi greșit, deoarece nu a dus la dezvoltarea capacităților de proiecție a puterii, fapt evidențiat în timpul războiului ruso-turc, care a fost un război ofensiv între 1877 și 1878, când flota otomană a reușit să se opună.

După pacea de la Adrianopol, din 2/14 septembrie 1829, Rusia s-a întors la gura Dunării (prima poartă de intrare în lumea occidentală) și la o parte a coastei Caucazului, între Batumi și Poti. Astfel, influența Imperiului Rus creștea și direcția principală a devenit preluarea strâmtoarelor Bosfor și Dardanele.

Acțiunile Flotei Mării Negre în timpul Primului Război Mondial nu au fost semnificative, dar putem aminti episodul din 18 noiembrie 1914, când a avut loc o confruntare, în apropierea Capului Sarych, între un grup naval țarist de cinci nave de luptă: „Evstafii”, „Zlatoust”, „Potemkin”, „Tri Sviatitelea” și „Rostislav”, sub comanda amiralului A.A. Ebergard, și gruparea turco-germană, sub comanda amiralului german Wilhelm Souchon, compusă din navele de luptă germane „Goeben” și „Breslau”.

PERIOADA DE DINAINTE DE RĂZBOI, PRIMUL RĂZBOI MONDIAL ȘI REVOLUȚIA BOLȘEVICĂ

Dându-și seama de imposibilitatea realizării obiectivului de a avea acces nestingherit la Oceanul Planetar prin Marea Neagră, blocat de Marile Puteri, Rusia și-a îndreptat atenția către Asia, făcând o poartă spre mare la Port Arthur (acum Dalian-China), venind în conflict cu Imperiul Japonez, care încerca expansiunea continentală în Asia (Manciuria și Coreea). Conflictul s-a încheiat în mod dezastruos pentru Rusia, pierzând întreaga flotă din Pacific și Baltică, în celebra bătălie de la Tsushima, din 1905.

Singura flotă a Imperiului Țarist a rămas cea a Mării Negre, care avea un ambițios program de dotare, continuat la începutul secolului XX. Astfel încât, în 1906, dispunea de următoarele nave: 8 nave de linie – cuirasate, 3 crucișătoare, 3 crucișătoare miniere, 13 nave miniere, 10 nave miniere, 2 transportoare de mine, 6 canoniere și 10 nave de transport. Alte două nave de linie – cuirasate și 4 crucișătoare miniere – erau în construcție. (Petrov, 1926, pp. 104-105).

Acțiunile Flotei Mării Negre în timpul Primului Război Mondial nu au fost semnificative, dar putem aminti episodul din 18 noiembrie 1914, când a avut loc o confruntare, în apropierea Capului Sarych, între un grup naval țarist de cinci nave de luptă: „Evstafii”, „Zlatoust”, „Potemkin”, „Tri Sviatitelea” și „Rostislav”, sub comanda amiralului A.A. Ebergard, și gruparea turco-germană, sub comanda amiralului german Wilhelm Souchon, compusă din navele de luptă germane „Goeben” și „Breslau”.

Alte bătălii între navele rusești și grupurile turco-germane în această perioadă au fost: Bătălia de la Insula Kefken, din 29 noiembrie 1915, Bătălia din 10 mai 1915, lângă Bosfor, și Bătălia din 8 ianuarie 1916. În toate aceste bătălii navale, flota Mării Negre a demonstrat pricepere tactică și foarte bună folosire a armelor. Trebuie menționat că dezastrul războiului din Crimeea nu s-au repetat.

Revoluția din februarie 1917 a dat o lovitură gravă capacității de luptă a Flotei Mării Negre, iar după Revoluția din octombrie, flota Mării Negre și-a pierdut, în cele din urmă, capacitatea de luptă prin executarea ofițerilor de către marinarii revoltați, lăsând sediile și navele fără conducere.

Dezvoltarea economiei și industrializarea țării au creat condițiile pentru o revigorare sistematică a flotei. Au fost adoptate programele de construcții navale pe șase ani (1926-1932) și cinci ani (1929-1933), iar în iulie 1933, a fost emis un decret al „Consiliului Muncii și Apărării privind programul de construcții navale militare pentru 1933-1938”. Cele trei programe au pus bazele noii flote și, implicit, ale Flotei Mării Negre. Putem aminti că principala direcție de dezvoltare a Flotei Mării Negre în această perioadă a avut în atenție submarinul.

Merită menționată și o realizare de epocă a Rusiei Sovietice, în 1936, obținută pe cale diplomatică, având drept argument o putere navală impresionantă. Prin Convenția de la Montreux (1936), Marile Puteri erau ținute departe de securitatea maritimă în Marea Neagră. Deci, Marea Neagră era lăsată la discreția Turciei și a Rusiei, situație care a fost moștenită până în prezent. În plus, prin această convenție, Rusia are acces militar nestingherit la Oceanul Planetar, obligând-o cumva să mențină bune relații diplomatice cu Turcia, care controlează militar strâmtorile și le folosește la discreția sa în caz de război (de exemplu, le-a închis în Al Doilea Război Mondial, realizând o situație maritimă strategică favorabilă Rusiei).

PARTICIPAREA FLOTEI MĂRII NEGRE LA AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

La începutul anului 1941, flota sovietică a Mării Negre a fost comandată de viceamiralul F.S. Ochtebrskii. Flota Mării Negre era formată din: o navă veche de luptă (nava de linie „Parijskoe Komuna”, redenumită ulterior „Sevastopol”), 6 crucișătoare „Cervona”, „Krasnii Caucaz”, „Krasnii Krim”, „Voroshilov”, „Molotov” și „Cimentari”, 3 distrugătoare „Moskva”, „Harkiv” și „Taşkent”, cărora li s-au alăturat alte 14 distrugătoare mici, nave mai mici și ambarcațiuni precum nave de dragaj, 4 canoniere, peste 80 de torpiloare, 40-50 de submarine și alte canoniere, auxiliare și nave de sprijin. (Marolda, 1975, pp. 39-54).

Forțele Aeriene ale Flotei (comandate de generalul de aviație V.A. Rusakov și, din noiembrie 1941, de generalul-maior de aviație N.A. Ostryakov) au fost formate din Brigada 62 de aviație de vânătoare și Brigada 63 de aviație de bombardament, grupuri și regimente independente, opt escadroane independente și detașamente de aeronave, însumând 626 de aeronave. Forțele de apărare de coastă

Dezvoltarea economiei și industrializarea țării au creat condițiile pentru o revigorare sistematică a flotei. Au fost adoptate programele de construcții navale pe șase ani (1926-1932) și cinci ani (1929-1933), iar în iulie 1933, a fost emis un decret al „Consiliului Muncii și Apărării privind programul de construcții navale militare pentru 1933-1938”.

Campania de la Marea Neagră a început la 22 iunie 1941, când aviația germană, bazată pe aerodromurile românești, a atacat Sevastopolul, iar bateriile de artilerie au lansat atacuri asupra Flotei Dunării. În timpul acestei campanii, sovieticii au presupus că Flota Mării Negre ar putea garanta stăpânirea mării prin acțiuni active de minare și antisubmarin pentru a interzice intrarea navelor inamice în Marea Neagră prin strâmtori, aprovizionarea cu forțe și echipamente militare în porturile românești.

(comandant-șef general-maior P.A. Morgunov) erau compuse din 26 de baterii de artilerie (93 de tunuri de calibru 100-305 mm și alte tunuri de calibru mic). Apărarea aeriană (comandant colonelul I. Zhilin) a constat din 50 de baterii antiaeriene, 119 mitraliere antiaeriene și multe alte capacități.

În aceste condiții, Flota Mării Negre era cea mai mare putere maritimă din Marea Neagră, neavând concurenți. În contrast, strategia nazistă nu s-a bazat pe o flotă serioasă în zonă, care se va dovedi o eroare strategică gravă.

Campania de la Marea Neagră a început la 22 iunie 1941, când aviația germană, bazată pe aerodromurile românești, a atacat Sevastopolul, iar bateriile de artilerie au lansat atacuri asupra Flotei Dunării. În timpul acestei campanii, sovieticii au presupus că Flota Mării Negre ar putea garanta stăpânirea mării prin acțiuni active de minare și antisubmarin pentru a interzice intrarea navelor inamice în Marea Neagră prin strâmtori, aprovizionarea cu forțe și echipamente militare în porturile românești, intrarea în Bulgaria și Turcia dinspre mare și interzicerea acțiunilor de debarcare. Pentru a contracara, germanii au prezis că superioritatea Flotei Mării Negre va fi compensată, posibil chiar eliminată, printr-o combinație de acțiuni de minare ofensive pe cale aeriană, forțe navale ușoare și acțiuni ale temutei Luftwaffe. Până la sfârșitul anului 1941, această concepție s-a dovedit greșită, deoarece sovieticii au menținut controlul Mării Negre.

În timpul ofensivei pe uscat a puterilor Axei, Flota sovietică a Mării Negre a participat la acțiuni navale de sprijinire a forțelor terestre, printre care putem aminti: apărarea Odesei, a Sevastopolului și a Caucazului. În aceste confruntări, sovieticii au pierdut multe nave, astfel încât, în 1943, flota sovietică a Mării Negre era formată din următoarele nave: „Sevastopol” (fostul „Parijskoe Komuna”), 4 crucișătoare, „Crasnii Caucaz”, „Crasnii Krîm”, „Voroshilov” și „Molotov”, 1 distrugător principal „Harkiv”, 8 distrugătoare, 29 de submarine. (Horkov, 1981, pp. 198-201).

Cu toate acestea, forțele puterilor Axei nu au putut împiedica flota sovietică a Mării Negre să mențină un anumit control asupra mării. Între iunie și iulie 1942, submarinele Flotei Mării Negre au efectuat 78 de marșuri la Sevastopol, livrând aproximativ 4.000 de tone de muniție și materiale, și au participat la evacuarea a peste 1.300 de soldați răniți și locuitori ai orașului. Deși pierderea Sevastopolului

a fost un eșec tactic, capacitatea Flotei sovietice de la Marea Neagră de a-și continua acțiunile în condiții de inferioritate aeriană s-a dovedit a fi primordială pentru prelungirea luptei din Crimeea. Astfel, flota sovietică a Mării Negre a oferit o victorie operațională prin capacitatea sa de a menține controlul asupra mării în absența superiorității aeriene. (Owen, 1997).

După răsturnarea frontului pe uscat în primăvara anului 1943, principalele acțiuni ale navelor Flotei sovietice de la Marea Neagră au fost acțiunile de debarcare, printre care amintim operațiile de debarcare de la Kerchi-Feodosia și Odesa, acțiuni care au lovit liniile de comunicații și convoaiele care transportau trupe în urma retragerii din Crimeea (Operațiunea 60.000). (militera.lib.ru).

Se poate concluziona că perioada celui de-Al Doilea Război Mondial a fost perioada de cea mai mare glorie a Rusiei până atunci. Rusia și-a însușit lecțiile învățate despre necesitatea flotelor maritime și fluviale și a realizat, astfel, premisa dezvoltării în continuare a acestei puteri strategice care este puterea maritimă, chiar și la nivel global.

PERIOADA RĂZBOIULUI RECE

În anii de după cel de-Al Doilea Război Mondial s-au dezvoltat programe de reconstrucție, iar flota Mării Negre a suferit o reorganizare radicală. Flota a fost completată cu nave noi, arme de nouă generație, echipamente militare și avioane. Accesul la tehnologia, documentația și oamenii de știință germani a permis ambelor blocuri, Uniunea Sovietică și Occident, să avanseze în dezvoltarea tehnologică în domeniul naval. Odată cu apariția armelor nucleare cu rază lungă de acțiune, a fost redusă dramatic valoarea strategică a oricărei activități navale din Marea Neagră.

Nu putem vorbi despre flota sovietică fără a aminti de amiralul Gorșkov, artizanul puterii maritime cu ambiții globale al Uniunii Sovietice. S.G. Gorșkov a convins cercurile politice sovietice să construiască o forță navală puternică, aptă să facă față provocărilor vremii. Printre altele, el a implicat adaptarea armelor nucleare astfel încât acestea să poată fi lansate de pe submarine și avioane, precum și dezvoltarea de submarine nucleare și elicoptere la bordul navelor.

Pentru a proiecta puterea militară sovietică, Gorșkov a preluat doctrinele lui Petru I, a înțeles că Uniunea Sovietică trebuie să aibă o ieșire permanentă în Oceanul Planetar și a decis să organizeze un grup permanent în Marea Mediterană, astfel încât a fost creat al 5-lea

Perioada celui de-Al Doilea Război Mondial a fost perioada de cea mai mare glorie a Rusiei până atunci. Rusia și-a însușit lecțiile învățate despre necesitatea flotelor maritime și fluviale și a realizat, astfel, premisa dezvoltării în continuare a acestei puteri strategice care este puterea maritimă, chiar și la nivel global.

După înființarea bazei navale americane la Rota, în 1965, flota sovietică a trebuit să reacționeze pentru a menține echilibrul dorit în Marea Mediterană. Până în mai 1965, prezența navală a sovieticilor în această zonă era asigurată de nave din componența Flotei Nordice și a Flotei Baltice. După această dată, în Marea Mediterană a fost detașat un grup de nave din Flota Mării Negre.

Grup Operațional al Marinei Sovietice. De asemenea, pe baza unui acord bilateral sovietico-sirian, în portul Tartus a fost înființată Secția de sprijin logistic 720. Pentru marina sovietică, acest port va deveni un avanpost important, care oferă acces la „ape calde”.

După înființarea bazei navale americane la Rota, în 1965, flota sovietică a trebuit să reacționeze pentru a menține echilibrul dorit în Marea Mediterană. Până în mai 1965, prezența navală a sovieticilor în această zonă era asigurată de nave din componența Flotei Nordice și a Flotei Baltice. După această dată, în Marea Mediterană a fost detașat un grup de nave din Flota Mării Negre. (Monakov, 2008, p. 535). Grupul 5 Operațional al Marinei Sovietice a fost înființat, în iunie 1967, cu sarcina principală de „descurajare a oricărei acțiuni neprietenoase împotriva URSS și a aliaților săi” (Zabloțkyi, 2008, p. 85).

În timpul Războiului de șase zile dintre Israel și țările arabe, au existat zvonuri că la bordul navei „Slava” se aflau arme nucleare. Unii specialiști susțin că înființarea unui grup naval sovietic în Marea Mediterană s-a datorat și acestui conflict. În 1973, în timpul războiului de Yom Kippur, gruparea navală sovietică era formată din 50 de nave, inclusiv 11 submarine și diverse nave aparținând Flotei Mării Negre. În timpul conflictului, au existat multe detașamente de nave din Sevastopol până în estul Mediteranei. Pe 16 octombrie, avioanele israeliene au bombardat portul Lattakia. Două nave dragoare sovietice ale Flotei Mării Negre, „Rulevoy” și „MTŞ-219”, au deschis focul și au doborât un avion. În aceeași zi, în portul Port Said, unde erau 8 ambarcațiuni de debarcare și un distrugător, un avion israelian a fost doborât în urma unui atac asupra acestui grup naval sovietic. Ca urmare a acestor incidente, sovieticii plănuiau să execute o debarcare a pușcașilor marini în partea de vest a Canalului Suez, plan care nu a fost pus în aplicare, deoarece, la 17 octombrie, trupele israeliene au traversat canalul. (Șirokorad, 2007, p. 491).

În anii '60 și '80, flota Mării Negre a fost dezvoltată foarte mult, incluzând în organigrama sa nave și avioane noi (la începutul anilor '70 – bombardierul supersonic Tu-22M, iar la mijlocul anilor '80 a fost înființat un regiment de aviație de atac, cu bombardierul Su-17), pușcașii marini au fost reorganizați și modernizați, iar sistemele de rachete antiaeriene S-300 au fost dislocate pentru apărarea aeriană a bazei de la Sevastopol.

Începând cu 1 ianuarie 1986, Flota Mării Negre a fost formată din 303 nave de luptă și submarine, inclusiv două submarine de rachete și 40 de submarine diesel, 25 de transportoare de artilerie și rachete, 66 de nave antisubmarin, 38 dragoare de mine, 19 nave speciale, 36 nave de debarcare și 78 de nave de război mici. Forțele aeriene ale flotei erau formate din 330 de aeronave, dintre care trei regimente de avioane echipate cu rachete navale (76 de avioane), trei regimente de aviație antisubmarină (21 de avioane și 107 elicoptere), un regiment de aviație de recunoaștere (32 de avioane), un regiment de transport, regiment de aviație (20 de avioane) și 20 de avioane speciale. (Ib., pp. 499-500).

CAPABILITĂȚILE RUSIEI DE LA MAREA NEAGRĂ ÎN EPOCA MODERNĂ

O lovitură gravă pentru flota Mării Negre a fost prăbușirea URSS și perioada ulterioară de instabilitate politică și economică. Problema politico-militară a Flotei Mării Negre a fost strâns legată de teritoriul bazei sale principale – orașul Sevastopol – și de situația etnopolitică potențial conflictuală din Crimeea, unde majoritatea populației a preferat reunificarea cu Rusia. Această împrejurare a determinat complexitatea deosebită a situației și căutarea căilor politice de rezolvare a acesteia. La acea vreme, Ucraina, care și-a câștigat independența la 16 iulie 1990, a găsit pe teritoriul său cel mai mare grup strategic din fosta armată sovietică cu statut nedeterminat. A urmat o perioadă tensionată, cu multe întâlniri bilaterale, care au vizat în primul rând emiterea unui acord de împărțire a flotei.

Aceste întâlniri s-au încheiat la 28 mai 1997, când au fost semnate, la Kiev, trei acorduri privind flota Mării Negre: acordul dintre Federația Rusă și Ucraina privind parametrii de împărțire a flotei Mării Negre (care stabilește numărul de militari în unitățile de la Marea Neagră, convenit la 25.000), Acordul dintre Federația Rusă și Ucraina privind statutul și condițiile de staționare a Flotei Mării Negre pe teritoriul Ucrainei și Acordul dintre Guvernul Federației Ruse și Guvernul Ucrainei privind înțelegerile reciproce legate de dispunerea Flotei Mării Negre și dislocarea pe teritoriul Ucrainei. Aceste acorduri au fost ratificate de Rada Supremă la 14 ianuarie 1998, de Duma de Stat la 25 decembrie 1998 și au intrat în vigoare la 1 ianuarie 1999.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

La 28 mai 1997 au fost semnate, la Kiev, trei acorduri privind flota Mării Negre: acordul dintre Federația Rusă și Ucraina privind statutul și condițiile de staționare a Flotei Mării Negre pe teritoriul Ucrainei și Acordul dintre Guvernul Federației Ruse și Guvernul Ucrainei privind înțelegerile reciproce legate de dispunerea Flotei Mării Negre și dislocarea pe teritoriul Ucrainei.

Din totalul de 655 de nave, 338 (nave militare, nave auxiliare și nave comerciale) au fost atribuite Rusiei. De asemenea, în componența flotei ruse au intrat mai mult de 106 aeronave, din care doar 22 de avioane de luptă, iar Rusia nu a putut menține pe teritoriul Crimeei mai mult de 25.000 de soldați, 132 de mașini de luptă și 24 de piese de artilerie calibru mai mic de 100 mm. Sevastopolul a rămas baza principală a flotei ruse, cu trei golfuri proprii și unul în uz comun cu flota ucraineană³.

Rolul Flotei Mării Negre a fost de a oferi un mijloc de exprimare a intereselor în Marea Neagră și în zona adiacentă, cunoscută acum sub numele de Zona Extinsă a Mării Negre. Influența Rusiei în această zonă a fost foarte mare, iar direcția principală a politicii sale a fost controlul strâmtorilor Bosfor și Dardanele, care oferă avantaje strategice excepționale. De asemenea, pentru proiectarea forței în Marea Mediterană, Flota Mării Negre a fost un instrument des folosit. Rolul acestei flote, înființată de împărăteasa Ecaterina a II-a, a fost definit ca modalitate de exprimare a dorințelor hegemonice ale Rusiei în Marea Neagră.

Toată această perioadă de nesiguranță a fost consecința, în principal, a dorinței Rusiei de a recâștiga controlul asupra regiunii. În urma anexării Crimeei de către Rusia, mediul politic și de securitate din Marea Neagră s-a schimbat rapid și a marcat transformarea poziției politice și de securitate a Rusiei în Marea Neagră. Relațiile dintre comunitatea euroatlantică și Rusia s-au deteriorat, mai ales când UE și SUA au impus sancțiuni pentru acțiunile Rusiei. Cooperarea regională în Marea Neagră a fost obstrucționată și unele activități au fost practic desființate, de exemplu, programul de cooperare BLACKSEAFOR.

Schimbarea de atitudine a Rusiei a avut loc pe fondul evoluției politicilor militare și de securitate din regiunea Mării Negre. Potrivit comunicatelor Kremlinului, politica Rusiei de modernizare a forțelor armate a fost lansată în mare măsură ca răspuns la evoluțiile locale anterioare din regiune. Cu toate acestea, eforturile Rusiei de a-și consolida forța militară în regiunea Mării Negre au avut ca scop consolidarea forței sale pentru a contracara influența NATO, în special printr-o creștere substanțială a forțelor militare din Crimeea, o întărire

³ Соглашение между Российской Федерацией и Украиной о параметрах раздела Черноморского флота/, <http://xn----7sbb5ahj4aiadq2m.xn--p1ai/others/srf0.shtml>, accesat la 19 iulie 2022.

a Flotei Mării Negre, o întărire a prezenței sale militare în Caucazul de Sud, consolidarea alianței militare cu Armenia și îmbunătățirea relațiilor politice cu Turcia.

Marea Neagră este, de asemenea, baza principală pentru proiecția puterii ruse dincolo de această regiune. Drept urmare, Districtul Militar de Sud, cu sediul în Rostov-pe-Don, în sudul Rusiei, a devenit punctul focal al puterii militare a Rusiei pentru cele trei zone de securitate din ce în ce mai interconectate: Marea Neagră, Caucazul de Sud și Orientul Mijlociu. Crimeea a devenit un element central al forței militare a Rusiei în regiunea Mării Negre, este pivotul strategic al Rusiei pentru contracararea NATO în zonă și are un rol important în proiectarea forței în Orientul Mijlociu și nu numai.

Rusia se află, în prezent, în plin proces de control al coastei de nord a Mării Negre în urma anexării Crimeei, instigând și susținând insurgența pro-rusă din regiunea Donbas. Controlul Crimeei permite Rusiei să transforme strâmtoarea Kerci în apele sale teritoriale și Marea Azov, de facto, sub controlul său. De asemenea, extinde granița maritimă și zona economică a Rusiei cu zăcămintele de gaze naturale și petrol.

Autoritățile ruse au considerat că flota Mării Negre ar trebui modernizată și extinsă, iar pentru aceasta, a fost inclusă în programul de modernizare navală, parte a Programului de Armament de Stat (GPV/ГПВ-2020) pentru perioada 2011-2020, și a continuat cu un nou program, semnat la 26 februarie 2018, pentru perioada 2018-2027 (GPV/ГПВ-2027) (iz.ru). Astfel, Rusia își propune să dezvolte o flotă dublă la Marea Neagră: una adaptată pentru apărarea de coastă (brownwater) și o flotă de larg (bluewater) pentru proiecția puterii în Marea Mediterană și Oceanul Planetar. Pe site-ul oficial al Ministerului Apărării al Federației Ruse putem găsi următoarele misiuni: „Principalele sarcini ale Flotei Mării Negre sunt:

- protejarea zonei economice și a regiunilor de producție, suprimarea activităților de producție ilegale;
- să asigure siguranța navigației;
- să îndeplinească actele de politică externă ale Guvernului în regiuni importante, din punct de vedere economic, ale Oceanului Planetar (vizite, vizite de afaceri pe nave, exerciții comune, misiuni de menținere a păcii etc.)”. (eng.mil.ru/en/structure).

Autoritățile ruse au considerat că flota Mării Negre ar trebui modernizată și extinsă, iar pentru aceasta, a fost inclusă în programul de modernizare navală, parte a Programului de Armament de Stat pentru perioada 2011-2020, și a continuat cu un nou program, semnat la 26 februarie 2018, pentru perioada 2018-2027.

CÂTEVA LECȚII IMPORTANTE ÎNVĂȚATE

La prima vedere, Rusia a stăpânit în mod corespunzător lecțiile învățate despre războiul naval în mările semi-închise, observând capacitățile dezvoltate în acest sistem numit A2AD (Anti-Access Area Denial). Luând ca referință o carte consistentă și valoroasă a profesorului Milan Vego⁴ de la Naval War College și aducând în atenție unele dintre cele mai valoroase lecții învățate în mările semi-închise din carte, voi prezenta câteva aspecte relevante ale rezistenței strategiei navale, adaptate pentru Marea Neagră.

Una dintre sarcinile principale ale strategiei navale în timp de pace este de a obține spațiu suficient pentru acțiunile propriilor forțe navale și aeronavale în timp de război, astfel încât dimensiunea, configurația și poziția strategică a coastei într-o mare semi-închisă contează, deoarece asigură rapiditate, desfășurare și redistribuire; este invariabil un lucru rău să te bazezi pe utilizarea unei singure baze majore în timp de război (Federația Rusă ar fi rămas doar cu Novorossiysk, fără Crimeea), prin urmare, anexarea cu forța a peninsulei Crimeea nu ar trebui să fie o surpriză pentru momentul în care Federația Rusă nu a mai putut să o controleze prin acorduri bilaterale pașnice cu Ucraina.

„O parte majoră sau chiar o întreagă formație de nave poate fi distrusă printr-o lovitură de rachete în masă”. (Vego, 1999, 2003, p. 12). În acest sens, Rusia și-a bazat sistemul de rachete de coastă Bastion în Crimeea și a echipat navele cu o serie de rachete moderne culminând cu Kalibr, în caz contrar, tactica navală rusă se bazează pe lansarea de rachete în salvă.

„Puterea aeriană a forțelor aeriene cu baza la sol este unul dintre cele mai eficiente mijloace de a efectua atacuri împotriva inamicului...” (Ib., p. 12), astfel profesorul Vego a prevăzut necesitatea dezvoltării unui regiment de aviație dedicat luptei numai împotriva navelor.

Utilizarea pe scară largă a războiului electronic poate face dificilă – dacă nu imposibilă – folosirea eficientă a senzorilor și a armelor ghidate, astfel că Federația Rusă a dezvoltat capacități moderne de bruijaj atât pe mare, cât și pe platformele navale și aeriene.

În considerarea și analizarea mediului fizic, trebuie să se acorde o mai mare atenție mai degrabă nivelului operativ decât nivelului tactic,

⁴ Vego, M. (1999, 2003). *Naval Strategy and Operations in narrow Seas*. Newport. Rhode Island: U.S. Naval War College.

pentru a folosi cu succes forțele în îndeplinirea obiectivelor operative sau strategice, aceasta deoarece așa-numitul sistem A2AD este o capacitate de nivel întrunit, cu obiective operative și geostrategice.

Acțiunile de luptă se desfășoară cu intensitate, simultan pe toată suprafața Mării Negre. Deci, loviturile aero-navale sunt decisive. Din acest motiv, puterea aeriană este mai importantă decât puterea navală. Puterea aeriană poate decide războiul pe mare. Acțiunile navale pot avea însă un rol decisiv în evoluția frontului pentru recăpătarea controlului asupra mării. Condiția principală este superioritatea aeriană în zona de operații maritime.

Datorită autonomiei platformelor moderne, acțiunile militare se pot extinde în mările adiacente, precum Mediterana, Azov sau Baltică. Totuși, acțiunile au loc sub cupola A2AD, ceea ce înseamnă că sunt acoperite cu sisteme de coastă. Acțiunile militare decisive se vor caracteriza prin folosirea predominantă a armelor de înaltă precizie, în special a rachetelor (Vego, 2003, p. 12).

Principalele acțiuni militare s-au desfășurat în apropierea litoralului, cu sprijin terestru. Manevrabilitatea navelor moderne oferă capacitatea de a combina manevra și puterea de foc atât de pe uscat, cât și de pe mare. Dacă această caracteristică a devenit un avantaj pe câmpul de luptă, desfășurarea forțelor de luptă litorale și manevra pot fi mai dificile, iar acesta este un dezavantaj. În funcție de situația și configurația litoralului, se poate dezvolta o direcție operațională dinspre mare printr-o operațiune amfibie, având toate condițiile îndeplinite, inclusiv superioritatea tehnologică.

În Marea Neagră, după fiecare atac aerian, refacerea forțelor poate fi cea mai dificilă, deoarece timpul disponibil între două atacuri succesive nu este suficient pentru a reorganiza dispozițiile de luptă și nu este suficient timp pentru reprovizionare.

SLOC-urile (Sea Lines of Communication) pot fi interzise cu ușurință de către forțele navale superioare care reușesc să mențină Sea Control/Controlul Mării, dar, în același timp, un anumit tip de Sea Denial/limitarea folosirii mării poate fi executat în funcție de armamentul de pe litoral, oricum insuficient pentru a combate o forță navală superioară.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Acțiunile de luptă se desfășoară cu intensitate, simultan pe toată suprafața Mării Negre. Deci, loviturile aero-navale sunt decisive. Din acest motiv, puterea aeriană este mai importantă decât puterea navală. Puterea aeriană poate decide războiul pe mare. Acțiunile navale pot avea însă un rol decisiv în evoluția frontului pentru recăpătarea controlului asupra mării. Condiția principală este superioritatea aeriană în zona de operații maritime.

Războiul din Ucraina, după cum remarcăm, validează aceste lecții și, deoarece acest articol a fost conceput înainte de începerea războiului, nu ne-am bazat pe nicio analiză a războiului aero-maritim și de la litoral în curs.

CONCLUZII

Putem deduce câteva caracteristici ale strategiei de dezvoltare a puterii maritime ruse, veche de secole putem spune, în special strategia pentru Marea Neagră și capacitatea de proiecție a puterii în Oceanul Planetar:

- este făcută pas cu pas, indiferent de regim, profitând în timp util și rapid de situația geostrategică favorabilă (de exemplu, slăbirea Suediei la începutul secolului al XVIII-lea, slăbirea Imperiului Otoman la mijlocul secolului al XVIII-lea, Convenția de la Montreux și dezinteresul față de Marea Neagră, la începutul secolului XXI);
- are perioade de hibernare și dezvoltare modestă, în funcție de barierele impuse geopolitic sau de problemele interne, dar nu dispăre (războiul Crimeei, războiul ruso-japonez, revoluțiile din 1905 și 1917); impunerea prin conferințe de pace (de exemplu, Paris, San Stefano);
- are o explozie impetuoasă și surprinzătoare, este rezistentă, este oportunistă când i se permite să se dezvolte extrem de rapid (de exemplu: după războiul Crimeei, după Primul Război Mondial, după cel de-Al Doilea Război Mondial, în timpul Războiului Rece, iar după anii 2000, în timpul crizei ucrainene – preluarea Crimeei și invazia rusă în Ucraina);
- dezvoltarea tehnologiilor și doctrinelor se face ținând cont de interesele naționale și mai ales de lecțiile învățate de-a lungul timpului.

În concluzie, Flota Mării Negre este cea mai experimentată pentru acțiuni militare în Marea Neagră, care este o mare semi-închisă. Războiul din Ucraina demonstrează deja aceste caracteristici ale dezvoltării marinei ruse în Marea Neagră, precum și neajunsurile repetate de-a lungul timpului. Hibernarea și încercarea de a crește impetuos puterea maritimă într-un timp scurt nu reprezintă o rețetă pentru succes, lipsa capacităților moderne pentru operații amfibii, lipsa sistemelor moderne de apărare antiaeriană, lipsa unor tactici

operaționale coerente, precum și arta maritimă operativă explică pierderile neașteptate ale platformelor navale. Totuși, submarinele și fregatele moderne rămân platforme extrem de importante, care execută sprijin strategic, operativ și chiar la nivel tactic, alături de Gruparea de sprijin naval de la litoral/Naval Ground Force Support (NGFS). Vestea nefericită pentru ucraineni este că nu se sincronizează cu capacitățile terestre care, mai nou, sunt contracarate în interiorul dispozitivului de apărare cu arme cu rază lungă de lovire.

În ceea ce privește celelalte țări riverane Mării Negre, acestea au interese diferite relativ la securitatea maritimă. În continuare, vom prezenta o scurtă analiză a modului de manifestare a intereselor regionale în rândul riveranilor.

Turcia, unul dintre actorii importanți ai securității în Marea Neagră, pe fondul creșterii nestăpânite a autocrației președintelui Erdogan, prin promovarea sa internațională ca fostă putere în ascensiune, redefiniște și redescoperă Marea Neagră din punct de vedere al resursele nou descoperite. Totuși, în calitate de custode al Convenției de la Montreux, Turcia are un ascendent important în zona Mării Negre.

Georgia este un actor care nu influențează securitatea maritimă în Marea Neagră, dar se poate spune că și-a câștigat respectul vecinului său agresiv, Rusia, în războiul din 2008.

Bulgaria nu are niciun nivel de ambiție declarat de a impune un anumit tip de interes de securitate. Inclusiv, nu are o anumită poziție față de impunerea de către un anumit actor a unui tip de securitate maritimă, care ar predomina în Rusia, ținând cont de spiritul panslavic și de fosta prietenie istorică. Deci, orice fel de securitate maritimă favorizează economia bulgară.

România este preocupată de securitatea maritimă și are dificultăți reale în alegerea suportului principal pentru asigurarea securității sale maritime având în vedere poziția istorică față de Rusia. Bunele practici ale unei mări semi-închise, precum Marea Neagră, impun ca securitatea să fie negociată și menținută de statele riverane. În același timp, cvasi-riveranii Mării Negre, NATO și UE, au devenit actori importanți la nivel mondial. Așadar, România a prezentat interes pentru Turcia în ceea ce privește colaborarea efectivă la securitate, prin oferta de corvete turcești MILGEM, însă noile cerințe UE au obligat România să fie deschisă doar industriei navale europene. SUA au interese clare de a avea o prezență politico-militară activă la granițele de est ale Europei,

România este preocupată de securitatea maritimă și are dificultăți reale în alegerea suportului principal pentru asigurarea securității sale maritime având în vedere poziția istorică față de Rusia. Bunele practici ale unei mări semi-închise, precum Marea Neagră, impun ca securitatea să fie negociată și menținută de statele riverane. În același timp, cvasi-riveranii Mării Negre, NATO și UE, au devenit actori importanți la nivel mondial.

Flota Mării Negre este cea mai experimentată pentru acțiuni militare în Marea Neagră, care este o mare semi-închisă. Războiul din Ucraina demonstrează deja aceste caracteristici ale dezvoltării marinei ruse în Marea Neagră, precum și neajunsurile repetate de-a lungul timpului.

de a-și proteja interesele, în timp ce ambiția Uniunii Europene este de a deveni un jucător major atât la nivel regional, cât și global. Rezultatul este o întârziere prelungită a unei concepții naționale a României privind securitatea maritimă, precum și una privind achiziționarea de platforme maritime pentru asigurarea securității maritime.

În esență, România va fi obligată să predea securitatea maritimă unei alte entități/țări/alianțe/companie pentru următorii probabil 30 de ani.)

NATO are interese importante în Marea Neagră cu trei țări riverane membre. Și totuși, Alianța este mult mai activă în Marea Baltică și la granița de nord-est.

Pe acest fond, Flota Mării Negre prosperă, se dezvoltă, se antrenează și, mai important, acumulează experiență de război, întotdeauna cu un pas înainte.

În acest moment, Flota Mării Negre se află exact în stadiul unei explozii impetuoase și surprinzătoare, neavând un obstacol real. Chiar și cu pierderile suferite, forțele navale ruse rămân, în general, inatacabile pentru Ucraina și vor crea probleme deosebite în comerțul la Marea Neagră. Deci, urmând istoria, ne dăm seama că Rusia a învățat să câștige mai mult prin război decât prin pace.

BIBLIOGRAFIE:

1. D'Encausse, H.C. (2008). *Imperiul Eurasiei: o istorie a Imperiului Rus de la 1552 până astăzi*. Traducerea Anca Irina Ionescu. București: Editura Orizonturi.
2. Drujinina, E.I. (1955). КлючКайнарджийскиймир 1774 г. (Егоподготовка и заключени). Moscova.
3. Нокков, G.I. (1981). Советскиенадводныекорабли в ВеликойОтечественнойвойне. Moscova.
4. Marolda, E.J. (1975). *The failure of German World War II strategy in the Black Sea*. Naval War College Review. U.S. Naval War College Press. Vol. 28, nr. 1, apud U.S. Dep. of the Army. *The German Campaign in Russia: Planning and Operations (1940-1942)*.
5. Монаков, M.S. (2008). Главком (Жизнь и деятельностьАдмиралафлотаСоветскогоСоюза С. Г. Горшкова. Moscova.
6. Colonel Owen, R.C. (1997). *Studiul Campaniei aeriene în Balcani, partea a doua*, <http://www.airpower.maxwell.af.mil/apjinternational/apjs/1trimes99/owen.htm>, accesat la 9 octombrie 2020.
7. Petrov, M.A. (1926). ПодготовкаРоссии к мировойвойненаморе/ С предисловиемМ. Павловича. Moskova.

8. Sturdza, D.A., Colescu-Vartic, G. (1900). *Acte și documente relative la istoria renașterii române*. Vol. I. București.
9. Широкоград, A.B. (2007). ЧерноморскийФлот в трехреволюциях. Moscova.
10. Vego, M. (1999, 2003). *Naval Strategy and Operations in Narrow Seas*. Newport. Rhode Island: U.S. Naval War College.
11. Zabloțkyi, V.P. (2008). Крейсерахолоднойвойны. Moscova.
12. Ministry of Defence of the Russian Federation, <https://structure.mil.ru/structure/forces/navy/history.htm>, accesat la 8 octombrie 2021.
13. <https://dlib.rsl.ru/viewer/01004177946#page2?page=87>, accesat la 23 noiembrie 2018.
14. <http://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/history/more.htm?id=11734846@cmsArticle>, accesat la 23 noiembrie 2018.
15. http://eng.mil.ru/en/structure/ministry_of_defence/details.htm?id=10876@egOrganization, accesat la 2 octombrie 2020.
16. <https://iz.ru/714058/konstantin-bogdanov/podpisalis-na-10-let>, accesat la 1 octombrie 2020.
17. http://militera.lib.ru/h/chernomorskiy_flot/13.html, accesat la 9 octombrie 2020.
18. <https://structure.mil.ru/structure/forces/navy/history.htm>, accesat la 9 octombrie 2020.
19. <https://studbooks.net/543477/istoriya/ekaterina>, accesat la 13 martie 2019.
20. https://runivers.ru/doc/d2.php?CENTER_ELEMENT_ID=147269, accesat la 13 martie 2019.
21. <http://www.airpower.maxwell.af.mil/apjinternational/apjs/1trimes99/owen.htm>, accesat la 8 octombrie 2020.
22. <http://www.kchf.ru/history/time01.htm>, accesat la 23 noiembrie 2018.
23. <http://xn----7sbb5ahj4aiadq2m.xn--p1ai/others/srf0.shtml>, accesat la 8 octombrie 2020.

PERSPECTIVE GEOPOLITICE ALE ACȚIUNII MISIUNII MILITARE GERMANE PE TERITORIUL ROMÂNESC ÎN PERIOADA 1940-1941

Colonel dr. Daniel-Cornel ȘTEFĂNESCU

*Academia Forțelor Aeriene „Henri Coandă”, Brașov
DOI: 10.55535/GMR.2022.3.11*

Activitatea Misiunii Militare germane în România anulul 1940 a constat, în principal, în instruirea armatei române în concordanță cu noile tehnici ale războiului. Eficiența acestei misiuni militare s-a reflectat pregnant în rândul oștirii române, atât din perspectiva instruirii acesteia, cât și din perspectiva pregătirii morale a soldatului român. Aceste aspecte definitorii sunt abordate în articolul de față, prin utilizarea metodei investigației istoriografice și a analizei comparative.

O analiză istorică obiectivă a relațiilor româno-germane în timpul Misiunii Militare germane în România reliefează o problemă de ordin juridic, întrucât între cele două țări nu au existat tratate de alianță sau convenții militare care să reprezinte baza juridică a participării României alături de Germania în război, cele mai multe dintre subordonările armatei române față de eșaloanele de comandament germane făcându-se prin acord verbal.

În același timp, Misiunea Militară germană a avut o influență dominantă asupra desfășurării activității Marelui Cartier General și a Marelui Stat Major, minimizându-le responsabilitățile de concepție și conducere a oștirii române pe teatrul de război.

Cuvinte-cheie: Acordul de la München, Misiunea Militară germană, Al Doilea Război Mondial, Mica Antantă, Pactul Molotov-Ribbentrop.

INTRODUCERE

Europa anilor '40 era cuprinsă în vârtejul unui război continental provocat, pe de o parte, de explozia fascismului și a nazismului italian, iar pe de altă parte, de o serie de erori sau temeri ale democrațiilor occidentale. Dezmembrarea Cehoslovaciei și destrămarea Micii Antante, în urma Acordului de la München (septembrie 1938), precum și implacabilul Pact Ribbentrop-Molotov (23 august 1939) au fost cele mai drastice evenimente de pe scena politică europeană. Conjunctura geopolitică astfel creată a avut consecințe semnificative asupra securității României, evoluția evenimentelor politice devenind inevitabilă. În acest context, România a fost afectată în mod direct prin pierderile teritoriale din anul 1940, în urma Dictatului de la Viena: Basarabia, partea de nord a Bucovinei și cea nord-vestică a Transilvaniei.

Cu toate că, principial, Mica Antantă, ca organizație politică cu rol defensiv, avea la bază criteriile democratice, reușind, în astfel de circumstanțe, să păstreze, pentru un timp, integritatea teritorială a statelor semnatare – Cehoslovacia, Regatul României și Regatul Iugoslaviei – și reprezentând, în același timp, un obstacol pentru revendicările arbitrare ale Ungariei horthyste, drumul spre expansiune al Germaniei a fost una dintre urmările dramatice ale Acordului de la München. De asemenea, Pactul Molotov-Ribbentrop și ultimatumurile sovietice din 26-27 iunie 1940 au fost factori determinanți ai destrămării balanței politice în Europa Centrală și de Est, ceea ce a dus, iminent, la declanșarea celui de-Al Doilea Război Mondial.

În aceeași ordine de idei, Pactul Molotov-Ribbentrop a generat instaurarea puterii sovietice (Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste/URSS) în cele trei state baltice – Estonia, Letonia și Lituania –, care au devenit, astfel, parte a URSS, a făcut din Polonia un instrument de sacrificiu în lupta dintre Kremlin și Berlin, iar România și Finlanda au fost obligate să renunțe la importante teritorii în avantajul Moscovei.

În acest tablou geopolitic, România apare ca actor-participant, încă „din primul moment, de partea Germaniei la «cruciada împotriva bolșevismului»” (Trașcă, 2006, p. 3), cu intenția firească și legitimă de a redobândi teritoriile dezrădăcinate în vara anului 1940. Pe aceleași

Pactul Molotov-Ribbentrop și ultimatumurile sovietice din 26-27 iunie 1940 au fost factori determinanți ai destrămării balanței politice în Europa Centrală și de Est, ceea ce a dus, iminent, la declanșarea celui de-Al Doilea Război Mondial.

coordonate securitare se poate menționa faptul că ultimatumurile sovietice din iunie 1940 „au inaugurat seria neagră din vara anului 1940, ce avea să culmineze cu cedarea Cadrilaterului către Bulgaria, prin semnarea Tratatului de la Craiova, din 7 septembrie 1940, și a Transilvaniei de nord-est în favoarea Ungariei, în urma celui de-al doilea arbitraj de la Viena, din 30 august 1940” (Trașcă, 2013, p. 71; Duțu, 2000, p. 17). În astfel de circumstanțe, orientarea României către un pact cu Germania, prin colaborarea cu Comandamentul german, și-a găsit aplicabilitate prin trimiterea unei Misiuni Militare germane în țara noastră. În 1941, România se afla în situația unui aliat al Germaniei naziste, având ca scop primordial, de ordin subiectiv, evident, recuperarea regiunilor anexate de către URSS în mod abuziv cu un an în urmă. În același timp, prin Misiunea Militară germană, politica internă românească năzuia la integrarea României în sistemul politico-militar al Puterilor Axei.

În planurile strategice ale Germaniei, încă din anii precedenți celui de-Al Doilea Război Mondial, România a avut un rol esențial, din cel puțin trei perspective: granița sa cu URSS, accesul direct la Marea Neagră și resursele petroliere, element fundamental al economiei celui de-al Treilea Reich.

ASPECTE DEFINITORII ALE INTERESULUI POLITIC, ECONOMIC ȘI STRATEGIC AL ROMÂNIEI PE TIMPUL MISIUNII MILITARE GERMANE

În planurile strategice ale Germaniei, încă din anii precedenți celui de-Al Doilea Război Mondial, România a avut un rol esențial, din cel puțin trei perspective: granița sa cu URSS, accesul direct la Marea Neagră și resursele petroliere, element fundamental al economiei celui de-al Treilea Reich (Haynes, 2003, p. 18). De altfel, printre obiectivele politicii externe naziste se afla în prim-plan accesul la puterea economică a statelor din sud-estul Europei (Ancel, 1940), România fiind înconjurată de rivali cu pretenții teritoriale, precum Uniunea Sovietică, Bulgaria și Ungaria. Ca atare, partea română, la rândul său, era motivată de orientarea spre puterea germană atât din punct de vedere economic, cât și din punct de vedere al asigurării unei integrități teritoriale și a securității naționale, precum și de încercarea de obturare a revizionismului maghiar, întrezărind în sprijinul Misiunii Militare germane o protecție împotriva unei posibile amenințări sovietice (Haynes, p. 28). În atare circumstanțe, regele Carol al II-lea al României (8 iunie 1930-6 septembrie 1940) considera că apropierea de Germania va garanta apărarea teritoriului românesc, dar și salvarea tronului, în condițiile schimbării regimului politic prin alcătuirea unui guvern de factură național-legionară.

Ideea unei misiuni militare germane în România își are originea în timpul regenței lui Carol al II-lea, când atașatul militar german

la București, colonelul Karl Richard Wahle, preciza, la Berlin, în ziua de 14 iulie 1940, că „Atașatul militar al aerului și subsemnatul am fost chemați în după-amiaza aceleiași zile într-o audiență la rege. Regele a deschis această întrevvedere prin a declara că acum este serios hotărât să meargă alături de Germania. De aceea ne-a cerut serviciul de a transmite Comandamentului Suprem german rugămintea lui oficială de trimitere a Misiunii Militare după cum el deja ar fi propus Führerului. Până acum, regele a rămas fără un răspuns favorabil” (Oșca, p. 56). Însă, din cauza atitudinii rezervate a conducerii de la Berlin față de politica externă a lui Carol al II-lea, răspunsul Führerului avea să vină mai târziu. Fără îndoială, din punct de vedere cultural și social, sub conducerea lui Carol al II-lea, deși o conducere dictatorială, România a progresat, dar autoritarismul regelui a luat amploare din ce în ce mai mult, iar pierderile teritoriale din anul 1940 au minimizat credibilitatea regimului, culminând cu abdicarea regelui. Ca atare, la putere a venit un guvern de coaliție, alcătuit din ofițeri de extremă dreapta, sub conducerea generalului Ion Antonescu, și reprezentanți ai Gărzii de Fier, care a reluat ideea necesității, văzută, în același timp, ca o soluție, a unei misiuni militare germane în România. Această propunere a fost menționată în documentul intitulat „Propunerile guvernului român pentru trimiterea unei Misiuni Militare germane, pe baza convorbirilor ce au avut loc la 15-17 septembrie 1940 între generalul Antonescu, conducătorul Statului Român, și generalul von Tippelskirch, din partea Comandamentului Suprem German” (Trașcă, 2013, pp. 147-148). Referitor la organizarea și atribuțiile Misiunii Militare germane, documentul prevedea că aceasta: „1) va funcționa în legătură cu Marele Stat Major român și va dispune de ofițerii specialiști necesari; 2) trupele care vor constitui și unități de instrucție în centrele de instrucție vor fi următoarele: a) aviația de luptă ...; b) apărarea antiaeriană...; c) mari unități monitorizate și mecanizate. (...) Guvernul român propunea ca un număr de 3-4 ofițeri de stat major din armata germană să fie detașați pe lângă Școala Superioară de Război. De asemenea, urmau să fie trimiși în centrele de instrucție din Germania tineri ofițeri români” (Ib.).

Efectiv, Misiunea Militară germană și-a început activitatea în octombrie 1940 (Ib., p. 139). Atribuțiile acestui organism reies din directiva semnată de feldmareșalul Wilhelm Keitel, șeful Înaltului Comandament al Wehrmacht-ului (Oberkommando der Wehrmacht/OKW), la 20 septembrie 1940, în care se specifica faptul că: „Misiunea

GÂNDIREA MILITARĂ ROMÂNEASCĂ

Misiunea Militară germană: „1) va funcționa în legătură cu Marele Stat Major român și va dispune de ofițerii specialiști necesari; 2) trupele care vor constitui și unități de instrucție în centrele de instrucție vor fi următoarele: a) aviația de luptă ...; b) apărarea antiaeriană...; c) mari unități monitorizate și mecanizate”.

Încă din perioada de început a conlucrării militare româno-germane, existau numeroase diferențe între cele două entități, printre care cele mai importante erau reprezentate de precara dotare a armatei române, precum și de incapacitatea părții române de a oferi propriilor trupe condiții civilizate de ducere a războiului. Ne referim aici, spre exemplu, la echipamentul armatei germane, care dispunea de „ținute speciale pentru corvoadă, instrucție și sport, de repaos special, cazare confortabilă și igienică”.

aparentă a trupelor germane este de a ajuta România, prietenă nouă, în privința organizării și instruirii forțelor ei armate. Misiunile lor reale, care nu trebuie să devină evidente nici pentru români, nici pentru propriile trupe, sunt: a) să protejeze regiunea petroliferă față de distrugerii și acapararea sa de către o terță putere, b) să ofere armatei române capacitatea de a efectua sarcini diferite, corespunzător unui plan elaborat în favoarea intereselor germane, c) în cazul unui război impus nouă de Rusia Sovietică, să efectueze pregătiri în vederea angajării forțelor germane și române din direcția României” (Ib., p. 150), România fiind, așa cum considera feldmareșalul Keitel, „legată de noi pe viață și pe moarte” (Trașcă, 2021, p. 211).

În fond, prezența unităților germane pe teritoriul țării noastre semnifica intrarea României în sfera de influență a Germaniei, precum și adoptarea implicită a deciziilor celui de-al Treilea Reich, în special în ceea ce privește atacul asupra URSS în prima parte a anului 1941. În timpul acestei campanii, armata română nu dispunea de un potențial necesar – nici fizic, nici moral – de a lupta împotriva URSS: cavaleria reprezenta baza forțelor armate, lipsa însă artileria modernă, nedispunând de suficiente unități blindate. Pe lângă aceste impedimente, pregătirea de luptă și cea morală ale soldaților români erau necorespunzătoare pentru astfel de circumstanțe. Trebuie amintit, de asemenea, faptul că, încă din perioada de început a conlucrării militare româno-germane, existau numeroase diferențe între cele două entități, printre care cele mai importante erau reprezentate de precara dotare a armatei române, precum și de incapacitatea părții române de a oferi propriilor trupe condiții civilizate de ducere a războiului. Ne referim aici, spre exemplu, la echipamentul armatei germane, care dispunea de „ținute speciale pentru corvoadă, instrucție și sport, de repaos special, cazare confortabilă și igienică” (AMNR, 2005, p. 9)

Economic, petrolul românesc constituia un factor decisiv pentru efortul de război german, fiind singurul produs natural apt să răspundă nevoilor industriale și economice ale armatei germane. Era o resursă vitală strategică, ce trebuia pe deplin securizată, de aceea era prioritară în analizele factorilor decizionali germani. Rezulta, astfel, că posesia asupra petrolului românesc era un argument întemeiat pentru interesul germanilor în România, precum și, putem presupune, unul dintre factorii care au motivat Germania să ducă un război de agresiune împotriva URSS în iunie 1941.

În aceste condiții geopolitice și economice, apreciem că Misiunea Militară germană a jucat un rol semnificativ în pregătirea ofensivei împotriva Uniunii Sovietice la 22 iunie 1941, precum și în stabilirea și susținerea unui parteneriat strategic între Reich-ul german și Regatul României până la sfârșitul lunii august 1945, când țara noastră a intrat în război alături de URSS, părăsind coaliția Axei.

IMPLICAREA ROMÂNIEI ÎN RĂZBOIUL GERMANO-SOVIETIC – OPERAȚIUNEA „BARBAROSSA”

Oarecum izolată în context internațional, îndeosebi după divizarea teritoriilor Europei de Est între Germania și URSS, dar mai ales în urma încheierii Pactului Ribbentrop-Molotov, România s-a găsit în postura de a accepta sprijinul Germaniei: „În această grea situație, în care însăși existența ei era amenințată, România nu putea să-și orienteze politica sa – cum a făcut-o și în alte vremuri – decât către Germania, de care s-a alipit și alături de care a intrat în război contra Rusiei în vara anului 1941 (...), continuând războiul sfânt, împreună cu marele ei aliat, contra pericolului comunist”. (Cioroiu, 1942, p. 70). Însă, această soluție a fost, după cum aprecia fostul ambasador român la Berlin, Ion Gheorghe, „un act oficial fără putere de convingere” (Gheorghe, 1996, p. 220), pentru că relațiile dintre cele două țări s-au rezumat la un „oportunism politic obișnuit” (Duțu, 2016, p. 218). Obiectivul României în cadrul acestei alianțe era unul fără echivoc: recăpătarea regiunilor pierdute Basarabia și Bucovina de Nord, anexate de URSS.

Ca poziție strategică, în atacul împotriva URSS, cel de-al Treilea Reich a văzut în România instrumentul ideal, apreciind că armata română este un sprijin consistent în derularea operațiunilor împotriva sovieticilor. În același timp, resursele petroliere reprezentau o vulnerabilitate referindu-ne la o posibilă riposta din partea URSS.

Implicarea României în războiul germano-sovietic început la 22 iunie 1941 a constat în contribuția și efortul armatei române, considerată un partener principal al Axei, alături de Japonia și Italia, prin participare la asediul Odesei, la cucerirea Crimeii sau în bătălia de la Stalingrad. În toate aceste acțiuni, aportul Misiunii Militare germane în pregătirea ostirii române prin intermediul instrucțiunilor și al asistenței oferite a fost unul semnificativ și eficient.

Germania și aliații săi – Italia, Finlanda, Slovacia, Ungaria, Spania, România – au atacat URSS la 22 iunie 1941 în cadrul operațiunii cu numele de cod „Barbarossa”, prin care se urmărea anihilarea Uniunii

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Misiunea Militară germană a jucat un rol semnificativ în pregătirea ofensivei împotriva Uniunii Sovietice la 22 iunie 1941, precum și în stabilirea și susținerea unui parteneriat strategic între Reich-ul german și Regatul României până la sfârșitul lunii august 1945, când țara noastră a intrat în război alături de URSS, părăsind coaliția Axei.

Diviziile române erau considerate nefuncționale în acțiuni ofensive independente, ele putând fi folosite doar în misiuni de pază și siguranță. Aprecierile din cadrul raportului erau extrem de critice și se încheiau cu următoarea concluzie tranșantă: „o operațiune ofensivă independentă a trupelor române nu intră în discuție”.

Sovietice și a regimului său comunist. În scopul pregătirii acestei operațiuni, una dintre măsurile stringente pe care Misiunea Militară germană o avea de luat consta în evaluarea capacității de luptă a armatei române, aceasta nefiind tocmai una pozitivă, așa cum reiese dintr-un raport întocmit în 1941 de către Misiunea Militară germană: ofițerii erau apreciați ca bine pregătiți din punct de vedere teoretic, însă „fără a avea tăria și voința de a rezista până la ultimul om” (Trașcă, 2021, p. 7). În raport se sublinia și faptul că, în privința subofițerilor, nu se puteau oferi informații, „întrucât nu există deloc subofițeri activi” (Ib.). În schimb, evaluarea soldatului român era una pozitivă: „Soldatul român constituie un material (uman – n.a.) destoinic, dispus să asimileze; el este de regulă docil și dispus să asimileze, în aparență inclusiv rezistent și perseverent; dispune însă, în general, de un grad de pregătire redus. Îi lipsesc activitatea și gândirea independente. Relația sa cu superiorii este, corespunzător mentalității românești, bazată mai degrabă pe teama față de pedepse decât pe încredere. Tratatamentul soldatului este, în parte, rău, iar condițiile de viață din cazărmi – în conformitate cu standardele noastre – sunt primitive. Solda nu corespunde nici măcar necesităților modeste de trai” (Ib.).

De asemenea, raportul prezenta starea diviziilor române, care, în urma evaluării, erau considerate nefuncționale în acțiuni ofensive independente, ele putând fi folosite doar în misiuni de pază și siguranță. Aprecierile din cadrul raportului erau extrem de critice și se încheiau cu următoarea concluzie tranșantă: „o operațiune ofensivă independentă a trupelor române nu intră în discuție” (Ib.). S-a decis, ca atare, că diviziile române nu sunt indicate pentru misiuni de luptă independente, ci doar pentru unele misiuni de atac. Astfel, atât în baza concluziilor raportului Misiunii Militare germane, cât și ca urmare a opoziției manifestate de Adolf Hitler, planurile cu privire la folosirea trupelor române în cadrul operațiunii „Barbarossa” au fost modificate (Ib., p. 9). Deși Misiunea Militară germană a îmbunătățit, într-o oarecare măsură, situația trupelor române, s-a decis totuși că armata română nu era „potrivită pentru misiuni ofensive dificile” cel puțin în prima etapă a operațiunii „Barbarossa”. (Ib.). De altfel, una dintre concluziile raportului menționa, într-o manieră sugestivă și categorică: „Sugestiile germane au fost însușite și urmate cu interes și convingere sinceră. Se poate constata faptul că cea mai mare parte a Marelui Stat Major și a corpului de comandă românesc se străduie cu sinceritate să-și însușească principiile de luptă germane. Posturile de comandă ar trebui ocupate în general de personalități corespunzătoare” (Ib., p. 13).

Cu toate că evaluarea din 1941 prezenta o armată nepregătită corespunzător din punctul de vedere al Misiunii Militare germane, armata română a avut totuși un rol dinamic, trupele române și cele finlandeze asigurând „flancul sudic și nordic și au luat parte la operațiuni militare alături de Wehrmacht. Din acest punct de vedere, România a fost și o bază de operațiuni pentru armata germană. Știm că, încă din toamna anului 1940, trupele Reichului au fost dislocate în România ca parte a unei misiuni militare germane. România era și un furnizor de materii prime, în special petrol, care era foarte important pentru mașina de război germană. Din iunie 1941, două armate române, a 3-a și a 4-a, au participat la operațiuni alături de armata a 11-a germană în cadrul unui grup de armate numit <general Antonescu>, al cărui comandant era tocmai Ion Antonescu, șeful statului român. La început, scopul său a fost să elibereze Basarabia și nordul Bucovinei...” (Trașcă, 2013, p. 67).

În urma invadării Uniunii Sovietice, România și-a anexat Basarabia și Bucovina de Nord, iar după cucerirea Ucrainei de către germani și trupele române, în iulie și august 1941, România a primit teritoriul situat între Nistru și Bug. Scopul participării armatei române la această acțiune de anvergură – reîntregirea granițelor sale – a fost diferit de cel al Germaniei, cu toate că ambele țări își urmăreau îndeplinirea obiectivelor prin înfrângerea Uniunii Sovietice.

Eșecul trupelor germane de a învinge forțele sovietice în cadrul operațiunii „Barbarossa” a semnalat un punct de cotitură crucial. Deși Armata Roșie a suferit pierderi mai mari decât germanii în timpul acestei campanii, incapacitatea forțelor germane de a învinge Uniunea Sovietică a marcat un regres semnificativ pentru efortul militar german. De asemenea, operațiunea „Barbarossa” a avut o serie de consecințe asupra problematicii evreiești în cadrul relațiilor româno-germane, între acestea, pogromul de la Iași, din 28-30 iunie 1941, suscitând interesul a numeroși istoriografi. Politica guvernului antonescian față de evrei în perioada celui de-Al Doilea Război Mondial s-a pliat, în linii mari, scopurilor politicii externe, aflându-se „sub semnul considerentelor tactice și pragmatice” (Trașcă, 2013, p. 618) ale acelor timpuri. Așa cum reiese din depoziția lui Ion Antonescu în cadrul Procesului de la Nürnberg, „în tot timpul cât am fost la putere în România, am urmat politica de consolidare a legăturilor cu Germania pentru a relua cu ajutorul acesteia pregătirea și înarmarea Armatei Române. În acest scop, l-am întâlnit pe Hitler de mai multe ori.” (Procès-verbal, p. 23).

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

În urma invadării Uniunii Sovietice, România și-a anexat Basarabia și Bucovina de Nord, iar după cucerirea Ucrainei de către germani și trupele române, în iulie și august 1941, România a primit teritoriul situat între Nistru și Bug.

Deși Armata Roșie a suferit pierderi mai mari decât germanii în timpul acestei campanii, incapacitatea forțelor germane de a învinge Uniunea Sovietică a marcat un regres semnificativ pentru efortul militar german.

Acest paragraf ne poate dezvălui relația dintre Germania și sateliții săi. În același context, referitor la Misiunea Militară germană în România, Ion Antonescu recunoștea că: „Am fost de acord cu Hitler ca misiunea militară germană în România să-și continue activitatea de reorganizare a Armatei Române pe modelul german; de asemenea, am încheiat un acord economic în baza căruia germanii vor livra României 109 avioane Messerschmitt, tancuri de luptă, tractoare, tunuri antiaeriene și antitanc, arme automate și alte armamente și vor primi, în schimb, o parte din grâul și benzina României pentru nevoile armatei germane. La întrebarea pusă: – Poate fi considerată această primă întâlnire cu Hitler drept începutul acordului meu cu germanii pentru pregătirea războiului împotriva Uniunii Sovietice? – răspund afirmativ” (Ib., p. 65).

Misiunea Militară germană a avut o influență dominantă asupra desfășurării activității Marelui Cartier General și a Marelui Stat Major, minimizându-le responsabilitățile de concepție și conducere a oștirii române pe teatrul de război.

CONCLUZII

Studiile istorice, întreprinse de-a lungul timpului, asupra relațiilor româno-germane în timpul Misiunii Militare germane în România puntează deficiența aspectelor de ordin juridic, întrucât între cele două țări nu au existat tratate de alianță sau convenții militare care să constituie un fundament juridic al participării României alături de Germania în război, majoritatea subordonărilor armatei române față de eșaloanele de comandament germane făcându-se prin acord verbal (Oșca, p. 221).

De asemenea, trebuie să notăm și natura relațiilor politico-militare cu cel de-al Treilea Reich, care și-a impus punctul de vedere în cadrul problemelor de ordin strategic și operativ. Misiunea Militară germană a avut o influență dominantă asupra desfășurării activității Marelui Cartier General și a Marelui Stat Major, minimizându-le responsabilitățile de concepție și conducere a oștirii române pe teatrul de război. De exemplu, în timpul Campaniei din Est, aceste două organisme de concepție și comandă ale armatei române au fost împiedicate să conceapă în mod independent planuri de campanie sau să conducă efectiv armata română pe front, doar cu unele excepții – „în zone și pe direcții limitate spațial, în sudul Basarabiei și în bătălia de la Odessa, între 22 iunie și 16 octombrie 1941, în fâșia Armatei 4, și atunci cu notabile sugestii și influențe germane” (Duțu, p. 12). Nu trebuie omis rolul Misiunii Militare germane la realizarea unora dintre obiectivele noastre naționale în timpul războiului, aici putând menționa contribuția Armatei 11 germane la eliberarea Basarabiei

și a părții de nord a Bucovinei, în 1941. Putem conchide că „partenerul mai puternic” (Oșca, p. 68), în cazul nostru Germania, și-a impus concepția de ducere a luptei prin manifestarea unui control strict, dar eficient asupra armatei române.

BIBLIOGRAFIE:

1. Ancel, J. (1986). *Documents concerning the fate of Romanian Jewry during the Holocaust. The Regat and Southern Transylvania. 1940*. New York: Beate Klarsfeld Foundation, <https://www.worldcat.org/title/documents-concerning-the-fate-of-romanian-jewry-during-the-holocaust-1-a-selected-studies-on-the-jewish-question-in-romania-b-statistical-data-c-the-regat-and-southern-transylvania-1940/oclc/247299716?referer=di&ht=edition>, accesat la 21 mai 2022.
2. Cioroiu, M.S. (1942). *Reflexiuni și note pe marginea unor probleme actuale*. În revista *România Militară*, nr. 11-12, noiembrie-decembrie. București.
3. Duțu, Al. (2000). *Între Wehrmacht și Armata Roșie. Relații de comandament româno-germane și româno-sovietice (1941-1945)*. București.
4. Duțu, Al. (2016). *România în cadrul războiului de coaliție (1941-1945)*. În *Studia Universitatis Moldaviae*, nr. 4. Universitatea de Stat din Moldova.
5. Gheorghe, I. (1996). *Un dictator nefericit. Mareșalul Ion Antonescu*. București: Editura Machiavelli.
6. Haynes, R. (2003). *Politica României față de Germania între 1936-1940*. Iași: Editura Polirom.
7. Oșca, Al. (f.a.). *Misiunea militară germană în România. Tratatative și reacții*, <https://www.scribgroup.com/istorie-politica/istorie/Misiunea-militara-germana-in-R74153.php>, accesat la 17 mai 2022.
8. Trașcă, O. (2006). *23 august 1944. Sfârșitul „camaraderiei de arme” româno-germane*. Cluj-Napoca: Institutul de Istorie „George Barițiu”, https://nanopdf.com/download/23-august-1944-sfaritul-camaraderiei-de-arme_pdf, accesat la 17 mai 2022.
9. Trașcă, O. (2013). *Relațiile politice și militare româno-germane. Septembrie 1940-august 1944*. Cluj-Napoca: Editura Argonaut.
10. Trașcă, O. (2021). *Situația Armatei Române în viziunea Misiunii Militare germane*. În *Revista de istorie militară*, nr. 3-4.
11. Arhivele Militare Naționale Române (AMNR), Centrul de Studii și Păstrare a Arhivelor Militare (2005). *Relații militare româno-germane 1940-1944. Documente*. Vol. II. București: Editura Europa Nova.
12. *Procès-verbal des minutes du processus Nuremberg*, <https://www.unicaen.fr/recherche/mrsh/crdfed/nuremberg/consult/Nuremberg/07/57e.xml/am12021946>, accesat la 22 mai 2022 (trad.aut.)

SITUAȚIA MARINEI MILITARE ROMÂNE ÎN ANUL 1950

Dr. Ion RÎȘNOVEANU

Cercetător științific gr. III
Muzeul Militar Național „Regele Ferdinand I”
DOI: 10.55535/GMR.2022.3.12

Măsurile militare stabilite prin Tratatul de Pace de la Paris din 10 februarie 1947 au diminuat considerabil capacitatea de luptă a Armatei Române. Acest document diplomatic internațional prevedea că efectivele aflate sub arme nu trebuiau să depășească 138.000 de militari, numărul avioanelor militare era redus la 150, dintre care 100 de aparate de luptă, iar Marinei Militare i se interzicea să aibă în dotare, în principal, submarine și vedete torpiloare.

De asemenea, Marina Militară putea fi încadrată cu cel mult 5.000 de oameni, iar valoarea tonajului total al navelor nu putea să depășească 15.000 tdw.

Începând cu anul 1948, s-a trecut la reorganizarea Armatei Republicii Populare Române, în conformitate cu impunerile Comisiei Aliate de Control (Partea Sovietică) și cu prevederile Tratatului de Pace de la Paris.

În acest context, Marina Militară, alături de Comandamentul Marinei Militare ca eșalon superior, a primit o nouă organizare, care a ținut cont și de problemele bugetare, firești, pe care le-a avut România după cel de Al Doilea Război Mondial.

Cuvinte-cheie: Marina Militară, apărarea litoralului maritim, nave de luptă, pregătirea de luptă, Tratatul de Pace de la Paris.

INTRODUCERE

Proclamarea Republicii Populare Române la 30 decembrie 1947 a adus modificări organizatorice la nivelul conducerii Marinei Militare. Astfel, în baza Ordinului Ministerului Apărării Naționale (M.Ap.N.) nr. 510919 din 5 ianuarie 1948, comunicat prin Ordinul de Zi nr. 86 din 8 ianuarie 1948 al comandantului Marinei, denumirea de *Marina Regală* și *Comandamentul Marinei Regale* au fost înlocuite cu *Marina Militară*, respectiv *Comandamentul Marinei Militare* (Glodarenco, Croitoru, Vochițu, Stan&Rîșnoveanu, 2010, p. 230).

Începând cu anul 1948, odată cu instaurarea regimului de *democrație populară* în România, noile autorități militare de la București au început creionarea unei noi doctrine de apărare a țării, pe baza învățămintelor desprinse din participarea Armatei Române la cel de Al Doilea Război Mondial.

Interesul Ministerului Apărării Naționale față de refacerea Marinei a reieșit la 3 august 1948, când ministrul apărării, generalul-colonel Emil Bodnăraș, a inspectat navele și unitățile Marinei Militare din Constanța și s-a întâlnit cu toate cadrele superioare la bordul navei *LIBERTATEA* (AMNR, f. 229).

Astfel, ministrul apărării naționale a ordonat ofițerilor din Marele Stat Major să elaboreze ipoteze în care s-ar fi putut afla România în cazul unui eventual conflict. În funcție de aceste ipoteze, specialiștii din Subsecretariatul Marinei au elaborat un plan de înzestrare, instrucție și pregătire politică a Marinei Militare, realizabil în decurs de maximum 10 ani, în condițiile în care se anticipa un atac combinat al forțelor inamice, pe mare, pe uscat și din aer (Moșneagu, 2006, p. 240).

Interesant este faptul că, fără a intra în amănunte legate de necesarul de înzestrare cu nave de luptă, echipament naval și muniție, precum și de amenajarea unor puncte fortificate pe întreaga zonă costieră a României de la Marea Neagră, costul total al acestui plan era estimat la suma de 91.930.000.000 de lei (AMNR, ff. 164, 197-219; Moșneagu, p. 244).

Începând cu anul 1948, odată cu instaurarea regimului de „democrație populară” în România, noile autorități militare de la București au început creionarea unei noi doctrine de apărare a țării, pe baza învățămintelor desprinse din participarea Armatei Române la cel de Al Doilea Război Mondial.

În condițiile în care se acutizau raporturile economice, diplomatice, politice și militare dintre Uniunea Sovietică și Statele Unite, respectiv dintre alianțele care erau conduse de cele două Mari Puteri, conducerea Comandamentului Marinei Militare a propus ca, pentru executarea misiunilor specifice, să fie create două Mari Unități, una care să aibă ca arie de responsabilitate zona costieră și apele naționale din bazinul Mării Negre, respectiv cealaltă pentru apărarea zonei fluviale.

REORGANIZAREA ADMINISTRATIVĂ A MARINEI MILITARE

La 7 aprilie 1948, comandorul Eugen Săvulescu, în calitate sa de comandant al Marinei Militare, a trimis ministrului apărării naționale un *Memoriu privitor la problemele forțelor navale*, în care se arăta, printre altele, că „...o acțiune aero-navală în această mare (Marea Neagră, n.a.), urmată de o debarcare, ar duce pe atacatori direct pe teritoriul Uniunii Sovietice, bastionul principal al forțelor democratice. Dobrogea întregă poate constitui un uriaș cap de pod, ale cărui puncte importante pot fi ocupate în câteva ore de mijloacele mecanizate și de parașutiști. O debarcare în acest loc ar intercepta artera Dunării, cea mai importantă cale de comunicație dintre URSS și aliații ei din Balcani. În sfârșit, o debarcare în Dobrogea ar tăia legătura dintre URSS și republicile populare din Balcani, fapt care ar putea fi scontat ca producător de efecte politice maxime. Astfel încât, în concluzie, litoralul maritim al României se situează pe primul plan de importanță în cazul unui conflict. Misiunea esențială a Marinei Române este deci apărarea acestui litoral contra unei asemenea eventualități”. (Moșneagu, p. 245).

În ceea ce privește reorganizarea administrativă, în luna septembrie 1948, Marina Militară a devenit *Regiune*, creându-se depozite și centre de subzistență și echipament, administrându-se singură din punct de vedere al hrănirii, echipării și cazării.

În conformitate cu Ordinul Marelui Stat Major nr. 512990/1950, între 18 și 24 ianuarie 1950, Comandamentul Marinei Militare a organizat la Constanța o convocare a marilor unități de marină din Dobrogea, în cadrul căreia a fost executat un joc de război pe hartă cu simplă partidă, cu tema *Apărarea unei porțiuni de litoral*. Jocul de război a fost condus de comandorul Emil Grecescu, comandantul Marinei Militare. Pe baza concluziilor acestui exercițiu, Statul Major al Comandamentului Marinei Militare a întocmit *Instrucțiunile pentru apărarea litoralului*.

În conformitate cu *Planul de acțiune pentru apărarea litoralului maritim*, document *strict secret* al Comandamentului Marinei, emis la data de 7 februarie 1949, Marina Militară reprezenta principala structură din cadrul Ministerului Apărării Naționale care avea misiunea fundamentală să interzică o eventuală debarcare aero-navală a inamicului pe litoralul românesc al Mării Negre, precum și o afluire a forțelor acestuia în vederea forțării trecerii Dunării, pe direcția generală București.

În aceste condiții, în perioada 26 ianuarie-2 februarie 1950, generalul-colonel Emil Bodnăraș, în calitate de ministru al apărării naționale, însoțit de un grup de ofițeri din organele centrale, a efectuat un control la unitățile și marile unități din subordinea Comandamentului Marinei Militare, prilej cu care au fost urmărite o serie de aspecte legate de „capacitatea de luptă, mersul pregătirii de luptă și politice, precum și modul de gospodărire al comandamentelor și unităților Forțelor Maritime, Forței Navale, Apărării Litoralului Maritim și Brigăzii 25 Moto” (AMNR, c. 351).

În urma acestui control, ministrul comunist a emis, în data de 21 martie 1950, *Ordinul Ministrului Apărării Naționale al Republicii Populare Române nr. 10*, document structurat pe șase mari teme, respectiv: „Starea de organizare și capacitatea de luptă a unităților, Pregătirea de luptă și politică, Starea armamentului și a mijloacelor tehnice de luptă, Modul de gospodărire și serviciul în unități, Starea politico-morală și disciplinară și Controlul și ajutorul unităților din partea șefilor” (Ib.), în care erau prezentate, în culori sumbre, organizarea Marinei Militare, precum și capacitatea de luptă și intervenție a acesteia în cazul unei eventuale agresiuni străine în zona litoralului maritim românesc de la Marea Neagră.

Documentul prezenta, în prima parte, faptul că verificarea realizată de ofițerii din aparatul central al Ministerului Apărării Naționale a scos în evidență o stare de lucruri total nesatisfăcătoare în ceea ce privește capacitatea de luptă a unităților, precum și „lipsuri serioase în serviciul de corp, în modul de gospodărire și instrucție” (Ib.). Excepție de la această situație făceau Brigada 25 Moto, precum și Divizionul 75 Artilerie din Sectorul 3 al Apărării Litoralului Maritim, care „s-au prezentat ceva mai bine sub raportul pregătirii de luptă și politice” (Ib.).

Interesant este faptul că, potrivit înaltului demnitar militar comunist, deficiențele mari descoperite în marile unități și unități

În conformitate cu „Planul de acțiune pentru apărarea litoralului maritim”, document „strict secret” al Comandamentului Marinei, emis la data de 7 februarie 1949, Marina Militară reprezenta principala structură din cadrul Ministerului Apărării Naționale care avea misiunea fundamentală să interzică o eventuală debarcare aero-navală a inamicului pe litoralul românesc al Mării Negre, precum și o afluire a forțelor acestuia în vederea forțării trecerii Dunării, pe direcția generală București.

Generalul-colonel Emil Bodnăraș considera că Marele Stat Major, Comandamentul Marinei Militare, precum și „unele organe centrale ale Ministerului Apărării Naționale n-au depus efortul necesar ridicării capacității de luptă a unităților din Dobrogea”. Mai mult, acesta considera că în comandamente și unități se exercita, adesea, „o comandă formală și birocratică, alături de lipsa de inițiativă în muncă”, motiv pentru care s-a ajuns „la practica dăunătoare de a aștepta mereu ordine de sus”.

dislocate în Dobrogea erau cauzate, în primul rând, de lipsa de responsabilitate și de inactivitatea „condamnabilă a mai multor șefi ierarhici superiori” (Ib.) din cadrul Forțelor Maritime, Forței Navale și Apărării Litoralului Maritim.

De asemenea, generalul-colonel Emil Bodnăraș considera că Marele Stat Major, Comandamentul Marinei Militare, precum și „unele organe centrale ale Ministerului Apărării Naționale n-au depus efortul necesar ridicării capacității de luptă a unităților din Dobrogea”. Mai mult, acesta considera că în comandamente și unități se exercita, adesea, „o comandă formală și birocratică, alături de lipsa de inițiativă în muncă”, motiv pentru care s-a ajuns „la practica dăunătoare de a aștepta mereu ordine de sus” (Ib., cc. 351-352).

În primul capitol, *Starea de organizare și capacitatea de luptă a unităților*, ministrul apărării naționale a făcut o prezentare obiectivă a capacității de luptă, precum și a organizării unităților și marilor unități din compunerea Comandamentului Marinei Militare care asigurau apărarea litoralului maritim și, implicit, interzicerea unei eventuale înaintări inamice pe direcția generală Câmpia Munteniei-București.

Prima problemă identificată în acest document a fost reprezentată de faptul că atât Comandamentul Forțelor Maritime, cât și Statul Major al acestuia nu aveau un plan al apărării litoralului maritim și nici hărțile topografice necesare, „motiv pentru care unitățile subordonate nu au lucrat nimic în această direcție” (Ib.).

Mai grav era faptul că, potrivit acestui raport, la nicio unitate nu exista un plan de alarmare sau instrucțiuni prin care să se precizeze „locul și în cât timp trebuie să se adune unitatea sau subunitatea, care sunt zonele sau pozițiile pe care trebuie să le ocupe, cantitățile de munițiuni și hrană ce trebuie să aibă, transportul, organizarea anunțării ofițerilor etc.” (c. 352).

De asemenea, lucrările de fortificație permanentă, care au fost construite de-a lungul zonei costiere românești de la Marea Neagră, nu erau încă repartizate subunităților care asigurau paza litoralului, comandanții acestora neavând nici măcar planurile acestor lucrări din sectoarele pe care le aveau în subordine. Mai mult, *batalioanele de mitraliere*, precum și *divizioanele independente de artilerie*, care se aflau în compunerea sectoarelor Apărării Litoralului Maritim, nu aveau amplasamentele fixate și amenajate.

Și la marile unități din subordinea Comandamentului Marinei Militare organizarea lăsa mult de dorit. Astfel, în opinia generalului-colonel Emil Bodnăraș, dislocarea Brigăzii 25 Moto, precum și a Comandamentului Sectorului 2 al Apărării Litoralului nu corespundeau nevoilor operative, iar unitățile brigăzii, dotate cu tunuri calibru 45 mm și 57 mm, dar și obuziere de 122 mm, nu aveau muniția necesară pentru executarea misiunii care le-a fost încredințată.

De asemenea, raportul conținea și o serie de detalii legate de gestionarea defectuoasă a resursei umane din cadrul Brigăzii 25 Moto: „... oamenii vechi sunt constituiți în subunități separate de acelea ale ostașilor noi – în loc să formeze osatura grupelor, echipelor de servanți și echipajelor – deși am dat instrucțiuni precise în acest sens. Datorită acestor lipsuri, capacitatea de luptă a unităților și subunităților scade” (cc. 352-353).

Existau lipsuri și în ceea ce privește faptul că, în ordinea de bătaie a statelor majore ale unităților și subunităților de tancuri și infanterie moto, nu era prevăzută funcția de loctiitor tehnic, iar la batalioanele independente de infanterie motorizată nu era prevăzut aparatul politic. Personalul medical era, de asemenea, insuficient, iar plutonierii de companie nu erau prevăzuți în ordinea de bătaie a niciunei unități. Însă, aspectul care l-a deranjat cel mai mult pe înaltul oficial militar a fost reprezentat de faptul că „niciun comandant n'a avut inițiativa de a pune problema lichidării acestor lipsuri în organizarea unităților” (c. 353).

Aspecte negative au fost identificate și în ceea ce privește transmisiunile radio. Astfel, unitățile care aveau ca arie de competență litoralul românesc al Mării Negre aveau o dotare complet insuficientă în mijloace radio, iar transmisiunile cu fir funcționau defectuos între București și Constanța, nefiind îndeplinite condițiile tehnice necesare pentru asigurarea unor legături securizate, operative și permanente.

Nemulțumirile ministrului apărării naționale erau legate și de faptul că, în timpul acestei verificări, marile unități și unități dislocate în Dobrogea nu i-au prezentat schema legăturilor radio și cu fir, considerat „document operativ de bază” (cc. 352-353).

În partea a doua, *Pregătirea de luptă și politică*, ideea generală a raportului era că planificarea pregătirii de luptă și politică a unităților și cadrelor era satisfăcătoare. Totuși, Statul Major al Comandamentului Forțelor Maritime nu a făcut față sarcinilor „și nu a înțeles rolul

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Raportul conținea și o serie de detalii legate de gestionarea defectuoasă a resursei umane din cadrul Brigăzii 25 Moto: „... oamenii vechi sunt constituiți în subunități separate de acelea ale ostașilor noi – în loc să formeze osatura grupelor, echipelor de servanți și echipajelor – deși am dat instrucțiuni precise în acest sens. Datorită acestor lipsuri, capacitatea de luptă a unităților și subunităților scade”.

organizator al planificării”, motiv care l-a făcut pe ministrul apărării naționale să consemneze faptul că, „în locul unei munci de planificare creatoare executat minuțios, se mulțumea să transmită în mod mecanic prescripțiile directivelor organelor centrale, fără să țină cont de posibilitățile reale și condițiunile specifice ale unităților din subordine” (c. 353).

În ceea ce privește pregătirea de luptă a ofițerilor, subofițerilor și soldaților aflați în organica marilor unități și unități dislocate în provincia dintre Dunăre și Marea Neagră, concluziile raportului, prezentate cu obiectivitate, erau dintre cele mai sumbre.

Din acest document a reieșit faptul că pregătirea stat majoriștilor din comandamente și unități nu era planificată și, în consecință, nu era executată, motiv pentru care „statele majore nu se prezintă ca organe de conducere bine închegate” (Ib.). Interesant este faptul că aceeași stare de lucruri se regăsea și în ceea ce privește pregătirea cadrelor Forței Navale. Motivul identificat în acest raport, pentru această situație, era faptul că, în nicio unitate, comandanții nu dădeau dovadă de exigență și nu creau condițiile necesare pentru studiul individual și, în consecință, pentru buna pregătire militară și politică a ofițerilor.

Însă, nu numai pregătirea profesională a ofițerilor era precară, ci și pregătirea de luptă a militarilor în termen, în condițiile în care, „rămânând la metodele învechite, în toate armele, s’a executat, cu ostașii tineri, în prima subperioadă, numai pregătirea de luptă infanteristică, fără să se dea și noțiunile elementare specifice armei respective. Faptul acesta a contribuit la o însemnată scădere a capacității de luptă a unităților” (Ib.). Această situație era completată și de faptul că la nicio unitate nu a fost executată pregătirea pentru acțiunile de noapte, la bateriile de coastă lipsind amenajările necesare acestui scop.

În conformitate cu acest document, calitatea pregătirii de luptă a trupei și a cadrelor era inferioară față de cerințele moderne, „din cauza unei slabe pregătiri metodice a cadrelor și a unei insuficiente baze materiale pentru pregătirea de luptă” (Ib.). Astfel, au fost identificate o parte dintre motivele care au dus la această stare de lucruri. Documentul explica faptul că, în cazul instrucției desfășurate cu o subunitate de puterea unui pluton, erau instruiți 1-2 soldați, de preferință dintre cei care absolviseră măcar șapte clase primare, în timp ce restul soldaților priveau! Același lucru se întâmpla și în cazul

instrucției la nivel de companie, când doar un pluton era instruit, la nivel de batalion, și doar o companie primea instrucția de bază, sau la nivel de unitate de puterea unui regiment, când instrucția era realizată doar de un batalion.

Excepție făcea Divizionul de Artilerie, comandat de căpitanul Mihalache, care avea ca arie de competență Sectorul 3 al Apărării Litoralului, „unde această problemă a fost înțeleasă just și unde s’a asigurat ostașilor de la început un minimum necesar de pregătire de specialitate” (c. 354).

În ceea ce privește dotarea materială, ministrul apărării naționale evidenția faptul că, în timpul pregătirii de luptă, materialul didactic și aparatele erau folosite foarte rar, orele de recunoașterea armamentului realizându-se numai teoretic. Mai mult, în batalionul de tancuri, aflat în subordinea Brigăzii 25 Moto, întregul proces de instrucție se executa cu tancuri și autotunuri de producție germană, lăsate pe teritoriul României în timpul retragerii trupelor Wehrmacht-ului, „deși unitatea are armament nou sovietic, pe care îl ține, fără nicio justificare, depozitat în magazie” (Ib.).

Interesante sunt concluziile la care a ajuns generalul-colonel Emil Bodnăraș, în calitatea sa de ministru al apărării naționale, în legătură cu pregătirea de luptă a marilor unități și unități dislocate în Dobrogea: „Toate acestea au dus la o slabă pregătire individuală a ostașilor sub toate raporturile și la un slab progres în pregătirea cadrelor” (c. 355).

În capitolul al treilea al Raportului nr. 10, respectiv Starea armamentului și a mijloacelor tehnice de luptă, era evidențiată situația dificilă în care se găseau armamentul și tehnica de luptă aflate în dotarea marilor unități și unități inspectate de către înaltul oficial comunist. O primă concluzie se referea la faptul că ostașii și ofițerii nu erau educați „în spiritul dragostei față de armamentul lor”, motiv pentru care întreținerea acestuia se făcea în condiții nesatisfăcătoare, situație întâlnită, mai ales, la Regimentul 12 Artilerie și pe navele Forței Navale, lucru semnalat și la Brigada 25 Moto, unde „tancurile vechi sunt rău îngrijite” (Ib.).

O altă situație inacceptabilă pentru Emil Bodnăraș se referea la faptul că materialul de artilerie, aparatele de recunoaștere, precum și aparatele optice erau păstrate, conservate și întreținute în mod necorespunzător, fiind depozitate în încăperi expuse la variații bruște de temperatură. Excepție făceau Regimentul 12 Artilerie și Divizionul 75

În capitolul al treilea al Raportului nr. 10, respectiv „Starea armamentului și a mijloacelor tehnice de luptă”, era evidențiată situația dificilă în care se găseau armamentul și tehnica de luptă aflate în dotarea marilor unități și unități inspectate de către înaltul oficial comunist.

Nu numai pregătirea profesională a ofițerilor era precară, ci și pregătirea de luptă a militarilor în termen, în condițiile în care, „rămânând la metodele învechite, în toate armele, s’a executat, cu ostașii tineri, în prima subperioadă, numai pregătirea de luptă infanteristică, fără să se dea și noțiunile elementare specifice armei respective”.

Partea a patra a Raportului, „Modul de gospodărire și serviciul în unități”, prezintă aspecte cu privire la modalitatea în care comandanții coordonau serviciile marilor unități și unități pe care le aveau în subordine. În urma controlului efectuat, a fost identificată o stare de lucruri total nesatisfăcătoare în ceea ce privește efectuarea serviciilor de auto-gospodărire în cazărmiile unităților, serviciului sanitar, precum și a serviciului de gardă.

Artilerie independent, unde întreținerea materialelor specifice se realiza în mod satisfăcător. Aceste neajunsuri erau cauzate, în mare măsură, și de faptul că, în unitățile verificate, nu era asigurat controlul regulat al armamentului și muniției de către șefii ierarhici, începând cu comandanții de tun sau de grupă.

De asemenea, nicio unitate nu avea un plan de reparare a armamentului, motiv pentru care existau cantități însemnate de armament cu defecțiuni tehnice. La Batalionul 25 Moto, Batalionul 28 Moto, precum și la Batalionul 34 Tancuri, nu existau ateliere de armurărie, dar nici maiștri armurieri și mecanici.

O situație deosebită a fost identificată la Depozitele de muniție de la Tulcea, unde nu au fost asigurate ordinea și controlul evidenței și întreținerii materialelor depozitate, mai ales în magaziiile cu torpile (cc. 355-356).

Partea a patra, *Modul de gospodărire și serviciul în unități*, prezintă aspecte cu privire la modalitatea în care comandanții coordonau serviciile marilor unități și unități pe care le aveau în subordine. În urma controlului efectuat, a fost identificată o stare de lucruri total nesatisfăcătoare în ceea ce privește efectuarea serviciilor de auto-gospodărire în cazărmiile unităților, serviciului sanitar, precum și a serviciului de gardă.

Ministrul Apărării Naționale a constatat că, în majoritatea cazurilor, cazărmiile erau întreținute în mod satisfăcător, mai puțin cazarma Batalionului de Infanterie Marină și canoniera *GHICULESCU*, unde, „din lipsa de grijă pentru om, este frig, murdar și umed” (Ib.).

O problemă serioasă, cu care se confruntau toate garnizoanele dislocate în provincia trans-danubiană, se referea la cazarea ofițerilor care, din punctul de vedere al ministrului apărării naționale, era „cu totul nesatisfăcătoare” (Ib.), mai ales pentru promoția 30 decembrie 1949.

Ofițerii tineri care locuiau în cazărmi nu aveau la dispoziție modalități de recreere, se hrăneau insuficient, nu dispuneau de mobilierul necesar bunului trai și nu aveau căldură și lumină. Pe de altă parte, cazarea tinerilor ofițeri în oraș nu beneficia de sprijinul comandanților și al locuitorilor politici ai acestora care, astfel, arătau „o totală lipsă de înțelegere politică a problemei”. În aceste condiții, raportul sugera că, „din această cauză, ofițerii își găsesc adesea locuințe într'un mediu dușmănos” (Ib.).

În ceea ce privește serviciul sanitar, ministrul apărării naționale considera că acesta își desfășura activitatea în „condițiuni primitive” (Ib.), toate unitățile având deficit de medici și sanitari. Această stare de fapt se resimțea, mai ales, în sectoarele Apărării Litoralului Maritim, unde unitățile și subunitățile erau dispersate.

Nici în cazărmi lucrurile nu stăteau mai bine. În conformitate cu acest document, în majoritatea dormitoarelor domnea dezordinea, armamentul nu era aranjat în rastele, ranițele și alte elemente de uniformă erau depozitate în dezordine, nefiind repartizate pe oameni, în timp ce sub saltele și sub perne se păstrau diferite obiecte ale militarilor, iar în magazii, încălțăminte și cartușierele erau acoperite de mușcași. De asemenea, aspectul exterior al trupei era neîngrijit. Astfel, aproape niciun militar nu era tuns, echipamentul era neajustat, epoleții nu erau prinși regulamentar, iar „căciulile neasortate după culori” (Ib.).

O altă constatare era legată de modul în care era hrănită trupa. În urma controlului executat, s-a constatat că „hrana oamenilor în timpul inspecției a fost în general satisfăcătoare, deși pregătirea ei se face, aproape peste tot, în condițiuni neigienice. Mesele pe care se prepară hrana sunt murdare, fapt ce poate duce, mai ales cu venirea primăverii, la intoxicații” (Ib.).

Procesul de preparare a hranei lăsa, și el, de dorit: „Alimentele distribuite zilnic nu sunt împărțite după menu, pe feluri de mâncare. Această importantă problemă alimentară o rezolvă numai bucătarul, așa cum se pricepe. Lipsește serviciul de zi pe bucătărie și nu este organizat controlul sanitar al pregătirii hranei. Bucătăriile de campanie – material costisitor – sunt lăsate după folosire într'o stare de murdărie condamnabilă” (cc. 356-357).

În ceea ce privește serviciul sanitar, ministrul apărării naționale considera că acesta își desfășura activitatea în „condițiuni primitive” (Ib.), toate unitățile având deficit de medici și sanitari. Această stare de fapt se resimțea, mai ales, în sectoarele Apărării Litoralului Maritim, unde unitățile și subunitățile erau dispersate. De asemenea, în incinta unităților nu existau farmacii, motiv pentru care ofițerii erau nevoiți să se deplaseze zeci de kilometri pentru procurarea medicamentelor.

De asemenea, din lipsa personalului medical și a localurilor corespunzătoare, tratamentul ambulatoriu și staționar al bolnavilor se făcea „complet necivilizat” (Ib.).

O atenție deosebită a fost acordată serviciului de gardă executat în marile unități și unități dislocate în Dobrogea, importanța acestuia fiind subestimată. Serviciul de gardă era organizat formal, iar corpurile de gardă nu erau amenajate corespunzător și nu aveau documentația

În condițiile în care Armata Română parcurgea un proces agresiv și continuu de politizare, odată cu instaurarea unui regim politic totalitar la 30 decembrie 1947, evident că generalul-colonel Emil Bodnăraș, în calitate sa de ministru al apărării naționale, în inspecția executată la marile unități și unități dislocate în provincia dintre Dunăre și Marea Neagră, a acordat o atenție deosebită pregătirii politice și ideologice, așa cum reiese din partea a cincea a raportului său – „Starea politico-morală și disciplinară”.

corespunzătoare. O situație deosebită a fost identificată la Regimentul 12 Artilerie, unde corpul de gardă era instalat într-o cameră de trecere.

De asemenea, la corpurile de gardă, controlul sanitar nu era asigurat, iar santinelele primeau muniție de război doar pe timpul nopții (c. 357).

În condițiile în care Armata Română parcurgea un proces agresiv și continuu de politizare, odată cu instaurarea unui regim politic totalitar la 30 decembrie 1947, evident că generalul-colonel Emil Bodnăraș, în calitate sa de ministru al apărării naționale, în inspecția executată la marile unități și unități dislocate în provincia dintre Dunăre și Marea Neagră, a acordat o atenție deosebită pregătirii politice și ideologice, așa cum reiese din partea a cincea a raportului său, *Starea politico-morală și disciplinară*. Încă de la început, concluzia înaltului oficial comunist era că „pregătirea marxist-leninistă a ofițerilor și educația politică a ostașilor se fac la un nivel ideologic scăzut” (Ib.).

În continuare, se preciza faptul că citirea zilnică a ziarelor cu ostașii și gradații, una dintre cele mai importante activități desfășurate la nivelul armatei, nu se făcea în mod organizat, iar mijloacele de educație, precum cinema, radio sau conferințe, erau „puțin folosite” (Ib.).

O atitudine critică era îndreptată și asupra comandanților de unități și subunități care „aproape nu fac muncă educativă”, motiv pentru care „munca politică de partid se face adesea formal, ruptă de sarcinile concrete ale unității și subunității” (cc. 357-358).

Înaltul demnitar militar de la București aducea critici serioase și eșaloanelor superioare, arătând că „această situație se agravează prin lipsa unei munci organizate și sistematice din partea eșaloanelor superioare pentru ridicarea nivelului de pregătire al șefilor aparatului politic din unități, secretarilor organizațiilor de partid și tineret, dar mai ales prin lipsa lor de pe teren, pentru a arăta la fața locului cum trebuie să se lucreze” (Ib.).

Legat de acest aspect, respectiv neimplicarea factorilor de decizie de la nivel de mare unitate, Emil Bodnăraș constata că majoritatea organelor cu atribuții politice nu au renunțat la practica de a conduce din birou prin ordine și directive scrise, fără să meargă în unități. Concluzia exprimată era că, din aceste motive, „compania și bateria n’au devenit centrul muncii politice și de partid, în care se hotărăște succesul pregătirii de luptă și al educației ostașilor. Tot astfel se explică

și faptul că aproape nimeni nu cunoaște adevărata stare politico-morală a ostașilor și cadrelor” (c. 358).

Interesantă este și o altă remarcă din acest raport, și anume că, „pentru a putea merge în mod organizat la spectacole, plătesc din banii lor proprii”, în condițiile în care „unitățile nu au deloc material pentru munca politică și culturală și nici fonduri pentru a acoperi aceste nevoi” (Ib.).

Ministrul apărării naționale a făcut remarci deosebit de critice, acide chiar, în ceea ce privește problema disciplinei, care „nu a atins nivelul cerut” (Ib.). În opinia acestuia, în unitățile inspectate, comandanții, aparatul politic, organizațiile de partid și de tineret nu au depus suficiente eforturi pentru instaurarea unei ordini desăvârșite și a unei discipline militare, în condițiile în care comandanții de toate gradele nu au dat dovadă de exigență, mai mult, „uneori, ei cad în familiarism și intimitate” (Ib.). Tocmai de aceea, asemenea atitudine a dus, în unități, la comiterea de abateri de la disciplină, la accidente și la „fapte imorale în număr excesiv de mare” (Ib.).

Tradiția raportărilor false, adusă la nivel de politică de stat în România în anii '80, își are începutul încă de la instaurarea regimului de democrație populară. Astfel, în conformitate cu textul raportului întocmit de Emil Bodnăraș, „în multe unități a devenit frecvent obiceiul rușinos de a minți atunci când se raportează, fie de către ostași, fie de ofițeri. Uneori, astfel de rapoarte false au fost patronate chiar de comandanții și ofițerii politici respectivi” (Ib.), mai ales la Divizionul 20 AA sau Batalionul 26 Infanterie Moto Independent. Dar, cea mai interesantă remarcă a ministrului apărării naționale era în legătură cu faptul că existau încă unități ai căror locuitori politici nu erau membri de partid, lucru considerat de neacceptat de către înaltul demnitar militar.

În partea a șasea, *Controlul și ajutorul unităților din partea șefilor*, este prezentat faptul că, în toate marile unități și unități inspectate, lipseau „controlul planificat și sprijinul în muncă”, motivația comandanților fiind că „nu s-au primit de sus directivele corespunzătoare prin care să se precizeze cine și în ce măsură exercită în Marina Militară funcțiunile de control” (Ib.). De asemenea, controalele realizate neorganizat și superficial duceau la o necunoaștere a stării unităților și a organizării lor, cele mai elocvente exemple fiind cel al comandorului Dumitrache

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

Ministrul apărării naționale a făcut remarci deosebit de critice, acide chiar, în ceea ce privește problema disciplinei, care „nu a atins nivelul cerut”. În opinia acestuia, în unitățile inspectate, comandanții, aparatul politic, organizațiile de partid și de tineret nu au depus suficiente eforturi pentru instaurarea unei ordini desăvârșite și a unei discipline militare, în condițiile în care comandanții de toate gradele nu au dat dovadă de exigență, mai mult, „uneori, ei cad în familiarism și intimitate”.

și al comandorului Moșor, exemplul personal dat subalternilor lipsind cu desăvârșire (c. 359).

În aceste condiții, în urma inspecției efectuate la marile unități și unități aflate în subordinea Comandamentului Marinei Militare dislocate în provincia dintre Dunăre și Marea Neagră, ministrul apărării naționale, generalul-colonel Emil Bodnăraș, a emis un Ordin care avea menirea să rezolve problemele identificate și să îmbunătățească, astfel, capacitatea de luptă atât a efectivelor Marinei Militare, cât și a trupelor terestre din subordinea acesteia, care aveau misiunea de a asigura apărarea litoralului maritim românesc.

*
* *

Pentru înlăturarea lipsurilor constatate,

ORDON:

1. Comandanții de M.U. și unități din Marina Militară să înlătore lipsurile enumerate în acest ordin, conform instrucțiunilor ce am dat la fața locului.

Comandantul Marinei Militare, comandor Grecescu Emil, să-mi raporteze de executare până la data de 5 Aprilie 1950.

Comandanții Regiunilor Militare să înlătore în unitățile ce au în subordine deficiențele similare enumerate în acest ordin.

2. Contrar indicațiilor mele verbale, pușca Z.B. trebuie să stea la rastel cu închizătorul închis și arcul destins. Pentru a se evita eventuale accidente în controlul armelor, comandanții unităților vor da indicațiuni asupra verificării magaziiilor armelor înainte de a fi așezate în rastel.

3. Comandanții, statele majore și organele politice de toate gradele să treacă de îndată și hotărât la măsuri cari să asigure ridicarea capacității și pregătirii de luptă a unităților.

Să realizeze o conducere de calitate superioară, folosind ca metodă de bază în sprijinul dat subalternilor exemplul personal și îndrumarea muncii la fața locului.

4. Pentru realizarea unui control planificat, conform ordinelor în vigoare pentru Armata de Uscaț, M.U. și unitățile Marinei Militare se asimilează astfel:

- Comandamentul Marinei Militare cu Regiunea Militară;
- Comandamentul Forțelor Maritime cu Corpul de Armată;
- Comandamentul Apărării Litoralului Maritim cu Divizia;
- Comandamentul Forței Navale și Brigada 25 Moto cu Divizia;
- Comandamentul Sectoarelor Maritime cu Regimentul.

5. Pentru ridicarea nivelului pregătirii de luptă a unităților, comandanții de M.U. și unități să execute regulat alarme de instrucție cu scoaterea unităților din garnizoane în câmp sau în zonele respective de apărare. De regulă, aceste alarme să se îmbine cu executarea temelor tactice programate.

Până la 31 Martie 1950, Șeful Marelui Stat Major să trimită unităților instrucțiuni asupra modului de execuție a alarmelor de instrucție și de luptă.

Tot până la această dată să asigure cu hărți topografice unitățile dislocate în Dobrogea.

Ministrul Adjunct pentru problemele Spatelui Armatei să asigure în termenul ce am fixat construirea în Dobrogea a barăcilor necesare noiei dislocări a unităților Brigăzii 25 Moto.

6. „În problemele de pregătire de luptă și politică să se îmbunătățească radical organizarea și metodele de predare.

În acest scop să se folosească ședințele demonstrative prevăzute în program, precum și instructajele zilnice pentru îmbunătățirea muncii politice a cadrelor.”

Să se pună la punct neîntârziat pregătirea ofițerilor și statelor majore de toate categoriile, aceasta constituind sarcina principală a pregătirii de luptă.

Să se ajungă ca în mersul pregătirii ofițerilor statelor majore și subunităților să nu se piardă nici un minut, iar întreg efectivul să execute antrenamente practice în acțiunile prevăzute de regulamente în proporție de cel puțin 80% din timpul pregătirii de luptă. La baza întregii pregătiri să punem cerința „de a învăța numai ceea ce se cere la război”.

Să se dea o deosebită atenție pregătirii ofițerilor, subofițerilor și gradațiilor, creându-le în acest scop condițiunile necesare.

Subunitățile și statele majore ale unităților și M.U. să țină zilnic evidența mersului pregătirii de luptă. Datele acestei evidențe să se analizeze în scopul de a trage învățămintele necesare în vederea îmbunătățirii metodelor aplicate în muncă.

Șeful Direcției Pregătire de Luptă M.U. să elaboreze și să dea unităților până la data de 5 Aprilie 1950 formulare pentru ținerea evidenței pregătirii de luptă pe companie (baterie), batalion (divizion), regiment, divizie, regiune, separat pentru ostași și subofițeri și separat pentru ofițeri și state majore, cu instrucțiunile necesare pentru completarea lor.

7. Comandanții Marilor Unități și Locțiitorii Politici să treacă hotărât la îmbunătățirea calității muncii organelor politice, a organizațiilor de partid și tineret. Să sudeze munca politică și de partid cu sarcinile zilnice ale unității.

Să-și însușească o atitudine de intransigență față de cei ce comit abateri de la disciplina militară.

Să lupte cu hotărâre contra lipsei de responsabilitate, împotriva lipsei de inițiativă și contra lipsei spiritului de organizare în muncă.

Să educe zi de zi ostașii în spiritul devotamentului față de Partidul Muncitoresc Român și Patrie, al dragostei și devotamentului față de Uniunea Sovietică, precum și al urei neîmpăcate față de dușmanii democrației și ai socialismului.

Șeful Direcției Superioare Politice:

Să revadă până la 1 Mai 1950 încadrarea aparatului politic, să o completeze și să înlocuiască elementele cari nu corespund cerințelor.

Până la 5 Aprilie 1950 să modifice radical sistemul de muncă al organelor politice și aparatului politic, pe care să-l apropie de viața companiei, bateriei și escadronului, unde se hotărăște succesul pregătirii de luptă, al educației militare și politice.

Să ia măsuri imediate pentru ridicarea pregătirii cadrelor aparatului politic.

Să îmbunătățească aprovizionarea unităților cu material politico-cultural și să asigure fondurile necesare acestor nevoi.

8. Comandantul Artileriei Armatei:

Să elaboreze și să trimită până la 15 Aprilie 1950 instrucțiuni asupra:

a. Datelor periodice de executarea controlului la armament și munițiuni de către toți șefii ierarhici, începând cu comandantul de grupă.

b. Verificării și reglării armamentului de infanterie.

c. Fixării ordinei de reparare a armamentului de infanterie și artilerie.

d. Modulului de întreținere și depozitare a armamentului de toate categoriile.

În cursul lunii Aprilie „să se execute în poligonul artileriei armatei o demonstrație practică de stabilirea derivei normale la armamentul de artilerie și de verificarea liniei de miră la armamentul de infanterie, în acest scop vor fi aduși câte 3 ofițeri din fiecare unitate, inclusiv șefii Serviciului Armăturii”.

Tot până la această dată să se verifice în ce măsură sunt asigurate toate unitățile armatei cu ateliere de armurărie și să se ia măsuri pentru înființarea lor acolo unde lipsesc.

9. Ministrul Adjunct pentru problemele Spatelui Armatei să-mi prezinte până la 15 Aprilie 1950 propuneri concrete pentru:

a. Reorganizarea serviciului sanitar în armată.

b. Îmbunătățirea radicală a amenajării bucătăriilor unităților și a sistemului de preparare a hranei.

c. Folosirea și îngrijirea bucătăriilor de campanie.

d. Asigurarea treptată a cazarmilor cu mese, scaune, dulapuri și rastele.

e. Introducerea ordinei în serviciul auto al armatei.

10. Șeful Marelui Stat Major, până la 1 Mai 1950:

a. Să asigure dotarea unităților cu regulamente noi pentru „Serviciul interior”, „Serviciul în Garnizoană” și „Disciplinar”.

b. Să introducă în ordinea de bătaie a unităților și subunităților de tancuri și moto, precum și în comandamentele de M.U. de toate armele, funcția de locțiitor tehnic.

c. Pe baza propunerilor Comandamentului Artileriei și Corpului de Tancuri, să introducă în ordinea de bătaie a unităților ateliere de reparațiuni pentru armamentul de infanterie, armamentul de artilerie, autovehicole și tancuri, acolo unde lipsesc și sunt necesare.

d. Să organizeze și să asigure în cursul lunii Mai controlul executării prezentului ordin în unitățile dislocate în Dobrogea (cc. 359-363).

CONCLUZII

În finalul Ordinului ministrului Apărării Naționale al Republicii Populare Române nr. 10 din 21 martie 1950, generalul-colonel Emil Bodnăraș a luat o serie de măsuri față de acei comandanți de mari unități și unități a căror activitate a generat disfuncționalități atât în actul de comandă, cât și la nivelul structurilor pe care le comandau. De asemenea, i-a felicitat și recompensat pe comandanții de mari unități și unități care au obținut rezultate bune în procesul de pregătire militară și politică.

Astfel, colonelul Colceag, comandantul Brigăzii 25 Moto, precum și căpitanul Mihalache, comandantul Divizionului de Artilerie din Sectorul 3 al Apărării Litoralului Maritim, au fost citați prin Ordin de Zi pe Armată pentru „rezultatele bune obținute în pregătirea de luptă a unităților subordonate și pentru inițiativă în muncă” (c. 363).

În schimb, comandorul Aurel Dumitrache, șef de Stat Major al Forțelor Maritime, și comandorul Nicolae Moșor, comandant al Apărării Litoralului Maritim, au fost trecuți la dispoziția Direcției Cadrelor Armatei „pentru lipsă de responsabilitate în executarea funcțiilor

Generalul-colonel Emil Bodnăraș a luat o serie de măsuri față de acei comandanți de mari unități și unități a căror activitate a generat disfuncționalități atât în actul de comandă, cât și la nivelul structurilor pe care le comandau. De asemenea, i-a felicitat și recompensat pe comandanții de mari unități și unități care au obținut rezultate bune în procesul de pregătire militară și politică.

ce ocupă, fapt ce a dus la scăderea capacității de luptă a unităților din subordine” (Ib.).

Comandorul Corneliu Lungu, comandantul Forțelor Navale, și locotenent-comandorul Florea Diaconu, loțiitor politic al Comandamentului Forțelor Maritime, au primit observații, „pentru că nu au luat măsuri severe pentru întărirea ordinii în unități” (Ib.).

Însă, mai important este faptul că astfel de măsuri disciplinare au fost luate la cel mai înalt nivel. Astfel, comandorului Emil Grecescu, comandantul Marinei Militare, și colonelului Ion Enescu, loțiitor politic, li s-a atras atenția „asupra conducerii slabe și lipsei de ajutor în muncă față de unitățile subordonate” (c. 363).

În concluzie, putem spune că, în primii ani de după instaurarea regimului de democrație populară în România, Armata Română s-a confruntat cu probleme multiple legate de dotare, instrucție, aprovizionare și organizare, în condițiile în care a fost demarat un amplu program de politizare a organismului militar.

În perioada 1948-1950, în urma unor eforturi financiare și organizatorice deosebite, au fost reparate 70% din materialele de artilerie și 60% din cele ale infanteriei. Însă, majoritatea armamentului continua să fie uzat, neputând fi folosit nici în procesul de instrucție, nici în cazul unui conflict la care România ar fi fost parte.

Una dintre problemele identificate de ministrul comunist a fost legată de precaritatea mijloacelor de transport aflate în stare de funcționare, la nivelul întregii armate, într-un procent de doar 10%, aducerea acestora în stare de funcționare fiind deosebit de dificilă.

Aprovizionarea efectivelor Armatei Române se găsea la un nivel nesatisfăcător dacă ținem seamă de gradul de asigurare a echipamentelor necesare. Astfel, pentru efectivele din timp de pace, echipamentul era asigurat în proporție de 75% la micul echipament, 100% la îmbrăcăminte și cazarmament și 52% la marele echipament.

În ceea ce privește asigurarea necesarului sanitar, medicamentele importante lipseau în proporție de 100%, în timp ce instalațiile dentare erau asigurate în procent de 86%, iar mobilierul și aparatele chirurgicale aveau un grad de acoperire de 40-50% (Duțu, 2016, p. 26).

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ:

1. Duțu, Al. (2016). *Armata Română în vremuri de cumpănă. 1945-1965*. București: Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului.

2. Glodarenco, O.-M., Atanasiu-Croitoru, A., Vochițu, A., Stan, F., Rișnoveanu, I. (2010). *Istoria Statului Major al Forțelor Navale Române. 1860-2010. Monografie*. București: Editura Centrului Tehnic Editorial al Armatei.
3. Moșneagu, M. (2006). *Politica navală a României*. București: Editura Mica Valahie.
4. Arhivele Militare Naționale Române (AMNR), fond Comandamentul Marinei Militare, Secția Operații, dosar nr. 3750, f. 229; fond 5488, dosar nr. 3998, f. 164 și ff. 197-219; fond Microfilme, rola P.II.4.719, c. 351.

GÂNDIREA
MILITARĂ
ROMÂNEASCĂ

În primii ani de după instaurarea regimului de democrație populară în România, Armata Română s-a confruntat cu probleme multiple legate de dotare, instrucție, aprovizionare și organizare, în condițiile în care a fost demarat un amplu program de politizare a organismului militar.

ÎNALTUL DECRET REGAL NR. 3663
PRIN CARE „ROMÂNIA MILITARĂ”
DEVINE REVISTA OFICIALĂ
A MARELUI STAT MAJOR

„Art. I - Se înființează la Marele Stat Major, cu începere de la 1 Ianuarie 1898, revistă oficială sub denumirea de „România Militară”, în care toți ofițerii din armată vor găsi studii militare, care să intereseze instrucțiunea lor.

Prin organul acestei reviste toți ofițerii, de toate armele, aflați în activitate de serviciu, își vor putea publica lucrările lor personale și cari interesează armata”.

Carol - Regele României
 Dat în București la 8 decembrie 1897

Ordinul „Meritul Cultural”
în grad de „Cavaler”,
categoria F
– „Promovarea culturii”
(Decretul Prezidențial nr. 646
din 24.08.2004)

Ordinul „Meritul Cultural”
în grad de „Ofițer”,
categoria F
– „Promovarea culturii”
(Decretul Prezidențial nr. 483
din 30.06.2014)

gmr.mapn.ro
facebook.com/gmr.mapn.ro